

รายงานการวิจัย

เรื่อง

ท้องถิ่นนิยมในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของปิยะพร ศักดิ์เกษม

อาจารย์อภิรักษ์ ชัยปัญหา

ภาควิชาภาษาไทย

ได้รับทุนสนับสนุนจากงบประมาณเงินรายได้ปี 2556

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยบูรพา

2563

คำนำ

การวิจัยเรื่อง “ท้องถิ่นนิยมในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของปิยะพร ศักดิ์เกษม” เป็น การศึกษานวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชุดแม่วัน จำนวน 3 เล่ม คือ ในวารวัน ตะวันเบิกฟ้าและขอบฟ้า ราตรี ประวัติศาสตร์ที่ผู้เขียนใช้เป็นโครงเรื่องนวนิยายเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของจังหวัดชลบุรี จึง น่าสนใจศึกษานวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชุดนี้ผ่านวาทกรรมท้องถิ่นนิยมว่า ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้ ถ่ายทอดอุดมการณ์ท้องถิ่นนิยมใดบ้างในผลงานของตน นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชุดนี้มีกลวิธีการเล่า เรื่องเพื่อนำเสนอภาพตัวแทนประวัติศาสตร์จังหวัดชลบุรีอย่างไร รวมทั้งคุณค่าของนวนิยายอิง ประวัติศาสตร์ชุดนี้ในมิติทางสังคม วัฒนธรรม ในฐานะที่เป็นเรื่องเล่า “ประวัติศาสตร์จากท้องถิ่นโดย คนในท้องถิ่น” ที่ทำหน้าที่เสมือนเป็นตัวแทนในการช่วงชิงพื้นที่เรื่องเล่า “ประวัติศาสตร์ชาติ” ซึ่งเป็น กระแสหลักของการเล่าเรื่องในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของไทย

ขอขอบคุณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาที่จัดสรรทุนสนับสนุน งานวิจัยนี้

อภิรักษ์ ชัยปัญหา

บทคัดย่อ

ปิยะพร ศักดิ์เกษม เป็นนักเขียนนวนิยายชาวจังหวัดชลบุรี ได้แตงนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของจังหวัดชลบุรีประกอบไปด้วย 3 เรื่อง ได้แก่ ในวาระวัน ตะวันเบิกฟ้า และขอบฟ้าราตรี นับเป็นปรากฏการณ์ในการแย่งชิงพื้นที่จากนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ซึ่งส่วนใหญ่มักอิงกับประวัติศาสตร์ชาติ งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1. เพื่อศึกษาแนวคิดท้องถิ่นนิยมที่ปรากฏในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของปิยะพร ศักดิ์เกษม 2. เพื่อศึกษากลวิธีนำเสนอแนวคิดท้องถิ่นนิยมในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของปิยะพร ศักดิ์เกษม ผลการศึกษาพบว่าในด้านแนวคิดท้องถิ่นนิยมที่ปรากฏพบ 5 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดเรื่องชลบุรีมีความสำคัญเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ชาติ แนวคิดเรื่องชลบุรีเป็นพื้นที่หลากหลายชาติพันธุ์ แนวคิดเรื่องชลบุรีเป็นพื้นที่ทางประเพณีและวัฒนธรรม แนวคิดเรื่องชลบุรีเป็นพื้นที่เศรษฐกิจและโอกาส แนวคิดสำนึกรักบ้านเกิด ในด้านกลวิธีการนำเสนอแนวคิดท้องถิ่นนิยมพบ 5 กลวิธี ได้แก่ การสร้างโครงเรื่องเพื่อนำเสนอแนวคิด การสร้างตัวละครเพื่อนำเสนอแนวคิด การเลือกผู้เล่าเรื่องและมุมมองของการเล่าเรื่อง สถานที่ในฐานะพื้นที่ของการเล่าเรื่อง และการยืมขนบเรื่องเล่าประเภทนวนิยายอิงประวัติศาสตร์จากส่วนกลาง นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนิยมชุดนี้นับเป็นปฏิบัติการทางสังคมในด้านการสร้างองค์ความรู้ ความทรงจำ และความตระหนักรู้ของคนท้องถิ่นและจากส่วนกลาง ผ่านการสร้างสรรคัวรรณกรรมที่เติมเปี่ยมไปด้วยชั้นเชิงทางวรรณศิลป์

คำสำคัญ: นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ วรรณกรรมร่วมสมัย ท้องถิ่นนิยม ชลบุรี

Abstract

Piyaporn Sakasem is a novelist from Chon Buri. She has composed 3 historical novels whose contents are about the history of Chon Buri province. Those novels are Nai Warawan, Tawan Bergfah, and Kobfah Ratre. The three novels interestingly take a room in history-based novel field where most of the stories involve national history. The objectives of this study are 1) to examine concept of localism appearing in Piyaporn Sakasem's Chon Buri history-based novels and 2) to explore strategies used for presenting localism in Piyaporn Sakasem's Chon Buri history-based novels. The analysis shows that there are 5 concepts of localism in the stories. Those concepts are the significance of Chon Buri in national history, area of multi-ethnicity, pool of tradition and culture, land of economy and opportunity, and origin awareness. Five presentation strategies used for presenting localism are found: plot making, characterization, narrator and narrative view, location, and adoption of history-based novel convention. In conclusion, this novel series can be considered a social action in developing knowledge, memory, and awareness of local people and people from the central part through valuable literature outstandingly composed with literary artifice.

KEYWORDS: historical novels/ contemporary literature/ Localism/ Chon Buri

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
ขอบเขตการวิจัย	6
สมมติฐานในการวิจัย.....	7
กรอบแนวคิดของการวิจัย.....	7
วิธีการดำเนินการวิจัย	8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายอิงประวัติศาสตร์	10
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นนิยม	14
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลงานของปิยะพร ศักดิ์เกษม	17
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและกลวิธีการนำเสนอแนวคิด	20
3 แนวคิดท้องถิ่นนิยมที่ปรากฏในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของปิยะพร ศักดิ์เกษม.....	25
แนวคิดเรื่องชลบุรีมีความสำคัญเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ชาติ	25
แนวคิดเรื่องชลบุรีเป็นพื้นที่หลากหลายชาติพันธุ์.....	35
แนวคิดเรื่องชลบุรีเป็นพื้นที่ทางประเพณีและวัฒนธรรม.....	38
แนวคิดเรื่องชลบุรีเป็นพื้นที่แห่งเศรษฐกิจและโอกาส	46
แนวคิดเรื่องสำนึกรักบ้านเกิด.....	53

สารบัญ (ต่อ)

4. กลวิธีการนำเสนอแนวคิดท้องถิ่นนิยมในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของปิยะพร ศักดิ์เกษม	59
การสร้างโครงเรื่องเพื่อนำเสนอแนวคิด	59
กลวิธีการสร้างตัวละครเพื่อนำเสนอแนวคิด	80
การเลือกผู้เล่าเรื่องและมุมมองของการเล่าเรื่อง	103
สถานที่ในฐานะพื้นที่ของการเล่าเรื่อง	111
การยืมชนบเรื่องเล่าประเภทนวนิยายอิงประวัติศาสตร์จากส่วนกลาง	116
5. สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	123
บรรณานุกรม.....	127
ภาคผนวก.....	132
ประวัติผู้ศึกษา.....	148

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ราชบัณฑิตยสถาน (2556, หน้า 211) ได้ให้ความหมายของคำว่า นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ (historical novel) ไว้ว่า “นวนิยายที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ ซึ่งนำมาสร้างสรรค์ขึ้นใหม่โดยใช้จินตนาการ ตัวละครมีทั้งที่มีตัวตนจริงในประวัติศาสตร์และที่สมมุติขึ้นมาใหม่แสดงบทบาทร่วมกัน” จึงนับได้ว่านวนิยายอิงประวัติศาสตร์เป็นรูปแบบของเรื่องเล่า (Narrative) ที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากงานวรรณกรรมประเภทอื่น (อภิรักษ์ ชัยปัญหา, 2546, หน้า 1) เพราะภายใต้โครงสร้างการเล่าเรื่องที่มีลำดับเหตุการณ์แบบตอนต้น ตอนกลาง และตอนจบ ตามลักษณะของเรื่องเล่าในนวนิยายทั่วไปนั้น ผู้แต่งยังต้องพยายามใช้ “จินตนาการประกอบสร้าง” มาใช้อธิบาย เชื่อมโยง ข้อมูลทางประวัติศาสตร์หรือข้อเท็จจริงเช่นเดียวกับนักประวัติศาสตร์ที่เขียนประวัติศาสตร์นิพนธ์ (historiography)

อย่างไรก็ดี ดูเหมือนว่าผู้แต่งนวนิยายอิงประวัติศาสตร์จะมีอิสระมากกว่านักประวัติศาสตร์ในการอาศัย “ช่องว่าง” ทางประวัติศาสตร์ผลิตเรื่องเล่าเหตุการณ์ในอดีต เพราะนักประวัติศาสตร์มักต้องพยายามรักษาความเป็นภววิสัยและลดความเป็นอัตวิสัยให้มากที่สุด ซึ่งเดิมนั้นเชื่อกันว่าการเขียนประวัติศาสตร์นิพนธ์เป็นการทำความเข้าใจและให้ความหมายบางอย่างเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตโดยมีตัวแบบในการจัดระเบียบอย่างใดอย่างหนึ่งและเป็นงานบันทึกเหตุการณ์ที่มีความเป็นกลางไม่เอียงข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ความคิดและความเชื่อต่อความเที่ยงตรงของประวัติศาสตร์นิพนธ์เช่นนี้ ถูกตั้งคำถามและตรวจสอบมากขึ้นโดยนักวิชาการตั้งแต่กลุ่มโครงสร้างนิยมเป็นต้นมา ดังเช่นที่ เฮย์เดน ไวต์ (Hayden White) (อ้างถึงในอิรวดี ไตลังคะ, 2546, หน้า 31-32) ได้อธิบายว่า ในที่สุดประวัติศาสตร์นิพนธ์ก็เป็นเรื่องเล่าประเภทหนึ่งที่นักประวัติศาสตร์ต้องประกอบสร้าง “เรื่องราว” ขึ้นเพื่อเรียงร้อยเหตุการณ์ต่าง ๆ ตามที่ได้ค้นคว้ามา เพื่อให้เกิดความเข้าใจว่าเกิดอะไรขึ้นในช่วงเวลานั้น ๆ จึงอาจกล่าวได้ว่าประวัติศาสตร์นิพนธ์ก็เป็น การเขียนเรื่องเล่าที่ผ่านการ “ตีความ” เช่นเดียวกับบันทึกประวัติศาสตร์นั่นเอง หากแต่ประวัติศาสตร์นิพนธ์ได้กลายเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์และนำเสนอตัวเองในฐานะงานเขียนที่เป็นวิชาการมากกว่า

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ในฐานะบันทึกประวัติศาสตร์นั้น ผู้แต่งสามารถสร้างเรื่องเล่าขึ้นใหม่เพื่อจำลองชีวิตของผู้คนในประวัติศาสตร์ที่ตนนำมาใช้เป็นฉากของเรื่องโดยอาศัย “ความเป็นวรรณคดี” ของเรื่องเล่า โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ปัจจัยทางวรรณศิลป์” ที่ส่งผลทำให้บทประพันธ์แต่ละเรื่องสามารถสื่อความหมายที่แตกต่างกันเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ออกมาในตัวตนได้อย่างกลมกลืนกับ

เนื้อเรื่องทั้งหมด (วันชนะ ทองคำเภา, 2554, หน้า 435) การจำลองโลกในอดีตให้กลับฟื้นขึ้นมามีชีวิตอีกครั้งในลักษณะเช่นนี้ ผู้แตงนวนิยายอิงประวัติศาสตร์มักอาศัยโครงสร้างของเรื่องเล่า ความเป็นตรรกะเพื่อสร้างความสมจริงตามลักษณะของเรื่องเล่าประเภทนวนิยายสมัยใหม่ (อภิรักษ์ชัยปัญหา, 2546, หน้า 91)

ความสมจริงในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์นั้นเกิดจากการที่ผู้แตงผลงานระหว่างจินตนาการกับข้อมูลประวัติศาสตร์ บนพื้นฐานของหลักตรรกะหรือหลักของความเป็นเหตุเป็นผล ทั้งนี้เพราะผู้แตงมักจะ “โน้มน้าวอารมณ์ของผู้อ่านให้รับเรื่องสมมุติของตนราวกับว่าเป็นเรื่องจริง” (เจตนา นาควิชระ, 2542, หน้า 36) ยิ่งผู้อ่านเห็นจริงตามเรื่องราวในนวนิยายมากเพียงไร รสทางอารมณ์ซึ่งถือเป็นหน้าที่หลักของนวนิยายก็จะเกิดขึ้นแก่ผู้อ่านมากขึ้นเพียงนั้น

“ความจริง” ที่ปรากฏในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์นั้น นับเป็น “ความจริง” ใน “เรื่องแต่ง” ที่ผ่านการตีความข้อมูลประวัติศาสตร์ของผู้แตงมาอีกชั้นหนึ่ง ตามความเชื่อและ / หรืออุดมการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งของผู้แตง ดังนั้น หากพิจารณานวนิยายอิงประวัติศาสตร์ตามแนวโครงสร้างนิยม สัญศาสตร์ (semiotics) เชิงวรรณกรรม ก็อาจทำให้เห็นถึงอุดมการณ์ที่ผู้แตงถ่ายทอดผ่านนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ในฐานะตัวบท (text) ทั้งนี้เพราะนวนิยายอิงประวัติศาสตร์มีฐานะเช่นเดียวกับวรรณกรรมประเภทอื่นที่เป็นระบบสื่อความหมายที่อิงอยู่กับความสัมพันธ์กันเองระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ภายในตัวบท ไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างการเล่าเรื่อง วิธีการเล่าเรื่อง การสร้างตัวละคร รวมทั้งการกำหนดผู้เล่าเรื่อง โดยเฉพาะการใช้ภาษาที่ผูกติดกับความหมายเชิงสังคมวัฒนธรรม องค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ (ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิชย์ อังใน สุพรรณษา ภัทธรนิกร, 2555, หน้า 98-99) มีความสลับไหล สอดคล้องกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวทำให้สมาชิกในสังคม (ผู้อ่าน) ซึมซับอุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ได้ โดยเห็นว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดาหรือเป็นความจริงตามธรรมชาติ

กล่าวเฉพาะการสร้างสรรคนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของไทยนั้น จากการศึกษาพบว่า นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เกือบทั้งหมดของไทย มักนำเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ชาตินิยม (ชัยพงษ์สำเนียง, หน้า 2555) ที่มีการยึดเอาความเป็นชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นแกนกลางในการอธิบายประวัติศาสตร์ มาเป็นฉากของเรื่อง ผู้แตงนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของไทยมักสร้างสรรค์ผลงานของตนด้วยการตีความประวัติศาสตร์ชาตินิยมในแง่มุมต่าง ๆ ทั้งการที่ผู้แตงต้องการแสดงชีวิตเบื้องหลังทางประวัติศาสตร์ เพื่อบันทึกเหตุการณ์ ขนบธรรมเนียม ประเพณี สันนิษฐานสมมุติฐานของประวัติศาสตร์นิพนธ์ หรือการหักล้างสมมุติฐานทางประวัติศาสตร์นิพนธ์ด้วยการเล่าประวัติศาสตร์ด้วยวาทกรรมประวัติศาสตร์กระแสรอง เป็นต้น แต่กระนั้น “พื้นที่” ของเรื่องเล่าในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของไทยก็ยังคงอยู่ “ส่วนกลาง” หรือ “ความเป็นเมืองหลวง” หรือ เรื่องของ “รัฐในฐานะศูนย์กลางความสำคัญของชาติ” เป็นส่วนใหญ่

อย่างไรก็ตามหลังวิกฤติเศรษฐกิจครั้งใหญ่ของประเทศ ซึ่งรู้จักกันในชื่อยุค “เศรษฐกิจฟองสบู่แตก” ในเดือนกรกฎาคม พุทธศักราช 2540 และการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กระแสเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองไทยมีแนวโน้มในการเปิดพื้นที่ให้กับความเป็นท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น หลังจากที่กระแสหลักในการพัฒนาประเทศในช่วงก่อนหน้าให้ความสำคัญกับกระแสโลกาภิวัตน์ (globalization) มาโดยตลอด (พัฒนา กิตติอาษา, 2546, หน้า 39) ดังจะเห็นได้จากข้อความในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยในหลายมาตราที่ได้ระบุถึงความสำคัญของท้องถิ่นไว้อย่างชัดเจน เช่น มาตราที่ 46 กำหนดให้ “บุคคลที่รวมตัวกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์ฟื้นฟู จารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ...” หรือ มาตราที่ 56 ที่ระบุว่า “สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมร่วมกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษา และการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้อยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่อง...” (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 อ่างใน ชัยพงษ์ สำเนียง, 2555) โดยเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นได้เข้ามาจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นมากขึ้น

การกลับมาให้ความสำคัญกับความเป็นท้องถิ่น (local) เช่นนี้ได้กลายเป็นวาทกรรมท้องถิ่นนิยม (localism) เพื่อให้เป็นมโนทัศน์ (concept) ตอบโต้แนวคิดการการพัฒนาตามแนวโลกาภิวัตน์ที่มุ่งเน้นการรวมศูนย์ การเชื่อมโยงโลกทั้งใบให้เป็นเพียงหมู่บ้านเดียว จนละเลยการยอมรับในด้านความหลากหลายทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมทั้งสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังที่เสนห์ จามริก (อ่างในพัฒนา กิตติอาษา, 2546, หน้า 39) ได้กล่าวไว้ว่า

...กระแสชุมชนท้องถิ่นไม่ได้มีนัยความหมายเป็นเพียงเพื่อการยืนหยัดต่อสู้เพื่อความอยู่รอดหรือปกป้องตัวเองเท่านั้น หากหมายถึงเป็นการเสนอแนวทางเลือกเพื่อการปฏิรูปสู่ระเบียบสังคมใหม่ ซึ่งสงวนที่ว่างให้กับความแตกต่างหลากหลายทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม สิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์...

ในทางสังคมวิทยานั้นท้องถิ่นนิยมเป็นมโนทัศน์ชุดหนึ่งที่มีการนำไปใช้และอธิบายในหลากหลายมิติ พัฒนา กิตติอาษา (2546, หน้า 33) ได้ศึกษาวิจัยมโนทัศน์เรื่องท้องถิ่นนิยมที่ปรากฏในเวทีโลกและในประเทศไทย ได้สรุปหลักสำคัญของท้องถิ่นนิยมไว้ว่า ท้องถิ่นนิยมเป็นการแสดงออกทางสังคม ปกป้องและต่อรองทางอัตลักษณ์ สิทธิและเสียงพูดของ “พวกเรา” “ของเรา” กับ “พวกเขา” และ “ของเขา” ท้องถิ่นนิยมเป็นเรื่องเล่าของการลุกขึ้นมาทวงถาม ต่อรอง เรียกร้อง และยืนหยัดในสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นการดิ้นรนเพื่อไม่ให้ถูกกระทำ ถูกนิยาม หรือถูกผลักใส่ให้ตกอยู่ภายใต้

ภาวะชายขอบ รวมทั้งต่อสู้เพื่อพิทักษ์รักษา ทวงถามและขีดเส้นพรมแดนพื้นที่ทางวัฒนธรรมและทางกายภาพของตนเองท่ามกลางโลกสมัยใหม่ที่ซับซ้อน

วาทกรรมท้องถิ่นนิยมนี้ นับเป็นอุดมการณ์ใหม่ที่ไทยให้ความสำคัญทั้งในส่วนของภาครัฐฯ ดังจะเห็นได้จากการกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น และในส่วนของท้องถิ่นเองโดยอาศัยปฏิบัติการทางวาทกรรมต่าง ๆ เพื่อถ่ายทอดสู่ประชาชนชาวไทย เช่น การให้คำอธิบาย การอบรมสั่งสอน การนำเสนอแนวคิดผ่านสื่อต่าง ๆ รวมทั้งการถ่ายทอดผ่านเรื่องเล่าประเภทนวนิยายอิงประวัติศาสตร์

นับตั้งแต่ปี พุทธศักราช 2548 เป็นต้นมา ปิยะพร ศักดิ์เกษม นักเขียนชาวจังหวัดชลบุรี ได้สร้างสรรค์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชิ้นชุดหนึ่ง โดยใช้เหตุการณ์ประวัติศาสตร์ของจังหวัดชลบุรี ตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มาเป็นฉากของเรื่อง นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชุดนี้ประกอบไปด้วย 3 เรื่อง ได้แก่ *ในวาระวัน ตะวันเบิกฟ้า* และ *ขอบฟ้าราตรี* นักอ่านนวนิยายจะเรียกนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชุดนี้ว่า “นวนิยายชุดแม่วัน” ตามชื่อตัวละครสำคัญซึ่งทำหน้าที่เป็นแกนร้อยนวนิยายทั้งสามเรื่องนี้ไว้

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชุดนี้นับเป็นปรากฏการณ์สำคัญในวงวรรณกรรมไทยในการสร้างบันทึงคติประวัติศาสตร์โดยเน้นความสำคัญของท้องถิ่นจังหวัดชลบุรีเป็นสำคัญ นับเป็นการสร้างเรื่องเล่าของท้องถิ่นเพื่อแย้งชิงพื้นที่ของการเล่าเรื่องจากประวัติศาสตร์ส่วนกลางซึ่งเป็นแนวทางการสร้างบันทึงคติประวัติศาสตร์กระแสหลักของไทยในช่วงก่อนหน้า ผู้แต่งพยายามฉายภาพตัวแทน (representation) ที่ตนจินตนาการขึ้นจากข้อมูลทางประวัติศาสตร์ เพื่อให้เห็นสภาพชีวิตความเป็นอยู่ สภาพบ้านเรือน ชชาติพันธุ์ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมของจังหวัดชลบุรีในช่วงเวลาประมาณ 100 ปี (นับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 พุทธศักราช 2445 ถึงรัชกาลที่ 9 ในปีพุทธศักราช 2546) เมื่อพิจารณานวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชุดนี้ในด้านความเป็นวรรณคดีและปัจจัยทางวรรณศิลป์ จะเห็นได้ถึงความตั้งใจของผู้แต่งในการประพันธ์เป็นอย่างดี ดังคำกล่าวจากสำนักพิมพ์ที่ว่า นวนิยายชุดนี้เป็น

...นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่ “ปิยะพร ศักดิ์เกษม” เขียนด้วยหัวใจ เขียนด้วยความรัก ท่วมท้นที่มีต่อบ้านเกิดเมืองชลบุรี ด้วยความปรารถนาจะเก็บเรื่องราวในท้องถิ่นที่เด็กปัจจุบันไม่รู้ รวมถึงประวัติศาสตร์ในส่วนที่ไม่มีในตำราบันทึกเอาไว้...

(คำนำสำนักพิมพ์อรุณ อ่างใน ปิยะพร ศักดิ์เกษม, 2555, ไม่มีเลขหน้า)

นอกจากปิยะพร ศักดิ์เกษม จะเป็นนักเขียนนวนิยายที่มีผลงานรวมเล่มออกมามากมายแล้ว ในมุมมองของบรรณาธิการและนักวิจารณ์ยังยกย่องถึงพัฒนาการทางการเขียนของปิยะพร

ศักดิ์เกษมด้วย ดังที่ สุภัทร สวัสดิรักษ์ บรรณาธิการนิตยสารสกุลไทย กล่าวถึงผลงานของเธอว่า “ผลงานเขียนของเธอที่ปรากฏในแต่ละเรื่อง ล้วนแสดงถึงความประณีตทั้งการสร้างเรื่อง กลวิธีการเขียน ตลอดไปจนถึงการเสนอประเด็นทางความคิดและการใช้วรรณศิลป์ที่งดงามผสมผสานกลมกลืน” (สุภัทร สวัสดิรักษ์ อ่างใน พิศมร แสงสัตยา, 2544, หน้า 1-2) เมื่อปิยะพร ศักดิ์เกษม สร้างสรรค์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชุดแม่วันขึ้น ก็ยังเป็นการต่อยอดถึงฝีมือทางการประพันธ์ของเธอ ดังจะเห็นได้จากรางวัลจากการประกวดนวนิยายในเวทีต่าง ๆ กล่าวคือ นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่องแรกของชุดแม่วัน หรือ *ในวาระวัน* ได้รับรางวัลชมเชยประเภทนวนิยายจากการประกวดหนังสือดีเด่น ประจำปี พุทธศักราช 2549 จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ และรางวัลรองชนะเลิศอันดับหนึ่งประเภทนวนิยาย จากโครงการการประกวดหนังสือดีเด่น “7 Book Awards” ครั้งที่ 4 ประจำปี พุทธศักราช 2550 นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่อง *ตะวันเบิกฟ้า* ได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับหนึ่งประเภทนวนิยาย จากโครงการการประกวดหนังสือดีเด่น “7 Book Awards” ครั้งที่ 6 ประจำปี พุทธศักราช 2552 ซึ่งการได้รับรางวัลทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชนข้างต้น ยังเป็นการต่อยอดถึงการยอมรับการถ่ายทอดอุดมการณ์ท้องถิ่นนิยม ความเป็นท้องถิ่นชลบุรีในบันเทิงคดีประวัติศาสตร์ชุดนี้ได้อย่างชัดเจน

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชลบุรีชุดแม่วัน นับว่าเป็นการเล่าเรื่องจากสายตาของคนใน (insider) ท้องถิ่นที่มีจิตสำนึกท้องถิ่นนิยมอย่างแท้จริง ดังจะเห็นได้จากการที่ปิยะพร ศักดิ์เกษม ให้ความสำคัญกับกิจกรรมต่าง ๆ ในการส่งเสริมและทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของจังหวัดชลบุรี เสมอมา จนกระทั่งได้รับคัดเลือกให้เป็นผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรมของจังหวัดชลบุรี ประจำปี พุทธศักราช 2540 จากศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเมื่อวันที่ 10 เมษายน พุทธศักราช 2541 และได้รับพระราชทานรางวัลอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมดีเด่น ประเภทชุมชนพื้นถิ่น ชุมชนบ้านสะพานบางปลาสร้อย ของสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อวันที่ 22 มกราคม พุทธศักราช 2550 (ปิยะพร ศักดิ์เกษม, 2550, ไม่มีเลขหน้า)

ดังนั้น จึงน่าสนใจศึกษานวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชุดนี้ผ่านวาทกรรมท้องถิ่นนิยมว่า ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้ถ่ายทอดอุดมการณ์ท้องถิ่นนิยมใดบ้างในผลงานของตน นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชุดนี้มีกลวิธีการเล่าเรื่องเพื่อนำเสนอภาพตัวแทนประวัติศาสตร์จังหวัดชลบุรีอย่างไร รวมทั้งคุณค่าของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชุดนี้ในมิติทางสังคม วัฒนธรรม ในฐานะที่เป็นเรื่องเล่า “ประวัติศาสตร์จากท้องถิ่นโดยคนในท้องถิ่น” ที่ทำหน้าที่เสมือนเป็นตัวแทนในการช่วงชิงพื้นที่เรื่องเล่า “ประวัติศาสตร์ชาติ” ซึ่งเป็นกระแสหลักของการเล่าเรื่องในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดท้องถิ่นนิยมที่ปรากฏในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของ ปิยะพร ศักดิ์เกษม
2. เพื่อศึกษากลวิธีนำเสนอแนวคิดท้องถิ่นนิยมในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของ ปิยะพร ศักดิ์เกษม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับแนวคิดท้องถิ่นนิยมที่ปรากฏในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของ ปิยะพร ศักดิ์เกษม
2. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับกลวิธีการนำเสนอแนวคิดท้องถิ่นนิยมที่ปรากฏในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของปิยะพร ศักดิ์เกษม
3. ช่วยเผยแพร่และเสริมสร้างจิตสำนึกร่วม ความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชลบุรี
4. เป็นประโยชน์ต่อนักเรียน นักศึกษา นักวิชาการและผู้สนใจทั่วไปที่สนใจประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะด้านการสร้างประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนิยมในวรรณกรรมไทย

ขอบเขตของการวิจัย

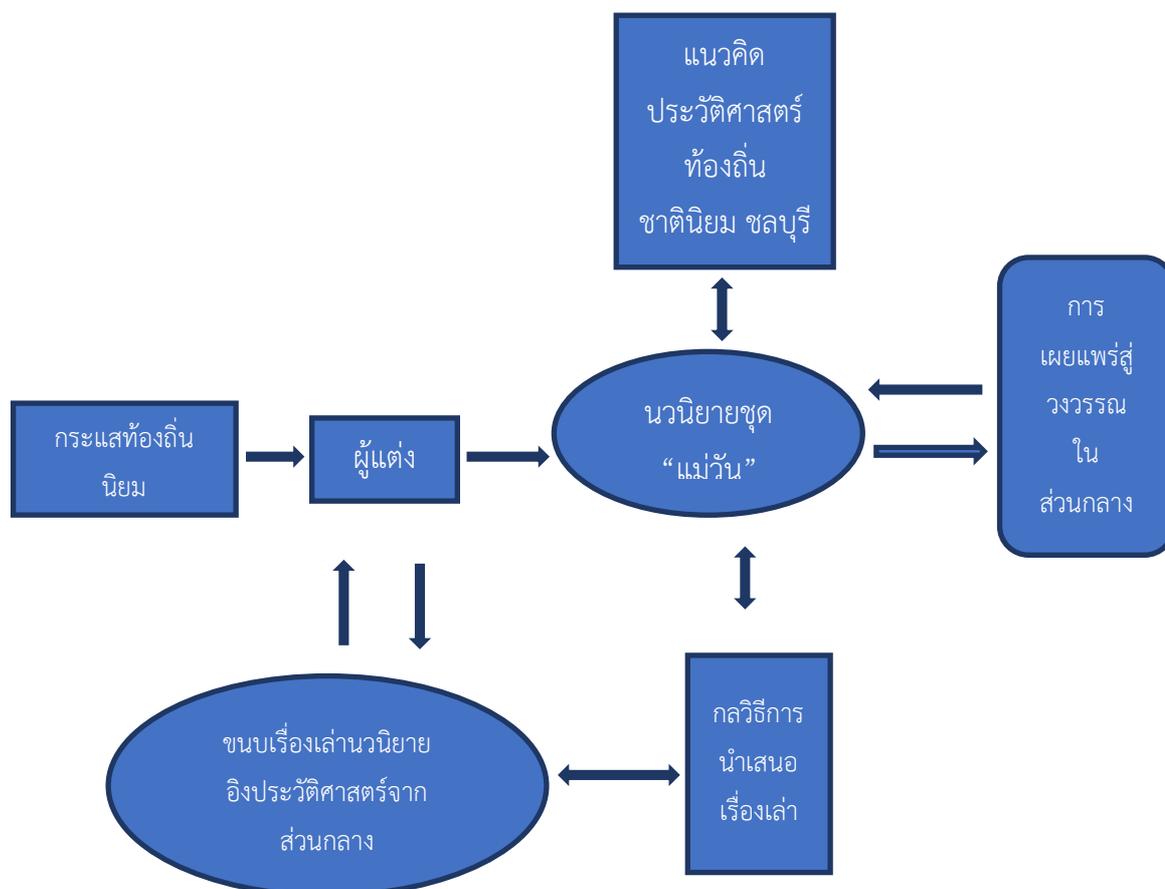
1. ขอบเขตด้านข้อมูล การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นการศึกษานวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชลบุรีของ ปิยะพร ศักดิ์เกษม จำนวน 3 เรื่อง ดังนี้
 - 1.1 นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่อง ในวารวัน สำนักพิมพ์อรุณ ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 5 พุทธศักราช 2555
 - 1.2 นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่อง ตะวันเบิกฟ้า สำนักพิมพ์อรุณ ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2 พุทธศักราช 2550
 - 1.3 นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่อง ขอบฟ้าราตรี สำนักพิมพ์อรุณ ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 1 พุทธศักราช 2555
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตประเด็นการศึกษา ดังนี้ แนวคิดท้องถิ่นนิยมในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของปิยะพร ศักดิ์เกษม
 - 2.1 กลวิธีการเสนอแนวคิดท้องถิ่นนิยมในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของ ปิยะพร ศักดิ์เกษม
 - 2.2 คุณค่าของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ในมิติทางสังคมและวัฒนธรรม

สมมติฐานในการวิจัย

ปิยะพร ศักดิ์เกษม เป็นนักเขียนที่เติบโตในจังหวัดชลบุรี เธอสร้างสรรค์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชลบุรีขึ้นจำนวน 3 เรื่อง เรียกกันว่านวนิยายชุด “แม่วัน” ซึ่งเป็นตัวละครสำคัญที่เชื่อมร้อยนวนิยายทั้งสามเรื่องไว้ด้วยกัน ปิยะพร ศักดิ์เกษมน่าจะสอดแทรกแนวคิดเรื่องท้องถิ่นนิยมผ่านเรื่องราวของตัวละคร ไม่ว่าจะเป็นด้านความสำคัญของจังหวัดชลบุรี ชาติพันธุ์และคุณลักษณะคนชลบุรีในอดีต ประเพณีและวัฒนธรรม ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อสร้างความภาคภูมิใจของคนท้องถิ่นและเป็นการตอบโต้เรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ชาติที่มักจะเป็นเรื่องเล่าของส่วนกลางหรือที่เกี่ยวข้องกับราชสำนัก

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้นำทฤษฎีด้านการศึกษาวรรณกรรมร่วมสมัยมาศึกษานวนิยายอิงประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นงานวรรณกรรมที่มีรูปแบบการสร้างสรรค์แตกต่างไปจากงานวรรณกรรมประเภทอื่น นอกจากนั้น ยังนำแนวคิดทฤษฎีเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับประวัติศาสตร์ ในประเด็นการสร้างประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนิยม มาใช้เป็นกรอบแนวคิดของการวิจัยด้วย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องท้องถิ่นนิยมในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของปิยะพร ศักดิ์เกษม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยวิจัยจากเอกสาร ผู้วิจัยมีวิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้าตามลำดับ ดังนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล

1.1 จัดซื้อนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของปิยะพร ศักดิ์เกษม จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ ในวารวัน ตะวันเบิกฟ้า ขอบฟ้าราตรี

1.2 รวบรวมบทความ บทวิจารณ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ทั้ง 3 เรื่อง

1.3 รวบรวมบทความ บทวิจารณ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปิยะพร ศักดิ์เกษม

1.4 รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับประวัติศาสตร์

1.5 รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดท้องถิ่นนิยม

- 1.6 สัมภาษณ์นักเขียน ผู้ทรงคุณวุฒิ และบุคคลที่เกี่ยวข้อง
2. ชั้นวิเคราะห์ข้อมูล
ศึกษาตามประเด็นการศึกษาย่างละเอียดตามที่ระบุไว้ในขอบเขตของการวิจัย
3. สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะการศึกษาครั้งนี้ว่า
4. นำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งออกเป็น

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายอิงประวัติศาสตร์
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นนิยม
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลงานของปิยะพร ศักดิ์เกษม
4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและกลวิธีการนำเสนอแนวคิด รายละเอียดของเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีดังนี้

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายอิงประวัติศาสตร์

งานวิจัยเรื่อง “การศึกษานวนิยายอิงประวัติศาสตร์ไทยระหว่าง พ.ศ. 2490 – 2525” ของประคอง เจริญจิตรกรรม (2527) เป็นงานวิจัยในโครงการวิจัยเสริมสร้างหลักสูตร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2527 โดยศึกษาเนื้อหาและแนวคิดที่ปรากฏในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่ตีพิมพ์ระหว่าง พ.ศ. 2490 – 2525 ผลการวิจัยสรุปได้ว่า นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ไทยส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวในสมัยอยุธยา เหตุการณ์ที่ผู้แต่งนำมาเป็นฉากของเรื่องมากที่สุดได้แก่เหตุการณ์การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 เนื้อเรื่องและแนวคิดที่ปรากฏส่วนใหญ่เป็นการเชิดชูวีรกรรมของวีรกษัตริย์และวีรชนที่ทำศึกสงครามเพื่อปกป้องชาติบ้านเมือง ยอมเสียสละเพื่อชาติโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

งานวิจัยเรื่อง “นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่องเศวตฉัตรน่านเจ้า : การศึกษาด้านกลวิธีเสนอเรื่องและท่วงทำนองแต่ง” ของสายสร้อย สุธอม (2530) พบว่า ผู้แต่งใช้กลวิธีเสนอเรื่องทั้งในด้าน โครงเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา และฉากได้อย่างมีชั้นเชิง ได้รับความสนใจใคร่รู้แก่ผู้อ่านเป็นอย่างดี ทำให้นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่องนี้มีความสมจริง ให้ความบันเทิงแก่ผู้อ่าน ในด้าน ท่วงทำนองการแต่ง มีการเลือกใช้คำ ประโยค ไวยากรณ์ และการบรรยายความด้วยภาษาสุภาพ เรียบง่าย แต่ไพเราะ ผู้แต่งได้สอดแทรกทรรศนะเกี่ยวกับความรักว่าเป็นสิ่งที่ควรเชื่อถือและยึดมั่น ผู้วิจัยได้สรุปจากการศึกษาภูมิหลังของผู้แต่งพบว่า ผู้แต่งสามารถจำลองประสบการณ์ชีวิต บุคลิกภาพ อุปนิสัยของตนเองและบุคคลใกล้ชิดมาใช้ในการประพันธ์นวนิยายได้อย่างกลมกลืน

งานวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์นวนิยายของ ว.วินิจฉัยกุล เรื่องรัตนโกสินทร์และสองฝั่งคลอง” ของ พรพิไล ธรรมชูโชติ (2543) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีการแต่งนวนิยายที่ใช้ฉากประวัติศาสตร์เรื่องรัตนโกสินทร์และเรื่องสองฝั่งคลองของ ว.วินิจฉัยกุล เพื่อศึกษาภาพสะท้อน

ทางสังคมและวัฒนธรรมจากนวนิยายทั้งสองเรื่อง และเพื่อศึกษากลวิธีการใช้ภาษา ได้แก่ โวหาร ในการเขียนและการเลือกใช้คำ โดยศึกษาจากนวนิยายของ ว.วินิจฉัยกุล เรื่องรัตนโกสินทร์และ เรื่องสองฝั่งคลอง ผลการศึกษาพบว่า ว.วินิจฉัยกุล มีวิธีการสร้างโครงเรื่องเป็นนวนิยายที่ใช้ฉาก ประวัติศาสตร์ โดยสร้างตัวละครอิงกับยุคสมัยและเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ทั้งสองยุค ได้แก่ เรื่องรัตนโกสินทร์ เป็นประวัติศาสตร์ช่วงต้นรัตนโกสินทร์ และเรื่องสองฝั่งคลอง เป็น ประวัติศาสตร์ยุคสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยให้ตัวละครได้รับผลกระทบ จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใน ยุคสมัยนั้น ๆ โดยนวนิยายทั้งสองเรื่องมีแก่นเรื่องเดียวกัน คือ การต่อสู้เพื่อให้ได้สิ่งที่ดีกว่า และ แก้ปัญหาหรือข้อขัดแย้งตามวิธีที่กำหนดมาจากแก่นเรื่อง โดยการดำเนินเรื่องมีการสร้างโครงเรื่อง ย่อย ตัวละคร ฉาก บรรยากาศและบทสนทนา เพื่อแก้ปัญหาหรือคลี่คลายข้อขัดแย้งตาม กฎเกณฑ์หรือวิธีการที่กำหนดมาแล้วจากแก่นเรื่อง โดยใช้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่เก็บรวบรวม ไว้แล้วประกอบ ทำให้สามารถถ่ายทอดฉาก บรรยากาศ วิถีชีวิต แนวคิด ความเชื่อ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของยุคแก่ผู้อ่านได้อย่างดี ส่วนภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมนั้น ว.วินิจฉัยกุล สามารถนำความรู้และเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่ชำระแล้วมาแสดงให้ผู้อ่านเห็น สภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของไทยในด้านต่าง ๆ ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ศิลปะและ วรรณคดี ทำให้ผู้อ่านเข้าใจลักษณะพิเศษตามโครงสร้างของสังคมไทย เช่น การนับถือ พระพุทธศาสนา ระบบศักดินา การศึกษาอบรมตามระบบอุปถัมภ์และการศึกษาตามอิทธิพลของ ตะวันตก ตลอดจนการมีครอบครัวขยาย รวมทั้งวัฒนธรรมการแต่งกาย อาหาร ขนบธรรมเนียม ประเพณี และความเชื่อต่าง ๆ ของไทย กิจกรรมเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจและกีฬา ทำให้นวนิยาย ของ ว.วินิจฉัยกุล เป็นนวนิยายที่ใช้ฉากประวัติศาสตร์ที่มีความสมบูรณ์เพราะมีความถูกต้อง สมจริง ส่วนกลวิธีการบรรยายบรรยากาศของนวนิยายที่ใช้ฉากประวัติศาสตร์ ว.วินิจฉัยกุล เขียน ด้วยลีลาการบันทึกประวัติศาสตร์ในพงศาวดารด้วยการระบุศักราชวันเดือนปีของพระมหากษัตริย์ ผู้ครองราชย์ในช่วงเวลานั้น มีการระบุเวลาตามแบบโบราณ ในเรื่องรัตนโกสินทร์มีการใช้บทร้อย กรองในวรรณคดีต่าง ๆ ประกอบเรื่อง และยังมีการใช้คำเรียกขานสอดคล้องกับสภาพสังคมไทยใน แต่ละสมัยในนวนิยายด้วย

งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์สมัยรัตนโกสินทร์” ของสุภิญญา ยงศิริ (2545) เป็นการศึกษานวนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่กล่าวถึงเหตุการณ์ ประวัติศาสตร์สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ จำนวน 9 เรื่อง การศึกษาจะเป็นการศึกษาเรียงลำดับตามรัช สมัยของพระมหากษัตริย์ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เพื่อมุ่งวิเคราะห์โครงสร้าง เนื้อเรื่อง การสร้างตัว ละคร การใช้ฉาก และศิลปะการใช้ภาษา โดยมีสมมติฐานว่านวนิยายอิงประวัติศาสตร์กลุ่มนี้มี ลักษณะเด่นคือ มีเนื้อหาเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์และสะท้อนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ผลการวิจัยสรุปได้ว่าผู้แต่งใช้กลวิธีการประพันธ์เพื่อเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์ในด้านต่าง ๆ

เช่น พระมหากษัตริย์ทรงสร้างความมั่นคงและดำรงเอกราชของชาติไทย ทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน เป็นต้น นอกจากนี้ นวนิยายกลุ่มนี้ยังสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของไทยด้วย เช่น ด้านวิถีชีวิตของประชาชนระดับต่าง ๆ บทบาทและการวางตัวของสตรี การแต่งกาย สภาพบ้านเมือง การศึกษา การปกครอง เศรษฐกิจ เป็นต้น ในด้านภาษาผู้วิจัยสรุปว่ามีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากการใช้ภาษาในปัจจุบัน

งานวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2” ของ อภิรักษ์ ชัยปัญหา (2546) ได้ศึกษานวนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่นำเหตุการณ์การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 มาเป็นฉากของเรื่อง จำนวน 10 เรื่อง โดยนำแนวคิดเรื่องไตรภูมิแห่งวรรณคดี หรือความสัมพันธ์ระหว่างตัววรรณกรรม ผู้แต่ง และผู้อ่าน มาใช้ในการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า นวนิยายกลุ่มนี้สามารถแบ่งยุคสมัยได้เป็น 3 ยุค ได้แก่ ยุคเริ่มต้น ยุคปรับตัว และยุครุ่งเรือง ภูมิหลังของผู้แต่งและบริบททางสังคมมีผลต่อจุดมุ่งหมายในการแต่ง กลวิธีการประพันธ์ และสถานภาพของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ ในด้านผู้อ่านพบว่า จุดมุ่งหมายและประสบการณ์การเสพวรรณกรรมรวมทั้งภูมิรู้ทางประวัติศาสตร์ของผู้อ่านมีผลต่อการเข้าถึงวรรณกรรมกลุ่มนี้ ในด้านองค์ประกอบของวรรณกรรมพบว่า ผู้แต่งได้นำข้อมูลทางประวัติศาสตร์มาใช้ในการประพันธ์ ผสานกับจินตนาการของผู้แต่งได้อย่างแนบเนียนสมจริง นวนิยายกลุ่มนี้จึงมีคุณค่าทั้งทางด้านสุนทรียภาพ ด้านสังคมและวัฒนธรรมและการปลูกจิตสำนึกแห่งความเป็นไทย

งานวิจัยเรื่อง “นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ล้านนา: ภาพสะท้อนการเมืองและสังคม” นัยนา ครุฑมือง (2547) มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สภาพการเมืองและสังคมล้านนาตั้งแต่สมัยพระเจ้ากาวิโลรสสุริยวงศ์จนถึงสมัยพลตรีเจ้าแก้วนรรัฐที่ปรากฏในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ โดยศึกษาจากนวนิยายเรื่องเจ้าจันทน์หม่อม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน ของมาลา คำจันทร์ รากนครา ของปิยะพร ศักดิ์เกษม ทัพพัน 190 ของ พ. วังน่าน เวียงแ่วนฟ้า และหนึ่งฟ้าดินเดียว ของกฤษณา อโศกสิน ผลการศึกษาพบว่า ด้านการเมือง ผู้ประพันธ์เสนอภาพความสัมพันธ์เชิงอำนาจภายในอาณาจักรล้านนากับสยามและมหาอำนาจตะวันตก ตั้งแต่ยุคที่ล้านนาเป็นประเทศราชของสยาม จนถึงช่วงเวลาเปลี่ยนแปลงเป็นระบอบการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล ซึ่งสะท้อนภาพการรวมอาณาจักรล้านนาเข้ากับสยาม ผู้ประพันธ์มีทัศนคติต่อการรวมดินแดนล้านนาต่างกันผู้ประพันธ์ที่เป็นคนนอกวัฒนธรรมล้านนาเช่น กฤษณา อโศกสิน และปิยะพร ศักดิ์เกษม มีมุมมองที่เห็นด้วยกับการรวมดินแดนล้านนาเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสยาม ส่วนผู้ประพันธ์ที่มีถิ่นกำเนิดในล้านนา เช่น มาลา คำจันทร์ และ พ. วังน่าน มีมุมมองที่แตกต่างออกไปในมุมมองของมาลา คำจันทร์ สยามเป็นผู้รุกรานดินแดนล้านนาและเข้ายึดอำนาจจากผู้นำท้องถิ่น ส่วน พ. วังน่าน ได้ชี้ให้เห็นปฏิกิริยาการต่อต้านอำนาจรัฐบาลสยามของชาวล้านนา ส่วนด้านสังคม ผู้ประพันธ์ชี้ให้เห็นภาพความสัมพันธ์ภายในสังคมของชาวล้านนาในมิติของชนชั้นและสถานภาพทางเพศโดยมีโครงสร้างทางสังคม

คติความเชื่อ ค่านิยม และขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นปัจจัยกำหนดบทบาทและหน้าที่ของคนในสังคม นอกจากนี้ภาพลักษณ์ของสตรีล้านนาที่เป็นผู้หญิงเก่งและแกร่ง ส่วนหนึ่งมาจากสภาพสังคมที่เอื้อให้สตรีมีบทบาทสำคัญทั้งในครอบครัวและสังคม และอีกส่วนหนึ่งมาจากทัศนคติของผู้ประพันธ์ที่เป็นสตรีในยุคปัจจุบัน ตัวละครสตรีล้านนาจึงปรากฏลักษณะของผู้หญิงยุคปัจจุบันอยู่ด้วย

งานวิจัยเรื่อง “การศึกษากลวิธีการแตงนวนิยายย้อนยุคอิงประวัติศาสตร์ เรื่อง จันทราอุษาคนย์ ของวรรณวรรธน์” ของ มนัสนันท์ สรรพชญา (2550) ศึกษาเรื่อง จากการศึกษาพบว่า นวนิยายเรื่องจันทราอุษาคนย์มีกลวิธีการประพันธ์ที่มีการสอดแทรกจินตนาการแล้ว ความน่าสนใจของนวนิยายเรื่องนี้มาจากกลวิธีการตั้งชื่อเรื่อง การเรียบเรียงข้อมูล การสร้างตัวละคร การสร้างฉาก และการสร้างความน่าเชื่อถือ ซึ่งผู้เขียนได้นำข้อมูลทางประวัติศาสตร์ทั้งจากเอกสารชั้นต้น และเอกสารชั้นรองมาใช้เป็นข้อมูลในการเรียบเรียงเรื่องราว การสร้างตัวละครและการสร้างฉาก สำหรับตัวละครในเรื่องมีทั้งตัวละครที่มีจริงในประวัติศาสตร์และตัวละครที่สมมติขึ้นโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสมจริง ส่วนฉากที่ปรากฏในเรื่องนั้นก็มีความเป็นจริงตามเอกสารทางประวัติศาสตร์และสอดคล้องกับเรื่องราวและเหตุการณ์ในยุคสมัยนั้นเพื่อให้เนื้อหาในนวนิยายมีความสมจริง น่าเชื่อถือ ทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์คล้อยตามตัวละคร นอกจากนี้ยังพบว่านวนิยายเรื่องจันทราอุษาคนย์สร้างความน่าเชื่อถือให้กับผู้อ่านในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการบอกที่มาและเบื้องหลังของนวนิยาย การเขียนอ้างอิงแบบเชิงอรรถในเอกสารเชิงวิชาการและการนำเอกสารชั้นต้นที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในเรื่องมาแสดงในส่วนนำเรื่องได้สะท้อนให้ผู้อ่านเห็นวัตถุประสงค์ของนวนิยายเรื่องนี้ นอกจากจะเน้นความบันเทิงแล้ว ยังต้องการให้สาระความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์แก่ผู้อ่านด้วย

งานวิจัยเรื่อง “ภาพตัวแทนของสมเด็จพระมหาธรรมราชาในวรรณกรรมไทย” ของ วันชนะ ทองคำ (2550) เป็นการศึกษาการนำเสนอภาพตัวแทนของสมเด็จพระมหาธรรมราชาในวรรณกรรมไทย 15 เรื่อง ทั้งในฐานะ “พระเอก” และ “ผู้ร้าย” โดยนำมโนทัศน์เรื่อง ภาพตัวแทน/การนำเสนอภาพตัวแทน (representation) ซึ่งเป็นแนวคิดทฤษฎีในสกุลหลังสมัยใหม่มาใช้ในการวิเคราะห์ ผลการวิจัยสรุปว่าภาพตัวแทนของสมเด็จพระมหาธรรมราชาไม่ใช่ภาพสะท้อนของเหตุการณ์ประวัติศาสตร์นิพนธ์อย่างเที่ยงตรง หากแต่ผู้แต่งวรรณกรรมแต่ละเรื่องได้ดัดแปลงภาพตัวแทนของสมเด็จพระมหาธรรมราชาไปตามการตีความประวัติศาสตร์ของตน ผู้วิจัยสรุปอิทธิพลที่ส่งผลต่อการนำเสนอภาพตัวแทนของสมเด็จพระมหาธรรมราชาที่แตกต่างกันว่าเกิดจากแรงผลักดัน 2 ประการ ได้แก่ พลังแห่งวรรณศิลป์ คือกลวิธีการเล่าเรื่อง และพลังทางปัญญา ความคิดในแต่ละยุคสมัย ซึ่งรวมถึงความคิดทางการเมือง สังคม วัฒนธรรม โดยเฉพาะสำนักทางประวัติศาสตร์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของยุคสมัย

งานวิจัยเรื่อง “ศึกษานวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่องบุหงาปารี ของ วินทร์ เลียววาริณ” ของ พนิดา วงศ์บุญ (๒๕๕๔) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องบุหงาปารี เพื่อศึกษาองค์ประกอบและกลวิธีการแต่งของนวนิยายเรื่องบุหงาปารี และเพื่อศึกษาคุณค่าของนวนิยายเรื่องบุหงาปารี โดยศึกษาจากนวนิยายเรื่องบุหงาปารี ของวินทร์ เลียววาริณ ผลการศึกษาพบว่าสิ่งที่ทำให้นวนิยายเรื่องบุหงาปารีมีความน่าสนใจคือ องค์ประกอบของนวนิยายที่มีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี ทั้งโครงเรื่อง แก่นเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา ฉากและบรรยากาศ สิ่งเหล่านี้ช่วยให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจเนื้อหาของเรื่องและคุณค่าที่ปรากฏในนวนิยายได้ดีขึ้น กลวิธีการแต่งนวนิยายเรื่องบุหงาปารี ได้แก่ กลวิธีการดำเนินเรื่อง กลวิธีการสร้างตัวละคร กลวิธีการสร้างฉากและบรรยากาศ รวมทั้งการแทรกจินตนาการ กลวิธีเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่องบุหงาปารีเป็นนวนิยายที่ให้ทั้งความสนุกสนานและได้สอดแทรกความรู้ทางประวัติศาสตร์แก่ผู้อ่านด้วย ทำให้นวนิยายเรื่องบุหงาปารีมีความโดดเด่นและน่าสนใจว่าการอ่านหนังสือประวัติศาสตร์ที่มุ่งนำเสนอเฉพาะสาระความรู้เพียงอย่างเดียว นอกจากจะสอดแทรกความรู้ด้านประวัติศาสตร์ของรัฐปาตานีในสมัยราชินีฮีจาแล้ว นวนิยายเรื่องบุหงาปารียังได้สอดแทรกเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตและประเพณีวัฒนธรรมของคนสามัญชนด้วย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ พบว่า สามารถแบ่งการศึกษาได้ตามลักษณะเนื้อหาของนวนิยายได้เป็น 2 ลักษณะได้แก่ งานวิจัยที่ศึกษานวนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่ใช้ประวัติศาสตร์ชาติเป็นแกน และงานวิจัยนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่ใช้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นแกน ซึ่งผู้วิจัยกลุ่มหลังนี้มักสนใจการสร้างสรรคในฐานะการวิพากษ์และโต้กลับกับประวัติศาสตร์ชาติ อย่างไรก็ตามประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่นำมาศึกษาปรากฏ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเหนือและท้องถิ่นใต้ ยังไม่ปรากฏการนำประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชลบุรีมาศึกษา ผู้วิจัยได้้นำการศึกษานวนิยายอิงประวัติศาสตร์ทั้ง 2 ลักษณะ มาพิจารณากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาครั้งนี้

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดท้องถิ่นนิยม

งานวิจัยเรื่อง “ท้องถิ่นนิยม (Localism) ของพัฒนา กิติอาษา (2546) เป็นงานวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนจากคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (สาขาสังคมวิทยา) เพื่อสนับสนุนให้ศึกษาค้นคว้าและนำเสนอต่อที่ประชุมทางวิชาการระดับชาติ สาขาสังคมวิทยา ครั้งที่ 1 การวิจัยครั้งนี้เป็นการสังเคราะห์ มโนทัศน์หลักทางสังคมวิทยาชุดหนึ่งจากจำนวนทั้งหมด 4 ชุด ได้แก่ อัตลักษณ์ (identity) พหุนิยม/พหุลักษณะนิยม (pluralism) ความเป็นคนชายขอบ

(Maginalization) และท้องถิ่นนิยม (Localism) งานวิจัยเรื่องนี้ได้ทบทวนแนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับมโนทัศน์ท้องถิ่นนิยม ทั้งในวงวิชาการนานาชาติและวงวิชาการไทย เพื่อทำความเข้าใจความหมาย พัฒนาการ ภาพรวม เนื้อหาสาระและการประยุกต์ใช้แนวคิดดังกล่าว ในบริบทต่าง ๆ ผลการวิจัยพบว่า กระแสความคิดทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ช่วง 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมา โดยเฉพาะแนวคิดทฤษฎีสายสกุลหลังทันสมัยนิยม รวมทั้งแนวโน้มทางเศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรมในสังคมไทยยุควิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 ได้เน้นความสำคัญของกระแสท้องถิ่นนิยมมากขึ้น ท้องถิ่นนิยมควรได้รับความเข้าใจด้วยกระบวนการวิพากษ์วิจารณ์วิธีคิดแบบแยกชั้นหรือถอนมายาคติของกระแสโลกาภิวัตน์ พิจารณาท้องถิ่นกับโลกอย่างเชื่อมโยง และสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายทางสังคมในระดับท้องถิ่น และได้สรุปความเห็นเรื่องความสนใจเรื่องท้องถิ่นนิยมในวงวิชาการไทยหลัง พ.ศ. 2500 ไว้ดังนี้

ประการแรก ความสนใจเกี่ยวกับท้องถิ่นมีมาช้านานแล้ว เพราะท้องถิ่นเป็นพื้นที่ทางสังคม และเป็นมโนทัศน์หลักที่นักสังคมวิทยา นักมานุษยวิทยา สื่อมวลชน ประชาชน ผู้นำ นักพัฒนา ข้าราชการ และปัญญาชนสาธารณะทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นให้ความสนใจแน่นอนว่า ท้องถิ่นและท้องถิ่นนิยมมีความหมายแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับค่านิยม ขอบเขต ความสนใจ และเป้าหมายของแต่ละคน ท้องถิ่นจึงมีมิติและแง่มุมที่หลากหลาย แต่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันอยู่ในตัว เช่น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ภูมิศาสตร์หรือ นิเวศวิทยาท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น

ประการที่สอง ในช่วงทศวรรษ 2500-2510 ความสนใจเริ่มแรกของนักวิชาการ โดยเฉพาะกลุ่มนักสังคมศาสตร์ที่ได้รับการศึกษาจากต่างประเทศไม่ได้สนใจเรื่องคุณค่า สิทธิ และปากเสียงของท้องถิ่นมากนัก แต่เน้นการทำความเข้าใจเรื่องการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัย โครงสร้างและหน้าที่ ระบบความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนา ฯลฯ ทั้งหมดนี้เป็นไปตามกระแสและทิศทางของกระบวนการทันสมัยหรือทฤษฎีแม่บทที่ได้รับความนิยมใน วงวิชาการระดับนานาชาติ รวมทั้งบรรยากาศทางเศรษฐกิจการเมืองของประเทศในช่วงนั้นที่ปกครองโดยเผด็จการทหาร และสงครามต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรง ต่อมาเริ่มมีนักวิชาการหัวก้าวหน้าจำนวนหนึ่งได้หันไปใช้ทฤษฎีมาร์กซิสต์ เศรษฐศาสตร์การเมือง เศรษฐศาสตร์ศีลธรรม วัฒนธรรมชุมชน ควบคู่กับทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมกระแสหลัก เพื่อค้นหาทางออกทางเลือกเพื่อแก้ปัญหาความยากจนและไม่เป็นธรรมในท้องถิ่นต่าง ๆ โดยเฉพาะช่วงหลังเหตุการณ์ตุลาคม 2516 เป็นต้นมา ในทศวรรษที่ 2530-2540 อาจถือได้ว่า เป็นช่วงเวลา que ท้องถิ่นนิยมได้รับความสนใจค้นคว้า วิเคราะห์ และนำเสนออย่างหลากหลายและเป็นระบบ

ประการที่สาม รูปธรรมของท้องถิ่นนิยมมีหลากหลาย เช่น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ประวัติศาสตร์หมู่บ้าน คติชาวบ้าน วรรณกรรมพื้นบ้าน ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจเฉพาะลุ่มน้ำ

แนวคิดและแนวการพัฒนาชนบทที่เรียกว่า “วัฒนธรรมชุมชน” (และแนวทางการทำงานพัฒนาชนบทรูปแบบต่างๆ เช่น การจัดระบบชุมชน หรือองค์กรในท้องถิ่น เครือข่ายองค์กรประชาชน การเกษตรกรรม/หัตถกรรมทางเลือก รูปแบบและวิธีการจัดการทรัพยากรที่เน้นภูมิปัญญาชาวบ้าน สิทธิชุมชน ประชาสังคม/ชุมชนเข้มแข็ง เศรษฐกิจพอเพียง ฯลฯ) รูปธรรมของท้องถิ่นนิยมเหล่านี้เป็นสีสันความคิดทางวิชาการและสะท้อนให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของนักสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา รวมทั้งปัญญาชนสาธารณะในการสร้างกระแส และผลักดันปฏิบัติการท้องถิ่นนิยมในสังคมไทยอย่างน่าสนใจ

ประการที่สี่ ในทศวรรษที่ 2540 โดยเฉพาะภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 แนวโน้มของท้องถิ่นนิยมได้รับการขานรับเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ปฏิบัติการท้องถิ่นนิยมในภาคประชาชนโดยความสนับสนุนและร่วมมือของนักสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา รวมทั้งปัญญาชนสาธารณะกลุ่มที่ยืนอยู่ข้างประชาชน มีส่วนสำคัญในการเปิดเผยและให้พื้นที่แก่ท้องถิ่นและคนในท้องถิ่น ซึ่งครั้งหนึ่งเคยถูกกดบังคับและถูกมองข้ามมาก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณพื้นที่ชายขอบและวิถีชีวิตของคนชายขอบกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม เราอาจกล่าวได้ว่า ท้องถิ่นนิยมในรูปแบบของการเมืองภาคประชาชน หรือการต่อสู้ช่วงชิง และต่อรองเรื่องสิทธิและอำนาจการจัดการด้านต่าง ๆ ของท้องถิ่นจะทวีความสำคัญมากขึ้นเรื่อย ๆ

บทความเรื่อง “การสร้างประวัติศาสตร์ชาตินิยม ท้องถิ่นนิยม ท้องถิ่นชาตินิยม!!?” ของชัยพงษ์ สำเนียง (2555) ได้นำเสนอกระแสสมโนทัศน์การสร้างประวัติศาสตร์นิพนธ์ของไทยไว้ว่า มีด้วยกัน 3 กระแส ได้แก่ กระแสประวัติศาสตร์ชาตินิยม ซึ่งนำความเป็นชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์มาเป็นศูนย์กลางในการอธิบายประวัติศาสตร์ เป็นกระแสสมโนทัศน์หลักที่มีอิทธิพลต่อการเขียนประวัติศาสตร์นิพนธ์ของไทยมากที่สุด กระแสประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนิยม เป็นกระแสใหม่ที่ไทยเริ่มรับกระแสนี้เข้ามาในช่วงทศวรรษ 2520 จะเน้นความสำคัญของสังคม บุคคลในท้องถิ่นเดียวกันทั้งทางด้านประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ และความทรงจำ ใช้ท้องถิ่นเป็นศูนย์กลางในการเล่าเรื่องในประวัติศาสตร์ และกระแสประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชาตินิยม เป็นการผสมผสานระหว่างกระแสแรกและกระแสที่สอง ไทยเริ่มรับกระแสประวัติศาสตร์นิพนธ์ในลักษณะนี้ในช่วงทศวรรษ 2530 โดยมุ่งเน้นการอธิบายประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนิยมให้เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ชาติ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับแนวคิดท้องถิ่นนิยม พบว่ายังมีงานวิจัยและเอกสารอยู่ไม่มากนัก แต่อย่างไรก็ดีงานของชัยพงษ์ สำเนียง ที่ได้แบ่งกระแสสมโนทัศน์การสร้างประวัติศาสตร์นิพนธ์เป็น 3 กระแส นับเป็นการนำเสนอกรอบแนวคิดในการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างประวัติศาสตร์ชาติกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนิยม ซึ่งมีศูนย์กลางในการพิจารณาที่แตกต่างกัน ซึ่งผู้วิจัยจะใช้กรอบแนวคิดนี้มาพิจารณานวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชุดแม่วันต่อไป

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลงานของปิยะพร ศักดิ์เกษม

งานวิจัยชื่อ “วิเคราะห์แนวคิด กลวิธีนำเสนอแนวคิด และศิลปะการใช้ภาษาในวรรณกรรมของปิยะพร ศักดิ์เกษม” ของ ลัดดา ราตรีพฤกษ์ (2541) มุ่งเน้นการวิเคราะห์แนวคิด กลวิธีการเสนอแนวคิด และศิลปะการใช้ภาษาในนวนิยายของปิยะพร ศักดิ์เกษม ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดที่ปรากฏในนวนิยายของปิยะพร มีความหลากหลายและทันสมัย ผู้อ่านสามารถนำไปปรับใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตได้ ในด้านกลวิธีการนำเสนอแนวคิดพบ 4 กลวิธี ได้แก่ การนำเสนอแนวคิดผ่านแก่นเรื่อง ผ่านบทสนทนา ผ่านตัวละคร และผ่านกลวิธีการนำเสนอเรื่อง ผู้วิจัยสรุปว่า ปิยะพร ใช้การนำเสนอแนวคิดผ่านตัวละครมากที่สุด ในด้านการใช้ภาษาพบว่า ปิยะพร เป็นนักเขียนที่ใช้ภาษาไพเราะ สื่อความได้ชัดเจน มีการใช้สำนวนเปรียบเทียบอย่างเหมาะสม

งานวิจัยชื่อ “ลักษณะเด่นในนวนิยายของปิยะพร ศักดิ์เกษม” ของภพ สวัสดิ์ (2550) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะเด่นด้านโครงเรื่อง แนวคิด และตัวละครในนวนิยายของปิยะพร ศักดิ์เกษม โดยศึกษาจากเรื่อง ตะวันทอแสง บัลลังก์แสงเดือน ดอกไม้ป่าหนาว ไตรัมไม้เลื้อย ทรายสีเพลิง ทางสายธาร เรือนศิรา ใต้เงาตะวัน ในบ่วงมนตรา กิ่งไผ่-ใบรัก บ้านร้อยดอกไม้ ระเบิดดาว และลับแลลายเมฆ ผลการศึกษาพบว่า ด้านโครงเรื่อง ปิยะพร ศักดิ์เกษมเสนอโครงเรื่อง 2 ลักษณะ คือ โครงเรื่องที่มุ่งเน้นการเสนอแนวคิด และโครงเรื่องที่เน้นความซับซ้อนของเหตุการณ์ โดยมีลักษณะเด่นคือ ปัญหาในจิตใจและพฤติกรรมที่ปัญหาของตัวละครซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งในนวนิยายนั้น สืบเนื่องมาจากปัญหาในครอบครัวและการยึดมั่นกับค่านิยมบางประการมากเกินไป ด้านแนวคิด ผู้เขียนเสนอแนวคิดในนวนิยาย 3 แนวคิดคือ การขาดความรัก ความเข้าใจและขาดการเลี้ยงดูที่ถูกต้องในครอบครัวส่งผลให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีปัญหาและไม่มีความสุขในชีวิตค่านิยมบางประการควรยึดมั่นอย่างเหมาะสม และมนุษย์มีความซับซ้อนในตัวเอง มนุษย์ทุกคนมีทั้งส่วนดีและส่วนเสีย มนุษย์จึงควรยอมรับและให้อภัยในความบกพร่องหรือความผิดพลาดของผู้อื่น ด้านตัวละคร ปรากฏลักษณะเด่นคือผู้เขียนสร้างตัวละครด้วยการกำหนดปัญหาในจิตใจจากภูมิหลังที่มีปัญหาของตัวละคร โดยผู้เขียนแสดงให้เห็นว่าภูมิหลังของครอบครัวที่บกพร่องมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของตัวละคร เพราะปัญหาในครอบครัวเป็นสาเหตุที่ทำให้ตัวละครมีปัญหาในจิตใจจนนำไปสู่ความขัดแย้งกับผู้อื่นดังปรากฏในนวนิยาย 6 เรื่อง คือ ตะวันทอแสง บัลลังก์แสงเดือน ดอกไม้ป่าหนาว ไตรัมไม้เลื้อย ทรายสีเพลิง และทางสายธาร นอกจากนี้ปัญหาในครอบครัวยังเป็น สาเหตุที่ทำให้ตัวละครเกิดความคับแค้นใจจนนำไปสู่การทำร้ายผู้อื่น โดยปรากฏในนวนิยาย 3 เรื่อง คือ เรือนศิรา ใต้เงาตะวัน และในบ่วงมนตรา และผู้เขียนยังนำเสนอให้เห็นว่า ความรักความสัมพันธ์และความเข้าใจในครอบครัวสามารถช่วยคลี่คลายปัญหาหรือความคับแค้นใจให้กับตัวละครได้ ดังที่ ปรากฏในนวนิยาย 4 เรื่อง คือ กิ่งไผ่-ใบรัก บ้านร้อยดอกไม้ ระเบิดดาว และลับแลลายเมฆ ในนวนิยายทั้ง 13 เรื่อง ผู้เขียนแสดงให้เห็นว่าวิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ ต้องใช้ความคิดทางพุทธศาสนา คือ ความรักความเข้าใจ ความเมตตา การให้อภัย

และการปล่อยวาง จึงจะทำให้ตัวละครสามารถคลี่คลายความคับแค้นใจและพบกับความสุขได้ ผู้ที่ทำการมช่วยย่อมได้รับผลแห่งกรรมนั้น สะท้อนให้เห็นว่านวนิยายของปิยะพร ศักดิ์เกษม มีคุณค่าทั้งด้านเนื้อหาและแนวคิดที่สามารถนำมาปรับใช้กับสังคมปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

งานวิจัยชื่อ “สถานภาพและบทบาทของตัวละครหญิงในนวนิยายของ ปิยะพร ศักดิ์เกษม” ของ ปิ่นหล้า ศิลาบุตร (2551) มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สถานภาพและบทบาทของตัวละครหญิงในนวนิยายของ ปิยะพร ศักดิ์เกษม และเพื่อวิเคราะห์ทัศนคติของปิยะพร ศักดิ์เกษมที่มีต่อสถานภาพและบทบาทของผู้หญิงในสังคม โดยศึกษาจากนวนิยายของปิยะพร ศักดิ์เกษมที่พิมพ์รวมเล่มในช่วงปี พ.ศ.2530-2549 จำนวน 13 เรื่อง ได้แก่ ตะวันทอแสง ระเบิดดาว ทรายสีเพลิง ใต้ร่มไม้เลื้อย ดอกไม้ในป่าหนาว กิ่งไฟใบรัก เรือนศิรา ทางสายธาร ใต้เงาตะวัน ในบ่วงมนตรา ลับแลลายเมฆ บ้านร้อยดอกไม้ และวาวพลอย ผลการศึกษาพบว่า ตัวละครหญิงในนวนิยายของปิยะพร ศักดิ์เกษม ประกอบด้วย ตัวละครหลัก ตัวละครรอง และตัวละครประกอบ ผู้เขียนสร้างตัวละครหลักให้มีลักษณะซับซ้อนและมีบุคลิกหลายลักษณะ ตัวละครรองมีลักษณะนิสัยไม่ซับซ้อน มักมีบทบาทเป็นคู่แข่งกับตัวละครหลัก ตัวละครประกอบมีบุคลิกน้อยลักษณะ และเป็นส่วนเสริมในการดำเนินเรื่อง ตัวละครหญิงในนวนิยายของปิยะพร ศักดิ์เกษม มีสถานภาพและบทบาท 2 ด้าน คือ ด้านแรก สถานภาพและบทบาทในครอบครัว ได้แก่ สถานภาพของลูกสาว มีบทบาทในการเคารพเชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ และบทบาทในการตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ สถานภาพของภรรยา มีบทบาทในการดูแลเอาใจใส่และให้เกียรติสามี บทบาทในการแบ่งเบาภาระทางเศรษฐกิจและบทบาทในการตอบสนองความต้องการทางเพศ สถานภาพแม่ มีบทบาทในการอบรมเลี้ยงดูลูก บทบาทในการสนับสนุนลูก บทบาทในการให้คำแนะนำเรื่องการเลือกคู่ครอง และบทบาทในการเสียสละเพื่อลูก สถานภาพของญาติผู้ใหญ่ มีบทบาทในการเลี้ยงดู และบทบาทในการอบรมสั่งสอนและให้คำปรึกษา ผู้เขียนแสดงให้เห็นว่าตัวละครหญิงมีบทบาทตามสถานภาพแตกต่างกัน การแสดงบทบาทขัดแย้งกับสถานภาพส่งผลให้ตัวละครไม่ประสบความสำเร็จในชีวิต ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้แสดงทัศนคติต่อสถานภาพและบทบาทในครอบครัวของผู้หญิงในสังคมไทย ดังนี้ ทัศนคติเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูมีผลต่อจิตใจของผู้เป็นลูกและผู้หญิงมีบทบาทสำคัญในการอบรมเลี้ยงดูลูกสาวและทัศนคติเกี่ยวกับการเลือกคู่ครองและการใช้ชีวิตคู่ ได้แก่ การเลือกคู่ครองควรมีทั้งความรักความเหมาะสม อีกทั้งการใช้ชีวิตคู่ต้องให้เกียรติและเข้าใจกัน ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้เน้นว่าผู้หญิงควรมีบทบาทและประพฤติตนให้เหมาะสมกับสถานภาพจึงจะทำให้ชีวิตครอบครัวมีความสุข ด้านสถานภาพและบทบาทในสังคม ได้แก่ ด้านการศึกษาและการประกอบอาชีพ ด้านการศึกษา พบว่าตัวละครในนวนิยายของปิยะพร ศักดิ์เกษม มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีจนถึงปริญญาเอกในสาขาต่าง ๆ การศึกษาของตัวละครหญิงมีผลทำให้ตัวละครมีสถานภาพเป็นที่ยอมรับในสังคมและสร้างความภูมิใจให้แก่คนในครอบครัว อีกทั้งยังเป็นการยกระดับสถานภาพของผู้หญิงในสังคมให้ดีขึ้นด้วย และด้านการประกอบอาชีพ

พบว่าตัวละครหญิงในนวนิยายของปิยะพร ศักดิ์เกษม มีหน้าที่การทำงานที่ดี ประสบความสำเร็จในอาชีพของตนเอง และเป็นที่ยอมรับของสังคม ปิยะพร ศักดิ์เกษม มีทัศนคติต่อสถานภาพและบทบาทของผู้หญิงในสังคม ดังนี้ ทัศนคติเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้หญิง และทัศนคติเกี่ยวกับความไม่เสมอภาค ผู้เขียนได้เน้นเรื่องคุณสมบัติของผู้หญิงสมัยใหม่ในสังคมปัจจุบัน คือรักนวลสงวนตัว มีการศึกษาดี ทำงานเก่ง มีวุฒิภาวะทางอารมณ์และมีคุณธรรม และเรื่องความไม่เสมอภาคระหว่างชายหญิง ผู้เขียนมุ่งให้สังคมไทยปลูกฝังค่านิยมให้ชายหญิงรู้หน้าที่และให้เกียรติซึ่งกันและกันสังคมจึงจะสงบสุข

งานวิจัยชื่อ “การสร้างตัวละครกับการนำเสนอโน้ตทัศน์เกี่ยวกับผู้หญิงในนวนิยายของปิยะพร ศักดิ์เกษม” ของสุวรรณา ตันเจริญ (2551) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสร้างตัวละครกับการนำเสนอโน้ตทัศน์เกี่ยวกับผู้หญิงในนวนิยายของปิยะพร ศักดิ์เกษม โดยศึกษาจากนวนิยายของปิยะพร ศักดิ์เกษม จำนวน 8 เรื่อง ได้แก่ ตะวันทอแสง ระเบิดดาว ทรายสีเพลิง ไตรัมไม้เลื้อย ดอกไม้ในป่าหนาว กิ่งไฟใบรัก เรือนศิรา รากนครา ทางสายธาร ใต้เงาตะวัน ในบ่วงมนตรา บัลลังก์แสงเดือน ลับแลลายเมฆ บ้านร้อยดอกไม้ ในวารวัน วาวพลอย สะพานแสงคำและตะวันเบิกฟ้า ผลการศึกษาพบว่าปิยะพร ศักดิ์เกษมสร้างตัวละครโดยเริ่มจากการกำหนดพื้นฐานทั้งในด้านครอบครัว การศึกษาและสถานะทางเศรษฐกิจและสถานะทางสังคม อันนำไปสู่บุคลิกลักษณะ ลักษณะนิสัย ความคิด ทัศนคติ และพฤติกรรม ทำให้ตัวละครแต่ละตัวมีลักษณะที่โดดเด่น น่าสนใจและสมจริง ด้วยบทบาทของตัวละครทั้งหญิงและชายที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในเรื่องปิยะพรได้นำเสนอปัญหาเกี่ยวกับผู้หญิงหลายรูปแบบ ปัญหาเหล่านั้นมักมีสาเหตุจากการกระทำของผู้ชายและจากค่านิยมที่ยึดถือกันมานานในสังคม ตัวละครหญิงหลายตัวถูกเอารัดเอาเปรียบ ถูกกลั่นแกล้ง ถูกทำร้ายร่างกายและจิตใจ ตลอดจนถูกข่มขืนกระทำชำเรา ด้วยความกดดันที่รุนแรงผลักดันให้ตัวละครหญิงต้องการเรียกร้องความเป็นธรรม ตัวละครหญิงบางตัวเพียงแต่เกิดความคิดภายในใจของตน ตัวละครหญิงบางตัวเรียกร้องผ่านคำพูด และบางตัวก็กล้าพอที่จะแสดงออกทางการกระทำต่อต้านทั้งโดยส่วนตัว ทางสังคมและทางกฎหมาย ส่วนตัวละครชาย บางตัวมีบทบาทในทางกดขี่ข่มเหงตัวละครหญิง ในขณะที่บางตัวก็มีบทบาทในการช่วยเหลือและสนับสนุนตัวละครหญิงในการเรียกร้องความเป็นธรรม แสดงให้เห็นว่าปิยะพร ศักดิ์เกษมใช้ตัวละครทั้งหญิงและชายเพื่อร่วมกันนำเสนอโน้ตทัศน์เกี่ยวกับผู้หญิงได้อย่างชัดเจน ซึ่งสามารถประมวลได้โดยสังเขปคือสังคมควรปฏิบัติต่อผู้หญิงอย่างเท่าเทียมกันกับผู้ชาย ทั้งในด้านการศึกษา อาชีพการงานและครอบครัวรวมถึงการปรับเปลี่ยนค่านิยมเกี่ยวกับผู้หญิงด้วย ปัญหาการใช้ความรุนแรงต่อผู้หญิงทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการล่วงละเมิดทางเพศควรได้รับความใส่ใจจากสังคม และควรได้รับการแก้ไขจากทุกฝ่าย ขณะเดียวกันทั้งผู้หญิงและผู้ชายสามารถเลือกวิถีชีวิตที่สนับสนุนซึ่งกันและกัน อันจะทำให้สังคมจึงจะสงบสุข อย่างไรก็ตาม บางกรณีผู้หญิงอาจจะยืนหยัดอยู่ได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องพึ่งพาผู้ชาย ประเด็นสุดท้าย ผู้หญิงเป็นผู้สร้างสิ่งดีงามในสังคมและยังจรรโลงสังคมให้ดีขึ้นอีกด้วย งานวิจัยชื่อ “วิเคราะห์แนวคิดและกลวิธีการ

นำเสนอแนวคิดในนวนิยายที่ได้รับรางวัลของปิยะพร ศักดิ์เกษม พ.ศ. 2537-2550” ของ พัชรिता หน่อแดง (2552) มุ่งเน้นการศึกษาแนวคิดและกลวิธีการนำเสนอแนวคิดจากนวนิยายของปิยะพร ศักดิ์เกษม ที่ได้รับรางวัลจำนวน 6 เรื่อง ผลการวิจัยพบว่า ปิยะพร ศักดิ์เกษมมีการนำเสนอแนวคิดด้านการดำเนินชีวิต และแนวคิดทางสังคม แนวคิดเกี่ยวกับการเสียสละเพื่อสังคม นับเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้เขียนได้เป็นอย่างดี สำหรับกลวิธีการนำเสนอแนวคิดพบว่า ปิยะพร นำเสนอแนวคิดผ่านการตั้งชื่อเรื่อง โครงเรื่อง ตัวละคร และการเล่าเรื่อง ซึ่งทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจแนวคิดของเรื่องและผู้แต่งต้องการนำเสนอได้อย่างชัดเจน

งานวิจัยชื่อ “การวิเคราะห์นวนิยายของ ปิยะพร ศักดิ์เกษม” ของ พิศมร แสงสัทยา (2554) เป็นการศึกษานวนิยายของปิยะพร ศักดิ์เกษม จำนวน 10 เรื่อง ในด้านกลวิธีการแต่งและแนวคิด ผลการวิจัยพบว่า งานเขียนของปิยะพร ศักดิ์เกษม ส่วนใหญ่ใช้โครงเรื่องเรียบง่าย เน้นการสร้างความคิดแย้งระหว่างตัวละครเป็นเกณฑ์ในการสร้างเนื้อเรื่อง การดำเนินเรื่องพบว่า มักใช้การพรรณนาและบรรยายในการเปิดเรื่อง มีการเล่าเรื่องแบบย้อนต้นมากที่สุด มีการสร้างตัวละครแบบหลากหลายมิติ บทสนทนามีผลต่อการดำเนินเรื่อง การมีการใช้ฉากทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทางด้านแนวคิดพบว่ามี 5 ประการ คือ แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต แนวคิดเกี่ยวกับความรักของหนุ่มสาว แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว แนวคิดเกี่ยวกับสังคมและค่านิยมทางสังคม และแนวคิดทางการเมือง

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลงานของปิยะพร ศักดิ์เกษมข้างต้น ส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาในด้านองค์ประกอบของวรรณกรรม อาจเป็นการพิจารณาองค์ประกอบทั้งหมด หรือศึกษาเจาะลึกบางองค์ประกอบเช่น แนวคิดและการนำเสนอแนวคิด บทบาทของตัวละครหญิง เป็นต้น จะเห็นได้ว่ายังไม่มีงานศึกษานวนิยายประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชลบุรีของปิยะพร ศักดิ์เกษม โดยใช้แนวคิดท้องถิ่นนิยมในการพิจารณา ดังนั้นงานวิจัยเรื่องนี้จึงอาจช่วยให้เห็นคุณค่าและมุมมองอีกด้านหนึ่งต่อผลงานของนักเขียนคุณภาพท่านนี้เพิ่มมากขึ้น

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและกลวิธีการนำเสนอแนวคิด

ความหมายของแนวคิด

อิรวดี ไตลังคะ (2543, หน้า 66) กล่าวถึงความหมายของแนวคิดไว้ว่า แนวคิด หมายถึง ความคิดที่เสนอในเรื่อง ซึ่งสรุปจากสถานการณ์เฉพาะของโลกบนเทียงคติออกมาเป็นความเข้าใจทั่วไป เกี่ยวกับโลกในชีวิตจริงเช่น ความคิดที่ได้จากการอ่านนิทานเรื่องกระต่ายกับเต่า คือการทำอะไรที่ช้าแต่สม่ำเสมอย่อมดีกว่าทำเร็วแต่ไม่สม่ำเสมอ การหาแนวคิดจึงมีความสำคัญเพราะทำให้ผู้อ่านพบความหมายของเรื่องที่อาจนำไปสู่ความเข้าใจชีวิตได้

ถวัลย์ มาศจรัส (2544, หน้า 44) ให้ความหมายของแนวคิดไว้ว่า "แนวคิด คือ สารัตถะสำคัญของเรื่องสั้นเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เขียนขึ้น แก่นเรื่องจะทำหน้าที่สะท้อนประเด็นสำคัญของการนำเสนอให้ผู้อ่านเห็นและเข้าใจถึงสิ่งที่ผู้เขียนต้องการสื่อสาร" สรุปได้ว่า แนวคิด หมายถึง แก่นเรื่องหรือทัศนคติอันเป็นแกนกลางที่ผู้เขียนต้องการสื่อความหมายไปยังผู้อ่าน

ชนิกานต์ กุ้เกียรติ (2545, หน้า 24) กล่าวถึงความหมายของแนวคิด (Theme) ไว้ว่า แนวคิด คือ สารระสำคัญหรือจุดมุ่งหมายอันเป็นแกนกลางของเรื่องหรือเป็นความสำคัญในเรื่องที่ผู้เขียนมีจุดประสงค์ที่ต้องการจะสื่อมายังผู้อ่าน แนวคิดมิใช่เนื้อเรื่องหรือโครงเรื่อง หากแต่เนื้อเรื่องและโครงเรื่องจะช่วยให้ผู้อ่านพบแก่นเรื่องได้เมื่ออ่านจบ โดยปกติเรื่องสั้นจะมุ่งสะท้อนแนวความคิดสำคัญของเรื่องเพียงประการเดียว

กลวิธีการนำเสนอแนวคิด

การพิจารณาแนวคิดในงานบันเทิงคดี

เถกิง พันธุ์เถกิงอมร (2541, หน้า 290-291) กล่าวถึงการพิจารณาแก่นเรื่องหรือแนวคิดในงานบันเทิงคดีไว้ดังนี้

1. สังเกตชื่อเรื่อง ตั้งคำถามว่าเพราะเหตุใดผู้เขียนจึงตั้งชื่อเรื่องเช่นนั้น ผู้เขียนอาจมีเหตุผลบางประการ เพื่อบอกผู้อ่านถึงสาระสำคัญบางประการในเรื่อง
2. สังเกตความสนใจของผู้เขียน เรื่องสั้นจะมีแก่นเรื่องหรือไม่ ผู้เขียนต้องแสดงความสนใจชีวิตมนุษย์ในมุมใดมุมหนึ่ง ผู้อ่านสามารถสังเกตเห็นได้ว่าผู้เขียนเขียนถึงประเด็นนั้นมากน้อยเพียงใด ถ้ามามากและถี่ถ้วนมีรายละเอียดเกี่ยวกับประเด็นนั้น อาจสังเกตว่าเป็นแก่นเรื่องได้ ในทางกลับกัน ผู้เขียนจะไม่กล่าวถึงประเด็นที่เป็นแก่นของเรื่องแต่จะเขียนถึงผลต่อเนื่อง (Consequence) ที่ตามมาของแก่นเรื่อง ที่ผู้เขียนต้องการบอกผู้อ่าน
3. สังเกตบทบาทของสัญลักษณ์ การใช้สัญลักษณ์ซ้ำ ๆ กันหลายครั้งหรือใช้เหตุการณ์ที่สำคัญของเรื่อง ทำให้ผู้อ่านสังเกตได้ว่าผู้เขียนจะบอกแก่นเรื่องในเรื่องนั้น
4. สังเกตการใช้คำ ผู้เขียนบางกอนอาจใช้คำซึ่งสามารถใช้เป็นกุญแจให้ค้นหาแก่นเรื่องได้ สังเกตการใช้คำพิเศษหรือกำสำคัญในช่วงวิกฤตของเรื่อง
5. สังเกตคำเชิงแสดงคุณค่าทางศิลปกรรมของตัวละคร การใช้คำจำพวกเชิงคุณค่าจะทำให้ผู้อ่านสามารถตัดสินตัวละครจากคำพูดตัวละคร ถ้าเป็นตัวละครที่ไม่สำคัญ คำพูดของตัวละครอาจไม่มีสาระมากนัก แต่ถ้าเป็นตัวละครสำคัญ คำพูดที่ตัวละครแสดงออกมาจะแสดงถึงความจริงจัง หรือสาระที่หนักแน่นอาจหาแก่นเรื่องได้
6. สังเกตส่วนประกอบของโครงเรื่อง ผู้เขียนจะเลือกวิธีเขียนเรื่องได้หลายวิธี เมื่อเลือกใช้วิธีใดวิธีหนึ่งนั้น จะต้องทำให้ผู้อ่านรู้ว่าควรเลือกใช้โครงเรื่องแบบใดเหมาะสมกับแก่นของเรื่องเฉพาะ

อย่าง ตามที่ผู้เขียนต้องการแสดงหรือไม่ เรื่องสั้นที่ดีจะวางโครงเรื่องหรือจัดลำดับเหตุการณ์ให้ สะท้อนแก่นของเรื่อง

7. สังเกตบทสนทนาของตัวละคร โดยสังเกตบทสนทนาตอนสำคัญ ๆ ตัวละครบางตัวอาจ แสดงออกด้วยการพูด ถ้าจับสาระสำคัญของบทสนทนาให้ได้ จะใช้เป็นแนวทางหาแก่นเรื่องได้

8. สังเกตเหตุการณ์สำคัญในเรื่อง หมายถึงเหตุการณ์ช่วงวิกฤตของเรื่องถือเป็นเหตุการณ์ สำคัญที่ตัวละครต้องตัดสินใจ เหตุการณ์ที่มีการค้นพบปริศนา หรือความลับที่ถูกเปิดเผย เป็นต้น

9. สังเกตเหตุการณ์ปกติทั่วไปในเรื่อง ในกรณีที่ผู้เขียนเขียนเรื่องทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับ เหตุการณ์ประจำวัน การพิจารณาหาแก่นเรื่องก็ต้องเกี่ยวกับกิจวัตรหรือเหตุการณ์ประจำวัน

10. สังเกตตัวละคร ตัวละครเป็นองค์ประกอบที่สำคัญสำหรับเสนอแก่นของเรื่องควร สังเกตว่าตัวละครมีบุคลิกลักษณะเป็นอย่างไร เพราะจะมีผลต่อการทำความเข้าใจแก่นเรื่อง

11. สังเกตพัฒนาการจากโครงเรื่อง โครงเรื่องคือตัวกำหนดว่าตัวละครกระทำหรือแสดง อะไร และอะไรเกิดขึ้นกับตัวละครเหล่านั้น คำถามก็คือตัวละครได้ทำหรือแสดงอะไรบ้าง มีเหตุการณ์ อะไรเกิดขึ้นกับตัวละคร การมองตัวละครในลักษณะสองด้านคือ ตัวละครกระทำ หรือเป็นผู้แสดง พฤติกรรม และตัวละครถูกกระทำ หรือมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นกับตัวละคร ความแตกต่างสองอย่างนี้ จะแสดงให้เห็นถึงทัศนคติของนักเขียนต่อการกำหนดชะตาชีวิตของตัวละคร ส่วนคำถามที่ 2 คือ ตัว ละครกระทำหรือแสดงพฤติกรรมใดมีเหตุการณ์ชนิดใดเกิดกับตัวละครบ้าง

12. สังเกตแรงจูงใจของตัวละคร แรงจูงใจ หมายถึง เหตุผล สาเหตุที่ตัวละคร แสดง พฤติกรรม ต้องพิจารณาว่าการกระทำของตัวละครมีเหตุจูงใจอะไร เพราะแรงจูงใจมีอิทธิพลครอบงำ ตัวละครมากที่สุด และคำถามสุดท้ายคือตัวละครเข้าใจหรือรู้ถึงแรงจูงใจของการแสดงพฤติกรรมของ ตนมากน้อยเพียงใด

13. สังเกตฉาก อาจสังเกตว่าสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อชีวิตของตัวละครมากน้อยเพียงใด ฉากจะสะท้อนให้เห็นประสบการณ์ สภาพจิตใจและค่านิยมของผู้เขียนได้

14. สังเกตวิธีการเสนอเรื่อง มีความสำคัญอย่างมากต่อแนวคิดของเรื่องเพราะการเลือก วิธีการเสนอเรื่องต่างกัน จะทำให้แก่นเรื่องแตกต่างกันไปด้วย

15. สังเกตค่านิยมของตัวละคร ค่านิยมในที่นี้หมายถึงความดีและความชั่ว หรือความพอใจ หรือไม่พอใจของตัวละคร อะไรที่แสดงออกถึงค่านิยมของตัวละครในเรื่องและค่านิยมใดที่ตัวละคร เห็นพ้องด้วย อะไรเป็นเหตุผลสูงสุดของตัวละครและเห็นว่าค่านิยมใดที่เสริมจุดประสงค์นั้น

อย่างไรก็ตาม เถกิง พันธุ์เถกิงอมร เสนอว่า วิธีสังเกตหาแก่นเรื่องตามวิธีข้างต้นจะประสบ ความสำเร็จไม่ได้ หากผู้อ่านมิได้พิจารณาภาพรวมตลอดทั้งเรื่อง นั่นคือผู้อ่านจะต้องพิจารณาหลาย ๆ จุดรวมกัน จึงจะเป็นแก่นเรื่องของเรื่องสั้นทั้งเรื่อง ไม่เช่นนั้นจะเป็นการชี้เฉพาะจุดเท่านั้น

งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิด

งานวิจัยชื่อ “แนวคิดเชิงปรัชญาและกลวิธีการนำเสนอแนวคิดในนิยายวิทยาศาสตร์ของ” ของ บุญชริกา ขุนวิมล (2557) ศึกษาแนวคิดเชิงปรัชญาและกลวิธีการนำเสนอแนวคิดในนิยายวิทยาศาสตร์ของ วินทร์ เลียววาริณ ผลการศึกษากลวิธีการนำเสนอแนวคิดพบว่า ด้านกลวิธีการนำเสนอแนวคิด พบทั้งสิ้น 7 กลวิธี กลวิธีที่พบมากที่สุด ได้แก่ การนำเสนอแนวคิดผ่านสัมพันธบท ประเภทคติบท รองลงมาเป็นกลวิธีการนำเสนอผ่านชื่อเรื่องผ่านพัฒนาการของเรื่องและตัวละคร ผ่านผู้เล่าเรื่องผ่านคู่ตรงข้าม ผ่านสัญลักษณ์ และผ่านการประสานทัศนศิลป์และวรรณศิลป์ตามลำดับ วินทร์ เลียววาริณ ใช้กลวิธีมากกว่าหนึ่งกลวิธีในการสื่อสารแนวคิดเป็นส่วนใหญ่ ผู้อ่านต้องตีความจากองค์ประกอบแต่ละส่วนซึ่งทำหน้าที่ร่วมกันขับเคลื่อนแนวคิดและเชื่อมโยงเนื้อหาเข้ากับประสบการณ์ของตน จึงจะเข้าใจแนวคิดเชิงปรัชญาที่ วินทร์ เลียววาริณ ต้องการสื่อสาร

งานวิจัยชื่อ “วิเคราะห์นวนิยาย ว.ณ ประมวลมารค” ของ ชุตติมา นาถเสวี (2524) โดยมีความมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์ในเนื้อเรื่อง โครงเรื่อง แก่นเรื่อง ตัวละคร ฉาก บทสนทนา และลักษณะเฉพาะในด้านการใช้คำ สำนวนโวหาร รวมทั้งวิเคราะห์บุคลิกภาพและประสบการณ์ของ ว.ณ ประมวลมารค ที่สะท้อนในนวนิยาย ตลอดจนวิเคราะห์สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยในสมัยนั้น ผลการศึกษาพบว่า นวนิยายของ ว.ณ ประมวลมารค มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับความรักและชีวิตครอบครัว โครงเรื่องแสดงให้เห็นความขัดแย้งของตัวละครเอกในเรื่องความรัก แก่นเรื่องเสนอแนวคิดให้มีความอดทนและมั่นคงต่อการเผชิญอุปสรรค ตัวละครมีลักษณะสมจริง บทสนทนาเหมาะสมกับฐานะทางสังคม การเสนอฉากให้รายละเอียดที่ฉากต่างประเทศมากกว่าฉากในประเทศ กลวิธีการแต่งมีหลายหลากวิธี ช่วยให้เรื่องดำเนินไปอย่างน่าสนใจ การใช้คำและสำนวนโวหารส่วนใหญ่มีลักษณะเรียบง่าย แต่ก่อให้เกิดมโนภาพแก่ผู้อ่าน บุคลิกภาพและประสบการณ์ของผู้แต่งกับนวนิยายมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ทั้งในด้านเนื้อเรื่อง ฉาก ตัวละครบทสนทนา สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของตัวละครในเรื่องแสดงถึงการยอมรับอิทธิพลวัฒนธรรมตะวันตก

งานวิจัยชื่อ “การศึกษาวิเคราะห์นวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ที่ได้รับรางวัล: พัฒนาการด้านแนวคิด ตัวละคร และกลวิธีการประพันธ์” ผลการศึกษาพบว่าแนวคิดสำคัญที่ปรากฏในนวนิยายของกฤษณาได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับความรัก แนวคิดเกี่ยวกับแนวทางดำเนินชีวิต แนวคิดเกี่ยวกับสังคม และแนวคิดเกี่ยวกับการเมือง กฤษณานิยมสร้างตัวละครเอกฝ่ายหญิง และตัวละครเอกทั้งชายและหญิงมีบทบาทเด่นในเรื่องเป็นส่วนใหญ่ ตัวละครเอกจะเป็นผู้สะท้อนแนวคิดและดำเนินเรื่อง ตัวละครรองที่ปรากฏในเรื่องมีบทบาทคือสร้างปัญหาให้เกิดขึ้นในเรื่องและช่วยเสริมให้ผู้อ่านเห็นลักษณะของตัวละครเอกชัดเจนขึ้น ตัวละครแต่ละประเภท คือ ตัวละครเอกฝ่ายชาย ตัวละครเอกฝ่ายหญิง และตัวละครรอง จะมีลักษณะร่วมกันบางประการทั้ง ลักษณะทางกายภาพและลักษณะนิสัย กฤษณาใช้กลวิธีการประพันธ์หลายอย่าง มีการตั้งชื่อเรื่องโดยใช้สัญลักษณ์ การเล่าเรื่องโดยผู้เขียนเป็นผู้เล่าแบบ

ผู้รู้แจ้งเห็นจริง และมีการดำเนินเรื่องหลายแบบ ทำให้นวนิยายของกฤษณามีความน่าสนใจ เมื่อศึกษานวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ที่ได้รับรางวัล ทั้ง 17 เรื่องแล้ว พบว่านวนิยายของกฤษณามีการพัฒนาการทั้ง 3 ด้าน คือ ในด้านแนวคิดจะมีพัฒนาการค้นแนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว และแนวคิดเกี่ยวกับสังคม ในด้านตัวละครมีพัฒนาการทั้งลักษณะร่วมและบทบาทเด่น ส่วนในด้านกลวิธีการประพันธ์จะมีพัฒนาการการตั้งชื่อเรื่องและการดำเนินเรื่อง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและกลวิธีการนำเสนอแนวคิดข้างต้น พบว่า แนวคิดนับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งในวรรณกรรมประเภทนวนิยาย เนื่องจากเป็นสารที่ผู้แต่งต้องการสื่อมายังผู้อ่านของตน ทั้งนี้ในงานศิลปะการช่อนและสร้างแนวคิดผ่านผลงานนับเป็นลีลาและชั้นเชิงของศิลปินผู้สร้างสรรค์ที่ต้องใช้กลวิธีการสร้างสรรค์และฝีมืออยู่มาก สำหรับงานวิจัยนี้ได้นำกรอบแนวคิดข้างต้นมาพิจารณาการสร้างสรรค์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชุดแม่วัน เพื่อให้ทราบถึงแนวคิดและกลวิธีการนำเสนอที่ปิยะพร ศักดิ์เกษม ใช้ในนวนิยายชุดนี้

บทที่ 3

แนวคิดท้องถิ่นนิยมที่ปรากฏในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ ของปิยะพร ศักดิ์เกษม

แนวคิดนับเป็นองค์ประกอบสำคัญของนวนิยาย ซึ่งผู้เขียนมักจะถ่ายทอดแนวคิดของตน ผ่านกลวิธีการสร้างองค์ประกอบทางวรรณกรรมของตน สำหรับนวนิยายชุดแม่วันของปิยะพร ศักดิ์เกษมนั้น ปรากฏแนวคิดสำคัญร่วมกันประการหนึ่งนั่นคือแนวคิดท้องถิ่นนิยมในการเชิดชูความสำคัญของจังหวัดชลบุรีซึ่งนอกจากจะเป็นฉากหลังสำคัญของนวนิยายชุดดังกล่าวแล้ว ยังเป็นภูมิลำเนาของผู้แต่งด้วย

ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้สร้างสรรค์วรรณกรรมชุดนี้ขึ้นเพราะต้องการให้คนรุ่นหลังได้รับรู้ถึงที่มาของชลบุรี โดยเฉพาะในนวนิยายเรื่องแรก ในวารวัน ที่ตั้งใจให้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ เกร็ดความรู้ทางสังคม วัฒนธรรมไว้อย่างละเอียด โดยเธอกล่าวว่า “ตั้งใจจะทำเหมือน บ้านเล็กในป่าใหญ่ ที่เก็บวิถีชีวิตของคนอเมริกันในยุคบุกเบิก” (ปิยะพร ศักดิ์เกษม, 2555) สำหรับ การ ศึกษาแนวคิดท้องถิ่นนิยมที่ปรากฏในนวนิยายชุดแม่วันนี้พบแนวคิดท้องถิ่นนิยมย่อย 5 แนวคิด ดังนี้

1. แนวคิดเรื่องชลบุรีมีความสำคัญเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ชาติ
2. แนวคิดเรื่องชลบุรีเป็นพื้นที่หลากหลายชาติพันธุ์
3. แนวคิดเรื่องชลบุรีเป็นพื้นที่ทางประเพณีและวัฒนธรรม
4. แนวคิดเรื่องชลบุรีเป็นพื้นที่แห่งเศรษฐกิจและโอกาส
5. แนวคิดเรื่องสำนึกรักบ้านเกิด

3.1 แนวคิดเรื่องชลบุรีมีความสำคัญเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ชาติ

แม้ว่านวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชุดแม่วันจะกำหนดฉากสถานที่หลักอยู่ที่จังหวัดชลบุรี โดยเฉพาะชุมชนบางปลาสร้อยซึ่งเป็นชุมชนเก่าแก่ของชลบุรี แต่กระนั้นการนำเสนอประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในนวนิยายชุดนี้ก็ไม่ได้ทำหน้าที่ตอบโต้หรืออ่อนแอเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาติ หากแต่มีลักษณะการสร้างประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชลบุรีให้สอดคล้องไปกับประวัติศาสตร์ชาติ ซึ่งลักษณะเช่นนี้สอดคล้องกับโมทัศน์การสร้างประวัติศาสตร์นิพนธ์ ที่ชัยพงษ์ สำเนียง (2555) ได้นำเสนอในบทความเรื่อง “การสร้างประวัติศาสตร์ชาตินิยม ท้องถิ่นนิยม ท้องถิ่นชาตินิยม!?” ว่าเป็นแนวคิดแบบประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนิยมชาตินิยม

ชัยพงษ์ สำเนียง (2555) ได้แบ่งมโนทัศน์การสร้างประวัติศาสตร์นิพนธ์ของไทย ออกเป็น 3 กระแส ได้แก่

1. กระแสประวัติศาสตร์ชาตินิยม ซึ่งนำความเป็นชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มาเป็นศูนย์กลางในการอธิบายประวัติศาสตร์ เป็นกระแสแม่เหล็กที่มีอิทธิพลต่อการเขียนประวัติศาสตร์นิพนธ์ของไทยมากที่สุด

2. กระแสประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนิยม เป็นกระแสใหม่ที่ไทยเริ่มรับกระแสนี้เข้ามาในช่วงทศวรรษ 2520 จะเน้นความสำคัญของสังคม บุคคลในท้องถิ่นเดียวกันทั้งทางด้านประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ และความทรงจำ ใช้ท้องถิ่นเป็นศูนย์กลางในการเล่าเรื่องในประวัติศาสตร์

3. กระแสประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชาตินิยม เป็นการผสมผสานระหว่างกระแสแรกและกระแสที่สอง ไทยเริ่มรับกระแสประวัติศาสตร์นิพนธ์ในลักษณะนี้ในช่วงทศวรรษ 2530 โดยมุ่งเน้นการอธิบายประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนิยมให้เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ชาติ

จากการศึกษาพบว่า นวนิยายชุดแม่วันน่าจะจะมีลักษณะการนำเสนอแนวคิดท้องถิ่นนิยมแบบที่ 3 หรือกระแสประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชาตินิยม ตามแนวคิดของชัยพงษ์ สำเนียง กล่าวคือมีการผสมผสานระหว่างกระแสประวัติศาสตร์ชาตินิยมกับกระแสประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนิยม ปิยะพร ศักดิ์เกษมยังคงใช้กรอบโครงทางประวัติศาสตร์ชาติที่มุ่งเน้นการให้ความสำคัญกับชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มาเป็นศูนย์กลางในการอธิบายประวัติศาสตร์ และสร้างเนื้อเรื่องของตัวละครให้สอดคล้องไปกับโครงทางประวัติศาสตร์ชาติเหล่านั้น โดยกำหนดให้ตัวละครหลักและเรื่องราวหลักเป็นเรื่องของคนในจังหวัดชลบุรีในระยะเวลา 100 ปี

จากการศึกษาแนวคิดเรื่องชลบุรีมีความสำคัญเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ชาติ พบประเด็นย่อยดังนี้

1. ชลบุรีกับการจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์
2. การแก้ไขปัญหาของตัวละครที่ต้องพึ่งพิงเจ้านายจากส่วนกลาง
3. การเปลี่ยนแปลงชลบุรีภายใต้กรอบโครงทางประวัติศาสตร์ชาติ

3.1.1 ชลบุรีกับการจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์

ปิยะพร ศักดิ์เกษม นำเสนอแนวคิดเรื่องชลบุรีมีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ชาติ ผ่านการนำเสนอว่าชาวชลบุรีมีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ไทย โดยนำเสนอผ่านการกำหนดให้ตัวละครเอกของเรื่องได้มีโอกาสเข้าเฝ้ารับเสด็จในโอกาสที่พระมหากษัตริย์ถึง 3 พระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินมายังเมืองชลบุรี ได้แก่ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

3.1.1.1 ตัวละครเข้ารับเสด็จพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ปิยะพร ศักดิ์เกษม กำหนดให้การเสด็จพระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีความสำคัญต่อประชาชนชาวชลบุรีเป็นอย่างยิ่ง ดังจะเห็นได้ถึงการบรรยายว่ามีประชาชนต่างมารอรับเสด็จกันเป็นจำนวนมาก ดังตัวอย่างเช่น

“อีกไม่นานทั้งหมดก็ได้มานั่งอยู่ในหมู่ผู้รอรับเสด็จ ทุกสายตาก็จ้องมองตรงลงไปยังปลายสะพาน และไม่มีใครสักคนที่ย่อท้อต่อความร้อนของเวลาใกล้เที่ยงวัน...อีกไม่นานทุกคนก็ได้เห็นขบวนเสด็จ นำโดยตำรวจภูธรอยู่บนสะพานแคบ ๆ ยาว ๆ นั้น

แม้วันรู้สึกว่แม่ตนเองจะกำลังนั่งอยู่กลางตะวัน หากกลับรู้สึกชุ่มชื้นฉ่ำเย็นไปทั่วทั้งร่าง เป็นความปีติอิมเอบที่แล่นพล่านไปทั่ว จนความเป็นจริงของดินฟ้าอากาศภายนอกไม่มีผลแต่อย่างใดเลย

ทั่วทั้งบริเวณเงียบกริบเมื่อพระองค์เสด็จฯ ผ่าน ดวงพัทตร์ส่องใส...งาม...จนเด็กสาวอยากจะทำนี่คือองค์จริงของเทพดาเหาะลงมาจกสวรรค์

แม้วันรู้ว่าภาพนี้ไม่มีวันลบไปจากความทรงจำ ภาพของเจ้าชีวิตของคนไทยทั้งประเทศ รอยยิ้มสรวลสดใสเปี่ยมเมตตาอันจำหลักลงกลางใจ และเมื่อยามที่ก้มกราบลงกับพื้นทุกคนก็คิดตรงกันว่าจะยินยอมถวายแม่ชีวิต”

(ในวารวัน, หน้า 308)

จากตัวอย่างข้างต้น ปิยะพร ศักดิ์เกษมได้บรรยายบรรยากาศการรอรับเสด็จของประชาชนชาวชลบุรีผ่านสายตาของตัวละครเอกคือแม่วัน ซึ่งความรู้สึกแม่วัน ผู้ประพันธ์อาจใช้แทนความรู้สึกของชาวชลบุรีว่า “แม่ตนเองจะกำลังนั่งอยู่กลางตะวัน หากกลับรู้สึกชุ่มชื้นฉ่ำเย็นไปทั่วทั้งร่าง เป็นความปีติอิมเอบที่แล่นพล่านไปทั่ว จนความเป็นจริงของดินฟ้าอากาศภายนอกไม่มีผลแต่อย่างใดเลย” แม้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินผ่าน ก็ทำให้พสกนิกรชาวชลบุรีอย่างแม่วันนั้น “ไม่มีวันลบไปจากความทรงจำ” ว่าครั้งหนึ่งพระมหากษัตริย์ไทยได้เคยให้ความสำคัญกับจังหวัดชลบุรีด้วยการเสด็จพระราชดำเนินมาเยี่ยมเยียนพสกนิกรของพระองค์

3.1.1.2 ตัวละครเข้ารับเสด็จพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

เมื่อพันรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวแล้ว องค์พระมหากษัตริย์พระองค์ต่อมาคือพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ยังคงเสด็จพระราชดำเนินมายังจังหวัดชลบุรีด้วย ปิยะพร ศักดิ์เกษมกำหนดให้ตัวละครมาเข้าเฝ้ารับเสด็จด้วย ดังตัวอย่างเช่น

“ในที่สุดวันอันเป็นมงคลนั้นก็เดินทางมาถึง ทุกคนแต่งตัวตั้งแต่เช้าด้วยหัวใจอันปีติอันสุข ทั้งตื่นตื่นจนยอมไปนั่งอยู่ในที่ที่มีผู้จัดไว้ให้ตั้งแต่เที่ยงวัน พ่อหนูทวีเองก็ไม่รบกวางแงเลยกลับเกาะแจอยู่กับ “คุณกง” ของแก สถานที่ที่จัดเอาไว้ให้ค่อนข้างไกลจากจุดที่เรือพระที่นั่งเข้าเทียบ หากพ่อเทิดก็เป็นผู้คอยเดินออกไปแวะดู ก่อนกลับมากระซิบบรายงานเป็นระยะ ๆ

“เขาวาลงเรือยนต์ที่ประทับออกจากปากน้ำบางปะกงตั้งแต่ใกล้ๆ สามโมงแล้ว ขอรับคุณเตี้ย ระยะทางจากที่โน่นมาถึงที่นี่ด้วยเรือยนต์ก็คงสักชั่วโมง...อีกไม่นานคงถึง...”

ในที่สุดความเคลื่อนไหวก็เกิดขึ้นที่ปลายสะพานหน้าที่ว่าการเมื่อเรือพระที่นั่งของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวแล่นเข้าเทียบ พระยาวิเศษฯ ไชยเจ้าเมือง และเจ้าหน้าที่พร้อมกันรอรับเสด็จ”

(ในวารวัน, หน้า 530)

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่าตัวละครครอบครัวของแม่วันในฐานะสะใภ้ของหลวงประสิทธิ์จันทริณ ซึ่งเป็น “คุณกง” ของบุตรชายของแม่วัน ก็มาร่วมรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวด้วย อีกตัวอย่างหนึ่งเป็นตอนที่หลวงประสิทธิ์จันทริณได้รับทราบข่าวว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเลื่อนหมายกำหนดการการเสด็จกลับจากการประทับ ณ จังหวัดชลบุรี ในความรู้สึกของหลวงประสิทธิ์จันทริณเมื่อได้รับข่าวก็รู้สึก “ปลอดโปร่งใจอย่างยิ่ง” เพราะพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ประทับอยู่ “เป็นมิ่งขวัญให้ชาวเมืองชลบุรีต่อไปอีกสองวัน” ดังตัวอย่างว่า

วันนั้นเป็นวันที่คุณหลวงประสิทธิ์จันทริณปลอดโปร่งใจอย่างยิ่ง โดยเฉพาะเมื่อได้ทราบว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดให้เลื่อนวันที่จะเสด็จกลับ ประทับอยู่เป็นมิ่งขวัญให้ชาวเมืองชลบุรีต่อไปอีกสองวัน ท่านก็ยังปีติอันใจ

(ในวารวัน, หน้า 535)

3.1.1.3 ตัวละครเข้ารับเสด็จพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

เมื่อวันเวลาเปลี่ยนไป พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จขึ้นครองราชย์ และได้เสด็จพระราชดำเนินมาจังหวัดชลบุรี ปิยะพร ศักดิ์เกษมก็กำหนดให้ตัวละครได้เข้าเฝ้ารับเสด็จด้วยเช่นกัน ดังตัวอย่างเช่น

เมื่อเดินผ่านถนนสายเดียวในเมืองก็ได้พบว่า ตลอดสองข้างทางประชาชนมาปูเสื่อนั่งรอรับเสด็จอยู่เต็มทั้งสองฟากข้างก็ตั้งโต๊ะหมู่บูชาด้วยพานพุ่มและดอกไม้รูปเทียนไว้ด้านหน้าเสื่อมองดูเรียบร้อยงดงามยิ่งนัก

เส้นทางนี้คือเส้นทางที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจะเสด็จฯ ผ่านโดยรถยนต์พระที่นั่ง... ทั้งสองพระองค์ประทับอยู่ด้วยกันที่ที่ประทับด้านหลัง มีพลขับขับผ่านซ้ำ ๆ ให้ประชาชนได้บูชา ได้ชื่นชมพระบารมีโดยทั่วถึง

แม้วันและครอบครัวได้รอรับเสด็จ... อิมเอิบไปด้วยความปลื้มปิติ ความจงรักภักดีจนสุดหัวใจ ทุกสายตาทูดวงใจล้วนตักตวงดื่มกินภาพและความรู้สึกที่ได้รับในวันนี้ ไม่ว่าจะเป็นภาพยามที่ประทับอยู่ในรถยนต์พระที่นั่ง ยามที่เสด็จฯ ลงพลับพลาที่ประทับเพื่อทอดพระเนตรดูการถึบกระดานที่ทางจังหวัดจัดถวายยามที่รับของถวายมากมายจากพ่อค้าประชาชนที่มารอเฝ้าฯ หรือในยามที่ เสด็จฯ ไปศาลากลางจังหวัดเพื่อเสวยอาหารกลางวัน

ความปลื้มปิติในวันนั้นสิ้นสุดลงเมื่อเสด็จฯ ขึ้นประทับรถยนต์พระที่นั่งอีกครั้งเพื่อไปทอดพระเนตรการทำน้ำตาลอ้อย

(ในวารวัน, หน้า 671)

จากการกำหนดให้ตัวละครเอกได้มีโอกาสเข้าเฝ้าพระมหากษัตริย์ถึง 3 พระองค์ อาจแสดงให้เห็นถึงแนวคิดของผู้ประพันธ์ที่ต้องการสื่อสารถึงความสำคัญของจังหวัดชลบุรีต่อประวัติศาสตร์ชาติ เพราะแม้แต่องค์พระมหากษัตริย์ยังทรงให้ความสำคัญในการเสด็จพระราชดำเนินซึ่งปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้บรรยายความรู้สึกของตัวละครที่ได้มีโอกาสเข้าเฝ้าในวาระต่าง ๆ สอดคล้องกันว่าเป็นสิ่งที่พสกนิกรชาวชลบุรีรู้สึกปลื้มปิติยิ่งและได้เป็นความทรงจำที่ไม่อาจลบเลือนได้

3.1.2 การแก้ไขปัญหาของตัวละครที่ต้องพึ่งพิงเจ้านายจากส่วนกลาง

จากการศึกษาพบว่า ปิยะพร ศักดิ์เกษมได้นำเสนอแนวคิดเรื่องชลบุรีมีความสำคัญเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ชาติ ผ่านความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับตัวละครเอก เมื่อตัวละครพยายามแก้ปัญหาด้วยคนภายในชุมชนเองไม่ได้ ก็จะแก้ปัญหาด้วยการพึ่งพิงตัวละครที่เป็นเจ้านายจากส่วนกลาง

ตัวละครคุณอินกับคุณหญิงอี ซึ่งเป็นเจ้านายจากส่วนกลาง ได้เป็นผู้ที่สามารถจัดปัญหาของความขัดแย้งของตัวละครในเรื่อง กล่าวคือถึงแม้จะมีความขัดแย้งกันอย่างไร แต่ตัวละครปรปักษ์ก็ยังต้องเกรงใจตัวละครคุณอินกับคุณหญิงอี ไม่อาจล่วงเกินได้ ดังตัวอย่างเช่น

“แม่ไม่ยากใ้ใจ แต่แม่ก็ไม่กล้าเสียง...เทวี...ฝ่ายคุณนงคงไม่เป็นปัญหาอะไร เพราะคุณอินกับคุณหญิงอีกก็เต็มใจ อยู่แต่ฝ่ายเรา ตรีก็เพิ่งประกาศไปสด ๆ ร้อน ๆ ว่าจะไม่ยอมยกตะวันให้ถ้ามีใครมาขอ...และเพิ่งประกาศไปอย่างนี้ ตรีก็คงไม่ยอมยกสินน้ำลายตัวเองให้เสียเหลี่ยมอย่างที่เล็กกว่าเมื่อวาน” คุณวันถอนใจ

“พอแม่คิดจะออกหน้าเองก็กลายเป็นว่านั่นห้ามเสียอย่างนี้...จุดมุ่งหมายของนั่นก็คือให้ตะวันต้องแบกหน้าอ้อายชาวบ้านต่อไปเรื่อย ๆ” ผู้สูงวัยก้มหน้า ท่านต้องแบกรับหลายเรื่องจนแทบสิ้นแรง...

การเดินทางกลับออกมาจากเรือนใหญ่เพื่อปรึกษากับลูกสาวคนโตนี้แทบจะกลายเป็นการรวบรวมกำลังครั้งสุดท้ายในชีวิต

“นั่นที่บอกว่า ถ้าแม่ไม่ยอม ถ้าแม่ยังขึ้นอยู่กับเรื่องของตะวันโดยไม่คิดรักษาหน้าเขา เขาก็จะไม่รักษาหน้าใครทั้งนั้นเหมือนกัน เขาจะอาละวาดกลางงานสู่ขอ กลางงานแต่ง แล้วเรากับคุณอินคุณหญิงอีกก็ไม่มีทางมองหน้ากันติดอีกต่อไป”

(ตะวันเบิกฟ้า, หน้า 435-436)

จากตัวอย่างเป็นตอนที่แม่วันในฐานะผู้เป็นยายกำลังคิดหาทางในการจัดงานแต่งงานให้แก่หลานสาว แต่เนื่องจากบุตรสาวคนเล็กของตนสั่งห้ามไว้ว่า ห้ามแม่วันจัดการเรื่องนี้ ทำให้แม่วันต้องไปพึ่งพาความช่วยเหลือจากคุณอินและคุณหญิงอีกให้ช่วยเหลือ ดังตัวอย่างในตอนที่ว่า

“เทวี! ทำไมแม่คิดไม่ถึง...โธ่เอ๊ย! เรื่องแค่นี้ ถ้าแม่ไปขอร้อง...ไม่ต้องละ แคไปบอกคำเดียวเท่านั้นก็สำเร็จ! นั่นที่ไม่กล้ากับคนคนนี้แน่...และถ้าเป็นคนนี้ ทางฝ่ายคุณนงก็น่าจะเป็น...โอ๊ย! เทวี! แม่โล่งใจ ดีใจเหลือเกินแล้ว” คุณวันพูดติดต่อกันยืดยาว และเทวีก็ได้แต่อ้าปากค้าง ยังจับต้นชนปลายไม่ถูก

“ใครหรือคะแม่...แม่หมายถึงใคร”

“ช่างเถอะ” ผู้สูงวัยบอก กระทบยืมยืมย่อง ร่าเริง ปลอดภัย ขี่มาทันตาเห็น

(ตะวันเบิกฟ้า, หน้า 437)

หรือในตอนที่ว่า

“ทุกอย่างเรียบร้อยแล้ว คุณย่าไปเล่าเรื่องให้คุณย่าอินกับคุณย่าคุณหญิงอีกฟัง... แล้วก็อาศัยพูดโทรศัพท์ที่บ้านท่านเลย โทร.ไปที่บ้านคุณลุงทวีกับที่ตำหนักพัชรภรณ์ของท่านชายปิยะพัชร” เทวีบอกกับนงและตะวันวาดด้วยรอยยิ้มเต็มหน้า

“มะรืนนี้พวกเราไปวัดดูฤกษ์ด้วยกันเลย คุณย่าทั้งสามคนนัดกันไว้แล้ว ตกกลางคืนไม่ต้องมีการเจรจาสู้อ...งานแต่งงานหมั้นจะจัดที่บ้านคุณย่าอิน มีคุณลุงทวิกับคุณป้าเมตตาเป็นเจ้าภาพฝ่ายหญิง ท่านชายกับหม่อมเต็มเดือนเป็นเจ้าภาพฝ่ายชาย...”

(ตะวันเบิกฟ้า, หน้า 440)

จะเห็นได้ว่าตัวละครเจ้านายเหล่านั้นมักจะปรากฏตัวในฐานะไฟโอบสุดท้ายเสมอ หลังจากที่ตัวละครชาวชลบุรีเกิดความขัดแย้งกัน หากพิจารณาในเชิงพื้นที่ที่ตัวละครสังกัดจะเห็นได้ว่าตัวละครที่อาศัยในพื้นที่จังหวัดชลบุรีต้องไปขอความช่วยเหลือจากตัวละครที่อาศัยในกรุงเทพฯ เสมอ ทำให้แนวคิดเรื่องชลบุรีมีความสำคัญเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ชาติปรากฏชัดเจนยิ่งขึ้น

3.1.3 การเปลี่ยนแปลงชลบุรีภายใต้กรอบโครงประวัติศาสตร์ชาติ

นวนิยายชุดแม่วัน ใช้ตัวละครแม่วัน ตั้งแต่เกิดจนเสียชีวิตเป็นแกนร้อยสำคัญของนวนิยายทั้งสามเรื่อง เมื่อพิจารณาการระบุปีพุทธศักราชตามที่นวนิยายได้ระบุไว้ในนวนิยายเล่มแรกคือ ในวารวัน ไปจนถึงนวนิยายเรื่อง ขอบฟ้าราตรี จะพบว่าคิดเป็นระยะเวลา 100 ปีพอดี ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของจังหวัดชลบุรีโดยอธิบายการเปลี่ยนแปลงข้างต้นให้สอดคล้องกับกรอบโครงประวัติศาสตร์ชาติ

การอธิบายถึงรายละเอียดทางประวัติศาสตร์จะปรากฏในการบรรยายผ่านสายตาของตัวละครต่าง ๆ เช่น

“เมื่อออกไปยืนอยู่กลางลานแล้วหันหน้าไปทางทิศเหนือความโล่งว่างแจ้งว่างทำให้สามารถมองออกไปได้ไกลถึงประตูวัดกำแพง และแนวห้องแถวของตลาดพระคลังข้างที่ที่ยังหลงเหลืออยู่แถวหนึ่งแต่เดิมถนนสายนี้ทางทิศเหนือจะไปสิ้นสุดอยู่ที่แนวรั้วของทหารเรือซึ่งกั้นแบ่งไว้ ทำให้ในบางปลาสรร้อยกับบางทรายแทบต้องตัดขาดออกจากกัน แม้ว่าทหารเรือซึ่งเคยประจำอยู่ที่นี้สร้างสะพานหลวงและกระโจมไฟทิ้งไว้ จะย้ายไปอยู่ที่แนวหาดบางพระนานหลายปีแล้ว หากแนวรั้วและบ้านพักคนเฝ้ายังมีอยู่ในเขตรั้วนั้น

จนกระทั่งเมื่อสองสามปีที่ผ่านมาเอง ที่กรมพระคลังข้างที่ซึ่งเป็นเจ้าของที่ดินเดิมได้มารื้อรั้วและตัดถนนเชื่อมกับถนนสายเดิม ทำให้ผู้คนไปมาระหว่างบางปลาสรร้อยกับบางทรายได้สะดวกขึ้น ไม่ต้องรอเรือหรือไต่เลาะไปตามแนวเขื่อนริมรั้วเหมือนเคย

นอกจากจะวางแนวถนนเชื่อมแล้ว ยังได้สร้างตลาดปลา ตลาดผัก ห้องแถวรอบ ๆ ตลาด กับห้องแถวขึ้นอีกสองแถว แถวละยี่สิบห้อง ริมถนนฝั่งตรงกันข้าม ให้

ชาวบ้านทำมาค้าขาย ย้ายตลาดเก่าที่เคยวางขายกับดินหน้าธนาคารมณฑลเข้ามาในตัวตลาดให้เรียบร้อย”

(ในวารวัน, หน้า 572)

จากตัวอย่างเป็นการให้ข้อมูลประวัติศาสตร์ว่าด้วยเรื่องการสร้างถนนเชื่อมระหว่างบางปลาสร้อยและบางทราย รวมทั้งการสร้างตลาดปลา ตลาดผัก รวมทั้งการบรรยายลักษณะของชุมชนค้าขาย

อีกตัวอย่างหนึ่งเป็นตอนที่ตัวละครได้ปฏิบัติตนไปตามรัฐนิยม “มาลानาไทย” ซึ่งเป็นแนวนโยบายในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ด้วยการ “ใส่หมวกกะโล่” ดังความที่ว่า

“ฉันขึ้นตลาดไปเจอนายกจ้าง “ซี้ม่า ใส่หมวกกะโล่โกห่านที่เดียว...” ทุกวันนี้การใส่หมวกเป็น “รัฐนิยม” ที่ทุกคนต้องปฏิบัติรวมทั้งการนุ่งซิ่นที่แม่วันต้องนุ่งทับผ้าโจงจนกะปุกกะปุยก่อนออกจากบ้านทุกครั้ง

(ในวารวัน, หน้า 681-682)

อีกตัวอย่างหนึ่งเป็นแสดงปฏิกริยาของผู้คนที่ตระหนกว่า การที่รัฐสร้างถนนในตัวเมืองจะส่งผลกระทบต่อที่ดินที่ตนถือครองหรือไม่ ดังความว่า

“ใช่ค่ะ อีฉันไปดูตั้งแต่ตอนที่เขาถมเขาทำกันใหม่ เพราะกลัวว่าแนวถนนมันจะมาเฉือนเอาห้องแถวของเราเข้า... กว้างใหญ่เว้งว้างเซียวค่ะ ดูแล้วยังง ๆ ว่าจะเอาคนที่ไหนมาอยู่ เอารถ เอาม้าที่ไหนมาวิ่งกันนั้ก”

“มีสิ แม่วัน อีกไม่นานหรือเมืองก็ต้องโตขึ้น แล้วมันก็ต้องขยายไปทางบก ไม่ขยายลงทะเลเหมือนสมัยโบราณ เพราะตอนนี้รัฐบาลเริ่มทำถนนเชื่อมเข้าบางกอกแล้ว ถ้าเมื่อไหร่ที่เขาสร้างสะพานแทนแพข้ามแม่น้ำบางปะกง” เสร็จ คนจะเลิกอยู่บ้านทะเล เลิกเดินทางทางน้ำด้วยเรือกลไฟ ไปอยู่บก โดยสารรถกันทั้งหมด” พ่อเทิดทำนายก่อนสรุป

“พืว่านายกเทศมนตรีของเราคนนี้แกช่างคิดดีออกนะ”

แม่วันนั่งคิด บ้านเมืองหมุนเวียนแปลกตาไปรวดเร็วจริง ๆ ระยะเวลานี้มีผู้คนมาหน้าหลายตามาทำมาค้าขาย ทุกคนล้วนเป็นคนแปลกหน้า ไม่ได้รู้จักกันมาตั้งแต่ปู่ย่าตาทวด เห็นกันมาตั้งแต่ยังเด็กเหมือนเมื่อก่อนอีกแล้ว

เมื่อทำใจยอมรับความเปลี่ยนแปลงรวดเร็วตรงนี้ได้ เธอก็ต้องพยักหน้า

“จริงค่ะ เขาทำงานเก่งจริง ๆ รับตำแหน่งมาไม่กี่ปีก็เริ่มทำอะไร ๆ ไว้อยู่เยอะเหลือเกิน...ชื่อถนน ชื่อสะพานที่แกตั้งก็เพราะ ๆ ทุกสาย ไม่เหมือนชื่อประเทศที่เขาเปลี่ยนจากสยามมาเป็นไทยเมื่อสองปีที่แล้ว...ฟังยังไง ๆ ก็ไม่เข้าใจ ไม่เห็นจะเพราะตรงไหน”

อันที่จริงแม้วันก็พูดไม่ผิดสักคำ...คำว่าไทยนั้นเพราะกว่าสยามตรงไหนไม่มีใครคิดออก...หากชื่อถนนชื่อซอยซึ่งใช้เรียกแทนชื่อสะพานเดิมที่นายกเทศมนตรีคนปัจจุบันตั้งขึ้นนี้สิ ชาวบ้านทุกคนเห็นตรงกันว่าล้วนเพราะและมีความหมาย

ราชวิถี ศรีบุญญ์ติ รัฐผดุง บำรุงเขต เจตนประชา ที่ฆามารค ภาคเหมันต์ จันทสถิตย์ พิทยสถาน บ้านลำพู คุกก่าพล กลบ้อมค้าย บ่ายพลน้า สำราญราษฎร์ ซาติเดซา ท่าเรือพลี ศรีนิคม ปฐมวัย ไกรเกรียงยุค สุขนรินทร เสริมสันติ อติเรก เอกวุฒิ อุทยานธารนที ปรีดามรย์ ชมสำราญ ย่านโพธิ์ทอง คลองสังเขป เทพประสาท ราชประสิทธิ์ จิตประสงค์ จงประสาน เทศบาลสมมุติ

ทั้งหมดนี้คือ 39 ซอยที่ตั้งชื่อเรียกใหม่แทนชื่อสะพานที่ชาวบ้านเรียกตาม ๆ กันมาแต่เดิม โดยที่ทุกชื่อยังคงความหมายของชื่อเดิมไว้ได้ทั้งหมด อย่างสะพานยาวก็ได้ชื่อใหม่ว่าที่ฆามารค จากคำว่า ทีฆะ ซึ่งแปลว่ายาว เป็นต้น

หรือแม้แต่ชื่อถนนที่ตัดและทำแนวขึ้นใหม่ก็เช่นกัน เขาตั้งชื่อถนนสามสายในตัวเมืองด้วยชื่อศรแต่ละเล่มของพระราม ตั้งชื่อถนนเก่าแก่ตั้งเดิมว่า วชิรปราการ ตามตำแหน่งสุดท้ายก่อนปราบดาภิเษกขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าตากสินมหาราช เพราะเชื่อกันว่าก่อนเข้าตีเมืองจันทบุรีทรงมาพักทัพอยู่ที่นี้

(ในวารวัน, หน้า 682-684)

จากตัวอย่างข้างต้นตัวอย่างเป็นตอนที่ตัวละครกำลังสนทนากัน ระหว่างพ่อเทิดกับแม่วัน โดยพ่อเทิดได้พูดให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของจังหวัดชลบุรีที่เปลี่ยนแปลงจากเมืองที่ให้ความสำคัญกับการใช้ชีวิตค้าขายทางน้ำกลายเป็นเมืองทางบก และได้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองมีผู้ปกครองคือนายกเทศมนตรีที่มีส่วนในการพัฒนาบ้านเมืองและระเบียบให้แกจังหวัดชลบุรีซึ่งยังคงสืบทอดจนมาถึงทุกวันนี้

การที่รัฐค่อย ๆ เข้ามาจัดระบบหรือการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนชาวชลบุรีนั้น ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้ให้รายละเอียดไว้ว่าเป็นลักษณะค่อย ๆ เปลี่ยนตามความสมัครใจ ดังเช่น การที่เทศบาลต้องการย้ายแพปลาทุกเจ้าให้มารวมกันไว้ที่เดียวเพื่อลดต้นทุน และสามารถควบคุมดูแลเรื่องความสะอาดระหว่างขนส่งได้ เทศบาลไม่ได้บังคับ ผู้ประพันธ์กำหนดให้แม่วันให้ความร่วมมือรัฐเป็น

รายแรกๆ ทำให้แม่วันมีโอกาสในการเลือกตำแหน่งแพของเธอเองที่ได้พื้นที่ด้านหน้าขนาดใหญ่
ตั้งความในตอนที่ว่า

ขณะนี้อาคารที่ชาวบ้านเรียกกันง่าย ๆ ว่า “ตลาดปลา” มีเจ้าของแพปลาจับ
จองพื้นที่เต็มทุกช่องแล้ว ทางเทศบาลคิดสร้างอาคารแห่งนี้ขึ้นมาเพราะเห็นว่าการซื้อขาย
ปลาจากเรือโปะไปสู่มแม่ค้าทำกันกระจัดกระจายตลอดชายฝั่ง เจ้าของแพปลาแต่ละเจ้า
จัดการกันเอง ทำให้สิ้นเปลืองจำนวนลูกจ้างที่ต้องหาปลาจากเรือมาส่งลูกค้า ทั้งยังยากใน
การควบคุมดูแลเรื่องความสะอาดระหว่างขนส่ง

การย้ายแพปลาทุกเจ้ามารวมกันไว้ในที่เดียว ทำให้เรือประมงที่จะส่งสัตว์ทะเล
สามารถมาเทียบจอดได้ในจุดเดียว และเมื่อแม่ค้าไม่ว่าจะเป็นรายใหญ่หรือรายย่อย
ต้องการรับซื้อไปขายต่อ ก็จะมาทำได้ที่นี่จุดเดียวเช่นกัน

ระยะแรกทางเทศบาลไม่ได้บังคับ หากใช้ความสมัครใจและคุณวันก็คือเจ้าของ
แพปลารายแรก ๆ ที่ให้ความร่วมมือกับทางเทศบาล เธอจึงได้คอกแพปลาขนาดใหญ่ที่อยู่
ด้านหน้าสุดของตลาด ลูกค้านักแม่ค้าทั้งเรือประมงขาประจำก็ตามมาอยู่กันคับคั่ง จนทำให้
เจ้าของแพปลาเจ้าอื่น ๆ ตามมาอีกหลายราย เมื่อเห็นความสะดวก กับเวลาและ
ค่าใช้จ่ายที่น้อยลง

ปัจจุบันทางเทศบาลออกใบอนุญาตให้ผู้ที่อยู่ประจำในอาคารแห่งนี้เท่านั้น
ประกอบกิจการการค้าขายสัตว์น้ำได้

(ตะวันเบิกฟ้า, หน้า 47)

อีกตัวอย่างหนึ่งเป็นการบันทึกประวัติศาสตร์ในการสร้างสะพานเทพหัสดินหรือสะพาน
ข้ามแม่น้ำบางปะกง ซึ่งเปิดใช้อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2494 ซึ่งช่วยทำให้เกิดความ
สะดวกสบายในการคมนาคมแก่ประชาชนชนจังหวัดชลบุรี และเห็นการเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ชลบุรีและ
กรุงเทพฯ ทางถนนแทนการคมนาคมทางน้ำดังเช่นก่อนหน้า ตั้งความในตอนที่ว่า

“นั่งรถไฟนานหน่อย แต่ก็ไม่ได้หนักหนาหรือครับคุณแม่... จากกรุงเทพฯ มา
เราก็ไม่ต้องลงเรือลงแพข้ามแม่น้ำบางปะกงเหมือนสมัยก่อน เพราะมีสะพานเทพหัสดิน
แล้ว...สะดวกขึ้นมากทีเดียว”

สะพานใหญ่ข้ามแม่น้ำบางปะกงเพิ่งสร้างเสร็จ และเปิดใช้อย่างเป็นทางการเมื่อ
วันที่ 12 เดือนเมษายน ปีพุทธศักราช 2494 ทำให้การเดินทางเข้าเมืองหลวงสะดวก

สบายขึ้น ไม่ต้องนำรถลงแพข้ามแม่น้ำ หรือเดินทางในเรือกลไฟยาวนานถึงขั้นข้ามวันกัน
อีกต่อไป

(ตะวันเบิกฟ้า, หน้า 6-7)

จากการศึกษาข้างต้น พบว่านวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้กำหนดให้ตัวละครหลักมีสำนึกในพระมหากษัตริย์ต่อพระมหากษัตริย์เป็นอย่างยิ่งและได้ผูกเรื่องให้ตัวละครมีโอกาสได้เข้าเฝ้ารับเสด็จพระราชดำเนินของพระมหากษัตริย์ถึง 3 ครั้ง ครั้งแรกคราวพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสชลบุรี อีกครั้งคราวเมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสชลบุรี ครั้งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จชลบุรี นอกจากนี้เมื่อตัวละครเอกอย่างแม่วันและหลานสาวประสบปัญหาความขัดแย้งภายในครอบครัวเมื่อตัดสินใจไม่ได้ก็ไปพึ่งบารมีของเจ้านายที่ตนใกล้ชิดมาเป็นผู้ตัดสินใจและไกล่เกลี่ยปัญหา การพยายามให้ข้อมูลแก่ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชลบุรี การเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม วัฒนธรรม อาชีพ เศรษฐกิจของจังหวัดชลบุรีผ่านนวนิยายชุดนี้ก็ดำเนินภายใต้กรอบโครงประวัติศาสตร์ชาติ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ปิยะพร ศักดิ์เกษมมุ่งเน้นการนำเสนอแนวคิดประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนิยมในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชุดนี้เพื่อแสดงให้เห็นว่าชลบุรีมีความสำคัญเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ชาติ

3.2 แนวคิดเรื่องชลบุรีเป็นพื้นที่หลากหลายชาติพันธุ์

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชุดนี้ ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้กำหนดให้ตัวละครเอกทั้งฝ่ายหญิงคือแม่วัน ตัวละครเอกฝ่ายชายคือพ่อเทิด มีชาติกำเนิดที่มาจากคนละเชื้อชาติ กล่าวคือแม่วันมีบิดาเป็นผู้ตีฝ่ายไทยได้ลักลอบมีความสัมพันธ์กับหญิงสาวผู้ตีเชื้อสายลาวที่อยู่แถวอำเภอนันทนิคม ในขณะที่พ่อเทิดมีบิดาคือคุณหลวงประสิทธิ์เงินเจริญ หรือนายอากรซัง ผู้มีเชื้อสายจีน แต่มีแม่เป็นผู้ตีเชื้อสายไทย จากการสร้างตัวละครข้างต้น ทำให้ผู้อ่านทราบว่าพื้นที่ของจังหวัดชลบุรีนั้นเป็นพื้นที่ที่มีผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์อาศัยอยู่จากการศึกษานวนิยายชุดแม่วันพบการกล่าวถึงกลุ่มชาติพันธุ์ 3 กลุ่ม ได้แก่

1. คนไทย
2. คนไทยเชื้อสายจีน
3. คนไทยเชื้อสายลาว

3.2.1 กลุ่มชาติพันธุ์คนไทย

กลุ่มชาติพันธุ์คนไทยนับเป็นกลุ่มตัวละครที่มีจำนวนมากที่สุดที่ปรากฏในนวนิยายชุดนี้หากพิจารณาในแง่ความสัมพันธ์กับตัวละครเอกคือแม่วัน ตัวละครกลุ่มชาติพันธุ์คนไทยจะปรากฏเป็นญาติฝ่ายบิดาของแม่วัน โดยได้กล่าวว่าได้มีการย้ายถิ่นฐานมาจากกรุงเทพฯหรือจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีอาชีพเป็นช่างทอง ดังความในตอนที่ว่า

“พ่อทองอยู่เขาเป็นช่างทองมาจากกรุงเทพฯ ย้ายมาตั้งรกรากฝึกงานอยู่กับเจ๊ก ดั่งทำทองได้พักหนึ่งแล้ว นี่เขากำลังจะเปิดร้านเอง...ปีที่แล้วเขาทำประจำแบบกรุงเทพฯ สลับกับประจำกัลปังหากลึงของเมืองชลได้กำไรมาก”

(ในวารวัน, หน้า 349)

3.2.2 กลุ่มชาติพันธุ์คนไทยเชื้อสายจีน

กลุ่มชาติพันธุ์คนไทยเชื้อสายจีนที่ปรากฏในนวนิยายชุดแม่วัน มักปรากฏทางครอบครัวของหลวงประสิทธิ์เงินเจริญซึ่งเป็นบิดาของพ่อเทิดสามีของแม่วัน การให้ภาพของคนไทยเชื้อสายจีนนั้นได้นำเสนอผ่านสายตาของตัวละครแม่วันในวัยเยาว์ที่มีโอกาสได้พบกับหลวงประสิทธิ์เงินเจริญ ดังความในตอนที่ว่า

“และแล้วเด็กหญิงก็ต้องตะลึงมองคนที่ก้าวตามเข้ามา...เขาเป็นชายร่างสูงโปร่ง ผิวงาม ซึ่งเมื่อยามเป็นหนุ่มคงเป็นชายหนุ่มรูปงามทีเดียว ด้วยจมูกสวยสูงเด่น คิ้วเข้ม และดวงตาคมกล้าหากแม่วันยังเด็กเกินกว่าที่จะติดใจในความ “รูปงาม” ของคุณหลวงสิ่งที่เจ้าหล่อนจ้องเป็งจนลูกตาแทบพลัดกลับเป็นผมเปียที่ยาวถึงกลางหลังต่างหาก!

(ในวารวัน, หน้า 28)

ผู้ประพันธ์ยังกำหนดให้ตัวละครแม่วันสอบถามถึงการไว้ทรงผมแบบผมเปียของหลวงประสิทธิ์เงินเจริญ ซึ่งนับเป็นของแปลกตาและต่างวัฒนธรรมอย่างยิ่งสำหรับแม่วันในวัยเด็ก ดังความที่ว่า

“ทำไมคุณหลวงท่านไว้ผมเปียละย่า” เธอกระซิบถามถึงสิ่งที่ยังคาใจ
“ก็ท่านเป็นคนจีน...คนจีนเขาไว้ผมเปียกันทั้งนั้นแหละ”

(ในวารวัน, หน้า 33)

นอกจากการบรรยายลักษณะทางกายภาพหรือรูปลักษณ์ภายนอกแล้ว ปิยะพร ศักดิ์เกษม ยังได้บรรยายถึงความรู้สึกนึกคิดอุดมการณ์ในการใช้ชีวิตของตัวละครหลวงประสิทธิ์จีนเจริญผ่านบทสนทนาของตนไว้ด้วยว่า เป็นคนอดทนอดกลั้นและไม่ยอมแพ้ต่อโชคชะตา ดังความในตอนที่ว่า

“ไม่แน่หรอกแม่วง..มันอยู่ที่ตัวของเราเองด้วยส่วนหนึ่ง...อย่างฉันเองลงเรือสำเภาระหกระเหินมาจากเมืองจีนตั้งแต่สิบกว่าขวบ ลำบากยากแค้นเลือดตาแทบกระเด็นไม่เคยคิดหรอกว่าจะมีวันนี้”

(ในวารวัน, หน้า 29)

การเข้ามาของคนจีนพลัดถิ่นหรือคนจีนโพ้นทะเลที่เข้ามาในประเทศไทย สามารถปรับตัวเข้ากับคนไทยในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ดังการนำเสนอผ่านวิถีชีวิตของนายซังคนไทยเชื้อสายจีนที่มาตั้งถิ่นฐานที่บางปลาสร้อย จังหวัดชลบุรี ซึ่งต่อมาได้ให้คนไทยท้องถิ่นมาช่วยงาน ก็ได้มีการมอบส่วนแบ่งและค่าจ้างให้อย่างยุติธรรม จากนั้นคนจากทั้งสองกลุ่มชาติพันธุ์ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้เป็นอย่างดีในเวลาต่อมา ดังความในตอนที่ว่า

“ตาแจ้” ที่ได้ก่อกำเนิดมาถึง คือชายชราผมขาวโพลนผู้เป็นผู้ช่วยของบิดาเขามาตั้งแต่แรก...เมื่อครั้งที่นายซังหนุ่มน้อยชาวจีนมาตั้งถิ่นฐานบ้านช่องอยู่ที่เมืองบางปลาสร้อยแห่งนี้ตาแจ้เป็นเพียงคนพื้นถิ่นที่ออกเรือเล็กหาปลาอยู่ตามชายฝั่งแกคุ่นกับกระแสน้ำทิศทางลม และร้องการเดินเรือยิ่งนักเมื่อนายซังเรียกหาใช้สอย มอบส่วนแบ่งและค่าจ้างให้อย่างยุติธรรม ตาแจ้จึงไม่เคยคิดปลิกตัวไปไหน อยู่รับใช้ดูแลเรื่องเรือประมงที่ยังขยายมากล้าขึ้นทุกวัน ไม่ต่างจากที่เด็กหนุ่มชาวจีนผู้เป็นเจ้าของก็เติบโตเพิ่มพูนด้วยทรัพย์สินและยศศักดิ์จนกลายเป็นนายอากรซังหรือคุณหลวงประสิทธิ์จีนเจริญในปัจจุบัน

(ในวารวัน, หน้า 76)

3.2.3 กลุ่มชาติพันธุ์คนไทยเชื้อสายลาว

กลุ่มชาติพันธุ์คนไทยเชื้อสายลาวนั้น ในเรื่องกำหนดว่ามีถิ่นฐานอยู่ที่อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี โดยได้รับพระราชทานที่ดินทำกินจากพระบาทสมเด็จพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 หากพิจารณาในด้านความสัมพันธ์กับตัวละครเอก ก็จะเป็นญาติฝ่ายมารดาของแม่วัน อย่างไรก็ตามกลุ่มชาติพันธุ์คนไทยเชื้อสายลาวที่ปรากฏในเรื่อง ได้รับการดูถูกจากกลุ่มคนไทยเชื้อสายไทยอย่างน้อยก็ในครอบครัวฝ่ายบิดาของแม่วัน เมื่อทั้งบิดาและมารดาของแม่วันเสียชีวิต ก็ไม่ได้ติดต่อกับครอบครัวทางฝ่ายแม่ เนื่องจากตอนที่บิดาพริกกับมารดาของแม่วัน ได้เกิดการ

ลักลอบรักกันและพากันหนีมาที่บางปลาสร้อย ความรู้เรื่องมารดาของตนจึงเป็นข้อมูลที่มีอยู่อย่างจำกัด ดังความในตอนที่ว่า

“รู้แต่ว่าเป็นลาวมาจากพนัสนิคมหรือพนมนี้แหละเจ้าคะ แต่ก็สืบหาพ่อแม่พี่น้องไม่ได้...”

(ในวารวัน, หน้า 29)

อย่างไรก็ตาม สมบัติของมารดาที่เป็นชุดเครื่องทองทั้งสร้อยข้อมือและต่างหูก็ได้เป็นเบาะแสในการตามหาครอบครัวมารดาของแม่วันในเวลาต่อมา เพราะลายการทำเครื่องทองนั้นมีโอกาสให้สืบหางานของช่างทองที่อยู่ในเมืองพนัสนิคม ดังความในตอนที่ว่า

เจ้าของเดิมของสร้อยข้อมือและต่างหูที่เป็นเบาะแสของเธออยู่ห่างออกไปจากตัวเมืองพนัสนิคมไม่ใช่น้อย เป็นหมู่บ้านซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีว่าเป็นที่อยู่ของชาวลาวจากเชียงขวางที่ถูกกวาดต้อนมาเมื่อครั้งรัชกาลที่สามแห่งจักรีวงศ์

(ในวารวัน, หน้า 638)

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชุดนี้ ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้กำหนดให้ตัวละครเอกทั้งฝ่ายหญิงคือแม่วัน ตัวละครเอกฝ่ายชายคือพ่อเทิด มีชาติกำเนิดที่มาจากคนละเชื้อชาติ กล่าวคือแม่วันมีบิดาเป็นผู้ตีฝ่ายไทยได้ลักลอบมีความสัมพันธ์กับหญิงสาวผู้ตีเชื้อสายลาวที่อยู่แถวอำเภอพนัสนิคม ในขณะที่พ่อเทิดมีบิดาคือคุณหลวงประสิทธิ์จีนเจริญ หรือนายอากรซ่ง ผู้มีเชื้อสายจีน แต่มีแม่เป็นผู้ตีเชื้อสายไทย จากการสร้างตัวละครข้างต้น ทำให้ผู้อ่านทราบว่าเป็นพื้นที่ของจังหวัดชลบุรีนั้นเป็นพื้นที่ที่มีผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์อาศัยอยู่ร่วมกันไม่ว่าจะเป็นเชื้อสายไทย จีน และลาว การสร้างตัวละครที่ไม่ได้มีเชื้อสายไทยแท้เป็นตัวละครเอกนับว่ามีความน่าสนใจในการต่อรองกับมโนทัศน์เรื่อง “ความเป็นไทย” กระแสหลักดังที่ปรากฏในเนื้อเพลงชาติไทยที่ว่า “ประเทศไทย รวมเลือดเนื้อชาติเชื้อไทย” ว่าแท้จริงแล้ว “ชาติเชื้อไทย” บริสุทธ์นั้นมียุ่อยู่จริงหรือไม่

3.3 แนวคิดเรื่องชลบุรีเป็นพื้นที่ทางประเพณีและวัฒนธรรม

ปิยะพร ศักดิ์เกษม พยายามสอดแทรกเกร็ดประวัติศาสตร์ ประเพณีและวัฒนธรรมของจังหวัดชลบุรีไว้ในนวนิยายทั้งสามเรื่อง แต่ในเรื่องในวารวันจะปรากฏมากที่สุด ประเพณีและวัฒนธรรมที่ปรากฏเช่น การใส่บาตรเทโวหรือใส่บาตรข้าวต้มทางที่วัดเขาบางทรายในช่วงออกพรรษา วันตรุษไทยหรือวันขึ้นปีใหม่ (เดือน 5 ขึ้น 1 ค่ำ) ซึ่งผู้คนนิยมขึ้นไปไหว้พระพุทธรูปที่เขาบางทราย

ประเพณี การทำบุญกองข้าว ที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ซึ่งเป็นประเพณีท้องถิ่นของชาวชลบุรี เนื่องจากชาวชลบุรีส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการประมงทางทะเล จึงมีการดำรงชีวิตและวิถีชีวิตเกี่ยวข้องกับทะเล มีความเชื่อเรื่องภูตผีปีศาจ เทวดาอารักษ์ เจ้าป่าเจ้าเขา การกองข้าวเป็นการเซ่นไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ภูตผี ให้คุ้มครองภัยจากธรรมชาติ ชาวบ้านร่วมกันเซ่นไหว้ผีไร่ญาติ ผีไร่ร้อนปีละครั้ง บริเวณชายหาด ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้ให้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ประเพณีและวัฒนธรรมเหล่านี้ และแทรกตัวตนของผู้เขียนออกมาสื่อสารกับผู้อ่านอย่างตรงไปตรงมาเป็นระยะ ๆ โดยพยายามอธิบายเพิ่มเติมถึงคำหรือสิ่งของหรือสถานที่ที่คาดว่าผู้อ่านอาจไม่คุ้นเคย หรือให้ข้อมูลว่าประเพณีและวัฒนธรรมบางอย่างเป็นเรื่องที่เพิ่งประดิษฐ์ขึ้น บางอย่างยังอยู่ บางอย่างเสื่อมความนิยมลง

ประเพณีสำคัญประจำถิ่น

ปิยะพร ศักดิ์เกษมได้บรรยายว่าประเพณีสำคัญประจำถิ่นมี 3 ประเพณี ได้แก่ งานกองข้าว งานวิ่งควาย และงานทิ้งกระจาด ดังความในตอนที่ว่า

ในท้องถิ่นละแวกนี้มีงานประเพณีประจำปียู่สามอย่างด้วยกัน ที่จะหาที่ไหนไม่ได้ นอกจากที่นี่เท่านั้น นั่นคืองานกองข้าว งานวิ่งควายซึ่งเพิ่งเริ่มจัดขึ้นได้ไม่กี่ปี และงานทิ้งกระจาดนี้เอง

(ในวารวัน, หน้า 142)

บ้านเรามีของแปลกที่คนต่างถิ่นไม่มีอยู่สามอย่าง...งานทิ้งกระจาด งานกองข้าว งานวิ่งควาย แล้วก็การตีกระดานตีบหาหอยแครง...

(ในวารวัน, หน้า 264)

ปิยะพร ศักดิ์เกษม จะให้ความสำคัญกับการรายละเอียดเกี่ยวกับประเพณีสำคัญประจำถิ่นไว้ด้วยอย่างละเอียด

งานกองข้าว

งานกองข้าว เป็นประเพณีที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในเทศกาลตรุษสงกรานต์ในเดือนเมษายน ชาวจังหวัดชลบุรีเชื่อว่าหากได้ทำงานกองข้าวแล้วบ้านเมืองจะอยู่เย็นเป็นสุข ประชาชนไม่เจ็บป่วย ในงานกองข้าวประชาชนจะนำอาหารมากองรวมกันเพื่อบวงสรวงเทพเทวดา และไหว้ภูตผีปีศาจ ในอดีตมักจัดงาน 3 วัน ในแต่ละวันจะจัดเป็นพิธีแบ่งเป็น 2 ช่วง ได้แก่ ช่วงเช้าและเย็นโดยศาลเจ้าแต่ละที่มักเป็นผู้เตรียมงาน

ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้กำหนดให้ตัวละครแม่วัน มารับจ้างลูกศิษย์ของศาลเจ้า มาช่วยงานด้วย ดังความในตอนที่ว่า

เช้าตรู่ของวันก่อนวันงานซึ่งจะมีถึงสามวันของงานกองข้าว คือ เช้าตรู่ที่แม่วันแต่งตัวห่มมัดทะแมงออกจากบ้าน มุ่งหน้าตรงไปยังศาลเจ้าพ่อหลักเมืองตีนสะพานยาว...ที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองซึ่งเป็นเรือนไม้หลังใหญ่ มีระเบียบโอบรอบทั้งสี่ทิศ มีผู้คนชุมนุมกัน อยู่คับคั่ง ทุกคนล้วนเป็นลูกศิษย์ของเจ้าพ่อ ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงและมีอายุตั้งแต่กลางคนไปถึงชรา...

การจัดแยกแบ่งงานในวันนี้ทำไม่ยาก พวกผู้ชายซึ่งมีอยู่ไม่มากเท่าไร ถูกกำหนดให้ตีฆ้องเดินโหมฆณาทั่วทุกสะพานและทุกตรอกซอกซอยในเมืองชลบุรี มีวันพอนึกออกทีเดียวว่าเสียงมั่ง ๆ ของฆ้องคงดังกังวานไปทั่วทีเดียวในวันนี้...พร้อมๆ กับเสียงฆ้องนั้นก็จะเสียงตะโกนบอกกล่าวถึงงานที่จะจัดขึ้นที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง

ช่วงเช้า พวกที่เหลือรวมทั้งแม่วันด้วยมีหน้าที่ช่วยทำความสะอาดศาล...ทุกตารางนิ้วไร้ฝุ่นผงด้วยการปัดกวาดอย่างพิถีพิถัน ตามด้วยการใช้ผ้าชุบน้ำขัดถูอีกครั้ง เพดานกวาดหายากไย ข้าวของทุกชิ้นก็เช็ดไว้ใหม่เอี่ยม แล้วจึงนำผ้าแดงมาประดับรอบ ๆ ศาล

หลังจากนั้นก็เป็นการจัดเตรียมสถานที่สำหรับรับรองเจ้าพ่อเจ้าแม่ที่จะมาประทับทรงในวันพรุ่งนี้ เริ่มด้วยการปูลาดเสื่อสามผืนไว้ตรงกลางถนน ตั้งชั้นทองเหลืองขนาดใหญ่ไว้บนเสื่อทุกผืน ชั้นนั้นใหญ่ขนาดคนขึ้นไปนั่งได้สบายๆ ส่วนด้านหลังของชั้นทั้งสามใบมีหมอนแพวางรอไว้บนพื้น

นอกจากการเตรียมที่ไว้สำหรับรับรองเจ้าพ่อเจ้าแม่แล้ว บนมุมหนึ่งของศาล ต้องเตรียมที่ไว้สำหรับวงพิณพาทย์ที่จะมาบรรเลงตลอดสามวันเช่นกัน เมื่อตระเตรียมศาลเสร็จเรียบร้อย เรื่องต่อไปก็คือการเตรียมของสำหรับบูชาถวายเจ้าพ่อ ประกอบด้วยขนมต้มแดง ขนมต้มขาว หัวหมู และบายศรีปากชาม

ซึ่งลูกศิษย์ลูกหาทุกคนของเจ้าพ่อต่างคนจะเตรียมมาในวันงานทั้งสามวัน

(ในวารวัน, หน้า 264)

การตักบาตรเทโว

นอกจากประเพณีอันเกิดจากความเชื่อสิ่งเหนือธรรมชาติแล้ว ประเพณีอันเกิดจากความเชื่อความศรัทธาในพระพุทธศาสนาก็ยังปรากฏด้วยนั่นคือประเพณีการตักบาตรเทโว จากการศึกษาพบว่า ปิยะพร ศักดิ์เกษมได้เลือกนำเสนอการจัดงานประเพณีดังกล่าวที่จัดขึ้นที่เขาวงกตทรายซึ่งเป็นวัดสำคัญในอดีตของจังหวัดชลบุรีในขณะนั้น และได้กล่าวว่าประเพณีตักบาตรเทโวนี้เป็นประเพณีที่เพิ่งเกิดขึ้นในภายหลัง ดังความในตอนที่ว่า

หากสิ่งใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้นเมื่อไม่กี่ปีมานี้ก็คือการใส่บาตรเทโวที่วัดเขาวงกตทราย ซึ่งอุบาสกอุบาสิกาที่ไปถือศีลอุโบสถที่วัดนั้น คิดทำขึ้น เพราะได้เห็นภาพเขียนตามโบสถ์...เป็นภาพพระพุทธองค์เสด็จกลับจากดาวดึงส์เทวโลก

ภาพนั้นเป็นภาพเขียนให้พระพุทธองค์เสด็จลงบันไดมาจากที่สูง โดยมีชาวพุทธยืนถือสิ่งของที่ใส่บาตรเรียงรายอยู่เชิงบันได...เป็นภาพบรรยายถึงพรรษาที่พระพุทธเจ้าได้เสด็จขึ้นไปยังสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เพื่อแสดงธรรมโปรดพุทธมารดาซึ่งเสด็จไปสถิตอยู่บนสวรรค์ชั้นนั้น

วัดเขาวงกตทรายเป็นวัดที่มีภูมิประเทศเหมาะสม เนื่องจากเป็นเขาสูงมีเจดีย์และมณฑปอยู่ด้านบน การจัดให้ชาวบ้านรอใส่บาตรอยู่เชิงบันได แล้วนิมนต์พระสงฆ์เดินลงมาตามขั้นบันได ในยามที่ท้องฟ้าเริ่มสาง จึงเป็นภาพที่งดงามน่าเลื่อมใส เพิ่มความปิติ อิ่มเอิบใจยิ่งนัก

(ในวารวัน, หน้า 616)

ประเพณีวิ่งควาย

ประเพณีวิ่งควายเป็นประเพณีที่สืบทอดมานานในจังหวัดชลบุรี ไม่ปรากฏหลักฐานว่าเริ่มขึ้นเมื่อใด โดยมักจัดขึ้นในวันขึ้น 14 ค่ำเดือน 11 คณะกรรมการการวิจัยศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี โรงเรียนชลกันยานุกูล (อ๋างโน ชูตินันท์ มาลาธรรม, 2557, หน้า 308) ได้

สันนิษฐานการกำเนิดของประเพณีนี้ว่า น่าจะเกิดขึ้นเนื่องจากนำควายบรรทุกเครื่องปัจจัยไทยธรรม เพื่อเตรียมงานเทศน์มหาชาติที่วัดใหญ่อินทาราม ซึ่งจะมีการประดับตกแต่งควายและเกวียนอย่างสวยงาม จากนั้นจะนำควายมาวิ่งแข่งกันไปรอบๆ ตลาดชลบุรี หรืออีกข้อสันนิษฐานหนึ่งกล่าวว่า ประเพณีนี้เกิดจากตำนานที่ผูกโยงกับความเชื่อเรื่องวิญญาณของเปรตเจ้าใหญ่ที่ชอบคู่แข่งควาย จึงมักจะออกมารบกวนชาวบ้านหากในปีใดยังไม่เริ่มเตรียมงานวิ่งควาย ชาวบ้านในจังหวัดชลบุรีเชื่อว่า หากปีใดไม่จัดงานวิ่งควายมักจะเกิดไฟไหม้ตลาดในตัวเมืองชลบุรี

ในนวนิยายชุดแม่วันได้กล่าวถึงประเพณีวิ่งควายไว้ ดังนี้

“เขาวิ่งกันมานานแคไหนแล้วขอรับ...” “...เมื่อเตี้ยมาตั้งรกรากที่นี่ก็มีอยู่แล้วนะ แต่ไม่ได้จัดกันเอิกเกริกอย่างเดี๋ยวนี้อ...เขาว่าเป็นเพราะชาวบ้านชาวสวนนอก ๆ ออกไป เอาวัวควายเทียมเกวียนบรรทุกเครื่องกัณฑ์เทศน์มาติดกัณฑ์เทศน์วันออกพรรษาที่วัดใหญ่ เขาต้องมาค้างคืนกันเพราะถนนหนทางลำบาก เมื่อคนหมู่มากมารวมกัน ก็อดหาเรื่องหาสนุก หาเรื่องประชันขันแข่งกันไม่ได้...” “...จากประกวดเกวียนเครื่องกัณฑ์ก็เลยแข่งควาย แข่งวัว แข่งม้ากันเสียด้วย...แล้วก็เลยลือ ๆ ต่อกันมาว่า หากปีไหนไม่จัดวิ่งควาย ปีนั้นฝนจะแล้ง ข้าวยากหมากแพง...”

(ในวารวัน, หน้า 534-535)

แม้งานวิ่งควายครั้งนี้จะจัดขึ้นเป็นครั้งที่สองแล้วในปีนี้ โดยการวิ่งครั้งแรกได้ทำไปแล้วในวันก่อนวันออกพรรษา คือวันขึ้นสิบสี่ค่ำเดือนสิบเอ็ดตามประเพณี หากการวิ่งที่จัดขึ้นเป็นพิเศษให้ทอดพระเนตรครั้งนี้ก็คึกคักสนุกสนานยิ่งนัก ดูเหมือนว่าจะมีประชาชนมาร่วมงานมากกว่าที่วิ่งไปเมื่อครั้งแรกเสียอีก ด้วยมีผู้คนตามบ้านเมืองตำบลต่าง ๆ ที่อยู่ห่างออกไปมาร่วมงานพร้อมกันเป็นจำนวนมาก เนื่องจากต้องการมาเฝ้าชมพระบารมีด้วย

วัวควายที่มาวิ่งในครั้งนี้ก็แต่งตัวกันงดงามยิ่งขึ้น บางตัวมีด้ายดิบสีขาวสลัประดับคานหน้าผากระหว่างเขาทั้งสองข้าง บางตัวก็เป็นแพรสีต่าง ๆ แทบทุกตัวมีกระดาษบ้าง แผ่นโลหะบ้าง ตัดเป็นรูปใบโพ ฉลุวดลายห้อยไว้ระหว่างหน้าผาก ส่วนที่เขาก็มักมีถุงเย็บด้วยแพรสีต่าง ๆ สวมไว้ หากตัวไหนที่ไม่ได้สวมถุง เจ้าของจะขัดเขาทั้งสองข้างทาน้ำมันจนดูเป็นเงาวับ ที่คอก็แขวนกระดิ่งใบใหญ่ให้เวลาวิ่งมีเสียงดังสนั่น

เมื่อวัวควายและขบวนเกวียนซึ่งจัดไว้เป็นหมู่วิ่งแข่งกันผ่านไปแล้ว รอบถัดมาก็คือขบวนม้าซึ่งเป็นพาหนะสำคัญในการเดินทางอีกอย่างหนึ่ง ม้าทุกตัวได้รับการแปรงขนจนเป็นมันวับอยู่ห่มกลางแสงแดดยามบ่าย ผ้ารองอาบนวันนี้ใหม่เอี่ยมและมีสีสดใสเป็นพิเศษ เช่นเดียวกับผ้าห่มสายบังเหียนที่รับกับพู่ห้อยซึ่งติดเศษกระจกแวววาว ตรงหุ้มนำทำเป็นพู่ตั้งขึ้นไปทั้งสองข้าง ที่แผ่นหนังวงกลมสวมคอมาก็ติดลูกกระพรวนพราว ผู้ซึ่งทุกคนมีผ้าแพรคล้องไหล่ เวลาม้าวิ่งเสียงกระพรวนและผ้าแพรที่ปลิวไสวทำให้เกิดภาพและเสียงที่น่าดูยิ่งนัก

การจัดวิ่งควายให้ได้ทอดพระเนตรครั้งนี้ต่างจากการวิ่งในครั้งอื่น ๆ คือ เป็นการวิ่งที่ถนนตอนหน้าศาลาว่าการ ซึ่งการวิ่งตามปกตินั้นจะเป็นการวิ่งในตลาด ผ่านถนนสายเดียวในเมืองชลบุรี จากทิศเหนือไปยังทิศใต้ โดยมีขบวนเกวียนบรรทุกเครื่องประดับภัณฑ์เทศน์มหาชาติรวมตัวกันอยู่ที่หน้าวัดใหญ่อินทาราม

(ในวารวัน, หน้า 532)

ในนวนิยายชุดแม่วันยังได้กล่าวไว้ว่า เดิมประเพณีนี้จัดขึ้นที่ถนนวิชรปราการบริเวณรอบตลาด โดยที่ชาวบ้านจะนั่งดูการแข่งขันที่ระเบียงชั้นสองที่สร้างยื่นออกมา เพื่อความปลอดภัยจากอุบัติเหตุและการทะเลาะวิวาทที่มักเกิดขึ้นทุกปี ดังความตอนที่ว่า

ในปีก่อน ๆ แม่วันไม่ค่อยยอมขึ้นตลาดในวันวิ่งควาย เพราะในวันนั้นจะมีข่าวควายตื่นทำร้ายผู้คน หรือตำรวจกับทหารเรียกพวกต๋อยตีกันเป็นประจำ ถึงแม้ว่าบรรดาคนรู้จักมักคุ้นที่มีร้านค้าริมถนนทั้งสองข้างจะชักชวนให้ขึ้นไปนั่งดูบนระเบียงชั้นสองที่ทุกร้านมักปลุกยื่นออกมาเพื่อใช้นั่งดูขบวนแห่อย่างปลอดภัย หากหญิงสาวก็มักเลี้ยวเสีย

(ในวารวัน, หน้า 534)

ทิ้งกระจาด

ประเพณีทิ้งกระจาดเป็นประเพณีที่ติดมากับวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีน เป็นการเซ่นไหว้ผีไม่มีญาติ โดยเป็นการทำบุญช่วยกันของคนในชุมชน เมื่อถึงสิ้นปีทางจันทรคติของจีนจะมีการเซ่นไหว้ผีไม่มีญาติเป็นงานใหญ่ครั้งหนึ่ง และเมื่อกลางเดือน 7 ก็จะมีการเซ่นไหว้ครั้งใหญ่อีกครั้งหนึ่ง ชาวจีนในชลบุรีจะมีการทิ้งกระจาดที่หน้าศาลเจ้าต่างๆ โดยกำหนดให้ศาลเจ้าแห่งเบื่องปากซอยศรีนิคม ถนนวิชรปราการเป็นศาลเจ้าแรกที่จะมีการจัดงานทิ้งกระจาด (ชุดินันท์

มาลาธรรม, 2557, หน้า 310.) โดยจะใส่ของในพุ่มและในกระจาดด้วยขนมและข้าวของต่างๆ ประเพณีที่กระจาดปรากฏในนวนิยายชุดแม่วัน ดังความในตอนที่ว่า

งานนี้จะจัดขึ้นในเดือนเจ็ดทางปีจันทรคติของจีน ถือกันว่าเป็นการเซ่นไหว้กลางปี หลังจากที่ได้ทำการเซ่นไหว้ผีไม่มีญาติในวันสิ้นปีเป็นงานใหญ่ไปแล้วครั้งหนึ่งทุก ๆ ปี ก่อนวันงาน แม่วงศ์จะช่วยงานศาลเจ้าแก่งด้วยการรับสานกระจาดที่จะใช้ในพิธี ...สานกระจาดทั้งขนาดเล็กที่ปากกว้างไม่ถึงศอกใหญ่และขนาดใหญ่ที่มี ปากกว้างกว่านั้นเกือบหนึ่งเท่าตัวไปได้หลายใบ...กระจาดหน้าตาเหมือนเข่ง... ตอกไม้ไผ่หยาบ ๆ ที่ใช้สาน เมื่อแม่วงศ์เอากระจาดไปส่งคืนที่ศาลเจ้าแล้ว กระจาด เหล่านั้นพร้อมด้วยพุ่มที่สานด้วยไม้ไผ่เช่นกันก็จะถูกแจกจ่ายไปตามบ้านคนจีนใน ละแวกนั้น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวจีนที่มาเซ่นไหว้ที่ศาลเจ้าแก่งนี้เป็นประจำอยู่แล้ว และในวันงานนี้แหละ ที่ทุกคนจะนำพุ่มกับกระจาดที่รับไปมาส่งคืนศาลเจ้า โดย ใส่ของของตนเองมาร่วมเซ่นไหว้ตามแต่สมัครใจ บางบ้านก็จะใส่ขนมข้าวพอง มาจนเต็มเข่ง บางบนก็จะเป็นขนมเต่า เส้นมีสั่ว หรือส้มโอ ส่วนที่พุ่มนั้นก็จัดแต่งด้วยสิ่งของพวกนี้เช่นกัน โดยพลิกแพลงทำกันไปตามแต่ใจคิด บางบ้านก็ แต่งพุ่มด้วยผ้าขาวม้าบ้าง กระดาษบ้าง และบางบ้านก็เอาเงินใส่ไว้ในพุ่ม...พุ่มบาง พุ่มมีเงินถึงหนึ่งบาทอยู่ภายใน...

ราว ๆ ปายสองโมง เธอจะได้เห็นพิธีอันตื่นตาสนุกสนาน...ในความสนุกสนานนั้น ได้ยินมาว่าวุ่นวายและอันตรายไม่น้อย หากเธอก็ได้ยินมาว่าในความวุ่นวายและ อันตรายที่ว่าก็แฝงโศกเศร้าเช่นกัน... การไปแย่งกวอนอิมเนี่ยเอามาแลกเงินแปดบาท กับอากงศาลเจ้า...อันตรายมาก...ที่ลงไปแย่งกันก็มีแต่ผู้ใหญ่กับเด็กรุ่น ๆ ค่ะ... ผู้ชายทั้งนั้น ...แค่ไปดู เรายังต้องเลือกที่ปลอดภัยเลย ตึกตากวอนอิมเนี่ยแลกกับ

เงินแปดบาทนั้นเป็นรางวัลที่อากงคนดูแลศาลเจ้าจะให้กับคนที่เก็บไว้ได้...ถึงกับ ยื้อแย่งทุบถองกัน และตรงนั้นก็เป็นกองไฟเผารูปพญามมเปลอ ๆ จะโดน ไฟลวกเอาด้วย

(ในวารวัน, หน้า 143-145)

เมื่อแม่วงศ์เอากระจาดไปส่งคืนที่ศาลเจ้าแล้ว กระจาดเหล่านั้นพร้อมด้วยพุ่ม

ที่สานด้วยไม้ไผ่เช่นกันก็จะถูกแจกจ่ายไปตามบ้านคนจีนในละแวกนั้น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาว จีนที่มาจากไห่หนิงที่ศาลเจ้าแห่งนี้เป็นประจำอยู่แล้วและในวันงานนี้แหละที่ทุกคนจะนำพุ่ม กับกระดาษที่รับไปมาส่งคืนศาลเจ้า โดยใส่ซองของตนเอง มาร่วมเซ่นไหว้ตามแต่สมัครใจ บางบ้านก็จะใส่ขนมข้าวพองมาจนเต็มเซ่ง บางบ้านก็จะเป็นขนมเต่า เส้นมีสั่ว หรือส้มโอ ส่วนที่พุ่มนั้นก็จัดแต่งด้วยสิ่งของพวกนี้เช่นกัน โดยพลิกแพลงทำกันไปตามแต่ ใจคิด บางบ้านก็แต่งพุ่มด้วยผ้าขาวม้าบ้าง กระดาษบ้าง และบางบ้านก็เอาเงินใส่ไว้ในพุ่ม เด็กหญิงได้ยินว่าพุ่มบางพุ่มมีเงินถึงหนึ่งบาทอยู่ภายใน...

(ในวารวัน, หน้า 144)

นอกจากประเพณี วัฒนธรรมประจำถิ่นดังกล่าวแล้ว ปิยะพร ศักดิ์เกษมยังกล่าวถึง การละเล่นแม่ศรี ลิงลม ผีกระดัง ไวด้วย

การละเล่นแม่ศรี ลิงลม ผีกระดัง

การละเล่นแม่ศรี ลิงลม ผีกระดัง เป็นกลุ่มประเพณี วัฒนธรรมที่เป็นการละเล่นที่เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติ มนุษย์มีความเชื่อในเรื่องผีเรื่องสาง ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้มีผีสางสิ่ง สติอยู่ทั้งนั้น แม้แต่ในเครื่องมือเครื่องใช้ที่ใช้ประกอบการทำมาหากินก็มีผี และผีเหล่านี้ก็เป็นผีดี ไม่ใช่ผีร้าย ในอดีตเชื่อกันว่าผีเหล่านั้นที่รู้ความลับทั้งหลายในโลก รวมทั้งความลับของธรรมชาติ ด้วย จึงก่อให้เกิดมีพิธีกรรมที่จะเล่นกับผี หรือที่จะเรียกผีเชิญผีมาสอบถาม แต่ผีเหล่านี้มักพูดไม่ได้ หากแต่ฟังรู้เรื่องว่ามนุษย์จะถามอะไร ผีจะตอบด้วยการแสดงการกระทำเพื่อให้มนุษย์ไปคาดคะเน หรือเดาหรือเสี่ยงทายเอาเอง ปัจจุบันประเพณีและวัฒนธรรมเกี่ยวกับการละเล่นแม่ศรี ลิงลม ผีกระดัง ในจังหวัดชลบุรีค่อยๆ สูญหายไปเรื่อยๆ การจงใจบันทึกไว้ในนวนิยายชุดแม่วัน อาจสะท้อนให้เห็นถึงความตั้งใจให้รายละเอียดแก่ผู้อ่านซึ่งเป็นคนรุ่นหลังของตัวละคร ดังปรากฏในความตอนที่ว่า

“ไปดูเขาเข้าทรงแม่ศรี ลิงลม กับผีกระดังที่ท้ายบ้าน มาละสิ...อ้อ! ไม่น่าใช่ เขา เข้ากันไปแล้วเมื่อช่วงสงกรานต์ ปานนี้แล้ว ไม่น่ามีเทศกาลอะไรแล้วนี่นา”

การละเล่นที่ว่านั้นเป็นประเพณีที่ทำกันเป็นประจำทุกปีในเวลาไล่เลี่ยกับ ประเพณีเข้าทรงในงานกองข้าว เป็นการละเล่นที่เด็ก ๆ และหนุ่มสาวโปรดปรานยิ่งนัก ด้วยเป็นการได้พบปะพูดคุยสนุกสนานร่วมกัน

การเข้าทรงทั้งแม่ศรี ลิงลม และผีกระดังนั้นจะเป็นการอ้อมวงร้องเพลงเชื้อเชิญ พร้อมทั้งเครื่องเซ่น เช่น เหล้า น้ำมันใส่ผม แป้งผัดหน้า น้ำอบ หวี กระจก...ผู้เข้าทรงแม่ศรี

จะนั่งพนมมือหลับตาอยู่บนครกที่คว่ำไว้กลางวง ท่ามกลาง เสียงร้องเชิญไพเราะ “แม่ศรีเอ๋ย แม่ศรีสวยสะ ยกมือไหว้พระ จะมีคนชม คิ้วเจ้าก็ต่อ คอเจ้าก็กลม ผู้คนนิยม ชมแม่ศรีเอ๋ย” เมื่อแม่ศรีเข้า ผู้ที่ได้รับเลือกให้เป็นร่างทรงจะลุกขึ้นรำรำด้วยที่ทำอ่อนช้อยงดงามยิ่งนัก

เช่นเดียวกับลิงลมที่จะวิ่งขึ้นต้นไม้คล่องแคล่วรวดเร็วจนน่าอัศจรรย์ใจ ด้วยไม่ใช่กิริยาตามธรรมชาติของมนุษย์ มีหน้าซำยังขึ้นไปนั่งขม่อมอยู่บนกิ่งไม้ ยกหน้ายกตาล้อเลียนผู้คนด้วยอาการของลิงแท้ ๆ

ส่วนการเข้าผีกระด้าง ผู้จะเข้าทรงซึ่งเป็นผู้ชายจับขอบ กระด้างมายืนกลางวง เมื่อเข้าทรงแล้วผีจะเหวี่ยงกระด้างไปคล้องที่สาว ๆ ให้มารำวงด้วย เมื่อจะเลิกเล่นก็ดึงกระด้างออกจากมือคนทรง ผีก็จะออก

(ในวารวัน, หน้า 555)

จะเห็นได้ว่าประเพณีของชาวชลบุรีนั้นผูกติดมากับความเชื่อที่หลากหลายทั้งทางศาสนา ชาติพันธุ์ การประกอบอาชีพโดยเฉพาะอาชีพประมงและเกษตรกร วิธีชีวิตความเป็นอยู่จากอยู่อาศัยประกอบอาชีพทำริมทะเลมาสู่การอาศัยและประกอบอาชีพทางบก ปัจจุบันงานบุญกองข้าว และ ทิ้งกระจาดได้ยกเลิกไปแล้ว คงเหลือแต่ประเพณีวิ่งควาย การที่ปิยะพร ศักดิ์เกษม ตั้งใจให้รายละเอียดไว้ในนวนิยายชุดนี้ อาจเป็นความประสงค์ให้นวนิยายชุดนี้ได้เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเพื่อให้ผู้อ่านที่สนใจไปสืบค้นต่อจากหนังสือหรือแหล่งข้อมูลอื่น ๆ ต่อไป

3.4 แนวคิดเรื่องชลบุรีเป็นพื้นที่แห่งเศรษฐกิจและโอกาส

ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้นำเสนอว่าชลบุรีนั้นเป็นเมืองเศรษฐกิจมาตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน จากการประกอบอาชีพประมงมาสู่ธุรกิจบนบก มีนายทุนจากกรุงเทพฯ มาเปิดโรงแรมหรู เป็นสถานที่ท่องเที่ยวพักตากอากาศของคนกรุงเทพฯ

จากการศึกษา สามารถแบ่งการประกอบอาชีพของตัวละครที่ปรากฏในนวนิยายชุดแม่วันแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. การประกอบอาชีพในทะเลและชายฝั่ง
2. การประกอบอาชีพบนฝั่ง

3.4.1 การประกอบอาชีพในทะเลและชายฝั่งทะเล

การประกอบอาชีพในทะเลและชายฝั่งเป็นการประกอบอาชีพที่มีมาตั้งแต่อดีต เนื่องจากในอดีตใช้การคมนาคมขนส่งทางทะเลเป็นหลัก ทั้งนี้เนื่องจากบางปลาสร้อย หรือชลบุรีเป็นชุมชนชายทะเล โดยมีอาชีพหลักคือการทำประมงและการเดินเรือ ดังความในตอนที่ว่า

“บางปลาสร้อย เป็นชุมชนชายทะเลที่มีผู้คนอยู่หนาแน่นไม่น้อย หากผู้คนส่วนใหญ่มีอาชีพหลักในเรื่องการประมงและการเดินเรือสืบทอดกันมาช้านาน”

(ในวารวัน, หน้า 5)

จากการศึกษา พบว่าสามารถแบ่งอาชีพในทะเลและชายฝั่งได้เป็นอาชีพประมงน้ำลึก และอาชีพประมงชายฝั่ง ซึ่งเป็นวงจรที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน

3.4.1.1 อาชีพประมงน้ำลึก

ปิยะพร ศักดิ์เกษมได้บรรยายถึงอาชีพประมงน้ำลึกไว้ผ่านสายตาของตัวละคร และการบรรยายโดยตรง ในหลายวาระ ทำให้ถึงวิถีชีวิตการประกอบอาชีพประมงน้ำลึกของผู้คนในอดีตได้อย่างชัดเจน ดังความในตอนที่ว่า

เธอได้รับรู้รับเห็นตั้งแต่การออกเรือไปประโคนโปะที่กลางทะเล... การประโคนโปะก็คือการเอาไม้หลักไปปักจับจอบว่าจะปักโปะดักจับปลาที่ตำแหน่งไหนในท้องทะเล และจะปักสักกี่วงจะทำในน้ำลึกน้ำตื้นสักเท่าใด

หากเห็นว่าผู้มาประโคนโปะภายหลังจากเราประโคนในตำแหน่งที่ชิดใกล้กัน จนเกินไป ผู้ที่ปักประโคนลงไปก่อนก็มีสิทธิ์ไปฟ้องร้องถึงท่านเจ้าเมืองให้สั่งให้ผู้ที่ปักในภายหลังถอนออกไปได้

เมื่อได้ตำแหน่งแน่นอนในท้องทะเลอันไพศาลแล้ว ขั้นตอนถัดไปคือการไปล่องทั้งไม้หลักและไม้ไผ่มาเตรียมทำตัวโปะ ซึ่งอันที่จริงก็คือเครื่องดักจับปลาขนาดใหญ่ที่ต้องออกไปปักตั้งกันถึงกลางทะเลลึก

ดังนั้นผู้ที่ทำได้ต้องเป็นคนที่มีทั้งทรัพย์และบารมีมากพอ มิฉะนั้นคงไม่สามารถทั้งลงทุนทั้งลงแรงจ้างหาผู้คนมาใช้สอยได้

(ในวารวัน, หน้า 504)

3.4.1.2 อาชีพประมงชายฝั่ง

อาชีพประมงชายฝั่งนั้น เป็นวิถีชีวิตของผู้คนที่อาศัยตามชายฝั่ง มีเครื่องมือทำมาหากินง่าย ๆ แสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของชายหาดในจังหวัดชลบุรีในอดีต ดังตัวอย่างเช่น ตัวละครแม่วันในวัยเยาว์ก็ประกอบอาชีพหาหอยแครงตามชายหาดไปขาย ด้วยวิธีการไถกระดานแผ่นยาว ๆ ไปตามชายหาด ดังตัวอย่างตอนที่ว่า

เด็กสาวก้มลงมองถึงไม้ที่วางอยู่บนกระดานแผ่นยาวร่วมวาปลายด้านหน้าองนิต ๆ เพื่อให้เล่นไถไปบนพื้นเลนได้อย่างรวดเร็ว...หอยแครงตัวอ้วนกองอยู่เกือบเต็มถังแล้ว มองเดิน ๆ เหมือนก้อนหินสีดำขนาดเท่า ๆ กัน หากถีบกระดานวนหาอีกสักสองสามเที่ยวก็คงเต็มถัง...พร้อมให้เธอเอามันไปแปรเป็นสตางค์แดง...แม่วันนึกถึงเงินเหรียญที่ร้อยเป็นพวง เธอทำมาหาได้ เก็บเล็กผสมน้อยจนกลายเป็นกอบเป็นกำได้ไม่ยากนัก

(ในวารวัน, หน้า 244-245)

3.4.2 การประกอบอาชีพบนฝั่ง

เมื่อเวลาเปลี่ยนไป วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนในจังหวัดชลบุรีก็ค่อย ๆ ให้ความสำคัญกับการประกอบอาชีพบนฝั่งมากขึ้น เนื่องจากการคมนาคมหลักได้กลายเป็นการขนส่งทางถนนแทนการขนส่งทางน้ำ จากการศึกษาพบอาชีพบนฝั่งได้แก่

1. อาชีพค้าขายระหว่างเมือง
2. อาชีพรับจ้างทั่วไป
3. อาชีพการแปรรูปอาหารทะเล
4. อาชีพคนกลางรับซื้อ-ขายปลา
5. อาชีพให้เช่าห้องแถว
6. อาชีพเปิดร้านเป็นตัวแทนจำหน่ายสินค้า
7. อาชีพธุรกิจโรงแรม ที่พัก

3.4.2.1 อาชีพค้าขายระหว่างเมือง

ในอดีตการเดินทางระหว่างเมืองยังเป็นเรื่องลำบาก อาชีพการค้าขายโดยนำของจากต่างเมืองไปขายแลกเปลี่ยนกันจึงเป็นอาชีพที่สร้างรายได้เป็นอย่างดี ดังเช่นตัวละครพ่อวานบิดาของแม่วันที่ทำอาชีพนี้ ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้กล่าวถึงอาชีพนี้ไว้ว่า

พ่อว่านลูกชายคนเดียวของนางแม่ไม่รักในเรื่องเล่าเรียนเขียนอ่าน ห า ก ก็ชมชอบการทำมาค้าขายยิ่งนัก ด้วยวัยเพียงแค่นี้เขาก็สามารถเก็บหอมรอมริบ ไม่ต้องอาศัยเงินทองและความกว้างขวางของพ่อเพิ่มผู้เป็นบิดาซึ่งเพิ่งวัยขงม เขาไปคิดค้าขายลงทุนด้วยตัวเอง

งานที่เลือกทำเป็นงานหนักและใหญ่จนน่าแปลกใจที่เด็กอย่างเขา สามารถทำได้ พ่อว่านเข้าร่วมทุนกับชาวเงินกลุ่มหนึ่งซึ่งจัดการเรื่องการขนส่งสินค้าระหว่างเมืองบางปลาสร้อยกับเมืองพนัส

เส้นทางระหว่างสองเมืองนั้นเป็นที่รู้กันดีว่าต้องใช้เวลาเดินทางทั้งวันด้วยเกี่ยวกับการเดินเท้าบนถนนที่มีหน้ากว้างเพียงวาเดียว และถนนนั้นก็ขาดตอนเป็นช่วง ๆ เพื่อปล่อยให้ทางน้ำไหลผ่านตามธรรมชาติของมัน

พ่อว่านกับนายทุนชาวเงินอีกคนหนึ่งต้องควบคุมคนงานถึงสี่สิบคนในการขนส่งสินค้า พืชผัก และของป่าจากเมืองพนัสลงมา แล้วขนเอาสินค้าอย่างปลาหนึ่งและปลาเค็มจากเมืองบางปลาสร้อยกลับขึ้นไป

(ในวารวัน, หน้า 97)

3.4.2.2 อาชีพรับจ้างทั่วไป

แม่ผู้เป็นย่าของแม่วันทำอาชีพรับจ้างทั่วไป ด้วยฝีมือทั้งการทำอาหาร การเย็บที่นอน ก็ทำให้ย่าสามารถเลี้ยงแม่วันให้เติบโตมาได้อย่างมีความสุข และได้ถ่ายทอดอาชีพและอุปนิสัยในการขยันทำกิน และไม่กลัวการทำงานหนักให้แม่วันด้วย ดังตัวอย่างเช่น

วันใดที่แม่ผู้เป็นย่าถูกว่าจ้างให้ไปทำงานนอกบ้าน ไม่ว่าจะเป็นการแกะหอยแมลงภู่เพื่อตากทำหอยแห้ง การหมักและตากปลาเค็ม ทั้งสองคนย่าหลานก็จะห่อข้าวกับกับใส่ใบตองติดตัวไปเป็นมื้อกลางวันด้วย

ที่จะไม่ต้องห่อข้าวไปด้วยก็เห็นจะมีในยามที่แม่ผู้เป็นย่ารับไปเป็นแม่ครัวให้งานบุญงานไหนสักแห่ง หรือมิฉะนั้นก็ได้ทำงานอยู่กับบ้านหากมีคนมาจ้างให้เย็บฟูกหลังใหม่ให้... สองคนย่าหลานช่วยกันเก็บช่วยกันออมจนมีเงินพอใช้ไม่ขัดสน

ทว่าอย่างไรทั้งคู่ก็ไม่เคยหยุดงาน โดยเฉพาะแม่ผู้เป็นย่านั้นอาศัยความเป็นเด็กอาสาเขาไปทั่ว แม้กระทั่งการวิ่งขึ้นไปยังร้านค้าในตลาดเพื่อหาซื้อของลงมาให้ผู้คนในละแวกนั้นเธอก็ยังทำอย่างไม่เกียจจน ผู้ใหญ่ที่เมตตาที่มักจะหยิบยื่นเงินทองที่เหลือให้ที่ละอัฐที่ละโปกจนกลายเป็นเงินเป็นกอบเป็นกำได้ไม่ยาก

(ในวารวัน, หน้า 139-140)

ต้นไม้อชนิดหนึ่งที่ชาวบ้านแถบนี้เรียกกันว่าหญ้าอีгимขึ้นดกเป็นดง กิ่งใบที่อ่อนลู่ของมันเอามามัดเป็นไม้กวาดได้ เป็นไม้กวาดที่ต่างจากไม้กวาดทางมะพร้าวซึ่งก็คือไม้กวาดที่ใช้เส้นกลางของใบมะพร้าวมากำ ด้วยไม้กวาดหญ้าอีгимจะกางออกมามากกว่า

อันที่จริงมันเป็นของที่ขึ้นตามธรรมชาติ ใครใคร่ใช้ก็มาถอนมาตัดนำกลับไปมัด ทำยัดหัวทำใช้กันเอง...หากเมื่อเธอมาถึงที่นี่แล้ว การเก็บเอากลับไปมัด พาดใบออกให้หมดแล้วเล็มกิ่งให้สวย ทำเป็นไม้กวาดขายโดยคิดค่าแรงแค่ถูก ๆ ก็เป็นรายได้เสริมอีกทางที่แม่วันไม่เคยมองข้าม

(ในวารวัน, หน้า 359-360)

3.4.2.3 อาชีพแปรรูปอาหารทะเล

ปิยะพร ศักดิ์เกษมยังได้บรรยายถึงอาชีพแปรรูปอาหารทะเลไว้ด้วย ดังความในตอนที่ว่า

มีหน้าเช้าเมื่อปลาเหลือในแต่ละวัน แทนที่แม่วันจะขายเหมาไปเหมือนอย่างที่เคยทำ ๆ กันมา หญิงสาวก็กลับคิดทำปลาแห้งปลาเค็มส่งขายต่างเมืองอีกทาง บ่อยครั้งที่นางลูกจัน นางปริก นางจาด ต้องทิ้งบ้านวิ่งออกมาช่วยผ่าท้องควักไส้ แล้วสาบเกลือใส่กองปลาที่เหลือจากการขายสดเพื่อนึ่งบ้างตากแดดจัดบ้างสลับกันไป ปลาเล็กปลาน้อยที่ไม่เคยมีใครเห็นค่าเช่นกัน อีกไม่นานมันก็กลายเป็นกะป็น้ำปลารสดี แม้จะไม่ถึงกับขายได้เป็นล่ำเป็นสันหากก็พอกินพอใช้กันตลอดทั้งปี...

(ในวารวัน, หน้า 513)

3.4.2.4 อาชีพคนกลางรับซื้อ-ขายปลา

ปิยะพร ศักดิ์เกษมยังได้บรรยายถึงอาชีพคนกลางรับซื้อ-ขายปลาไว้ด้วย ดังความในตอนที่ว่า

แม่วันผู้มีหัวคิดมีความรักความชอบทางค้าขายอยู่ไม่น้อย ลงไปคิดตีราคาค้าปลาด้วยตัวเอง มีคนงานของตัวเองหาบเอาไปส่งตามพ่อค้าแม่ค้ารายย่อย บางครั้งบางครั้งาก็ถึงกับลงมือลงแรงหาบหาด้วยไม่เคยกลัวงานหนัก

ความซื่อสัตย์ ความอ่อนหวานถ่อมตัวและช่างเจรจาที่มีติดตัว ทำให้พ่อค้าแม่ขายในละแวกบนเมืองแถบนั้นกลายมาเป็น “ขา” แปะปลาของเธอกันทั่วหน้า

(ในวารวัน, หน้า 513)

“คือออกค่ะ ที่เราจะได้แยกส่วนจากเขาเด็ดขาดทุกเรื่อง อิฉันกำลังคิดอยากเป็นคนกลางรับขายปลาให้เรือโปะเจ้าอื่น ๆ ด้วย...มีทางขึ้นลงโดยตรงของเราเอง สะดวกกับพวกแม่ค้าซาปัวที่จะมาซื้อปลาต่อจากเรา...”

(ในวารวัน, หน้า 547)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ปิยะพร ศักดิ์เกษมได้แสดงความคิดเห็นผ่านตัวละครแม่วันว่าอาชีพนี้เป็นอาชีพที่ช่วยให้ทั้งชาวประมงและพ่อค้าแม่ค้ารายย่อยเกิดความสะดวกสบายมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม ปิยะพร ศักดิ์เกษมยังพยายามสร้างภาพจำแก่ตัวละครแม่วันในฐานะผู้ค้าคนกลางว่า มีความซื่อสัตย์ ความอ่อนหวานถ่อมตัวและช่างเจรจาที่มีติดตัว ทำให้แม่วันประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพนี้

3.4.2.5 อาชีพให้เช่าห้องแถว

ปิยะพร ศักดิ์เกษมยังได้บรรยายถึงอาชีพให้เช่าห้องแถว ซึ่งเป็นอีกการสร้างรายได้ช่องทางหนึ่งของผู้คนในยุคสมัยนั้น อย่างไรก็ตามแม้จะเป็นอาชีพที่ดูเหมือนมั่นคง แต่บางครั้งก็อาจเกิดเหตุที่คาดไม่ถึงคืออัคคีภัยเกิดขึ้น ดังความในตอนที่ว่า

เมื่อมองตรงไปยังบริเวณที่เคยเป็นห้องแถวที่เธอคอยเก็บค่าเช่าให้พ่อเทิดและพ่อทูน แม่วันก็เห็นว่ามีคนเช่าหลายครอบครัวนั่งยอง ๆ คู้ยเขี้ยวสิ่งของอยู่ด้วยน้ำตานองหน้า ซากข้าวเปลือกกับน้ำตาลทรายแดงควนยังขึ้นกรุ่น หญิงสาวตรงเข้าไปหา ลงนั่งร่วมวงเมื่อบอก

“เอาชีวิตรอดมาได้ก็ดีแล้ว...อย่าเสียใจให้มากไปเลย...พวกเราลองค้นหาดู เผื่อจะมีข้าวของเหลือรอดอยู่บ้าง วันนี้เราแค่ปลุกเฟิงปะทะปะทั่งให้พออาศัยไปก่อน เลื่อนเข้าไปทางหน้าวัดสักนิด...แล้วฉันจะรีบปลุกสร้างห้องให้พวกเราใหม่ให้เร็วที่สุด”

(ในวารวัน, หน้า 572)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าแม่วันมิได้มุ่งแต่จะแสวงหากำไรหรือรายได้จากผู้เช่าตึก หากแต่แม่วันยังรู้สึกว่ห้องแถวของเธอยังมีความสำคัญต่อผู้เช่าในฐานะที่อยู่อาศัยด้วย

3.4.2.6 อาชีพเปิดร้านเป็นตัวแทนจำหน่ายสินค้า

ปิยะพร คักดีเกษมยังได้บรรยายถึงอาชีพตัวแทนจำหน่ายสินค้าไว้ด้วย โดยสินค้าส่วนใหญ่เป็นสินค้าจากบางกอกหรือกรุงเทพฯ ซึ่งอาจอนุมานได้ว่าชลบุรีเป็นเมืองเศรษฐกิจ ผู้คนมีกำลังจับจ่ายใช้สอย ทำให้เกิดความต้องการซื้อสินค้าที่มาจากกรุงเทพฯ ดังความในตอนที่ว่า

พ่อพันก็รื้อฟื้นห้างร้านของพ่อชิต ผู้เป็นบิดาขึ้นมาใหม่ แม้จะใช้รากฐานเดิม หากก็เปลี่ยนแปลงโฉมจนจำแทบไม่ได้ทีเดียว หลังจากนั้นเขาก็เช่าห้องแถวในส่วนที่เป็นของแม่วันต่ออีกสองห้อง แล้วเข้าหุ้นกันเป็นตัวแทนจำหน่ายสินค้าใหม่ ๆ ที่ส่งตรงมาจากบางกอก

(ในวารวัน, หน้า 628)

อีกตัวอย่างหนึ่งได้แก่

“ผลประโยชน์ร่วมกัน” ที่ว่านั่นก็คือ การที่ตรีทิพย์กำลังสนุกกับการทำการค้า ทั้งน้ำหอม เครื่องสำอาง และผ้าจากเมืองฝรั่ง

“หนูมีเส้นสายที่จะเอามาได้ ได้กำไรดีคะคุณแม่ ใคร ๆ ก็อยากสวย อยากทันสมัย ยิ่งที่บนนอกอย่างนี้ไม่มีใครเคยมีมาขายมาก่อน ถ้านั่นที่เอามาขายเป็นคนแรกของที่นี่ ต้องขายดีและได้ใจกันทั้งเมืองแน่ ๆ ค่ะ”

ในที่สุดเรื่องก็จบลงที่ทิวินันที่ได้ห้องแถวสองห้องใจกลางเมืองของคุณวันไปทำร้านค้า...ตามประกาศคนที่เคยทำมาหากินมาตั้งแต่วัยยังน้อย ผู้สูงวัยมองออกว่า เพียงแค่ขายของที่รับจากตรีทิพย์เพียงอย่างเดียวคงไม่คึกคักน่าสนใจเพียงพอเธอจึงเป็นธุระจัดหาว่าจ้างช่างตัดเสื้อฝีมือดีมาอยู่ประจำที่นั่นด้วย

“นั่นที่คงต้องเข้ากรุงเทพฯ กับแม่ตรีบ่อย ๆ เพื่อไปเลือกของมาขาย แล้วยังต้องเข้าสังคมพบปะเพื่อนฝูงอีก มีช่างสองคนนี้อยู่เขาจะได้ดูแลร้านให้ได้ ส่วนเรื่องเงินทองบัญชี ถ้านั่นที่ไม่อยู่ แม่ก็จะดูแลให้เอง” คุณวันหาเหตุผลเป็นทางออกได้อย่างสวยงาม

(ตะวันเบิกฟ้า, หน้า 71)

จากตัวอย่างข้างต้น ทำให้เห็นว่าเมื่อการคมนาคมขนส่งสะดวกสบายมากขึ้น ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนสินค้าทำได้ง่ายขึ้น จากรุ่นบิดาของแม่วันแค่การเดินทางค้าขายระหว่างเมืองจากบางปลาสร้อยกับพนัสนิคมก็ดูเป็นระยะทางเดินเกวียนที่ไกลแสนไกลและเสี่ยงอันตรายจากการถูกปล้น แต่เมื่อบ้านเมืองมีการเปลี่ยนแปลงการนำสินค้าจากบางกอกมาขายที่บางปลาสร้อยกลับทำได้โดยง่าย และอาจสันนิษฐานว่าได้รับความนิยมน้อยไม่ใช่น้อย

3.4.2.7 อาชีพธุรกิจโรงแรม ที่พัก

ปิยะพร ศักดิ์เกษมยังได้บรรยายถึงอาชีพธุรกิจโรงแรมไว้ด้วย ซึ่งเกิดจากนักลงทุนจากกรุงเทพฯ ที่มาลงทุนธุรกิจโรงแรมที่ชลบุรี เนื่องจากในระยะนั้นชายหาดบางแสน จังหวัดชลบุรีนับเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ หรือที่พักตากอากาศของชาวกรุงเทพฯ ดังความในตอนที่ว่า

ขณะที่หัวหินเป็นแหล่งตากอากาศหรูของผู้คนในพระนครที่แทบทุกครอบครัวจะต้องเดินทางไปเพื่อตากอากาศปีละอย่างน้อยหนึ่งครั้ง บางแสนก็เป็นสถานที่ตากอากาศที่ได้รับความนิยมไม่แพ้กันจะแตกต่างกันบ้างก็ตรงที่ที่นี้ผู้คนส่วนใหญ่มักขับรถมาและกลับได้ในวันเดียว ทำให้กิจการโรงแรมกับบ้านเช่าริมหาดไม่ค่อยเป็นที่นิยมมากนัก จนกระทั่งเมื่อปลายปีที่แล้วนี้เอง ที่มีนักลงทุนกลุ่มหนึ่งหาเช่าที่ดินขนาดใหญ่ได้ริมหาดที่เป็นเวียงอ่าว

พื้นที่ที่สวยงามด้วยทิวมะพร้าวและหาดทรายสีขาว ทำให้คนทั้งกลุ่มตกลงใจมาลงทุนสร้างโรงแรมขนาดใหญ่กับบังกะโลที่นี้หวังจะให้เป็นที่ตากอากาศหรูหราเทียบเท่าหรือยิ่งกว่าโรงแรมใหญ่ที่หัวหิน และมีแผนจะทำให้ผู้คนที่เคยขับรถมารับประทานอาหารแล้วเดินร่ำที่บางปูเบนเข็มมายังโรงแรมเบย์บีชแห่งนี้แทน

(ตะวันเบิกฟ้า, หน้า 120)

การที่ตัวละครแม่วันซึ่งเป็นเด็กกำพร้า แม่จะเกิดมาในตระกูลดีแต่ก็ถูกญาติพี่น้องโกงทรัพย์สินเงินทองให้แต่ที่อยู่อาศัย เงินทองอาหารการกินต้องดูแลเอง แต่ด้วยความขยันของแม่วัน ทั้งรับจ้างทำอาหาร เย็บเบาะที่นอน ออกถีบกระดานไปตามชายหาดเพื่อหาหอยไปขาย และด้วยนิสัยประหยัดทำให้แม่วันพอมีเงินทองใช้สอยบ้าง และเมื่อมาเป็นสะใภ้ของครอบครัวคหบดีเชื้อสายจีนก็เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงสำคัญในการประกอบธุรกิจของครอบครัวและช่วยขยายไปสู่ธุรกิจอื่นๆ เช่น อสังหาริมทรัพย์ เปิดตลาดแปปลา จนร่ำรวยยิ่งขึ้นไปอีก จะเห็นได้ว่าชลบุรีได้รับการขั้บเน้นให้เห็นว่าเป็นพื้นที่แห่งโอกาสและเศรษฐกิจสำหรับผู้ที่มีความขยันขันแข็งและมีสายตาทงธุรกิจอย่างชัดเจน

3.5 แนวคิดเรื่องสำนึกรักบ้านเกิด

หลังจากวิกฤตการณ์เศรษฐกิจฟองสบู่แตก ในปี 2540 ทำให้สังคมไทยหันมาให้ความสนใจในการศึกษาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 อีกครั้งๆ หนึ่งที่ พระองค์ได้ทรงพยายามเผยแพร่แนวคิดเหล่านี้มาตั้งแต่ราวปีพุทธศักราช 2517 ดังพระราชดำรัสเมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2517 ความว่า

“...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือ ความพอมี พอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอสมควร และปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญ และฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป...”

(พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 อ้างใน มุลินธิชัยพัฒนา, ม.ป.ป.)

จุดเริ่มต้นแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นผลจากการใช้แนวทางการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก่สังคมไทยอย่างมากในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม สังคมและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งกระบวนการของความเปลี่ยนแปลงมีความสลับซับซ้อนจนยากที่จะอธิบายในเชิงสาเหตุและผลลัพธ์ได้ เพราะการเปลี่ยนแปลงทั้งหมดต่างเป็นปัจจัยเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน

สำหรับผลของการพัฒนาในด้านบวกนั้น ได้แก่ การเพิ่มขึ้นของอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ความเจริญทางวัตถุ และสาธารณูปโภคต่างๆ ระบบสื่อสารที่ทันสมัย หรือการขยายปริมาณและการกระจายการศึกษาอย่างทั่วถึงมากขึ้น แต่ผลด้านลบเหล่านี้ส่วนใหญ่กระจายไปถึงคนในชนบท หรือผู้ด้อยโอกาสในสังคมน้อย แต่ว่า กระบวนการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้เกิดผลลบติดตามมาด้วย เช่น การขยายตัวของรัฐเข้าไปในชนบท ได้ส่งผลให้ชนบทเกิดความอ่อนแอในหลายด้าน ทั้งการต้องพึ่งพิงตลาดและพ่อค้าคนกลางในการส่งสินค้าทุน ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และการรวมกลุ่มกันตามประเพณีเพื่อการจัดการทรัพยากรที่เคยมีอยู่แต่เดิมแตก สลายลง ภูมิความรู้ที่เคยใช้แก้ปัญหาและสั่งสมปรับเปลี่ยนกันมาถูกกลืนเลือนและเริ่ม สูญหายไป สิ่งสำคัญ ก็คือ ความพอเพียงในการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นเงื่อนไขพื้นฐานที่ทำให้คนไทยสามารถพึ่งตนเอง และดำเนินชีวิตไปได้อย่างมีศักดิ์ศรีภายใต้อำนาจและความมีอิสระในการกำหนด ชะตาชีวิตของตนเอง ความสามารถในการควบคุมและจัดการเพื่อให้ตนเองได้รับการสนองต่อความต้องการต่างๆ รวมทั้งความสามารถในการจัดการปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง ซึ่งทั้งหมดนี้ถือว่าเป็นศักยภาพพื้นฐานที่คนไทยและสังคมไทยเคยมีอยู่แต่ เดิม ต้องถูกกระทบกระเทือน ซึ่งวิกฤตเศรษฐกิจจากปัญหาฟองสบู่และปัญหาความอ่อนแอของชนบท รวมทั้งปัญหาอื่นๆ ที่เกิดขึ้น ล้วนแต่เป็นข้อพิสูจน์และยืนยันปรากฏการณ์นี้ได้เป็นอย่างดี

(มุลินธิชัยพัฒนา, ม.ป.ป.)

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุก ระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้

ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในภายนอก ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการ ทุกขั้นตอน และขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

เว็บไซต์ของมูลนิธิชัยพัฒนา ได้สรุปถึงความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ไว้ดังนี้

ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

3. ภูมิคุ้มกัน หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต

โดยมี เงื่อนไข ของการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียง ๒ ประการ ดังนี้

1. เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในการปฏิบัติ

2. เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักใน คุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

จะเห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงให้ความสำคัญกับท้องถิ่นเป็นอย่างมากอย่างยิ่ง ในช่วงทศวรรษหลังจากนั้น จึงเกิดโครงการที่ตอบสนองพระราชดำริของพระองค์ที่มุ่งให้ความสำคัญกับแนวคิดข้างต้นจากทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งสำนึกกรักบ้านเกิด นับเป็นอีกหนึ่งแนวคิดที่ต้องการให้คนดีและคนเก่งกลับไปพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง ไม่ต้องมุ่งมาทำงานในเมืองหลวงที่เน้น

ความร่ำรวย ซึ่งมักได้รับการอ้างว่าเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9

แนวคิดเรื่องสำนึกรักบ้านเกิดนั้น นับเป็นแนวคิดที่ปิยะพร ศักดิ์เกษมได้นำเสนอผ่านการกระทำและการตัดสินใจของตัวละครเอกอย่างน้อย 3 ตัวละคร ได้แก่ แม่วัน ตะวันวาด และ ฉญา ในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่อง ในวาระวัน ได้แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการก่อสร้างสร้างตัวของบรรพบุรุษ และความสุขอันเกิดจากบ้านเมืองอุดมสมบูรณ์ ส่วนในนวนิยายเรื่อง ตะวันเบิกฟ้า และ ขอบฟ้าราตรี นั้น เป็นเรื่องราวของตัวละครหลานสาวของแม่วัน กล่าวคือ ในเรื่อง ตะวันเบิกฟ้า ตัวละครเอกคือ ตะวันวาด หลานย่าผู้ตัดสินใจมาอยู่กับย่าที่ชลบุรี แทนที่จะไปเรียนที่ปิ้ง และไปใช้ชีวิตในกรุงเทพฯ ตามที่แม่ต้องการ ในเรื่อง ขอบฟ้าราตรี ฉญา หลานยายอีกคนของแม่วัน เป็นตัวละครเอก เธอเรียนจบปริญญาโทด้านภาษาและทำงานในสถานทูตในกรุงเทพฯ แต่ด้วยความเบื่อหน่ายต่อสภาพการเมืองในกรุงเทพฯ และความห่วงใยครอบครัวเป็นห่วงยายวัน บิดาและมารดา เนื่องจากมีคนในครอบครัวติดยาเสพติด เธอจึงตัดสินใจกลับมาช่วยงานยายคือแม่วันที่ชลบุรี และไปช่วยงานที่โรงเรียนของครูฉันทผู้เป็นบิดา ฉญาได้ยึดแม่วันเป็นเหมือนแบบอย่างในการดำเนินชีวิตจากพฤติกรรมของตัวละครเอกในเรื่อง ตะวันเบิกฟ้า และ ขอบฟ้าราตรี จะเห็นได้ถึงแนวคิดสำนึกรักบ้านเกิดอย่างชัดเจน ตัวละครรุ่นหลานซึ่งมีโอกาสไปศึกษาเหล่าเรียนทั้งจากต่างประเทศและในเมืองหลวง แต่ตัวละครทั้งสองต่างก็เลือกมาใช้ชีวิตที่ชลบุรีในที่สุด

คนรุ่นใหม่กับการกลับมาพัฒนาชลบุรี

3.5.1 ตะวันวาด

ตัวละครตะวันวาด แม่ผู้เป็นแม่จะนำตัวไปเรียนถึงปิ้ง เมื่อกลับมาเรียนระดับมัธยมจบก็ไม่ยอมสอบเข้าเรียนมหาวิทยาลัย หากแต่ตัดสินใจเลือกเรียนสายอาชีพทางการบัญชีแล้วกลับมาช่วยงานของครอบครัวที่จังหวัดชลบุรีแทน ดังความในตอนที่ว่า

“ตะวัน ทำไมกลับมาเสียละ นึกว่าจะไปหลงแสงสีอยู่เมืองฝรั่งเสียแล้ว หรือว่าอยู่ที่โน่นเรียนไม่ไหว”หญิงวัยกลางคนที่นั่งอยู่ในคอกแพปลาถัดไปชะโงกหน้าเข้ามาซัก...

“ส่วนเรื่องเรียนนะ ก็ยากอยู่ค่ะ ยากพอสู้อไหว แต่ตะวันไม่สู้แล้วละ กลับมาเรียนที่บ้านเรา...อยู่ใกล้ ๆ พี่ป้าหน้าอาทุกคนที่นี่ให้อุ่นใจดีกว่า”

(ตะวันเบิกฟ้า, หน้า 44)

อีกตัวอย่างหนึ่ง ความว่า

เมื่อกลับจากปีนัง เข้าเรียนต่อในระบบจนจบมัธยมหก ผู้เป็นลูกก็ไม่ยอมสอบเข้าเรียนในโรงเรียนเตรียมอุดมเพื่อเข้าเรียนต่อในมหาวิทยาลัยตามความประสงค์ของมารดา กลับเลือกเรียนต่อในโรงเรียนด้านการบัญชี ใช้เวลาเพียงสามปีแล้วออกมาช่วยคุณวันทำงานเสียอย่างนั้น

(ตะวันเบิกฟ้า, หน้า 117)

3.5.2 ฉญา

ตัวละครฉญา เป็นตัวละครอีกตัวละครหนึ่งที่มุ่งมั่นที่จะกลับมาทำงานและอยู่กับครอบครัวที่ชลบุรี ซึ่งความน่าสนใจคือเธอเลือกที่จะไม่มีความรักและแยกครอบครัวออกไป แต่เลือกที่จะสืบสานกิจการต่าง ๆ ของครอบครัว รวมทั้งรับไม้ต่อในการพยายามประคับประคองครอบครัวให้อยู่ร่มเย็นเป็นสุขต่อจากแม่วัน หลังจากที่แม่วันเสียชีวิต ดังตัวอย่างความว่า

“แต่ฉันเลือกเส้นทางของฉันแล้ว ปีม ฉันเลือกที่จะไปช่วยพ่อ ไม่อยู่เป็นพี่น้องเล็ก ๆ ในองค์กรใหญ่ หรือเป็นคนเล็ก ๆ ในเมืองหลวงอีกต่อไปแล้ว” ดวงตางามดำลึบของคนที่พูดเต็มไปด้วยความมุ่งมั่นและความหวัง

บัดนี้เธอได้ค้นพบเส้นทางของเธอแล้ว

ฉญามองเห็นตัวเองได้ตื่นแต่เช้า แล้วเดินไปช่วยคุณยายวันใส่บาตรที่หน้าบ้านเรือนไทยของท่านทุกวัน และวันพระใดที่ตรงกับวันหยุดสุดสัปดาห์ เธอก็จะมีโอกาสได้พาทั้งท่านและเทวีไปทำบุญที่วัดที่สำคัญ หากมีใครเจ็บไข้ได้ป่วยเธอก็จะได้ดูแล...

“ฉันมีปริญญาทั้งอักษรศาสตร์และครุศาสตร์..มันจะช่วยให้งานของพ่อง่ายขึ้นเติบโตได้มากขึ้น...ฉันอยากสร้างงานของตนเอง...โรงเรียนของเรามีชื่อเสียงเรื่องภาษาอยู่แล้ว ฉันจะไปทำให้เข้มข้นขึ้น อยากให้เป็นโรงเรียนสองภาษาแห่งแรกในจังหวัดและอีกไม่เกินสองปี ฉันคิดจะเปิดแผนกเด็กก่อนวัยเรียนด้วย..”

(ขอบฟ้าราตรี, หน้า 436)

จากการศึกษาแนวคิดสำนักกรักบ้านเกิดข้างต้น เมื่อพิจารณาเชื่อมโยงกับผู้ประพันธ์ที่ยึดแนวทางการดำเนินชีวิตตามแนวทางของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่รัชกาลที่ 9 เชื่อมโยงกับบริบททางสังคมในขณะที่ตั้งคือเริ่มต้นแตงนวนิยายชุดนี้ในปี 2548 ซึ่งเป็นช่วงหลังเหตุการณ์วิกฤติเศรษฐกิจฟองสบู่แตกไม่นานนัก จึงอาจกล่าวได้ว่าปิยะพร ศักดิ์เกษมน่าจะได้นำแนวคิดสำนักกรักบ้านเกิด ซึ่งเป็นการเดินตามรอยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งกำลังได้รับความสนใจอย่างยิ่งในสังคมไทยขณะนั้น

มาสอดแทรกไว้ในนวนิยายชุดแม่วันด้วย ซึ่งยิ่งเป็นการตอกย้ำว่านวนิยายชุดนี้แม้จะใช้สถานที่คือ จังหวัดชลบุรีและผู้เขียนก็มีการยึดโยงให้เข้ากับประวัติศาสตร์ชาติ และนโยบายจากส่วนกลาง

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชลบุรี ชุดแม่วัน ของปิยะพร ศักดิ์เกษม เป็นการเล่าเรื่องด้วยสายตาของคนในชุมชนเอง การที่ผู้เล่าเรื่องเป็นที่ยอมรับในฐานะนักเขียนที่มีคุณภาพ และมีชื่อเสียงในการประพันธ์นวนิยายจากส่วนกลาง ทำให้นวนิยายประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชลบุรี ได้รับการยอมรับจากวงวรรณจากส่วนกลางด้วย จากการศึกษาพบว่า นวนิยายชุดนี้ สอดคล้องกับกระแสประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชาตินิยม ที่มุ่งเชื่อมโยงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนิยมเข้ากับประวัติศาสตร์ชาติ

จากการศึกษาแนวคิดท้องถิ่นนิยมที่ปรากฏ พบ 5 แนวคิดได้แก่ แนวคิดเรื่องชลบุรีมีความสำคัญเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ชาติ แนวคิดเรื่องชลบุรีเป็นพื้นที่หลากหลายชาติพันธุ์ แนวคิดเรื่องชลบุรีเป็นพื้นที่ทางประเพณีและวัฒนธรรม แนวคิดเรื่องชลบุรีเป็นพื้นที่แห่งเศรษฐกิจและโอกาส และแนวคิดเรื่องชลบุรีสำนึกรักบ้านเกิด ทั้ง 5 แนวคิด ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้นำเสนอผ่านองค์ประกอบต่าง ๆ ของนวนิยาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่านมุมมองและการตัดสินใจเลือกเส้นทางชีวิตของตัวละครเอก ซึ่งแนวคิดดังกล่าวหากผู้อ่านเป็นคนในจังหวัดชลบุรี หลังจากอ่านแล้วก็อาจเกิดความภาคภูมิใจในภูมิลำเนาของตนที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ชาติและอาจเกิดความคิดในการกลับมาช่วยกันร่วมพัฒนาจังหวัดชลบุรีสืบทอดอุดมการณ์ต่อจากตัวละครแม่วันเช่นเดียวกับตัวละครอื่นๆก็เป็นได้

บทที่ 4

กลวิธีเสนอแนวคิดท้องถิ่นนิยมในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ ของปิยะพร ศักดิ์เกษม

กลวิธีเสนอแนวคิดนับเป็นศิลปะการประพันธ์ของผู้เขียนที่จะนำเสนอแนวคิดที่ตนต้องการสื่อสารมายังผู้ชมผ่านองค์ประกอบต่าง ๆ ของนวนิยายได้อย่างแนบเนียนและมีชั้นเชิงทางศิลปะการประพันธ์ สำหรับในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของปิยะพร ศักดิ์เกษม นั้นพบกลวิธีการนำเสนอแนวคิดท้องถิ่นนิยม ดังนี้

1. การสร้างโครงเรื่องเพื่อนำเสนอแนวคิด
2. กลวิธีการสร้างตัวละครเพื่อนำเสนอแนวคิด
3. การเลือกผู้เล่าเรื่องและมุมมองของการเล่าเรื่อง
4. สถานที่ในฐานะพื้นที่ของการเล่าเรื่อง
5. การยืมชนบเรื่องเล่าประเภทนวนิยายอิงประวัติศาสตร์จากส่วนกลาง

4.1 การสร้างโครงเรื่องเพื่อนำเสนอแนวคิด

โครงเรื่องคือการออกแบบลำดับเหตุการณ์ของเรื่องตั้งแต่ต้นจบ ซึ่งลำดับเหตุการณ์เหล่านั้นมักเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตัวละครเอกที่ต้องประสบกับความขัดแย้งทั้งทางมนุษย์ด้วยกันเอง ภัยธรรมชาติ ค่านิยมทางสังคม หรือแม้แต่ความขัดแย้งในใจของตัวละครเอง ผู้ประพันธ์มักใช้การออกแบบโครงสร้างเรื่องเพื่อสอดแทรกแนวคิดหรือสารที่ตนต้องการจะสื่อสารไปยังผู้อ่านของตน

โดยปกติเมื่อผู้เขียนจะนำข้อมูลประวัติศาสตร์มาเขียนเป็นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์สักเรื่องนั้น ผู้เขียนมักมีแนวคิด (theme) ที่เกิดจากการตีความประวัติศาสตร์ที่ตนนำมาเป็นแรงบันดาลใจ จากนั้นผู้เขียนจะนำข้อมูลประวัติศาสตร์ดังกล่าวที่เลือกสรรแล้วมาร้อยเรียงกับเหตุการณ์ต่างๆตามการกระทำของตัวละครหลักอย่างเป็นเหตุเป็นผล การเรียงลำดับเหตุการณ์ให้เชื่อมร้อยสัมพันธ์กันดังกล่าวนับเป็นกลวิธีในการสร้าง โครงเรื่อง (plot) นั้นเอง

จากการศึกษาโครงเรื่องเพื่อนำเสนอแนวคิดท้องถิ่นนิยม ในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของปิยะพร ศักดิ์เกษม พบวิธีดังต่อไปนี้

1. การลำดับเหตุการณ์ของเรื่องให้สอดคล้องกับประวัติศาสตร์ชาติ
2. การอ้างอิงตำนาน เกร็ดประวัติศาสตร์ ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น

4.1.1 การลำดับเหตุการณ์ของเรื่องให้สอดคล้องกับประวัติศาสตร์ชาติ

ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วว่า นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชุดแม่วัน มีลักษณะของการนำเสนอ แบบประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชาตินิยม กล่าวคือมีการนำเสนออัตลักษณ์ของความเป็นท้องถิ่นแต่ขณะเดียวกัน ก็มีการสร้างประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้สอดคล้องไปกับประวัติศาสตร์ชาติ ดังนั้น ในการสร้างโครงเรื่อง ปิยะพร ศักดิ์เกษม จึงใช้การผูกเรื่องราวของตัวละครตามช่วงเวลาประวัติศาสตร์ชาติ กล่าวคือ ในวารวัน เปิดเรื่องในปี พ.ศ. 2445 ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และจบในปี พ.ศ. 2486 เรื่อง ตะวันเบิกฟ้า จะนำเสนอเหตุการณ์ในช่วง พ.ศ. 2498-2505 ในขณะที่ ขอบฟ้าราตรี เริ่มต้นที่ พ.ศ. 2517 – 2546

ในระยะเวลา 100 ปี ซึ่งเป็นระยะเวลาที่ผู้แต่งใช้เป็นฉากเหตุการณ์ของเรื่อง ผู้เขียนจะมีการเชื่อมโยงข้อมูลทางประวัติศาสตร์ชาติเป็นระยะ ๆ เช่นการเสด็จพระราชดำเนินของพระมหากษัตริย์มายังชลบุรีแต่ละครั้งมีผลต่อตัวละครเอกที่จะมีโอกาสรับเสด็จ ในตอนแรกจะมีอุปสรรคขัดขวางแต่สุดท้ายก็จะได้รับเสด็จจนได้ ซึ่งตรงข้ามกับตัวละครปรปักษ์ที่ตอนแรกเหมือนจะมีโอกาสได้เข้าเฝ้ารับเสด็จมากกว่า แต่สุดท้ายก็มีเหตุให้คลาดเคลื่อนไป จะเห็นได้ว่าการผูกเรื่องลักษณะนี้ยิ่งตอกย้ำว่าผู้เขียนจงใจให้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนั้นสอดคล้องกับการสร้างประวัติศาสตร์แบบชาตินิยม

นวนิยายชุดแม่วันประกอบไปด้วยนวนิยาย 3 เรื่อง ที่มีเนื้อหาและพัฒนาการตัวละครต่อเนื่องกันได้แก่ ในวารวัน ตะวันเบิกฟ้า และขอบฟ้าราตรี สำหรับนวนิยายเรื่องแรก ในวารวันนั้น ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้ออกแบบโครงสร้างการเล่าเรื่องเป็นสี่ภาค โดยตั้งชื่อล่อกับระยะเวลาในหนึ่งวันตั้งแต่เช้าจรดค่ำ ดังนี้

ภาคหนึ่ง แรกอรุณ พุทธศักราช 2445 จุลศักราช 1264 รัตนโกสินทร์ศก 121 เป็นปีที่ 34 ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

(ในวารวัน, หน้า 1)

ภาคสอง กลางตะวัน พุทธศักราช 2451 จุลศักราช 127 รัตนโกสินทร์ศก 127 เป็นปีที่ 40 ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

(ในวารวัน, หน้า 243)

ภาคสาม สู่สนธยา พุทธศักราช 2457 จุลศักราช 1276 รัตนโกสินทร์ศก 133 เป็นปีที่ 4 ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

(ในวารวัน, หน้า 449)

ภาคสี่ เริ่มราตรี พุทธศักราช 2486 จุลศักราช 1305 รัตนโกสินทร์ ศก 162 เป็น
ปีที่ 9 ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

(ในวารวัน, หน้า 677)

จะเห็นได้ว่า ผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีในการสร้างโครงเรื่องที่เป็นชะตากรรมของตัวละครให้
สอดคล้องไปกับเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ของชาติที่ได้บันทึกว่าองค์พระมหากษัตริย์ไทยได้เสด็จพระ
ราชดำเนินมาชลบุรีในครั้งใดบ้าง ซึ่งในวารวันจะให้ข้อมูลและรายละเอียดไว้อย่างชัดเจน และใช้
รูปแบบการเขียนแบบอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลทางประวัติศาสตร์ไว้ด้วย ดังตัวอย่างเช่นการเสด็จ
พระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ที่เสด็จไปโรงพยาบาล
สมเด็จพระอัมเษศิริราชา จังหวัดชลบุรี ดังความว่า

“ในหลวงเสด็จฯ มาทรงเยี่ยมสมเด็จพระอัมเษศิริราชาที่สถานพยาบาลให้ใช้ไหม
เจ้าคะ” ครูเนื่องซึ่งเป็นผู้ที่ขอบติดตามข่าวคราวความเป็นไปของสังคมอยู่เสมอสามารถคาด
เดาได้ทันที

“ใช่จ้ะ พระราชทานชื่อสถานพยาบาลว่า โรงพยาบาลสมเด็จพระอัมเษศิริราชา” คุณเริ่มว่า

(ในวารวัน, หน้า 42)

อีกตัวอย่างหนึ่งเป็นตอนที่กล่าวถึงพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้
เสด็จแปรพระราชฐานมายังหัวเมืองชายทะเลเพื่อให้ทรงพักฟื้นพระองค์ขึ้น ความว่า

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้เสด็จแปรพระราชฐานมายังหัว
เมืองชายทะเลเพื่อให้ทรงพักฟื้นพระองค์ขึ้น โดยในชั้นแรกได้เสด็จมาประทับที่บางพระ ต่อมา
เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี ซึ่งมาทำกิจการป่าไม้อยู่ที่ศรีราชาได้รับพระบรมราชโองการให้เป็นผู้อภิบาล
สมเด็จพระอัมเษศิริราชา ท่านเจ้าพระยาจึงได้ปลูกพลับพลาที่ประทับถวายที่ศรีราชา

จากจุดเริ่มต้นที่ปลูกพลับพลาที่ประทับซึ่งเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีปลูกถวาย มาเป็นตำหนักที่
ประทับหลังใหม่บนเนินเขาริมทะเล แล้วแตกหน่อต่อกันออกไปเป็นสถานพยาบาลสำหรับราษฎรใน
บริเวณใกล้เคียงกันนั้น ด้วยพระกรุณาธิคุณแห่งสมเด็จพระนางเจ้าสว่างวัฒนา พระบรมราชเทวี โดย
แท้

(ในวารวัน, หน้า 44)

ผู้เขียนให้รายละเอียดการเสด็จพระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ เชื่อมโยงกับสถานที่ในฐานะฉากของเรื่องอีกหลายแห่ง เช่น

อีกไม่นานขบวนเสด็จก็ผ่านอาคารที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข ถึงศาลาว่าการ ซึ่งทั้งสองหลัง เป็นเรือนฝาไม้กระดานสองชั้นหลังคามุงจาก แม้จะเก่า แต่ก็ได้รับการดูแลรักษาเป็นอย่างดี ตรงนี้เองที่ทุกคนได้ชมพระบารมีอีกครั้ง เมื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ฉายพระรูปไว้เป็นที่ระลึก โดยพระองค์ท่านประทับนั่งอยู่บนพระเก้าอี้ที่พื้นชั้นบนสุดของบันได พระหัตถ์วางอยู่ที่พระอัสสาของสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าอัษฎางค์เดชาวุธ กรมขุนนครราชสีมา และเจ้านายองค์อื่น ๆ ก็ประทับลดหลั่นกันลงมา ตามด้วยขุนนางข้าราชการที่ตามเสด็จ โดยมีเจ้าหน้าที่สัสดีกับหลวงอำนาจเงินนิกรยืนขนานาบริมบันไดคนละด้าน

(ในวารวัน, หน้า 310-311)

หลวงอำนาจเงินนิกรได้นำเรือฉลอมสองลำมารออยู่ที่ปลายสะพาน แล้วเชิญเสด็จลงเรือฉลอม นั้นแล่นใบกลับไปยังเรือยนต์ที่ประทับที่ยังคงจอดรออยู่ที่สะพานศาลเจ้า หลังจากนั้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็เสด็จจากกลับตามเส้นทางเดิม

(ในวารวัน, หน้า 312)

การสร้างโครงเรื่องโดยใช้กรอบโครงประวัติศาสตร์ของชาติ โดยกำหนดให้เรื่องราวของตัวละครดำเนินไปตามลำดับเวลากรอบโครงประวัติศาสตร์ชาติ ทำให้เห็นการเชื่อมโยงระหว่างท้องถิ่น ชลบุรีกับความเป็นชาติได้อย่างชัดเจน ดังเช่นเหตุการณ์การสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้สร้างความเศร้าโศกให้กับพสกนิกรชาวชลบุรีด้วยเช่นกัน ดังความตอนที่ว่า

หญิงสาวรีบออกจากมุ้ง เดินเข้ามายืนเคียงข้าง แล้วก็สะดุ้ง เมื่อเห็นสิ่งที่อยู่บนฟ้าเต็มตา “พี่กับพรรคพวกที่ออกเรือจับสังเกตุมานานแล้ว แม่วัน...ดาวหางขึ้น...” พ่อเทิดตั้งเธอเข้าไป กอดไว้ในอ้อมแขน มือของเขาเย็นเฉียบทีเดียว

“คนทำงานอย่างพี่ต้องดูฟ้าดูดาวเป็นประจำอยู่แล้ว ตอนแรกก็เป็นสีแดงราว ๆ หางยังไม่ชัดเจนเท่าไร แต่ยิ่งนานวันก็ยิ่งสว่างขาว หางยาวมากขึ้นเท่านั้น โบราณว่านี่เป็นกลางไม่ดีต้องมีเรื่องร้ายเกิดขึ้นในบ้านในเมือง”

(ในวารวัน, หน้า 520-521)

อีกตัวอย่างหนึ่ง ความว่า

“ข่าวจากพวกเรือเมลบอกมาว่าในหลวงเสด็จสวรรคตเสียแล้วเจ้าค่ะ เมื่อกลางดึกคืนวาน”

ทุกคนที่รอฟังอยู่ตรงนั้นพลอยมือไม้อ่อนไปด้วย ก่อนที่น้ำตาจะหลั่งริน...คราวนี้ทุกคนรู้แล้วว่าความโศกเศร้าว่าเหวฬึกซึ่งที่เกิดขึ้นนั้นมีสาเหตุมาจากไหน...จากดวงใจที่ยึดมั่นผูกพันกับองค์ประมุขที่อยู่เหนือเกล้าเหนือกระหม่อม

...เป็นสังหรณ์ที่สัตว์โลกพึงมีก่อนเกิดพายุใหญ่...

“ไอ้พวกเรือเมลเอาเรื่องอัปมงคลมาลือกันหรือเปล่า” พ่อเทิดเปิดประตูผางออกมาจากห้องในเรือน เขาเรียกหาบริวารให้เอาเรือมาดออก เมื่อบอกว่า

“ฉันจะไปถามพวกท่านผู้ใหญ่ ไปฟังข่าวที่ว่า การ โส่เอ๋ย! หลังใหม่ที่จะปลุกเฉลิมพระเกียรติพระองค์ท่านยังไม่เรียบร้อย เพิ่งเสร็จเป็นรูปเป็นร่างแค่ศาลหลังเดียว”

เมื่อพ่อเทิดกลับมาอีกครั้งพร้อมด้วยดวงตาแดงก่ำ ทุกคนก็รู้ว่าเป็นเรื่องจริง ความว่าเหวฬวันกล้วเกิดขึ้นในวินาทีนั้น...ก็ทุกคนล้วนร่วมเย็นอยู่ใต้ร่มพระบารมีมานานเหลือเกิน การปิดข่าวอย่างเข้มงวดจากในพระบรมมหาราชวัง มาซ้าร้ายด้วยการอยู่ในหัวเมืองไกลจากพระนคร ทำให้ไม่มีใครได้ทราบข่าวระแคะระคายว่าทรงพระประชวรมาก่อนหน้านี้ถึงเจ็ดวันเต็ม

(ในวารวัน, หน้า 522-523)

เมื่อผลัดแผ่นดิน ปิยะพร ศักดิ์เกษม ก็ยังกำหนดให้การเสด็จพระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีความสำคัญต่อจิตใจและความจงรักภักดีของชาวชลบุรีไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการรับเสด็จของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังความตอนที่ว่า

“เขาว่าลงเรือยนต์ที่ประทับออกจากปากน้ำบางปะกงตั้งแต่ใกล้ๆสามโมงแล้วขอรับ คุณเตี้ยระยะทางจากที่โน่นมาถึงที่นี่ด้วยเรือยนต์ก็คงสักชั่วโมง...อีกไม่นานคงถึง...”

ในที่สุดความเคลื่อนไหวก็เกิดขึ้นที่ปลายสะพานหน้าที่ว่าการเมื่อเรือพระที่นั่งของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวแล่นเข้าเทียบ พระยาวิเศษฤาไชยเจ้าเมืองและเจ้าหน้าที่พร้อมกันรอรับเสด็จ

(ในวารวัน, หน้า 530)

อีกตัวอย่างหนึ่ง

“ในหลวงเสด็จขึ้นประทับที่ตำหนักกรมขุนมรุพงศ์ฯที่ปลายสะพานแล้วขอรับ” อีกสักครู่คงเสด็จพระราชดำเนินต่อมาถึงที่นี่...”

พ่อเทิดกระชับ

ตำหนักที่ว่ำนั้นชาวบ้านเรียกกันง่าย ๆ ว่าตำหนักน้ำ...เจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ได้สร้างขึ้นไม่นานมานี้เพื่อให้กรมขุนมรุพงศ์สิริพัฒน์ประทับเมื่อมาว่าราชการที่เมืองชลบุรี”

(ในวารวัน, หน้า 531)

อีกตัวอย่างหนึ่ง

“เวลาบ่ายสี่โมง เสด็จที่ว่าการเมือง กองเสือป่าและลูกเสือนักเรียนชายหญิงตั้งแถวรับเสด็จที่สนามหญ้าหน้าว่าการ ทหารเรือชายทะเลทั้งข้างขวา ข้างซ้ายตำรวจภูธร เมื่อประทับบนที่ว่าการแล้ว พระยาวิเศษฤๅไชยนำฝ่ายพลเรือนเฝ้าเรียงตัว หลวงผลาญมริตราบนำทหารเรือ ทหารบก ตำรวจภูธรเฝ้า พระยาวิเศษฤๅไชยนำพ่อค้าไทยจีนเฝ้า ประทับทอดพระเนตรแข่งกระบือแลแห่ผ้าป่าซึ่งพ่อค้าพลเมืองได้จัดให้มีขึ้น”

แม้งานวิงวายนี้อาจจัดขึ้นเป็นครั้งที่สองแล้วในปีนี้ โดยการวิงครั้งแรกได้ทำไปแล้วในวันก่อนวันออกพรรษา คือวันขึ้นสิบสี่ค่ำเดือนสิบเอ็ดตามประเพณี หากการวิงที่จัดขึ้นเป็นพิเศษให้ทอดพระเนตรครั้งนี้ก็คึกคักสนุกสนานยิ่งนัก

(ในวารวัน, หน้า 532)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า ผู้ประพันธ์ได้บรรยายข้อมูลทางประวัติศาสตร์ไว้ในนวนิยายของตน โดยเลือกเก็บข้อมูลที่แสดงให้เห็นว่าชาวชลบุรีทุกหมู่เหล่าทั้งข้าราชการ เอกชน อาสาสมัคร ประชาชนทุกกลุ่มชาติพันธุ์ต่างก็ให้ความสำคัญกับการเฝ้ารับเสด็จของพระมหากษัตริย์แต่ละพระองค์ที่ทรงเสด็จพระราชดำเนินชลบุรีอย่างยิ่ง

นอกจากการนำเสนอเหตุการณ์ตามกรอบโครงประวัติศาสตร์ชาติแล้ว ยังพบว่า ปิยะพรศักดิ์เกษม ยังให้ความสำคัญกับความรู้สึกจากความทรงจำทางประวัติศาสตร์ชาติที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนชาวชลบุรีด้วย ดังเช่นเหตุการณ์การสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวปิยะพร ก็บรรยายไว้ว่าการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้ตัวละครอย่างแม่วันที่อยู่มาจนเห็นการเปลี่ยนแปลงใหญ่ๆ อย่างการผลัดแผ่นดิน รู้สึกว่าทุกอย่างผ่านไปอย่างรวดเร็วและรู้สึก “ว่าเหว่ราวกับตนเองอยู่เพียงคนเดียวในโลกนี้” ดังตัวอย่างตอนที่ว่า

คืนวันเหล่านั้นเดินผ่านไปเร็วไม่ต่างจากทุก ๆ คืนทุก ๆ วันในชีวิตของทุกคน...แล้ววาระวันที่ผ่านไป ความเปลี่ยนแปลงก็เกิดขึ้นทุกขณะจิต ไม่ว่าจะ เป็นเพียงใน กลุ่มแคบ ๆ ของผู้คนในละแวกบ้านในครอบครัว หรือว่าในขอบเขตที่กว้างกว่าอย่างประเทศชาติบ้านเมือง

วันที่ 25 เดือนพฤศจิกายน พุทธศักราช 2468 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคต สมเด็จพระอนุชาธิราช เจ้าฟ้าประชาธิปกศักดิเดชน์ กรมขุนสุโขทัยธรรมราชา เสด็จขึ้นครองราชย์เป็นพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

เมื่อนึกย้อนกลับไป แม่วันก็รู้สึกราวกับว่าตัวเองแค่ฝันเพียงชั่วคืน...คล้ายกับเมื่อวันวานนี้เอง ที่เธอได้เฝ้าชมพระบารมีของพระเจ้าอยู่หัวพระองค์ก่อน เมื่อครั้งเสด็จฯทอดพระเนตรประเพณีวิ่งควายที่ประชาชนชาวชลบุรีโดยพระยาวิเศษฤาไชยเจ้าเมืองจัดถวาย

และหากนึกย้อนไปในมุมแคบเพียงแค่ชะตาชีวิตของตนแม่วันก็พบว่าความทุกข์ยากเมื่อยามเยาว์ ความว้าเหว่ราวกับตนเองอยู่เพียงคนเดียวในโลกนี้ ก็พลอยกลายเป็นเพียงภาพในความทรงจำเท่านั้น

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

(ในวารวัน, หน้า 651-652)

เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยมีองค์พระมหากษัตริย์เป็นพระประมุข ปิยะพร ศักดิ์เกษมก็ได้แสดงทัศนะผ่านตัวละครว่า เหตุการณ์นั้นเป็นฉนวนทำให้บ้านเมืองเกิด “วิปริต” ขึ้น และยังเมื่อบ้านเมืองเข้าสู่ภาวะสงครามโลกด้วยก็ยิ่งทำให้บ้านเมืองวิปริตมากยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างที่ว่า

พ่อทูน้องรักจริงอย่างที่พ่อทูนปรารถนาในจดหมายฉบับที่แล้ว ผู้คนในบ้านในเมืองของเราทุกวันนี้มันวิปริตผิดประหลาดชอบกล แต่ที่คิดว่ามันไม่ได้เพิ่งมาวิปริตเมื่อสามสี่ปีที่แล้วเพราะสงครามอย่างที่พ่อทูนว่าหรอก

มันเริ่มวิปริตมาตั้งแต่ปีที่เขาเปลี่ยนแปลงการปกครองปีที่ชาวบ้านอย่างยายปรักยายจาดแกรำร้องว่าพระยาพหลฯเอาลูกชายที่ชื่อนายประชาธิปไตยขึ้นมาปกครองบ้านเมืองนั้นแหละ ตั้งแต่นั้นมาเราก็ได้เห็นเรื่องราวประหลาดต่าง ๆ นานา ได้เห็นความแตกแยกถึงเลือดถึงเนื้อในบ้านในเมืองของเรา ได้เห็นเจ้านายที่หึงตัวของท่านและบรรพบุรุษของท่านทำคุณประโยชน์มากมายมหาศาลแก่ประเทศชาติ...แต่ละพระองค์ล้วนเป็นปราชญ์ กลับต้องเก็บพระองค์อยู่เงียบ ๆ บางพระองค์ถึงกับต้องเสด็จฯไปอยู่ต่างบ้านต่างเมือง

มันคงเป็นไปตามพุทธทำนาย...กระเบื้องจะเฟื่องฟูลอย น้ำเต้าน้อยก็ถอยจม

พี่ไม่อยากจะฟื้นเรื่องราวแบบนั้นขึ้นมาอีก คิดขึ้นมาที่ไรก็อดนึกถึงวันที่กราบทูลกับเสด็จในกรมของเราถึงเรื่องข่าวลือก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองไม่กี่เดือนไม่ได้ วันนั้นท่านทรงพระสรวล

แล้วว่า “เจ้าเทิด ใครมันจะคิดว่าความซิงสุกก่อนหามอย่างนั้น รู้ ๆ กันทั่วไปว่าในหลวงท่านก็เตรียมการพระราชทานให้อยู่แล้ว”

ดูเอาเถิด เจ้านายท่านมองประชาชนอย่างเมตตา...มองในแง่ดีเสมอปีนั้น จุดนั้น...ปีและจุดแห่งการเปลี่ยนแปลงนั้นแหละที่พี่คิดว่าทำให้ผู้คนในบ้านในเมืองของเราเริ่มเปลี่ยนไปจริง ๆ ยิ่งมาเกิดสงครามขึ้น ความเป็นอยู่ของชาวบ้านก็ยิ่งบีบคั้นขัดสนผู้คนขาดศีลธรรมยึดเหนี่ยว กลายเป็นการฉกฉวยโอกาสแบบมือใครยาวสาวได้สาวเอาเปิดเผยขึ้น

พี่คิดว่าบ้านเมืองของเรากลับมาร่มเย็นก็แค่ช่วงเดียวเท่านั้นช่วงที่ในหลวงพระองค์น้อยเสด็จพร้อมด้วยสมเด็จพระราชชนนี สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ และสมเด็จพระอนุชา นิวัตประเทศไทย เมื่อเดือนพฤศจิกายน พุทธศักราช 2481

จากการฉวยโอกาสเพราะสงคราม เพราะระบบเปลี่ยนแปลงเพราะมีผู้มีอำนาจวาสนาใหม่ ๆ เกิดขึ้นมา ทำให้ตอนนี้พลอยมี เศรษฐีเกิดขึ้นมากมาย บางคนก็รวยขึ้นจากการใช้เส้นใช้สายค้าขาย เอาไรต์เอาเปรียบชาวบ้านที่เดือดร้อนอยู่แล้วจากสงคราม

เงินและอำนาจกลายเป็นสิ่งที่ทุกคนแสวงหา ไม่สนใจว่าได้มันมาด้วยวิธีไหน และผู้คนส่วนใหญ่ก็วิปริตพอจะเคารพบ่ไหว้คนมีเงินมีอำนาจ โดยไม่สนใจว่าเงินกับอำนาจในตัวคนคนนั้นสะอาดหรือสกปรกอย่างไร

ความคิดแบบนี้มันจะฝังรากลงในใจผู้คนลึกขึ้นทุกวันหรือเปล่าพ่อทูน ยิ่งดูพี่ก็ยิ่งหนักใจ ยังคิดเป็นห่วงศีลธรรมจรรยาของเด็กรุ่นถัดไปเสียจริง ๆ

สำหรับพ่อทูน ถึงแม้ว่ายศถาบรรดาศักดิ์ของพ่อทูนจะหยุดอยู่ที่เพียงคุณพระ ไม่มีโอกาสได้เป็นพระยากับเขาเพราะศักดิ์นากลายเป็นของนาร้างเกยไปเสียแล้ว แต่พี่ก็ตั้งใจที่พ่อทูนยังกตพินตั้งหน้ารับราชการเพื่อรับใช้บ้านเมืองอยู่จนถึงทุกวันนี้

(ในวารวัน, หน้า 678-680)

สำหรับในนวนิยายเรื่อง ตะวันเบิกฟ้า และ ขอบฟ้าราตรี ผู้ประพันธ์ยังออกแบบโครงเรื่องให้สอดรับกับประวัติศาสตร์โดยการกำหนดให้ตัวละครจากชลบุรีไปมีส่วนร่วมในเหตุการณ์สำคัญๆ ของชาติ เช่น การกำหนดให้ตัวละครเข้าไปกรุงเทพฯ และอยู่จนถึงช่วงพระราชพิธีสมโภชเดือนและขึ้นพระอู่ของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าหญิงพระองค์ใหม่ นั่นคือ พระราชพิธีสมโภชเดือนและขึ้นพระอู่ของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าหญิงพระองค์ใหม่ในรัชกาลที่ 9 ซึ่งในรัชกาลที่ 10 ทรงได้รับการสถาปนาเป็น สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี ดังความตอนที่ว่า

เพียงไม่ถึงสองสัปดาห์หลังจากการไปเที่ยวงานวันแม่ที่ที่ทำการกระทรวงวัฒนธรรม สนามเสือป่า ทิวทัศน์ก็เข้ากรุงเทพฯ อีกครั้ง และจะอยู่จนถึงช่วงที่มีพระราชพิธีสมโภชเดือนและขึ้นพระอู่

ของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าหญิงพระองค์ใหม่ซึ่งสมเด็จพระสังฆราชเจ้าทรงผูกดวงชาตาและ
ขนานพระนามถวายว่า “พระราชพิธีสมโภชเดือนและขึ้นพระอู่ของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าหญิง
พระองค์ใหม่” เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม

(ตะวันเบิกฟ้า, หน้า 69)

นอกจากนั้นผู้ประพันธ์ยังให้รายละเอียดการเปลี่ยนทางสำคัญทางสังคมด้วย เช่น การเปิด
ออกอากาศอย่างเป็นทางการของสถานีโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม ซึ่งถึงแม้ว่าสัญญาออกอากาศ
อาจจะยังไม่ไปถึงจังหวัดชลบุรีแต่ผู้ประพันธ์ก็กำหนดให้มีตัวละครเดินทางไปกรุงเทพฯ เพื่อไปรับรู้ถึง
เหตุการณ์ดังกล่าว ดังตัวอย่างเช่น

หญิงสาวเดินทางล่วงหน้าไปหนึ่งวันเพื่อเตรียมตัวเข้าร่วมพิธีเปิดสำนักงาน และเปิดการ
ออกอากาศอย่างเป็นทางการของสถานีโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม ในวันพรุ่งนี้ ซึ่งเป็นวันที่ 24
มิถุนายน 2498 โดยงานนี้จะมีท่านจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นประธานในพิธี

ผ่านทางเส้นสายของตรีทิพย์ ทำให้ทวินันท์ได้รับการเชิญชวนให้เข้าร่วมงานในฐานะที่เป็น
หญิงสาวสวยเด่นและร่ำรวยคนหนึ่งของสังคม

(ตะวันเบิกฟ้า, หน้า 72)

ปิยะพร ศักดิ์เกษม ยังให้ความสำคัญกับรายละเอียดของพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระ
ราชินีในรัชกาลที่ 9 ในด้านการออกแบบการแต่งกายชุดไทยไว้ด้วย ซึ่งในทัศนะของผู้ประพันธ์เห็นว่า
“เป็นหลักยึดถือ” ต่อการแต่งกายของชุดไทยของประชาชนชาวไทยในเวลาต่อมา ดังตัวอย่างในตอน
ที่ว่า

เมื่อสองปีก่อน สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถได้โดยเสด็จพระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินเยือนยุโรปและสหรัฐอเมริกาอย่างเป็นทางการ ในการนี้ได้พระราชทาน
พระราชดำริว่าสมควรที่จะสรรกัสร้างการแต่งกายชุดไทยไว้ให้เป็นหลักยึดถือ

พระองค์ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้มีการศึกษาค้นคว้าจากการแต่งกาย
สมัยต่าง ๆ ปรับปรุงพัฒนาให้เหมาะสมกับกาลสมัยและให้เป็นไปตามประเพณีที่ดั้งเดิมของไทย ทรง
เสนอรูปแบบที่หลากหลาย โดยใช้ฉลองพระองค์ของพระองค์เองเป็นแบบอย่าง

ทรงใช้ในโอกาสและสถานที่ต่าง ๆ จนเป็นที่รู้จักแพร่หลายได้รับความชื่นชมทั้งในประเทศ
และต่างประเทศ ทั้งยังพระราชทานให้ผู้ใกล้ชิดแต่งและเผยแพร่ให้กว้างขวางยิ่งขึ้นไปอีก

ในงานนี้ผู้ใหญ่ทุกคนจึงเห็นสมควรสนองพระราชดำริด้วยการกำหนดเลือกชุดออกมาสามชุด จากชุดไทยพระราชนิยมทั้งแปดชุด ซึ่งประกอบด้วยชุดไทยเรือนต้น ชุดไทยจิตรลดา ชุดไทยอมรินทร์ ชุดไทยบรมพิมาน ชุดไทยจักรี ชุดไทยดุสิต ชุดไทยจักรพรรดิ และชุดไทยศิวาลัย

(ตะวันเบิกฟ้า, หน้า 455)

ในนวนิยายเรื่อง ขอบฟ้าราตรี ผู้ประพันธ์เลือกเปิดเรื่องด้วยระยะเวลาที่ใกล้กับเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ที่เป็นการต่อสู้ทางการเมืองระหว่างประชาชนกับรัฐบาล ซึ่งส่งผลต่อตัวละครเอก คือ ญา ที่ทำให้เธอตัดสินใจลาออกจากงานและเดินทางกลับไปอยู่ที่ชลบุรี การบันทึกความคิดเห็นทางการเมืองในระยเวลานั้น ปรากฏดังตัวอย่างเช่น

รู้จักรักษาสีผิว รู้จักแสดงความเห็นของตัวเองก็ดี แต่อย่าตกเป็นเครื่องมือของใคร และอย่าละเมียดสีผิวของผู้อื่นเขาก็แล้วกัน...แต่ถ้าผมเป็นนายทาสสัญญา คงแอบบ่นว่าไม่น่ายกเลิกกฏอัยการศึกเลย ตอนนี้นักศึกษาประท้วงที่โน่นที่นี่ มีการโหดป่ากรันทุกวัน ขนาดเรือประมงยังปิดอ่าวประท้วง น้ำมันขึ้นราคา.. เหนื่อยแทนจริง ๆ!

เมื่อเกิดความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองจนถึงขั้นต้องประกาศกฏอัยการศึกในช่วงปลายปีที่ผ่านมา สังคมก็เข้าสู่ขั้นตอนของการเปลี่ยนแปลงการเติบโตของสังคมและความคิดก็มาพร้อมกับความสับสนการพัฒนาเพื่อก้าวข้ามผ่านไปสู่ขั้นตอนต่อไปก็มาพร้อมกับความวุ่นวาย

(ขอบฟ้าราตรี, หน้า 2)

จะเห็นได้ว่า ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้แสดงทัศนะทางการเมืองออกมาอย่างชัดเจนผ่านการออกแบบโครงเรื่องลำดับเหตุการณ์ของเรื่องที่เป็นชะตากรรมของตัวละครให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ประวัติศาสตร์อย่างชัดเจน ความน่าสนใจคือในวารวันจะเน้นการให้ความสำคัญกับการที่บุคคลสำคัญของชาติเดินทางไปในจังหวัดชลบุรี ส่วนใน ตะวันเบิกฟ้า และขอบฟ้าราตรี จะให้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่บุคคลสำคัญได้เดินทางมายังชลบุรีน้อยลง แต่กำหนดให้ตัวละครจากชลบุรีเดินทางไปรับรู้เหตุการณ์ประวัติศาสตร์ในกรุงเทพฯ แทน นอกจากนี้ยังปรากฏการเปลี่ยนแปลงสภาพบ้านเมืองจากส่วนกลาง ที่เริ่มส่งผลกระทบต่อทัศนคติของผู้คนในชลบุรีเอง

4.1.2 การอ้างอิงตำนาน เกร็ดประวัติศาสตร์ ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น

กลวิธีการสร้างอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ให้แก่ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชลบุรีในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชุดนี้ ที่ปิยะพร ศักดิ์เกษมใช้ได้แก่ การอ้างอิงตำนาน เกร็ดทางประวัติศาสตร์ของสถานที่สำคัญ ๆ ในจังหวัดชลบุรี เช่น สะพาน การตั้งชื่อถนนในจังหวัดชลบุรี การบรรยายชุมชน สภาพชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นต่าง ๆ เนื่องจากปิยะพร ศักดิ์เกษม เป็นคนในชุมชน และได้รับแรงบันดาลใจการสร้างตัวละครมาจากบรรพบุรุษของตนเอง โดยใช้ฉากจากบ้านและชุมชนจริง จึงทำให้นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชุดนี้มีรายละเอียดที่ชัดเจน ประกอบกับการเป็นผู้ศึกษาค้นคว้าประวัติศาสตร์ทำให้ปิยะพร ศักดิ์เกษม สามารถนำข้อมูลต่าง ๆ มาเรียงร้อยไปกับเรื่องราวของตัวละครได้อย่างแนบเนียน อย่างไรก็ตามพบว่านวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชุดนี้ได้ใช้กลวิธีเหมือนการเขียนงานวิชาการ กล่าวคือ มีการแทรกการอ้างอิงแบบเชิงอรรถ เมื่อถึงการกล่าวถึงข้อมูลทางประวัติศาสตร์ หรือประเพณีและวัฒนธรรมที่ผู้เขียนคาดว่าผู้อ่านอาจสับสนหรือไม่รู้จัก ก็จะมีการแทรกไว้เป็นระยะ ๆ ซึ่งลักษณะเช่นนี้อาจเรียกว่าเป็นลักษณะศึกษานันทนาการ (Edutainment) คือมีการให้สาระความรู้สอดแทรกในการนำเสนอในรูปแบบเรื่องบันเทิง (อภิรักษ์ ชัยปัญหา, 2549)

การอ้างอิง นับเป็นกลวิธีหนึ่งของผู้เขียนนวนิยายอิงประวัติศาสตร์นำมาใช้ในการประพันธ์ของตน ทั้งที่เป็นการอ้างอิงโดยแทรกอยู่ในเนื้อหาและที่เป็นการใช้รูปแบบการเขียนอ้างอิงแบบงานวิชาการเพื่อให้ข้อมูลหรืออธิบายเพิ่มเติม จากการศึกษานวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชลบุรีชุดแม่วันพบว่า ปิยะพร ศักดิ์เกษมได้ใช้กลวิธีการอ้างอิงจากข้อมูลที่มาจากตำนาน ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ประเพณีและพิธีกรรม

4.1.2.1 ตำนานเมืองศรีพโล

เมืองศรีพโล เป็นเมืองโบราณทางชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกเฉียงเหนืออายุอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 19-20 ลงมา ปัจจุบันอยู่ในพื้นที่เขตตำบลหนองไม้แดง อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ตัวเมืองศรีพโลตั้งอยู่บนเนินเขาดินก่อนจะข้ามไปยังเขาบางทราย ทางด้านตะวันออกเฉียงใต้บริเวณวัดศรีพโลทัย ซึ่งตั้งอยู่นอกเมืองพโล ทางชายเนินติดกับทะเล ในบริเวณนี้พบโบราณวัตถุประเภทเศษเครื่องปั้นดินเผาจำนวนมาก เช่น กระปุก ถ้วยชามเคลือบแบบสุโขทัยและของเงินในสมัยราชวงศ์เหม็ง ตุ๊กตาเคลือบของสุโขทัย เครื่องประดับหลังคาเคลือบ เศษหม้อทะนง มีลวดลายประดับ ฯลฯ โบราณวัตถุชิ้นสำคัญคือ พบชามเคลือบบางๆ ของญวนแบบที่พบในเรือจมที่อ่าวไทย

จากหลักฐานโบราณวัตถุที่พบ แสดงให้เห็นว่า เมืองศรีพโลเป็นเมืองท่าพักสินค้าที่อยู่บนเส้นทางเดินทะเล ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการค้าเครื่องสังคโลกที่มีการติดต่อไปยังบ้านเมืองตามชายทะเลและหมู่เกาะของภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ในราวพุทธศตวรรษที่ 19-20 หรือสมัยสุโขทัยและกรุงศรีอยุธยาตอนต้น เมืองศรีพโลลดบทบาทการเป็นเมืองท่าลงด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่มีการ

เปลี่ยนแปลง คือ ตะกอนจากแม่น้ำเจ้าพระยา และแม่น้ำบางปะกงพัดมาทับถม ทำให้อ่าวเมืองศรีพโลที่เคยเป็นทะเลลึกกลับตื้นขึ้น ไม่เหมาะที่จะเป็นเมืองท่าจอดพักเรือสินค้าเหมือนในอดีต ตัวเมืองจึงเลื่อนลงมาทางใต้ มาอยู่ที่ตำบลบางปลาสร้อย (ตัวเมืองชลบุรีปัจจุบัน) เมื่อประมาณสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนกลางเป็นต้นมา

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (2544) ได้กล่าวถึงตำนานเมืองศรีพโลไว้ว่า

เมืองศรีพโลและที่มาของชื่อ “ศรีพโล” เล่ากันว่ามีที่มาจาก “เศรษฐีพาลโ” ผู้มั่งคั่งจากการค้าทางทะเล แผ่ความคิดสนใจแก่เรื่องความละโมภโลภมาก ดังนี้

“สมัยโบราณเมืองศรีพโลเป็นเมืองท่ามีเรือสำเภาของต่างชาติมาติดต่อค้าขายเป็นประจำ แต่พวกลูกเรือสินค้ามักถูกเศรษฐีเจ้าเมืองใช้อุบายคดโกงเอาสินค้าไปเป็นของตน โดยให้คนรับใช้แอบนำเอาสิ่งของมีค่าของตนไปซ่อนไว้ในเรือของพ่อค้า แล้วกล่าวหาว่าพ่อค้าขโมยสมบัตินั้นไป แล้วทำการขอค้นเรือ และสัญญาว่าถ้าหากค้นพบ พ่อค้าจะต้องถูกริบสินค้าในเรือทั้งหมด ซึ่งวิธีการของเศรษฐีนี้ใช้ได้ผลเรื่อยมา ทำให้แกร์รายเป็นมหาเศรษฐี เกวียนบรรทุกทรัพย์สมบัติอันมากมายของเศรษฐีเดินผ่านเข้พระบาทบางทราย จนกระทั่งเขาขาด ชาวบ้านจึงเรียกบริเวณนั้นว่า “คอเขาขาด” มาถึงปัจจุบันนี้ บางตำนานก็ว่าเพราะเศรษฐีใช้กลโกงจนเป็นนิสัยตาเศรษฐีรับขนทรัพย์สมบัติหนีข้ามภูเขาทำให้เขาขาด ความมีเล่ห์เหลี่ยมคดโกงของตาเศรษฐีเป็นที่ขึ้นชื่อถึงกับได้รับสมญานามว่า เศรษฐีพาลพาลโ เมื่อเอ่ยถึงเมืองนี้ ก็เรียกว่า เมืองเศรษฐีพาลพาลโเรียกไปเรียกมาก็สิ้นเข้าเป็น เมืองเศรษฐีพาลโแล้วในที่สุดก็เหลือเพียง เมืองศรีพโล

ตัวอย่างการสอดแทรกข้อมูลว่าด้วยตำนานเมืองศรีพโล ที่ปรากฏในนวนิยายชุดแม่วันปรากฏดังตัวอย่างตอนที่ว่า

ใช่แล้วจ๊ะ เมืองศรีพโลคือเมืองท่า เป็นธรรมเนียมว่าเมื่อมีเรือสำเภาขนสินค้ามาเทียบท่าเมื่อไหร่ นายสำเภาจะต้องเอาของกำนัลมาให้เจ้าเมือง แล้วเชิญเจ้าเมืองลงไปเลือกซื้อสินค้าเป็นคนแรก เพื่อให้เจ้าเมืองอนุญาตให้ค้าขายได้...เรียกว่าเป็นค่าเหยียบสำเภา เด็กทั้งคู่หลับตาพริ้มจนแม่ทิพตายใจ หากก็ยังเล่าเรื่องต่อไปเรื่อย ๆ

“เจ้าเมืองศรีพโลกับคุณหญิงเป็นคนงก ไม่ซื่อสัตย์ อยากรได้ข้าวของของคนอื่นเขาเปล่า ๆ ก็จะใช้วิธีชี้ทำที่เหมือนจะซื้อของที่ตนเองต้องใจ ชี้เอาไว้มากมาย แต่ก็ไม่จ่ายเงินเสียที จนเจ้าของเรือต้องยกให้ ถ้านายสำเภาคนไหนไม่ยอมยกให้เปล่า ๆ...กลับคิดเงินเอาจนได้ก็จะโดนเจ้าเมืองกับคุณหญิงกลั่นแกล้ง”

พ่อทูนยังพลิกซ้ายป้ายขวาทำท่าเหมือนไม่หลับ เรื่องราวจึงยังคงหลังไหลจากปากของคนเป็นแม่...คนเล่าเล่าด้วยน้ำเสียงใสเย็น ราบเรียบอ่อนเบาแบบที่แน่ใจว่าเคยสะกดเด็กทุกคนไว้ได้อยู่หมัด

แม้ร่างเล็กจะนอนหลับตานิ่งอยู่บนเสื่อ กอดแพรเพลาะไว้กับอก หากหัวใจจินตนาการ และความใฝ่ฝันของเด็กยังไม่หลับ ยังตื่นเร้าอยู่หลังม่านตา...เด็กหญิงเห็นภาพเจ้าเมืองผู้มักได้ ชูเชิญเอาแก่นายสำเภาชาวจีนผู้ไม่ยอมให้สินค้าแก่ตนและคุณหญิง

วิธีการก็เป็นไปอย่างไม่มี ความละอายแก่บ่าป...เป็นวิธีการง่าย ๆ ตื่น ๆ ที่ได้ผลทุกครั้งทุกครั้ง...คือวิธีให้คนสนิทแอบเอาเต้าทองของคู่มือเมืองไปซ่อนไว้ในเรือสำเภา แล้วทำทีว่าเต้าทองนั้นโดนขโมย

แน่ละ! เจ้าเมืองจะต้องมาค้นพบของสำคัญนั้นในเรือสำเภาแล้วใช้เป็นเหตุยึดสินค้าของพ่อค้าคนนั้นไว้ทั้งลำเรือ..

คนเล่าเจียบไปอืดใจหนึ่งเมื่อเห็นเด็กสองคนนอนนิ่งสนิท จู๋ ๆ พ่อทูนก็ยกแขนขึ้นพาดหมอนดังตุ๊บ! ทำให้แม่ทิพต้องเล่าต่อ

“แต่ในที่สุดก็มีพ่อค้าชื่อนายบุญเรืองจัดการซ่องกลโดยแอบเอาเต้าทองนั้นโยนทิ้งทะเลไป ก่อนจะทำทนายให้เจ้าเมืองขึ้นมาค้นเรือ โดยขอสัญญาว่า หากไม่พบจะขอยึดสมบัติทุกชิ้นของเจ้าเมืองไว้ทั้งหมด” ร่างของพ่อทูนนอนนิ่งผ่อนลมหายใจสม่ำเสมอ

“...เจ้าเมืองหลงกลยอมให้คำสัญญา และเมื่อขึ้นไปค้นก็ค้นไม่พบ จนต้องเสียสมบัติให้นายบุญเรืองตามสัญญา...คืนวันนั้นเองเจ้าเมืองกับคุณหญิงก็หนีออกจากเมือง เอาเกวียนขนสมบัติของตนไปด้วย สมบัติของแก่มากมายจนทำให้คอเขาพระพุทธรูปขาดเป็นช่องมาจนถึงทุกวันนี้”

แม่ทิพขยับตัวจะลงจากเตียงเพื่อทำงานกระจุกระจิกอื่น ๆ ต่อไป หากจู๋ ๆ ร่างเล็กที่นอนนิ่งราวหลับสนิทมาตั้งแต่ต้นก็เอ๋ย ถามจนเธอแทบสะดุ้ง

“เรื่องจริงหรือเปล่าเจ้าคะ”

“เรื่องจริง... ผู้แก้วยกกว่ากระซิบตอบ ซ่อนเสียงหัวเราะของตนเองไว้”

“เมืองศรีพโลก็อยู่แถวหนองไม้แดง ส่วนคอเขาขาดก็ที่เขาพระพุทธรูปบางทรายนี่เอง...”

(ในวารวัน, หน้า 96)

4.1.2.2 ตำนานพระรถเมรี

ตำนานพระรถเมรี เป็นตำนานประจำถิ่นของอำเภอพนสนิมคม ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของจังหวัดชลบุรี ห่างจากตัวจังหวัดไปทางตะวันออกประมาณ 22 กิโลเมตร ช่วงเมืองพนสนิมคม โดยกำเนิดเมืองขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระบรมรา

ขานุญาตให้กลุ่มลาวอาสาปากน้ำมาสร้างภูมิลำเนาขึ้นในพื้นที่รกร้างระหว่างเมืองชลบุรีกับเมืองฉะเชิงเทราในปี พ.ศ. 2371 และพระราชทานนามเมืองว่าพนัสนิคม (บางเอกสารเขียน“พนัสนิคม”) มีฐานะเป็นเมืองจัตวา ขึ้นกับกรมท่า กรุงเทพมหานคร ให้ท้าวอินทสาร (บางเอกสารเขียน”อินทพิศาล”) ปลัดลาว เมืองสมุทรปราการ บุตรชายคนโตของท้าวไชย(บางเอกสารเขียน”ศรีวิไชย”) อุปราชเมืองนครพนมและเป็นโอรสในพระบรมราชา(ท้าวแก้ว) เจ้าเมืองนครพนม ให้เป็นเจ้าเมืองพนัสนิคมคนแรกและพระราชทานราชทินนามและบรรดาศักดิ์ที่พระอินทอาษา (บางเอกสารเขียน “อินทอาษา, อินทอาสา”) มีข้อความในพระราชพงศาวดารว่า “พวกลาวอาสาปากน้ำ ตั้งขึ้นเมื่อครั้งในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ภายหลังเมื่อปีชวดสัมฤทธิ์ศก พวกลาวไม่สบายขอไปตั้งอยู่ที่เมืองพระรถ จึงโปรดให้ตัดเอาแขวงเมืองชลบุรี เมืองฉะเชิงเทรา มาตั้งเป็นเมืองขึ้นชื่อเมืองพนัสนิคม เจ้าเมืองชื่อพระอินทอาษา” (พระราชพงศาวดาร กรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 3 เล่ม 2 ของ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ ฉบับจุฬาราชกุมาร พิมพ์ครั้งที่หนึ่ง พ.ศ. 2504 หน้า 180)

ลาวบุกเบิกเมืองพนัสนิคม เป็นลาวเมืองนครพนม การอพยพครั้งแรกนำโดยท้าวศรีวิไชย อุปราชเมืองนครพนม เป็นโอรสในพระบรมราชา(ท้าวแก้ว)เจ้าเมืองนครพนม ไม่สมัครใจอยู่ในปกครองของพระบรมราชา (มัง) เจ้าเมืองนครพนมคนใหม่ จึงอพยพพาสมัครพรรคพวก บุตรหลาน ท้าวเพี้ย ขอพึ่งพระบรมโพธิสมภารพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เมื่อกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2352 และโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งบ้านเรือนอยู่คลองมหาวงษ์ เมืองสมุทรปราการ ยุคนั้นจึงเรียกคนกลุ่มนี้ว่าพวกลาวอาสาปากน้ำ แต่ทนสภาพแวดล้อมไม่ไหว เพราะเป็นชาวดอนน้ำจืด ถูกให้ไปอยู่เมืองลุ่มน้ำกร่อยและเค็ม เลยขอเปลี่ยนไปอยู่ที่อื่น ซึ่งสภาพใกล้เคียงที่ดอน ลาวนครพนมกลุ่มนี้จึงได้ไปอยู่เมืองพนัสนิคมในเวลาต่อมา

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่าการกล่าวถึงเมืองพระรถอยู่แล้วตั้งแต่ช่วงต้นรัตนโกสินทร์ ย่อมแสดงว่าตำนานพระรถเมริน่าจะมีในชุมชนเหล่านี้มาก่อนแล้ว คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (2544) ได้กล่าวถึงตำนานพระรถเมรีไว้ว่า

ตำนาน “เมืองพระรถ” ได้มาจากตำนานท้องถิ่น อิงวรรณคดีพื้นบ้านเรื่องพระรถเมรี ที่ชาวบ้านกลุ่มชาติพันธุ์ลาวที่เข้ามาอยู่ใหม่เล่าสืบต่อกันมาในพื้นที่ ปรากฏอยู่ในตำนานนิทานที่อ้างอิงมาจากนิทานชาดกเรื่องพระรถเสนหรือพระรถ-นางเมรี มีใจความดังต่อไปนี้

ตำนานเมืองพระรถ เล่ากันว่าชื่อเมืองพระรถมาจากชื่อ พระรถเสน โอรสของพระเจ้ารถสิทธิ์ แห่งกุตารนครที่เกิดจากนางเกาน้องคนสุดท้ายในเรื่องนางสิบสอง ตำนานกล่าวว่าเดิมนางสิบสองเป็นลูกเศรษฐีแห่งบ้านสมิทธคาม ซึ่งยากจนเพราะมีลูกมาก จึงนำลูกสาวทั้งสิบสองไปทิ้งไว้ในป่า ลูกทั้งสิบสองเซซังไปจนถึงเมืองนางยักษีสันธมาร นางสันธมาร จึงนำนางสิบสองไปเลี้ยงดูอย่างน้องสาวโดย

ปิดบังว่าเป็นยักษ์ภายหลังนางสิบสองรู้ความจริงจึงหนีไปจนถึงเมืองกุฏารนคร และได้เป็นมเหสีของพระเจ้ารถสิทธิ์ทั้งสิบสองคน

ฝ่ายนางยักษ์สันธมารโอรสนางสิบสองมาก หาทางแก้แค้นโดยแปลงร่างให้ดังงาม จนได้เป็นมเหสีพระเจ้ารถสิทธิ์ และหาทางให้นางสิบสองถูกขับไล่ออกจากเมืองไปซึ่งไว้ในถ้ำกลางป่าทั้ง ๆ ที่มีครรภ์แล้ว ส่วนตนเองแกล้งทำเป็นป่วยต้องกินลูกตานางสิบสองจึงจะหาย นางสิบสองจึงถูกควักลูกตาทั้งสองข้าง ยกเว้นนางเกาน้องคนสุดท้องถูกควักเพียงข้างเดียว ด้วยความอดอยากพี่สาวทั้ง 11 คน ต้องฉีกเนื้อลูกตนเองกินเป็นอาหาร โดยใครคลอดลูกออกมาก่อนก็ฉีกแบ่งกันไป แต่นางเกาเก็บส่วนแบ่งของตนไว้ พอตนเองคลอดบ้างก็พยายามเลี้ยงลูกจนโตขึ้นด้วยวิธีนำเนื้อที่เก็บ ๆ ไว้ ออกมาแจกพี่ ๆ แล้วบอกว่า เป็นลูกของตน พอพระรถเสนโตขึ้นก็ออกจากถ้ำไปหาอาหารมาเลี้ยงแม่และป่า โดยการตีไก่พ่นเอาข้าว 12 ห่อ จนชื่อเสียงโด่งดังภายหลังเมื่อพ่อลูกรู้จักกัน นางยักษ์สันธมารจึงออกอุบายหมายฆ่าพระรถเสน โดยแสร้งทำเป็นป่วยต้องได้กินมะม่วงไม่รู้หาวมะนาวไม่รู้โห่ที่เมืองนคร ให้พระรถเสนไปนำมาพร้อมกับฝากสารไปให้นางกังรี ลูกสาวของตน สั่งให้ฆ่าพระรถเสนเสีย แต่ระหว่างการเดินทางพระรถเสนได้ไปพบพระฤาษี จึงช่วยแปลงสารเป็นให้รับแต่งงานกันเสีย พระรถเสนจึงได้อยู่กินกับนางกังรี จนมาต้องเตือนให้กลับเมืองจึงได้สติ ล้วงความลับจากนางกังรีโดยอมมเหสีแล้วนำดวงตาของนางสิบสอง ยารักษาตาของวิเศษหนีกลับเมือง นางกังรีตามมาโดนยาวิเศษโรยสกัดไว้ นางเสียใจมาก กลั้นใจตายโดยอิच्छูฐานว่าชาตินี้ตนตามสามี ชาติหน้าสามีต้องตามตนบ้าง นางจึงไปเกิดเป็นมโนราห์ ส่วนพระรถเสนไปเกิดเป็นพระสุธน

เมื่อพระรถเสนกลับไปถึงเมือง นางยักษ์สันธมารแค้นใจจนอกแตกตาย พระรถเสนได้รักษาแม่และป่าหายดังเดิม พวกเข้เข้ามาอยู่ในเมืองและได้ครองเมืองต่อจากพระเจ้ารถสิทธิ์

จากการศึกษานวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชุดแม่วัน ปราบกฏการอ้างถึงตำนานพระรถเมรีไว้ในตอนที่ว่า

ทว่าเด็กก็ยังคงเป็นเด็ก! เมื่อเรื่องราวทั้งหลายจบลงแม่วันก็อ่อนయాขอให้เล่านิทานเรื่องพระรถเมรีซ้ำให้ฟังอีกรอบเพื่อที่เธอจะได้หลับสบายในวันนี้...เด็กหญิงคงอยากฟังเพราะมันเป็นเรื่องที่โยงโยถึงถิ่นกำเนิด ถึงรากเหง้าของผู้เป็นมารดาด้วยเป็นนิทานที่เล่าขานกันอยู่ในหมู่ชาวลาวอพยพแถบเมืองพนัส กับเมืองพนม

และคำถามคำตอบสุดท้ายที่ย่าหลานมีแก่กัน ก่อนที่คนเป็นหลานจะหลับไหลไปพร้อมกับน้ำตาดที่ยังชุ่มฉ่ำอยู่บนขนตาวางอนก็คือ

“พระรถเมรีนี่เรื่องจริงหรือเปล่าจ๊ะย่า”

“จริงสิ เมืองพระรถยังมีอยู่ที่พนัสไงล่ะ”

(ในวารวัน, หน้า 96)

4.1.2.3 ตำนานเขาสามมุข

ตำนานเขาสามมุข เป็นตำนานประจำถิ่นของเขาสามมุข ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ในดวงตราประจำจังหวัดชลบุรี มีลักษณะเป็นเนินเขาเตี้ยๆ อยู่กึ่งกลางระหว่างบ้านอ่างศิลา และหาดบางแสน เขิงเขาเป็นที่ตั้งศาลเจ้าแม่เขาสามมุข ซึ่งเป็นที่เคารพสักการะของคนทั่วไป บริเวณเขาสามมุขมีลิงป่าอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก เขาสามมุข หรือชื่อเดิมเรียกว่า สมมุข อยู่ติดกับชายหาดบางแสน บนเขาสามมุขมีศาลเจ้าแม่เขาสามมุข เป็นที่เคารพสักการะของประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณนี้ และประชาชนทั่วไป ส่วยชื่อนั้น สันนิษฐานว่ามาจากสาเหตุ 2 ประการ ประการที่หนึ่งคงมาจากลักษณะของภูเขา ที่มีแหลมยื่นออกไปในทะเล มองแต่ไกลเป็นรูปสามเหลี่ยม จึงได้ชื่อว่า เขาสามมุข ประการที่สองมาจากตำนานที่เล่าต่อกันว่า มีหญิงสาวสวยคนหนึ่งชื่อ สามมุข เป็นชาวเมืองบางปลาสร้อย กรมส่งเสริมวัฒนธรรม (2559, หน้า 48) ได้กล่าวถึงตำนานความรักของตำนานเจ้าแม่เขาสามมุขไว้ว่า

ตำนานเจ้าแม่เขาสามมุข เป็นตำนานประจำถิ่นเกี่ยวกับพื้นที่บริเวณเนินเขาขนาดเล็กที่ตำบลอ่างศิลา กับพื้นที่บริเวณหาดบางแสน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี นี้โดยทั่วไปในท้องถิ่นมักเรียกว่า ตำนานเจ้าแม่เขาสามมุข เจ้าแม่สาวมุข เจ้าแม่เขาสามมุข หรือ ตำนานเจ้าพ่อแสน เจ้าพ่อบางแสน แต่โดยทั่วไปมักเรียกว่า ตำนานเจ้าแม่เขาสามมุข

ครั้งหนึ่งที่บ้านอ่างหิน (ต.อ่างศิลา อ.เมือง จ.ชลบุรี) เป็นที่อาศัยของครอบครัวยายกับหลานคู่หนึ่ง หลานสาวมีชื่อว่า “มุข” หรือ “สาวมุข” มุขเป็นเด็กกำพร้า เดิมอยู่ที่บ้านบางปลาสร้อย (ตัวเมืองจังหวัดชลบุรีในปัจจุบัน) เมื่อพ่อแม่ตาย ยายจึงนำมุขมาเลี้ยงจนโตเป็นสาว มุขมักมานั่งเล่นที่เชิงเขาเตี้ยๆ ที่อ่างศิลาเป็นประจำ วันหนึ่งพบว่าตัวหนึ่งขาดลอยมาตกอยู่ ภายหลังเจ้าของว่าว คือ นายแสน ลูกชายของกำนันประจำตำบลนี้ วิ่งตามว่าวมาจึงทำให้มาพบกับมุข ทั้งสองจึงได้พบกันและแสนได้มอบว่าวตัวนั้นให้แก่มุขเป็นสิ่งแทนตัว ภายหลังทั้งสองได้นัดพบกันอีกหลายครั้งจนเกิดเป็นความรัก กระทั่งทั้งสองได้ให้สัตย์สาบานที่หน้าเชิงเขาที่ว่าจะรักกันชั่วนิรันดร์ หากผิดคำสาบานจะกระโดดหน้าผาแห่งนี้ตายตามกัน

ต่อมาเมื่อพ่อของแสนทราบเรื่องจึงไม่พอใจมาก กีดกันไม่ให้ทั้งสองพบกัน และได้ตกลงให้แสนแต่งงานกับลูกสาวคนทำโปะที่ได้สู่ขอไว้ ภายหลังเมื่อมุขทราบเรื่องและเห็นว่าเป็นเรื่องจริง จึงวิ่งไปที่หน้าผาเพื่อกระโดดหน้าผาตายตามคำสัตย์สาบาน เมื่อแสนเห็นดังนั้นจึงวิ่งตามไปและกระโดดหน้าผาตายตามคำสัตย์สาบานเช่นกัน ส่วนกำนันภายหลังรู้สึกสำนึกผิดจึงนำเครื่องถ้วยชามต่าง ๆ มาไว้ในถ้ำบริเวณเชิงเขา เพื่อเป็นที่ระลึกถึงความรัก

ต่อมาชาวบ้านจึงเรียกภูเขาที่มุขกระโดดหน้าผาตายว่า “เขาสามมุข” เพื่อระลึกถึงมุข ผู้มั่นคงต่อความรัก ภายหลังจึงเพี้ยนเป็น “สามมุข” ในที่สุด และบริเวณถ้ำนั้นเชื่อว่าเป็นถ้ำลับแลมีเครื่องถ้วยชามต่างๆ ที่กำนันบิดาของแสนนำมาไว้ เมื่อชาวบ้านมีงานบุญสามารถหยิบยืมไปใช้ได้ ซึ่งภายหลังถ้ำนี้ได้ปิดปากถ้ำไปแล้วเมื่อคราวก่อสร้างถนนสมัยรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม ส่วนหาดที่พบศพ

หญิงชายทั้งสองหลังจากกระโดดหน้าผาดายนั้น ชาวบ้านเรียกกันว่า “หาดบางแสน” เพื่อระลึกถึงนายแสน

ตำนานเจ้าแม่เขาสามมุก เป็นตำนานที่แพร่หลายอยู่ทั้งในจังหวัดชลบุรี และบริเวณชุมชนชายฝั่งทะเลตะวันออกของไทย เชื่อกันว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์สำคัญของชาวประมงและผู้เดินทางทางทะเลในภาคตะวันออกมานับแต่สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ดังปรากฏหลักฐานในนิราศเมืองแกลงที่แต่งเมื่อราว พ.ศ. 2349 ของสุนทรภู่ ที่กล่าวถึงเจ้าแม่เขาสามมุกไว้ด้วย และเมื่อถึงเทศกาลสำคัญต่างๆ อาทิ ตรุษจีน สารทจีน ชาวบ้านที่นับถือก็จะนำเครื่องเซ่นไหว้และว่าว มาเป็นเครื่องบูชากราบไหว้ที่ศาลเจ้าแม่เขาสามมุกด้วย นอกจากนี้ก่อนที่ชาวประมงจะออกเดินเรือชาวบ้านจะนำประทัดมาจุดบูชาเพื่อขอให้ช่วยในการทำมาหากินและแคล้วคลาดจากลมพายุ

ปัจจุบัน ตำนานเจ้าแม่เขาสามมุก ดำรงอยู่อย่างเข้มแข็ง เนื่องจากมีศาลสำหรับเป็นที่สักการบูชา ศาลเจ้าแม่เขาสามมุกนั้น ปัจจุบันแบ่งออกเป็น 2 ศาลคือ ศาลเจ้าแม่เขาสามมุก (ไทย) และ ศาลเจ้าแม่เขาสามมุก (จีน) ทั้งนี้ศาลไทยเป็นศาลเก่าแก่ที่ใช้ตำนานประจำถิ่นที่เล่าเรื่องความรักของสาวมุกกับนายแสนในการเผยแพร่ประวัติเจ้าแม่เขาสามมุก ส่วนศาลจีนเป็นศาลเก่าแก่ของชุมชนคนจีนที่ใช้เรื่อง “เจ้าแม่ทับทิม” ในการเผยแพร่ประวัติเจ้าแม่เขาสามมุก เนื่องจากชาวจีนที่อ้างศิลาได้อัญเชิญกระถางรูปไฮตั้งมาติดเรือมาจากเมืองจีน เมื่อมาตั้งรกรากใหม่ที่ชลบุรี จึงได้ตั้งศาลไฮตั้งมาข้างศาลเจ้าแม่เขาสามมุกเดิม และใช้ชื่อศาลว่า ศาลเจ้าแม่เขาสามมุก(จีน) มาจนถึงทุกวันนี้ (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2559, หน้า 48)

จากการศึกษานวนิยายชุดแม่วัน ปรากฏการอ้างถึงตำนานเขาสามมุกไว้ ดังตัวอย่างเช่น

“เป็นนิทานโบราณที่เขาเล่าต่อ ๆ กันมาในหมู่ชาวเรือ..แม่สมมุขกับพ่อแสน เป็นหนุ่มสาวที่อยู่อาศัยกันคนละหมู่บ้านทั้งคู่ได้รู้จักและรักกันเพราะพ่อแสนเล่นว่าวแล้วทำว่าวขาดลอยมาตกไกลถึงแถวนี้...”

แม่วันก็ยังเป็นแม่วันคนเดิมที่ชอบฟังเรื่องเล่า ชอบฟังนิทานโบราณยิ่งนัก เธอจ้องเป็ง ตั๊กอั้งใจฟังเป็นจริงเป็นจังทีเดียว

ชายหนุ่มเล่าถึงหนุ่มสาวต่างหมู่บ้านที่มารู้จักกันด้วยป่านว่าวของฝ่ายชายถูกคู่อดีตลมแรงจัดพัดว่าวขาดนั้นข้ามเขตมาถึงหมู่บ้านของฝ่ายหญิง ต่างฝ่ายต่างต้องตาต้องใจในกันและกัน

ทั้งคู่ลอบพบปะตามชายหาดที่เต็มไปด้วยหมู่มะพร้าวรายเรียง หลายครั้งที่พ่อแสนต้องขึ้นไปเก็บมะพร้าวอ่อนมาให้หญิงสาวดื่ม ในที่สุดทั้งคู่ก็ให้สัญญารักแก่กันบนหน้าผา

หากเมื่อพ่อแสนจำเป็นต้องรับหญิงอื่นเป็นภรรยา ฝ่ายหญิงก็ถึงกับคืนแหวนแล้วโดดหน้าผา ทำให้ฝ่ายชายตัดสินใจตายตาม...

“ศพของพ่อแสนไปเกยตื้นหน้าหาดด้านโน้น ทำให้ได้ชื่อว่าหาดบางแสน และชาวบ้านก็ช่วยกันสร้างศาลเล็กบนหน้าผา เรียกเขาลูกนี้เขาสามมุข...พวกเราชาวเรือจะบนเจ้าแม่ด้วยว่ากับน้ำมะพร้าวอ่อน เพราะรู้ว่าท่านชอบ และบนด้วยของทั้งสองอย่างนี้ที่โรกักมักได้อย่างที่บน” พ่อเทิดสรูปด้วยท่าที่จริงจังอย่างยิ่ง

(ในวารวัน, หน้า 487-489)

4.1.2.4 ตำนานอ่างศิลา

ตำนานอ่างศิลาเป็นตำนานประจำถิ่น “อ่างศิลา” เป็นหมู่บ้านชาวประมงริมทะเล เดิมเคยมีชื่อเสียงโด่งดังในฐานะของแหล่งผลิตครกหินและสกดหินเป็นรูปร่างตามความต้องการของตลาด สมัยก่อนหินแกรนิตบริเวณอ่างศิลาเป็นหินคุณภาพดี เมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสจังหวัดชลบุรี ได้ประทับแรมที่ “อ่างศิลา” ทรงมีพระราชหัตถเลขาหลวงวัน 9 มกราคม พ.ศ. 2419 พรรณนาถึงอ่างศิลาดอนหนึ่งว่า

.....เรียกชื่อว่า “อ่างศิลา” นั้นเพราะมีแผ่นดินสูงเป็นลูกเนิน มีศิลาก้อนใหญ่ๆ เป็นศิลาดาด และเป็นสระยาวรีอยู่ 2 แห่ง แห่งหนึ่งลึก 7 ศอก กว้าง 7 ศอก ยาว 7 วา อีกแห่งหนึ่งลึก 6 ศอก กว้าง 1 วา 2 ศอก ยาว 7 วา เป็นที่ขังน้ำฝน น้ำฝนไม่รั่วซึมไปได้ ท่านเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ มหาโกษาธิบดีเห็นว่าเป็นประโยชน์กับคนทั้งปวง จึงให้หลวงฤทธิศักดิ์ชลเขตร์ปลัดเมืองชลบุรีเป็นนายงานก่อสร้างปากบ่อกันน้ำ มิให้น้ำที่โสโครกไหลกลับลงไปในบ่อได้ ราษฎร ชาวบ้าน และชาวเรือไปมาได้อาศัยใช้น้ำฝนในอ่างศิลานั้น บางปีฝนตกมาก ถ้าใช้น้ำแต่ลำพังชาวบ้านก็ได้ใช้น้ำทั้งสองแห่งและบ่ออื่นๆ บ้าง พอตลอดปีไปได้ บางปีฝนน้อย ราษฎรได้อาศัยใช้แต่เพียง 5 เดือน 6 เดือนก็พอหมดน้ำในอ่างศิลา แต่น้ำในบ่อแห่งอื่นๆ ที่ราษฎรขุดขังน้ำฝนไว้ใช้นั้นมีอยู่หลายแห่งหลายตำบล ถึงน้ำในอ่างศิลาสองตำบลนี้แห้งไปหมดแล้วราษฎรก็ใช้น้ำบ่อแห่งอื่นๆ ได้ จึงได้เรียกว่า “บ้านอ่างศิลา” มาจนทุกวันนี้... (กองจดหมายเหตุแห่งชาติ เอกสารรัชกาลที่ 5 ก.1.1/2 อ้างถึงใน ภารดี มหาขันธ์, 2552, หน้า 63)

จากการศึกษานวนิยายชุดแม่วัน ปรากฏการอ้างอิงถึงตำนานอ่างศิลา ดังความตอนที่ว่า

คนฟังมองส่วนที่น้ำต่อกับพื้นดินแล้วเห็นโขดหินสีเทาเข้มบ้าง น้ำตาลเข้มบ้าง สีขาวบ้าง ทุกก้อนดูเกลี้ยงเป็นมัน แลระเกะระกะอยู่มากมายตลอดแนว แล้วก็ถามอย่างสนใจ “อย่างนี้เองนะหรือคะที่ทำให้แถวนี้เรียกว่าอ่างหิน...”

“ที่เขาเรียกกันว่าอ่างหินมาแต่โบราณก็เพราะว่าบนเนินด้านโน้นมีอ่างหินจริง ๆ ถึงสองอ่าง เป็นสระหินที่เกิดขึ้นเอง ผู้คนที่นี้ก็ได้อาศัยสองอ่างนี้แหละเก็บกักน้ำจืดไว้กินไว้ใช้...”

พ่อเทิดหัวเราะอย่างเอ็นดูเมื่อให้คำอธิบาย

เวลาหลังจากนั้นก็คือการขึ้นไปเที่ยวเล่นอยู่ในตลาดอ่างศิลาแม่วันซื้อกะปิกับน้ำปลาดีของที่นั่นมาลองใช้ แม้จะคิดว่าที่ตนเองทำไว้น่าจะอร่อยถูกปากกว่า...และก็ซื้อผ้าถลกบาตรมาหลายผืนตั้งใจจะนำไปถวายพระภิกษุที่เคารพนับถือหลายรูป

นอกจากนี้แม่วันยังซื้อครกหินกับผ้าทอลายตาสมุกที่เลื่องชื่อของอ่างศิลาไปด้วย...

(ในวารวัน, หน้า 484-485)

4.1.2.5 วัฒนธรรมด้านอาหารประจำถิ่น

นอกจากการอ้างถึงตำนาน และเกี๊ยวประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อตอกย้ำความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นแล้ว วัฒนธรรมอาหารประจำถิ่น นับเป็นการจูงใจให้รายละเอียดไว้ด้วยอย่างน่าสนใจอีกประการหนึ่ง อาจเป็นไปได้ว่า ปิยะพร ศักดิ์เกษม ต้องการให้นวนิยายชุดแม่วันเป็นแหล่งรวบรวมวิถีชีวิตของชาวจังหวัดชลบุรีตลอด 100 ปี ในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นการประกอบอาชีพ ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ปราชญ์การณทางสังคมประจำยุคสมัย และวัฒนธรรมการรับประทานอาหารของชาวชลบุรีที่บางอย่างหาดูได้ยากแล้วหรือบางอย่างได้สูญหายไปแล้ว ดังตัวอย่างเช่น

การทำหอยเปรี้ยว

“อ้าว! ทำไมไม่เลิกเร็วนักล่ะแม่วันวันนี้ หอยยังเหลืออีกเกือบครึ่งกะละมัง”

“ที่เหลือนี้จะเอาไว้ทำหอยเปรี้ยวจะ ต้มมะละกอกที่ป่าละเมาะหน้าคอกม้าออกลูกขนาดกำลังเหมาะ ฉันทว่าจะไปขอเขาเอามาทำหอยเปรี้ยวขาย”

“จริงนะ อีกสองสามวันฉันจะมารอซื้อ” อีกฝ่ายว่า

“แม่วันรสมีดี ตองหอยได้กำลังเหมาะ ไม่เค็มไม่เปรี้ยว ไม่คาว”

หอยตองนั้นทำได้ง่าย ๆ เพียงแค่ขาน้ำเกลือแล้วใส่หอยสดพวกนี้ลงไป เมื่อหมักไว้จนได้รสกำลังเหมาะ ก็เอาออกมาตากใส่กระทงขาย ใส่มะละกอดิบซอยเป็นชิ้นเล็ก ๆ กับพริกเขียวพริกแดงช่วยเพิ่มรสชาติและสีส้ม แม่วันกระเตียดกะละมังกลับบ้าน อาศัยบ้านครูเนื่องนั่นเองเป็นที่ต้องหอยแล้วแบ่งส่วนหนึ่งทำแกงส้มถั่วฝักยาวให้ครูเนื่องเสียเลย

(ในวารวัน, หน้า 378-379)

ข้าวเหนียวหัวหงอก

“ซูดมะพร้าว...จะแกงหรือจาด อ้าว! นี่ไม่ใช่มะพร้าวแกงนี่นา เป็นมะพร้าวทึนทึก”

เรื่องงานทำให้แม่วันล้มความขัดเงินง่ายตาย เธอเดินตรงไปยังคนที่ซูดมะพร้าวอยู่บนกระต่าย ซูดมะพร้าว ปุยขาว ๆ ละเอียดฟูเต็มชามอง นางลูกจันทน์หมูนอยู่ระหว่างสองเตา เตาหนึ่งกำลังนึ่งข้าวเหนียว ส่วนอีกเตาหนึ่งกำลังหุงข้าวสวย

“ไม่ได้จะแกงเจ้าคะ ทำข้าวเหนียวหัวหงอก...” อีกฝ่ายอธิบาย... “ข้าวเหนียวหัวหงอก” คืออาหารซึ่งเป็นที่นิยมอย่างมากในครัวเรือนละแวกนี้ เหมาะอย่างยิ่งกับการเดินทาง ด้วยเตรียมการง่ายตาย

มีเพียงแค่อ่าวเหนียวนุ่ม ๆ อุ่น ๆ รับประทานกับปลาอีโง้งเค็มย่าง จิ้มแนมด้วยเนื้อมะพร้าวทึนทึกซูดฝอยเท่านั้นก็เอร็ดอร่อยเหลือใจ

(ในวารวัน, หน้า 478)

งบปิ้ง

อีกไม่นานครูเนื่องกับนางปริกก็มาพร้อมด้วยหม้อใส่บปิ้งที่ยังไม่ได้ปิ้ง แม่วันเปิดดูก็พบว่าปิ้งบปิ้งที่ทำจากปลาข้างเหลืองซูด ใส่ น้ำพริกแกงเผ็ด ถั่วฝักยาว กุ้งขาว กุ้งก้ามกราม หั่นฝอย ดูเข้มข้นด้วยกะทิ แต่งกลิ่นด้วยใบโหระพา ส่วนเรื่องการปรุงรสซึ่งมีเพียงน้ำปลาดีกับน้ำตาลปีบนั้น รสมือของครูเนื่องแม่นยำจนมั่นใจได้ว่าต้องอร่อยแน่นอน

อันที่จริงงบปิ้งมีส่วนผสมคล้ายกับทอดมันกึ่งห่อหมกเพียงแต่ทอดมันและห่อหมกจะมีขั้นตอนการทำซับซ้อนและประณีตกว่า เช่น ห่อหมกตองนึ่ง ต้องรองทุกห่อ และประดับหน้าห่อด้วยผักกับพริก ขณะที่งบปิ้งนั้นจะผสมทุกอย่างเข้าด้วยกันคล้ายทอดมัน หากไม่ได้ทอด กลับห่อใบตองปิ้งไฟอ่อน ๆ บนเตาถ่านอย่างง่าย ๆ

นอกจากนั้นทอดมันและห่อหมกยังมีเครื่องปรุงที่ดีกว่า เช่น เนื้อปลาจะใช้ปลาอินทรีซูด ไม่ใช่ปลาข้างเหลืองซึ่งเป็นปลาราคาถูกอย่างที่งบปิ้งใช้

นางปริกเหลาไม้กลัดแล้วเจียนใบตองมาเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนาดพอเหมาะสำหรับห่องบปิ้งเพื่อใช้ปิ้งบนเตาเผาพร้อมสรรพ

(ในวารวัน, หน้า 480)

4.1.2.6 วัฒนธรรมเครื่องจักรสาน

ในนวนิยายชุดแม่วัน ยังได้อ้างถึงข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมเครื่องจักรสานของพนัสนิคมไว้ด้วย ซึ่งนับว่าเครื่องจักรสานจากชุมชนนี้เป็นของดีประจำถิ่นอย่างหนึ่ง ดังปรากฏในตอนที่ว่า

“เมื่อวันเสาร์ที่แล้วเพื่อน ๆ คุณแม่คุยกันถึงบ้านที่ทำงานจักสานส่งเข้าโครงการของสมเด็จพระนางเจ้าฯ ผมอยากไปดู เพื่อจะซื้อกระเป๋าสานสวย ๆ ไปฝากคุณแม่สักใบ เห็นเขาว่าอยู่ที่นี้ ที่อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี...ฉุฉุรู้จักไหมครับ”

“ไม่เคยไป แต่ถ้าเป็นที่บ้านท่านนายกเทศมนตรีละก็พอรู้ว่าอยู่ที่ไหนค่ะ ฉุฉุเคยได้ยินเรื่องเครื่องจักสานนี้เหมือนกัน เพราะภรรยาท่านเป็นคนชลบุรี เคยอยู่บ้านใกล้ ๆ บ้านคุณยายวันค่ะเดี๋ยวลองถามทางคนแถวนี้ดูให้แน่ ๆ”

เจ้าของร้านดูเหมือนกำลังวุ่นวายอยู่กับการค้าขายของเขาฉุฉุจึงไม่รบกวน หากเมื่อลองถามเด็กผู้ช่วยเดินโต๊ะก็ไม่ได้เรื่องหญิงสาวมาได้คำตอบที่หญิงชราเจ้าของแผงขายกล้วยปั่นนั่นเอง

“อ้อ...คุณนาย ไข่ค่ะ คุณนายรวบรวมเอาช่างฝีมือดี ๆ ไว้หลายคน เกือบหมดเมืองเลยละมังคะ ให้รวมตัวกันไปนั่งทำงานที่บ้านท่าน ยกเว้นไว้ก็แค่พวกเดินเหินไปไหนไม่ค่อยไหวแล้วตัวคุณนายเองก็คอยช่วยออกแบบ ดูแล” ผู้ถูกถามจระไน

“เห็นว่าส่งไปขายร่วมกับโครงการของพระราชินี และเตรียมจะเปิดสอนด้วยนะคะ อีกสองสามปีนี่แหละค่ะ...คุณนายใจดี บอกว่าอยากให้ชาวบ้านมีรายได้พิเศษและไม่อยากให้งานฝีมือจักสานสูญหายไป”

(ขอบฟ้าราตรี, หน้า 214)

4.1.2.7 การอ้างถึงสถานที่สำคัญประจำถิ่น

จากการศึกษาพบว่า ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้อ้างถึงสถานที่สำคัญประจำถิ่นที่สร้างขึ้นภายหลังด้วย นั่นคือ หอพระประจำเมือง ซึ่งเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญกับความเชื่อและศรัทธาของชาวชลบุรีในสมัยต่อมา ดังปรากฏในความตอนที่ว่า

รถคันเล็กพาฉุฉุผ่านมาถึงหอพระพุทธสิหิงค์ ซึ่งเป็นหอพระประจำเมือง เนื่องจากเวลายังเข้าอยู่มากร ประตู่หอพระยังไม่เปิดเปิดแต่ประตูรั้วไว้กว้าง ฉุฉุจึงจอดรถจักรยานติดเครื่องยนต์คันน้อยไว้ริมทางเข้าหอพระ แล้วเดินลึกเข้าไป หลังจากนั้นฉุฉุก็ตรงไปยังต้นโพธิ์ใหญ่ซึ่งยืนตระหง่านอยู่ทางด้านทิศใต้ของหอพระ คุณเขาพนมมือขึ้นทั้งบูชาพระธรรม อันประเสริฐของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทั้งบูชาพระมหากษัตริย์คุณของพระมหากษัตริย์ราชาเจ้ารัชกาลปัจจุบันและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ไปด้วยพร้อมกัน

ต้นพระศรีมหาโพธิ์แห่งนี้คือหน่อของต้นพระศรีมหาโพธิ์จากพุทธคยาประเทศอินเดีย เมื่อวันที่ 8 เดือนมกราคม พุทธศักราช 2509 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตน์ราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี เพื่อทรงประกอบพิธีเปิดหอพระแห่งนี้ แล้วทรงปลูกต้นพระศรีมหาโพธิ์ซึ่งรัฐบาลอินเดียโดยเอกอัครราชทูตอินเดียได้นำมาทูลเกล้าฯ ถวายขณะนั้นต้นพระศรีมหาโพธิ์สูงเพียงเก้านิ้วเท่านั้น

(ขอบฟ้าราตรี, หน้า 52-53)

นอกจากนั้นยังกล่าวถึง ประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่นอื่น ๆ ด้วย ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 3 บางส่วนเช่น ประเพณีการกองข้าว วิ่งควาย เทกระจาด ซึ่งนับเป็นการผสมผสานของสังคมพหุวัฒนธรรม เนื่องจากประชาชนของชลบุรีมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์เนื่องจากเป็นเมืองท่า นำสังเกตว่ากลุ่มชาติพันธุ์ที่ผู้ประพันธ์ให้ความสำคัญอย่างยิ่งคือกลุ่มคนไทย คนไทยเชื้อสายจีน และกลุ่มคนไทยเชื้อสายลาว การสอดแทรกเกร็ดประวัติศาสตร์ ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นดังกล่าว เป็นการพยายามชูความเป็นท้องถิ่นชลบุรีให้เห็นว่าอะไรบางอย่างคือของดีประจำถิ่น ซึ่งทำให้เห็นว่าตำนาน ประเพณีและวัฒนธรรมของชลบุรีนั้นมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว นับเป็นกลวิธีการนำเสนอแนวคิดท้องถิ่นนิยมที่น่าสนใจลักษณะหนึ่ง

4.2 กลวิธีการสร้างตัวละครเพื่อเสนอแนวคิด

ตัวละครเป็นผู้กระทำหรือถูกกระทำจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ในโครงเรื่อง หรือเป็นเจ้าของเส้นเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ ผู้เขียนมักสอดแทรกแนวคิดของตนผ่านการสร้างตัวละครไว้เสมอ จากการศึกษาพบ กลวิธีการนำเสนอแนวคิดท้องถิ่นนิยมผ่านการสร้างตัวละคร 3 ลักษณะ ได้แก่ การเล่าลักษณะนิสัยของตัวละครโดยตรง การเล่าลักษณะนิสัยของตัวละครโดยอ้อม และการเล่าลักษณะนิสัยของตัวละครจากการสร้างตัวละครอื่น

4.2.1 การเล่าลักษณะนิสัยของตัวละครโดยตรง

กลวิธีนี้ เป็นการบรรยายลักษณะนิสัยของตัวละคร จากสายตาของผู้เขียนที่จะสื่อสารกับผู้ชมอย่างตรงไปตรงมา จะเห็นได้ว่าตัวละครเอกทั้งสามเรื่อง ได้แก่ แม่วัน จากในวารวัน ตะวันวาด จาก ตะวันเบิกฟ้า และ ฉญา จาก ขอบฟ้าราตรี ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้สร้างลักษณะนิสัยให้เป็นผู้หญิงเก่ง ความเป็นนักสู้ อดทน ฉลาด กิริยามารยาทเรียบร้อย รักถิ่นฐานบ้านเกิด แต่มีจุดอ่อนเรื่องคนในครอบครัวเช่นเดียวกัน กล่าวคือเมื่อเกิดความขัดแย้งกับคนในครอบครัวตัวละครทั้งสามจะเลือกการไม่แสดงออกทางความรู้สึกหรือการปะทะตอบโต้ แต่จะใช้ความอดทน ใจความดี ความเมตตา ความ

กตัญญู เป็นเครื่องรับมือ ซึ่งในท้ายที่สุดตัวละครทั้งสามก็สามารถผ่านพ้นปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ไปได้ และขณะเดียวกันก็ประทับใจประคองความเป็นครอบครัวไว้อย่างเต็มกำลังความสามารถ

ตัวละครเอก

ตัวละครเอก (Protagonist) เป็นตัวละครที่ผู้ประพันธ์มักสร้างสรรค์ขึ้นให้เป็นเจ้าของชะตากรรมของเรื่อง เมื่อภารกิจของตัวละครเอกสิ้นสุดลงข้อคิดที่ตัวละครได้รับหรือข้อคิดที่ผู้อ่านได้จากการติดตามชะตากรรมของตัวละครมักเป็น “สารของเรื่อง” ที่ผู้ประพันธ์มักต้องการสื่อสารมายังผู้อ่าน สำหรับหัวข้อนี้จะศึกษาเฉพาะตัวละครเอกที่มีบทบาทสำคัญกับนวนิยายชุดแม่วันทั้ง 3 เรื่อง ดังนี้

แม่วัน

ตัวละครแม่วันเป็นตัวละครที่เป็นแกนร้อยของเรื่อง ผู้ประพันธ์เลือกเล่าชีวิตของแม่วันตั้งแต่เด็กจนเสียชีวิตในวัยชรา และได้บอกลักษณะนิสัยของแม่วันจากผู้ประพันธ์โดยตรง เช่น ในวัยเด็กแม่วันเป็นเด็กที่มีความกระตือรือร้น ฉลาด ช่างสังเกต รู้จักเก็บงำความรู้ นอบน้อม ดังความว่า

“แม่วัน...แม่วัน ตื่นเกิด เช้าแล้ว”

“ตื่นแล้วจะอย่า” เด็กหญิงในวัยอย่างสิบเอ็ดขวบบอกเสียงใสลุกขึ้นนั่งอย่างว่องไว บอกนินัยว่ามีความตื่นตัวกระตือรือร้นอยู่เสมอ

(ในวารวัน, หน้า 3)

อีกตัวอย่างหนึ่ง ความว่า

คนฟังฟังอย่างใส่ใจ แม้จะยังเด็กเล็กเพียงแค่นี้ หากแม่วันก็เป็นคนฉลาด ช่างสังเกต รู้จักเก็บงำความรู้ทุกอย่างที่ผ่านเข้ามาในสายตาไว้อย่างเงียบเชียบในสมองน้อย ๆ ของตนเอง ... คุณสมบัติที่มีเหล่านี้ล้วนเป็นความจำเป็นกับชีวิต เป็นคุณสมบัติที่นับว่าเป็น “คุณ” อย่างแท้จริง ด้วยทำให้เธอสามารถรอดชีวิตและเติบโตใหญ่ได้อย่างมั่นคง

(ในวารวัน, หน้า 6)

อีกตัวอย่างหนึ่ง ความว่า

เด็กหญิงมองตามแล้วกำหนดจดจำ...เธอจะทำงานอย่างหนัก อดออมถ้วนถี่ แล้วสักวันจะมีให้ได้อย่างนี้บ้าง...ถึงไม่ได้เป็นนายอากรก็ไม่เป็นไร!

(ในวารวัน, หน้า 19)

อีกตัวอย่างหนึ่ง ความว่า

ความเป็นเด็กมืออ่อนและนอบน้อมเช่นนี้ เป็นคุณสมบัติหนึ่งที่ทำให้เด็กหญิงได้รับความเมตตาจากผู้ใหญ่เสมอ...นอกจากแม่วงกับครูเนื่องจะช่วยกันสั่งสอนให้หลานรู้จักเคารพคนป้าทุกคนโดยไม่เลือกชั้นวรรณะแล้ว อีกส่วนหนึ่งก็อาจมาจากความเจียมตัวเจียมใจที่เกิดขึ้นในความคิดของเด็กหญิงเอง...เธอได้แต่รับรู้ว่าตนเองเป็นหลานปู่ของนายเพิ่ม คหบดีแห่งบ้านสะพานขวางหากก็ไม่เคยได้สัมผัสถึงความมั่งคั่ง ไม่เคยได้รับการยอมรับจากความเป็นจริงข้อนั้น

(ในวารวัน, หน้า 72)

เมื่อแม่วันเติบโตขึ้นผ่านเหตุการณ์ต่าง ๆ มากมาย แต่สิ่งที่เป็นความตั้งใจของแม่วันคือการพยายามประคับประคองครอบครัวใหญ่ไว้ให้ได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปมในวัยเด็กที่ตนเป็นลูกกำพร้ามีเพียงอย่างที่พักบ่อดึงเลี้ยงดูตนมา ดังความว่า

สีหน้าที่เปลี่ยนไปของลูกสาวทำให้คุณวันใจอ่อนอีกตามเคยหญิงสูงวัยยื่นข้อเสนออย่างประณีประนอม เธอยังอยากให้ลูกและหลานปรองดอง อยากให้หลานได้มีโอกาสไหว้อา อาได้รับไหว้หลาน...อยากให้มีภาพของครอบครัวใหญ่อบอุ่นที่เธอโหยหานานเกิดขึ้นได้ชายคานี้

(ตะวันเบิกฟ้า, หน้า 447)

จะเห็นได้ว่าแม่วันเป็นตัวละครที่ปิยะพร ศักดิ์เกษม บรรยายถึงลักษณะนิสัยของตัวละครโดยตรง และได้สร้างภาพลักษณ์ของแม่วันในใจของผู้อ่านให้เห็นถึงความเป็นผู้หญิงแกร่ง เป็นคนทำมาหากิน ขยันอดทน แต่มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ ให้ความสำคัญของความเป็นครอบครัว ซึ่งอาจเป็นการสร้างภาพจำแก่ผู้อ่านให้เห็นว่าแม่วันคือตัวแทนของบรรพบุรุษชาวชลบุรีที่ควรภาคภูมิใจ

เทิด

พ่อเทิดเป็นตัวแทนของหัวหน้าครอบครัวที่ดี เป็นลูกชายในตระกูลเงินที่มีความรักเดียวใจเดียว มีภาวะผู้ชม ที่นำพาแม่วันและครอบครัวให้มีความสุขได้ ผู้ประพันธ์ได้เลือกที่จะกล่าวถึงพ่อเทิดตรง ๆ ไว้ด้วย ตัวอย่างเช่น

หากเด็กหนุ่มก็รู้ตัวดี เขายังต้องเล่าเรียน ฝ้าสังเกตและสะสมประสบการณ์อีกยาวนานนัก ในเมื่อความรู้เหล่านี้มีมากมายและลึกล้ำไม่ต่างจากจำนวนหยดน้ำในมหาสมุทร!

(ในวารวัน, หน้า 78)

อีกตัวอย่างหนึ่ง ความว่า

“อย่าพาดพิงถึงคุณแม่...ถึงแม่ไม่เอ่ยชื่อ แค่พูดเป็นนัยก็ได้” คนพูดพูดเสียงเย็น... เย็น...เกือบเป็นหิยมโหด

“แม่ขึ้นชื่อใหม่มา ฉันตบแม่ขึ้นได้เลือดกบปากทีเดียว...ขอแค่ดูหมิ่น พาดพิงถึงคุณแม่อีกคำเดียวเท่านั้น”

คนฟังนิ่งงัน ตาเบิกโพลง ทั้งตกใจ ทั้งคั่งแค้น...และแน่ละ!กลัวด้วย! ด้วยรู้ว่าเด็กหนุ่มคนนี้หากพูดแล้วก็สามารถทำได้จริง...เมื่อเป็นดังนี้ บทบาทของเธอจึงเปลี่ยนไปที่

(ในวารวัน, หน้า 56)

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่าพ่อเทิดเป็นตัวละครที่ปิยะพร ศักดิ์เกษม บรรยายถึงลักษณะนิสัยของตัวละครโดยตรง ให้เห็นถึงภาวะผู้นำ รักและเคารพบุพการีอย่างยิ่ง โดยปกติเป็นคนใจเย็นแต่เมื่อใครมากล่าววาจาใส่เสียบุพการีของตน พ่อเทิดก็แสดงตนปกป้องทันที

ตะวันวาด

ตะวันวาดเป็นหลานย่าของแม่วัน ที่รักและเทิดทูนแม่วันอย่างยิ่ง เห็นแม่วันเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต แม้จะได้ไปเรียนหนังสือที่ป็นนังแต่ก็ยังมิมีนิสัยใจคอสอดคล้องกับแม่วัน ดังที่ ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้บรรยายไว้ว่า

ตะวันวาดตั้งมั่นอยู่ในจิตใจที่ปรารถนาดี แน่วแน่อุ่กับจุดประสงค์ที่ไม่อยากให้มีเรื่องบาดหมาง หากไม่ทันได้คิดว่าบางครั้งความตั้งใจของตนอาจถูกคนชั่วแปลไปในทิศทางอื่น...หาไม่รู้่ว่าความหวังดีของตนอาจถูกคนทรามใช้เป็นอาวุธทิ่มแทงกลับมา

ด้วยความซื่อและคิดว่าเจตนาบริสุทธิ์จะเป็นเกราะกำบังได้ทุกเรื่องทำให้ตะวันวาด ละเลยความจริงที่ว่า...

...งูเห่านั้นก็เคยฉกกัดขาวนาผู้โอบอุ้มมันขึ้นมาด้วยความเมตตาเช่นกัน!

(ตะวันเบิกฟ้า, หน้า 335)

ปิยะพร ศักดิ์เกษม บรรยายถึงลักษณะนิสัยของตัวละครโดยตรงว่าเป็นคนจิตใจดี มีความบริสุทธิ์ใจจริงในการกระทำทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น นับเป็นลักษณะนิสัยที่ใกล้เคียงกับแม่วันผู้เป็นย่าอย่างยิ่งในด้านการเป็นคนจิตใจดี เป็นคนเรียบร้อยแต่ก็มีความภาคภูมิใจในตนเอง

ฉญา

ตะวันวาดเป็นหลานยายของแม่วัน ที่รักและเทิดทูนแม่วันอย่างยิ่งเช่นกันกับตะวันวาด เป็นตัวละครหญิงที่มีความสามารถในการตัดสินใจ เลือกที่จะใช้ชีวิตโสด และสืบทอดกิจการและอุดมการณ์เดียวกับแม่วันคือการรักษาความเป็นครอบครัวไว้ให้ได้เป็นอย่างดี ดังที่ปิยะพร ศักดิ์เกษมได้บรรยายไว้ว่า

รถเล่นพันสายตาไปแล้ว ฉญาจึงขี้อรจกรยานติดเครื่องคันเล็กไปซื้อข้าวต้มปลาเจ้าดังกลับไปให้พี่ทองตามที่ตั้งใจไว้ตั้งแต่แรกหากรอยยิ้มสว่างจ้า ทั้งล้อเลียนทั้งเปี่ยมไปด้วยความยินดีอย่างจริงใจของโชคกั้ติดตารบกววจิตใจของเธออยู่นานทีเดียว...

...รบกววจิตใจเธอเช่นเดียวกับความกังวลลึก ๆ ว่า...เขาเป็นตำรวจ จะมองเห็นน้ำลึกของเธอเป็นอาชญากรที่ต้องจัดการหรือเปล่า...

(ขอบฟ้าราตรี, หน้า 60)

อีกตัวอย่างหนึ่ง ความว่า

หากความเคยชินกับความอดกลั้น การระงับอารมณ์เพื่อรักษาสติที่หญิงสาวฝึกฝนมา โดยไม่รู้ตัวตลอดเวลาที่อยู่ใต้ร่มบารมีของคุณนายวันทำให้เธอค่อยๆมองสำรวจตนเองจนรอบด้าน แล้วฉญาก็มั่นใจว่าไม่เคยแม้สักคำที่เธอจะเคยพูดจาหรือแสดงอาการโอ้อวดทั้งในเรื่องการงานและการศึกษา

อันที่จริงมันคือสิ่งที่เธอมองว่าเป็นสามัญตลอดมา...การศึกษาอย่างเธอในประเทศนี้มีเป็นแสนเป็นล้าน และการงานที่ทำอยู่ไม่ใช่งานใหญ่งานโตดับเมืองอย่างที่ฝายนั้นจงใจเสียดสี...ก็แค่งานรับจ้างใช้ความรู้ความสามารถแลกเงิน

....ส่วนเรื่องความสัมพันธ์...ความรู้สึก...ที่ตรงกับเธอมีต่อกันก็เป็นไปด้วยใจ ด้วยตัวตนที่แท้จริงของกันและกัน...ฉญาไม่เคยมองและไม่เคยคิดถึงความเป็น "ผู้ดีเก่าเหงาผู้ดีเมืองกรุง" ของเขาเลยแม้แต่น้อย

ขณะที่ฉญานิ่งและมันคงได้ด้วยสายเลือดอันขริม ชลิ่ง คงแก่เรียน และการมองทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิตไม่ว่าจะสุขหรือทุกข์เป็นสามัญของครุฉันทซึ่งไหลวนอยู่ในกายเธอครึ่งหนึ่ง...

(ขอบฟ้าราตรี, หน้า 387-388)

อีกตัวอย่างหนึ่ง ความว่า

น่าแปลกที่ครั้งนี้ สัมผัสของเขา ความเดือดเนื้อร้อนใจของเขา คำพูดของเขา เป็นราวกับสายลมพัดผ่าน มันไม่มีอิทธิพลใด ๆ กับหัวใจหรือความคิดของฉฉาเลย คำตอบเรียบ ๆ เบา ๆ นิ่งและไร้อารมณ์ของเธอที่ว่า “ไม่เป็นไรค่ะ พี่ตรอง” จึงเป็นความจริงอย่างที่สุด

เมื่อรักษาใจให้หนึ่งอยู่ได้ ฉฉาจึงมองทุกสิ่งทุกอย่างรอบ ๆ ตัวราวกับมันกลายเป็นละครฉากหนึ่งไปได้จริง ๆ...ทุกคนเป็นเพียงตัวละครที่เคลื่อนไหว วุ่นวายสับสนอยู่บนเวที มีเธอนั่งมองอยู่ในฐานะคนนอก

บทของละครเรื่องนี้ชาญฉลาดแหลมคมนัก...ใจที่นิ่งทำให้สติของเธอมั่นคง ปัญญาแจ่มใส...ฉฉามองทุกสิ่งทุกอย่างชัดเจนราวกับมีสปอตไลท์ฉายจับที่เดียว คุณหญิงตริงตา คุณสุมนา และอาจารย์รวมซาลิสาด้วยช่วยกันเขียนบท

(ขอบฟ้าราตรี, หน้า 408)

ปิยะพร ศักดิ์เกษม บรรยายถึงลักษณะนิสัยของตัวละครฉฉาโดยตรงว่าเป็นคนจิตใจดี มีความอดทนอดกลั้น ฉลาด ทันคน สามารถวิเคราะห์ผู้อื่นได้อย่างทะลุปรุโปร่ง รักครอบครัว นับเป็นลักษณะนิสัยที่ใกล้เคียงกับแม่วันผู้เป็นยายอย่างยิ่ง ในด้านการครองตน ครองคน ครองงาน ในการประกอบสัมมาอาชีพ ซึ่งในท้ายเรื่องหลังจากที่แม่วันเสียชีวิต ฉฉาก็เหมือนเป็นตัวแทนของแม่วันที่รับช่วงต่อในการดูแลครอบครัวต่อไป

ตัวละครปรปักษ์

ตัวละครปรปักษ์ (Antagonist) เป็นตัวละครที่เป็นคู่ขัดแย้งกับฝ่ายตัวละครเอก ซึ่งบทบาทของตัวละครประเภทนี้ทำให้ช่วยขับเน้นสารของเรื่องและช่วยเน้นให้เห็นส่วนลึกของจิตใจของตัวละครเอกด้วย สำหรับการศึกษานี้หัวข้อนี้จะพิจารณาเฉพาะตัวละครปรปักษ์ที่มีบทบาทสำคัญเท่านั้น

แม่ชิ้น

แม่ชิ้นเป็นตัวละครภรรยาของหลวงประสิทธิ์จันทิณี ซึ่งเป็นต้นธารของความแค้นเคืองอาฆาต ทำให้เกิดความมุ่งร้ายของผู้คนในครอบครัว ปิยะพร ศักดิ์เกษม บรรยายไว้ว่า

งูร้ายในใจแม่ชิ้นเคลื่อนไหวรุนแรง เปี่ยมไปด้วยความอาฆาตแค้นเคือง อารมณ์ที่ยากควบคุมมันยิ่งชักพาให้สรรพพิษคืบคลานลงสู่หลุมบ่อที่มีดดำสกปรก...ในภาวะเช่นนี้ นางไม่คิดทบทวนเรื่องใด ๆ อีกแล้ว...ไม่ยอมนึกถึงคำของครูบาอาจารย์และบุพการี ไม่ทบทวนถึง

คำสั่งสอนของพระสงฆ์องค์เจ้า...ไม่แยแสใส่ใจแม้จะรู้ว่าเส้นทางที่กำลังก้าวลงไปเป็นเส้นทางเดินสู่อเวจี

(ในวารวัน, หน้า 65)

อีกตัวอย่างหนึ่ง ความว่า

คำตัดสินของท่านมีหรือที่แม่ฉันจะเห็นชอบ ด้วยภาระหน้าที่และงานหนักต้องหล่นโครมลงมาบนบ่าของพ่อทอง หลังจากที่แสนสบายมาเป็นเวลาหลายปี เขาจะตั้งตัวทำงานได้หรือไม่ก็ยังไม่รู้ชัด และที่สำคัญ นางไม่พอใจเลยกับการแบ่งครึ่งเช่นนี้...พ่อเพชรก็ลูกชายคนหนึ่ง แม้ว่าจะหายสาบสูญไปนานก็เถอะ!

(ในวารวัน, หน้า 508)

อีกตัวอย่างหนึ่ง ความว่า

คนที่ยื่นจังก้าตัวพองเป็นเจ้าของเรือนอยู่ถึงกับหุบยุบไปเกือบครึ่ง..ก็ใครจะกล้า! หากนางไว้วางใจไม่ยอมรับหนังสือฉบับที่สหายของท่านเก็บรักษาไว้ ก็เท่ากับนางกล่าวหาว่า คุณหลวงอำนาจฯ สมคบคิดคดโกง

เอาเถอะ! คงต้องอดใจรอดูว่าหลวงประสิทธิ์เงินเจริญสั่งเอาไว้อะไร...ถึงอย่างไร ท่านก็คงไม่ถึงกับทอดทิ้งนางและลูก แม่ฉันเชื่อว่าไม่ว่าท่านจะเขียนสั่งเอาไว้อะไร ตนเองก็จะสามารถบิดผันให้ถ้อยคำตัวหนังสือของท่านเอนเอียงมาข้างนางได้ไม่ยาก

...แค่อาศัยความ”หนา”แบบด้านได้อายอดสักนิด กับแกล้งทำเป็นไม่เข้าใจคำสั่งในส่วนที่เอื้อประโยชน์ให้ผู้อื่นเสียอีกหน่อยเท่านั้น

(ในวารวัน, หน้า 541)

อีกตัวอย่างหนึ่ง ความว่า

ตรงนี้แหละที่แม่ฉันไม่ชอบใจนัก ในเมื่อบรรดาคุณ ๆ ทั้งสี่ยกส่วนของตัวให้น้องชาย ก็เท่ากับพ่อเทิดกับพ่อทูนได้ห้องแถวคนละสี่ห้อง..มากกว่าที่ลูกๆของนางจะได้!

เรื่องเงินเรื่องทองเป็นหีบ ๆ ที่แม่ฉันกับลูก ๆ ช่วยกันใช้บ้าง “แม่” เอาไว้บ้างนางไม่นับ!

(ในวารวัน, หน้า 543)

แม่พริ้ง

แม่พริ้งผู้มีศักดิ์เป็นญาติผู้ใหญ่ของแม่วัน ผู้ซึ่งถือสิทธิ์ของเรือนของบิดาของแม่วัน ที่เสียชีวิตไป เป็นตัวละครที่มุ่งเอาเปรียบอย่างกับแม่วันมาตลอด ปิยะพร ศักดิ์เกษม บรรยายไว้ว่า

“แล้วเงินทองของแม่ที่ว่าขอไปเลี้ยงเพื่อน ไปผูกใจให้มาทำงานด้วย...นี่พวกมันกินแล้วไม่มาช่วยเลยใช่ไหม พ่อพร้อมของแม่ถึงได้พลาดทำไปถูกเขาทำมาอย่างนี้” แม่พริ้งว่าไปโน่นไม่มีเสียละที่จะมองว่าการกระทำของตนเองเป็นความผิด

(ในวารวัน, หน้า 451)

อีกตัวอย่างหนึ่ง ความว่า

ผู้มาเยือนไม่รู้ว่แม่พริ้งแยกเขี้ยวเคี้ยวฟัน ตาลมด่าแล้ง หาก อันที่จริงด่าเธอนั้นแหละ...อยู่ด้านหลังบานประตูไม้ที่ปิดสนิท ออกทำออกทางจนสะใจแล้วจึงเปิดประตู แยมยิ้มต้อนรับ ก่อนเชื้อเชิญด้วยคำหวาน

..หวาน...ชนิดที่นายฮวดต้องหรีตามอง รู้ทันที่ว่แม่พริ้งมีจุดประสงค์แอบแฝง และแน่นอนละ! จุดประสงค์นั้นก็เพียงเพื่อประโยชน์โภคผลของตนเองและลูกผัวล้วน ๆ

(ในวารวัน, หน้า 497)

อีกตัวอย่างหนึ่ง ความว่า

หากใครไม่ได้พบไม่ได้เห็นด้วยตัวเองก็อาจไม่เชื่อว่ามีคนที่สามารถพลิกลิ้นพลิกคำ... โทก...ได้อย่างหน้าด้าน ๆ เช่นนี้อยู่ในโลก

แม่พริ้งนั้นสามารถพูดได้อย่างเป็นจริงเป็นจัง จนน่าเชื่อว่าเจ้าตัวเชื่อมั่นในความเท็จที่ตนเองกำลังพูดอยู่ทุกคำ...

(ในวารวัน, หน้า 500)

พิศ

พิศเป็นบุตรสาวของแม่พริ้ง เป็นลูกพี่ลูกน้องของแม่วัน แต่ทำตัวเหมือนเจ้านาย เนื่องจากได้รับการอบรมสั่งสอนมาจากมารดา ปิยะพร ศักดิ์เกษม บรรยายไว้ว่า

ผู้ที่นั่งห้อยขาอยู่บนชานต้นหลังเรือนหลังเล็กของแม่วันเป็นสาวน้อยวัยกำดัด...แม่พิศผิดลูกผู้พี่ของเธอ ถึงจะมีศักดิ์เป็นพี่ แต่ก็อายุอ่อนกว่าร่วมสองปี...หากกลับดูเหมือนเป็นสาวกว่า ด้วยการแต่งตัว ด้วยกิริยาวาจา และด้วยรูปร่างที่เบ่งบานเต็มตึง

ถ้าแม่วันเป็นมะลิซ้อนที่ยังชุกกลีบซ้อนหน้าอยู่หลังกลีบเลี้ยงแม่พิศก็ไม่ต่างจากดอกชบาที่คลี่บาน เปิดโอกาสให้สีสดใสเตะต่าน้ำหวานในเกสรส่งกลิ่นล่อแมลง

(ในวารวัน, หน้า 267)

อีกตัวอย่างหนึ่ง ความว่า

เมื่อยามที่ต่างฝ่ายต่างยังเยาว์ และเยาว์ยังอยู่เป็นเกราะป้องกันให้เธอ แม่พิศมักไม่เข้ามายุ่งเกี่ยววุ่นวายกับเธอนักหากเมื่ออย่างจากไป แม่วันก็พบว่าอีกฝ่ายเริ่มขยับใกล้เข้ามาเรื่อย ๆ

ใกล้เข้ามาเพื่ออกค่อม เพื่อเสียดสีล้อเลียน และเพื่อ เอาไรต์เอาเปรียบ...แม้จะมีบ่ารองมือรองเท้าอยู่ถึงสองคน หาก ผู้เยาว์กว่าก็ดูเหมือนจะพอใจที่จะเรียกใช้เธอมากกว่า

(ในวารวัน, หน้า 268-269)

อีกตัวอย่างหนึ่ง ความว่า

ไม่เหมือนกับแม่พิศ ที่เริ่ม”มอง”หนุ่มมาตั้งแต่ยังไม่ได้โกนจุก โดยเฉพาะ “หนุ่ม” คนที่อยู่ในฐานะลูกชายคนโตของหลวงประสิทธิ์จิ้นเจริญ...แอบมองเขามาตั้งแต่แม่พิศเริ่มเข้าไปสนิทสนมกลมเกลียวกับแม่ชั้น

(ในวารวัน, หน้า 274)

อีกตัวอย่างหนึ่ง ความว่า

ในหัวของแม่พิศมี “เรื่องพิเรนทร์” มากมายอยู่จริงอย่างที่ อีกฝ่ายคิดกลัว...มันเกิดขึ้นไม่ใช่เพียงเพราะแค่ความถูกตาต้องใจ ในตัวชายหนุ่มหุ่นขี้มดคายนที่ยืนเด่นอยู่บนชาน และ ความเร่าร้อนตามธรรมชาติของเลือดสาวในกายเท่านั้น

หากเป็นเพราะความต้องการจะเอาชนะด้วย! นอกจากจะเอาชนะคนหน้าเคร่งคนนี้แล้ว ก็ยังต้องการเอาชนะอีญาตี หน้าจืดเหมือนปลาสำลักน้ำ...อีนิงแม่วันที่มอมแมมด้วยคราบโคลนเลนอยู่ทั้งปีทั้งชาติเพราะความขอมขอลิ้นไร้คนนั้นด้วย!

(ในวารวัน, หน้า 410)

ทวิันท์

ทวิันท์บุตรสาวคนสุดท้องของแม่วัน ผู้ที่เกิดมาตอนที่ทุกอย่างสมบูรณ์แล้ว ไม่เคยรับทราบถึงความยากลำบากในการก่อสร้างตัวของครอบครัว ทำให้มีนิสัยเอาแต่ใจตนเอง ไม่พอใจที่แม่วันให้ความสำคัญกับหลานสาวมากกว่าตนเอง หูเบา บ้าอำนาจ ทำให้ใช้อำนาจข่มขู่แม่วันและพี่น้องมาตลอด แต่เป็นคนรูปร่างสวยงาม ปิยะพร ศักดิ์เกษม บรรยายไว้ว่า

ทวิันท์เป็นคนที่เชื่อมั่นในความคิดความเห็นของตนเองจนน่าเป็นห่วง...น่าเป็นห่วงจนคุณวันต้องแย้งด้วยเสียงอ่อน ๆ เกรงอกเกรงใจลูกสาวผู้แข็งขันจนเกือบแข็งกร้าวคนนี้ ทั้งยังรู้สึกว่ามีช่องว่างระหว่างกันอยู่ตลอดมา

(ตะวันเบิกฟ้า, หน้า 48)

อีกตัวอย่างหนึ่ง ความว่า

นอกจากนี้ทวินนท์ยังเป็นคนเจ้ากรรมและเล่าเรื่องต่าง ๆ ได้สนุกเหลือใจ...สนุกจนใครต่อใครฟังกันเพลิน...หลายครั้งจึงเพลินกันถึงขนาดหลงลืมละเลยที่จะติดตามเรื่องความถูกต้อง

(ตะวันเบิกฟ้า, หน้า 59)

อีกตัวอย่างหนึ่ง ความว่า

ทวินนท์รังเกียจพวกเศรษฐีใหม่นักหนา หากก็พูดยากว่ารังเกียจเพราะสาเหตุที่เงินทองที่คนเหล่านั้นหามาได้บนความทุกข์ยากของผู้อื่น หรือเป็นเพราะสาเหตุที่ผู้คนเหล่านั้นบางคนใช้เงินทองของตัวเองทำเทียมหน้าเทียมตาแล้วไม่ยอม “ลง” ให้เธอกันแน่

(ตะวันเบิกฟ้า, หน้า 121)

อีกตัวอย่างหนึ่ง ความว่า

ถ้อยคำของทวินนท์บอกชัดว่า บัดนี้ตะวันวาดเริ่มมีตัวตนขึ้นมาในสายตาของเธอ บอกชัดว่า เธอเริ่มไม่ชอบใจบางสิ่งบางอย่างในตัวหลานสาว บอกชัดว่า เมื่อถึงจุดหนึ่ง เรื่องของเงินทองผลประโยชน์ย่อมต้องสำคัญกว่าความเกี่ยวพันทางสายเลือด

...บอกชัดว่า ใต้หลังคาหมู่เรือนนี้ ใครจะก้าวออกมายืนอยู่ข้างหน้าเธอไม่ได้ทั้งสิ้น... แม้แต่ตัวของคุณวันผู้เป็นมารดาเอง!

(ตะวันเบิกฟ้า, หน้า 217)

จากการศึกษาการบรรยายตัวละครโดยตรงของผู้ประพันธ์จะเห็นว่า ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้สร้างตัวละครคู่ตรงข้าม เพื่อปูเรื่องให้ผู้อ่านได้จับสถานการณ์ของเรื่องผ่านการสร้างความขัดแย้งหลักของนวนิยายชุดนี้ ความน่าสนใจคือตัวละครเหล่านั้นเป็นบุคคลที่เป็นเครือญาติกันแต่ขัดแย้งกันเอง อันเนื่องจากการมุ่งครอบครองทรัพย์สินสมบัติ ความต้องการการยอมรับจากบุคคลในครอบครัว ทั้งนี้ปิยะพร ศักดิ์เกษมได้กำหนดให้ตัวละครทั้งสองฝั่งมีทัศนคติในการมองโลกและชีวิตที่แตกต่างกัน กล่าวคือกลุ่มละครเอกเป็นกลุ่มที่คิดและทำทุกอย่างเพื่อครอบครองและประโยชน์ต่อส่วนรวม ในขณะที่กลุ่มละครปรปักษ์มักจะเป็นกลุ่มที่เห็นแก่ประโยชน์ของตนเองและพวกพ้อง การสร้างโครงเรื่องให้กลุ่มตัวละครเอกมีความรักในครอบครัวและบ้านเป็นฝ่ายชนะกลุ่มตัวละครปรปักษ์ ช่วยขับเน้นแนวคิดท้องถิ่นนิยมได้เป็นอย่างดี

4.2.2 การเล่าลักษณะนิสัยของตัวละครโดยอ้อม

กลวิธีนี้ เป็นการสร้างสถานการณ์ให้ตัวละครต้องเผชิญหน้า จากตัวเลือกที่ตัวละครเลือกกระทำ ก็จะเป็นตัวสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะนิสัยของตัวละครโดยอ้อมได้ จากนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ทั้งสามเรื่องล้วนสะท้อนให้เห็นปัญหาภายในครอบครัว อันเกิดจากการเลี้ยงดู ความอิจฉาริษยา ความโลภในทรัพย์สมบัติ ยังมีคนในครอบครัวกระทำต่อตัวละครเอกทั้งสามเท่าใด ตัวละครเอกทั้งสามยังใช้ความอดทนอดกลั้น ความรัก ความเมตตา ความกตัญญูมากขึ้นเพียงนั้น และดูเหมือนด้วยคุณงามความดีดังกล่าวได้ช่วยให้ตัวละครทั้งสามฝ่าฟันอุปสรรคที่เกิดขึ้นไปได้ นอกจากนี้ “งาน” ที่ตัวละครเอกทั้งสามเลือกประกอบอาชีพในพื้นที่จังหวัดชลบุรียังสะท้อนให้เห็นถึงภาพของ “ผู้หญิงทำงาน” และสำนึกรักบ้านเกิดของตัวละครเอกทั้งสามได้เป็นอย่างดี

ตัวละครเอก

แม่วัน

ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้เล่าลักษณะนิสัยของตัวละครแม่วันโดยอ้อม ผ่านพฤติกรรม การตัดสินใจ เมื่อตัวละครประสบปัญหาขึ้น เป็นการตอกย้ำคุณสมบัติต่าง ๆ ของตัวละครแม่วันที่ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้บรรยายกับผู้อ่านโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นการอดทนอดกลั้น กระตือรือร้น มีน้ำใจ รักครอบครัว มีความเอื้อเฟื้อแก่ผู้อื่น ดังความว่า

แม่วันกระจะจับความเจ็บปวดรวดร้าวที่เกิดขึ้นในโพรงอกให้ราบคาบ ใช้ขันติธรรมนำหน้าอย่างที่ได้รับการสอนสั่ง...พยายามทำให้ได้อย่างที่ได้ฝึกทำมาเนิ่นนานตลอดชีวิต

เด็กหญิงรู้ว่าความเจ็บร้าวที่เกิดขึ้นนั้นมาจากการที่รู้สึกว่ามันเองกำลังถูกรังแกอย่างไม่ยุติธรรมเลย และหากความรู้สึกนี้ยังมีมากขึ้น มันก็จะนำไปสู่ความโกรธ แล้วความโกรธก็จะนำไปสู่การแก้แค้นกลับคืนอย่างรุนแรงไร้สติ

...เป็นการแก้แค้นกลับคืนอย่างที่เธอคิดขึ้นมาวูบหนึ่ง..ฉันน่าจะเผ่นไผ่นขึ้นไปถีบพ่อพร้อมลงมาจากที่นอนของฉัน ! เรื่องตัวเล็กกว่านั้นไม่เคยกลัว! ถึงตัวเล็ก แต่ก็แข็งแรงว่องไวยิ่งนัก

ขอจังหวะเหมาะ ๆ เพียงแค่ได้จับนิ้วมือที่ทรงพลังจากการทำงานหนักนี้ลงที่เข้าตาพ่อพร้อม ชวนกระซอกให้สุดแรง หรือไม่เช่นนั้นก็ได้เตะฝ่าหมาก ได้ยอเข้าหรือฟันศอกเข้าจุดสำคัญเพียงที่เดียวเท่านั้น...

ต่อให้มีแม่พิศมาร่วมวงโอบอุ้มด้วยอีกคนก็หาได้หวั่นเกรงไม่!

หากเธอจะแสดงออกถึงความ “ไม่กลัว” ของตัวเองอย่างมุ่งมั่นเพื่ออะไร ชัยชนะที่ได้มาจะเป็นเพียงชัยชนะสั้น ๆ ที่อาจส่งผลเสียยืดยาวลึกซึ้งกว่าแค่ความสะอาดที่ได้

กระทำการรุนแรงในวันนี้

จะเป็นอย่างไร หากข้อวิวาทระหว่างเธอกับลูก ๆ ของข้าพริ้งลูกกลมไปสู่การขัดแย้งของผู้ใหญ่? และจะเป็นอย่างไรหากการขัดแย้งของผู้ใหญ่นั้นลูกกลมไปสู่ความแตกหักถึงขั้นไม่สามารถอยู่ร่วมกันได้ ?

(ในวารวัน, หน้า 151-152)

อีกตัวอย่างหนึ่ง ที่แสดงถึงความเข้มแข็งในจิตใจของแม่วัน แม้จะเสียของรักไป ความว่า

“ช่างมันเถอะเจ้าคะ ครุอย่าเนื่อง” แม่วันบอกอย่างอ่อนโยน

“อิฉันจะทำตามที่ย่างสอนสั่ง...ไม่ให้อาลัยอาวรณ์กับของที่หลุดมือไปแล้ว สำหรับฉัน มันเป็นแค่ที่ระลึกถึงแม่เท่านั้น...อันที่จริงถึงจะไม่มีมัน ฉันก็จะระลึกถึงปู่ย่า พ่อแม่ ตายายของฉันเสมอ” เธอจูงมือครุเนื่องเข้าไปในห้อง เขย่งขึ้นวางผ้าแพรห่อกระดูกนี้วก้อย่างไวบนหิ้งพระเมื่อบอก

“ฉันยังมีของที่มียาค่ากว่าอยู่ที่นี้คะ”

กลายเป็นแม่วันต้องนั่งปลอบโยนครุเนื่องที่น้ำตาตก...เด็กหญิงรุ่นสาวเก็บความเสียดายจนใจแทบขาด ความอ้างว้าง ว้าเหว และความหวนถวิลวอนาคตข้างหน้าไว้ใน

(ในวารวัน, หน้า 241)

แม่วันนำพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ และตั้งมั่นที่สร้างกรรมดีเพื่อเพื่อแม่เป็นกุศลแต่ตนเองและผู้อื่น ดังความว่า

น้ำตาของแม่วันร่วงรินเพราะความเจ็บความแสบจากบาดแผลที่ปลายนิ้ว...อาจมีสักหยดสองหยดที่มาจากความรู้สึกสงสารตนเอง ความน้อยใจในโชคชะตาอันแสนอาภัพปะปนมาด้วย หากเด็กสาวก็หักห้ามจนมันแห้งเหือดในวินาทีถัดมา ด้วยหัวใจอันแข็งแกร่งบึกบึน

จะมาร่ำพิโรธอยู่ทำไม...ทุกชีวิตล้วนเกิดมาเพื่อชดใช้กรรมเก่าและสร้างกรรมใหม่ อย่างที่ท่านพระครูว่า เธอปลงใจแล้วว่า จะชดใช้กรรมเก่าให้หมดไปในชาตินี้...จะขอสร้างแต่กรรมดีไว้เป็นทุนในชาติภพหน้า

จะสร้างกรรมดีเพื่อเพื่อแม่เป็นกุศลแต่อย่า แต่พอกับแม่ผู้อาภัพ แค่สัตว์โลกทุกชีวิตที่เป็นเพื่อนร่วมทุกข์ ร่วมเกิด แก่ เจ็บ ตาย

(ในวารวัน, หน้า 247)

ฉฎา

ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้เล่าลักษณะนิสัยของตัวละครฉฎาโดยอ้อม ผ่านพฤติกรรม การตัดสินใจ เมื่อตัวละครประสบปัญหาขึ้น เป็นการตอกย้ำคุณสมบัติต่าง ๆ ของตัวละครฉฎาที่ ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้บรรยายกับผู้อ่านโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นการอดทนอดกลั้น ฉลาด รักความถูกต้อง เป็นตัวของตัวเอง รักครอบครัว ดังความว่า

“คุณครับ ขึ้นไปโรงพักเถอะ อย่าให้ผมต้องลำบากใจเลย”

“อ้าว!” ฉฎาร้องเสียงสูง ความไม่มั่นใจในดวงตาของอีกฝ่ายทำให้เธอกล้าส้นหน้า เต็ดขาด แม้จะยังไม่ไหนไม่ได้เพราะถูกยึนขวางทางไว้

“ฉันไม่ได้ทำผิด จำจะมาลำบากใจเรื่องอะไรล่ะ ไม่รู้ละ ฉันไม่ไป”

“โอ๊ย! ไปเถอะครับ ถ้าผมจับคุณขึ้นโรงพักไม่ได้ ผมขอขาด”

ท่าทางของอีกฝ่ายดูเป็นจริงเป็นจังจนทั้งนำขำและน่าสงสารพร้อมๆกันไป หน้าดำๆ กับรอยย่นนั้นทำให้ฉฎาใจอ่อนจนยอมนึกเป็นไงก็เป็นกัน!? เธอควรไปถามให้รู้เรื่อง อย่างน้อย โรงพัก ก็อยู่ใกล้แค่อีกฟากหนึ่งของถนน

หากหญิงสาวก็ไม่ยอมขี่รถจักรยานติดเครื่องคันนั้นไปเพราะเกรงข้อหาขับขี ยานพาหนะไม่มีทะเบียน และไม่ยอมขี่มันแบบจักรยานด้วย เนื่องจากรถแบบนี้ถ้าขี่แบบ จักรยานจะหนักมากเธอส่งรถให้จำตำรวจจูงแล้วเป็นฝ่ายเดินลุ่ม ๆ นำหน้าข้ามถนนตรงไปยัง สถานีตำรวจ เมื่อเห็นคนที่ยืนยิ้มกว้างอยู่เชิงบันได ฉฎาก็บอกไม่ถูกว่าตัวเองควรโกรธ ชัน ดี ใจ หรือเสียใจดี

(ขอบฟ้าราตรี, หน้า 56-57)

ตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่าฉฎาเป็นคนเข้มแข็ง แม้จะผิดหวังจากความรัก แต่เธอก็เลือกที่ ทำตามความฝันอื่น ๆ เป็นคนที่มองไปข้างหน้ามากกว่าการปล่อยตนเองให้จมอยู่กับความผิดหวัง ดังความว่า

ขณะนี้ถึงเวลาที่เธอต้องเลือกแล้ว...เธอต้องเลือกอย่างฉลาดเลือกเพื่อชีวิตของตัวเอง ไม่ใช่เพื่อใครทั้งสิ้น...

ท่ามกลางกระแสน้ำฉ่ำเย็น น้ำตาอุ่นๆของเธอหลังรินลงมาเพียงไม่กี่หยดแล้วก็แห้ง เหือดไป มันหลังรินลงมาเพราะความเสียดาย มิใช่เสียใจ

...ฉญาเสียดายเวลา เสียดายความปรารถนาดี เสียดาย ความฝันแสนหวาน เสียดายภาพ
งดงามที่แตกทำลายลงและไม่มีวันจะกลับมาปะติดปะต่อกันใหม่ได้ดังเดิม

ทว่าในชีวิตนี้เธอมีเวลา มีความฝันอีกมากมายให้สร้างและสานต่อให้สมบูรณ์...คน
อย่างฉญาจะไม่มีวันจมปลักคร่ำครวญอยู่กับเรื่องที่ผ่านมาผ่านไปแล้วอย่างแน่นอน โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งเรื่องนั้นเป็นเรื่องที่เธอเห็นชัดและตัดสินใจแล้วว่า ไม่มีแก่นสารเป็นเพียงภาพมายา...

..เป็นภาพมายาที่เธอเองเป็นผู้สร้างขึ้นอย่างงดงาม เมื่อมันแตกทำลายลงในวันนี้
การไปวิ่งไล่กอบกู้เศษซากภาพนั้นมาเก็บงำทะนุถนอมหรือเอามาปะติดปะต่อใหม่ เป็นเรื่อง
ไร้สาระและทำให้ยิ่งเสียเวลาในชีวิตมากขึ้นไปอีก

เวลาในชีวิตของฉญามีค่า...มีไว้เพื่อสิ่งที่สูงส่งมากกว่านี้..สิ่งนั้นคือความรักจาก
ครอบครัวที่เธอรักและรักเธอโดยไม่มีข้อแม้..

(ขอบฟ้าราตรี, หน้า 429)

การตัดสินใจลุกขึ้นมาปกป้องตนเองและครอบครัวเมื่อจำเป็น ทำให้เห็นถึงความเด็ดเดี่ยวของ
ตัวละครฉญาอย่างชัดเจน ดังความว่า

เพียงเพราะประโยคเดียวที่หลุดจากปากทวินนท์และสองพี่น้องบ้านโรงเตา
เปลี่ยนแปลงการตัดสินใจของฉญาโดยสิ้นเชิงจากความคิดที่จะยอมแพ้และไม่สู้รบตบมือ
กับทวินนท์เพื่อรักษาความสัมพันธ์อันญาติเอื้อไว้ ก็กลายเป็นคำตอบว่า “ไม่” ตลอดการ
เจรจาไกลเกลี่ยอันยาวนาน

...ไม่ใช่ว่าเธออยากได้ทรัพย์สินสมบัติของเทวัญ หญิงสาวยังยืนยันด้วยหัวใจว่า ความรัก
ความทรงจำถึงน้ำชาขามีค่ามากกว่าสิ่งใดทั้งหมด...หากฉญาไม่สามารถยินยอมยอบระย่อตัว
ให้กับทวินนท์ได้อีกต่อไปแล้วเพราะฝ่ายนั้นเหิมเกริมถึงขั้นก้าวร้าวดูหมิ่นพ่อของเธอ!

(ขอบฟ้าราตรี, หน้า 532)

ตัวละครปรปักษ์

แม่ชั้น

ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้บรรยายลักษณะนิสัยของตัวละครแม่ชั้นโดยอ้อม ผ่านพฤติกรรมและ
ทัศนคติของตัวละครที่กระทำต่อผู้อื่น ทำให้ขบขันการบรรยายที่ปิยะพร ศักดิ์เกษมได้บรรยายไว้
โดยตรง เป็นคนทำตัวไม่เหมาะสมกับวัยและฐานะของหนึ่งในภรรยาของเจ้าประสิทธิ์จิ้นเจริญ ดัง
ความว่า

หากที่เธอต้องมองอย่างตะขิดตะขวงใจก็คือท่าทีของแม่ชั้น...อายุก็มีใช้น้อย แม่ชั้น
ยังแต่งตัวดูฉูดฉาดบาดตา

ทว่าการแต่งตัวยังเป็นเรื่องที่พอมองข้ามได้ สิ่งที่ทำให้ครูเนื่องต้องพึมพำอยู่ในลำคอ
และทำให้เธอไม่ห้ามไม่ปรามนางจาดที่สุขุมหัวนินทาอยู่กับนางปริกเหมือนอย่างที่เคยห้าม
ตลอดมาก็คือ กิริยาอาการหลาย ๆ อย่างของหญิงวัยกลางผู้นั่งอยู่เคียงข้างคุณหลวง

...การคลี่ผ้าแถบออกคาดอกใหม่ต่อหน้าต่อตา การแตะสัมผัสคนที่นั่งอยู่เคียงข้าง
รวมทั้งการลูบไล้ขาและแขนส่วนที่พันร่มผ้าของตัวเองอย่างเปลอ ๆ

(ในวารวัน, หน้า 234)

ลักษณะนิสัยตระหนี่ หวงทรัพย์สิน ปรากฏผ่านพฤติกรรมของแม่ชั้น แม้แต่การหวงมะพร้าว
ในสวนซึ่งมีอยู่มากมาย ดังความว่า

คำว่า “ขึ้นตลาดไปซื้อมะพร้าว” ของเธอทำให้แม่ชั้นเดินปราดออกมารวดเร็วเท่าที่
ร่างอ้วนเจ้าเนื้อของนางจะเร็วได้

“เออ! ไปซื้อมะพร้าวที่ตลาดก็ดีแล้วแม่วัน มะพร้าวสวนนี้ไม่มัน คั้นกะทิได้น้อย แค
กินกันในบ้านนี้ก็แทบไม่พอกิน”

คนถูกกันทำยิ้มแ้มรับคำด้วยความเข้าใจ...แม้จะเป็นแค่มะพร้าวไม่กี่ลูก หากแม่ชั้น
คงจำเป็นต้องเก็บตอกันเอาไว้ให้เข้าใจคนในบ้านของตัวเองก่อน และอันที่จริงก็ไม่ใช่ว่าเธอ
พูดเทียมขอขึ้นมาเอง

(ในวารวัน, หน้า 515-516)

ทวินันท

ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้บรรยายลักษณะนิสัยของตัวละครทวินันทโดยอ้อม ผ่านพฤติกรรม
และทัศนคติของตัวละครที่กระทำต่อผู้อื่น ทำให้ขบขันการบรรยายที่ปิยะพร ศักดิ์เกษมได้บรรยาย
ไว้โดยตรงว่าเป็นผู้ที่มีรสนิยมสูง และวางตนเองสูงกว่าคนอื่น ๆ ในครอบครัว เอาแต่ใจตนเองตาม
ลักษณะของลูกคนเล็ก ซึ่งด้วยอุปนิสัยเช่นนี้ ได้นำมาซึ่งปัญหาต่าง ๆ มากมายภายในครอบครัว
ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้กำหนดให้ทวินันทเป็นผู้สร้างปัญหาหลักในนวนิยายสองเรื่อง ได้แก่ ตะวันเบิก
ฟ้า และ ขอบฟ้าราตรี ดังความว่า

แต่วิสัยของเธอก็เป็นวิสัยของคนที่วางตัวเองไว้สูงส่งกว่าผู้อื่นอยู่เสมอ จนกระทั่งมองเห็นเป็นเรื่องธรรมดาที่ทุก ๆ คนควรจะต้องมอบให้เธอทุกวินาทีอยู่แล้วเมื่อเป็นดังนั้นหญิงสาวจึงไม่ได้แสดงสิ่งใดมากไปกว่าพยักหน้ารับแล้วทักทายเพียงสั้นๆ

“กลับมาแล้วหรือคะวัน เมื่อคืนวานอากาศก็เพิ่งเจอแม่ของตะวันที่ศาลาเฉลิมกรุง...” พูดเพียงเท่านั้นเธอก็หมดความสนใจกับหลานสาวดวงหน้าที่แม้จะเขิดอย่างเยื่อหุ้มอยู่เสมอ หากก็ไม่เคยบึ้งตึงให้หมดสวย กลับตึงขึ้นนิดหนึ่งเมื่อนึกถึงเรื่องราวที่ทำให้อารมณ์ต้องฉุนเฉียวเมื่อวันวาน

(ตะวันเบิกฟ้า, หน้า 54-55)

4.2.3 การเล่าลักษณะนิสัยของตัวละครจากการสร้างตัวละครอื่น

กลวิธีนี้ ผู้เขียนจะใช้การสร้างให้ตัวละครอื่นมองมาที่ตัวละครเอกแล้วให้แสดงทัศนะต่อลักษณะนิสัยของตัวละครเอก และ/หรือตัวละครอื่น ๆ ออกมา นับว่าเป็นกลวิธีที่ช่วยขับเน้นลักษณะนิสัยของตัวละครได้เป็นอย่างดีอีกกลวิธีหนึ่ง จากการศึกษาพบว่า ปิยะพร ศักดิ์เกษม ใช้กลวิธีการนี้ในการวิพากษ์วิจารณ์พฤติกรรมของตัวละครทั้งจากฝ่ายตัวละครเอก และจากตัวละครปรปักษ์ เพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นลักษณะนิสัยของตัวละครได้หลากหลายมิติขึ้น เพราะการสร้างลักษณะนิสัยให้ตัวละครเอกมีความเป็น “ผู้ดี” แล้ว จึงเป็นการยากที่จะให้ตัวละครเอกลุกขึ้นมาวิพากษ์วิจารณ์พฤติกรรมของตัวละครอื่นๆ โดยเฉพาะตัวละครปรปักษ์

ตัวละครเอก

แม่วัน

ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้กำหนดให้ตัวละครอื่น ๆ เล่าลักษณะนิสัยของตัวละครทั้งตัวละครเอก และตัวละครปรปักษ์ ซึ่งกลวิธีเช่นนี้ทำให้ผู้อ่านได้ทราบถึงพฤติกรรมหรือทัศนคติของตัวละครตามประสบการณ์ของผู้เล่า ทำให้เห็นมุมมองที่ผู้อื่นมีต่อตัวละครเหล่านั้น

สำหรับตัวละครแม่วัน ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้กำหนดให้มีตัวละครอื่นกล่าวถึงไว้หลายวาระ เช่น คำทำนายลักษณะจากตำราจีนของหลวงประสิทธิ์จีนเจริญที่ทำนายไว้กับย่าวงและต่อหน้าแม่วัน ความว่า

“หลานสาวของแม่วงนอกจากจะหน้าตาดีแล้ว ยังลักษณะดีอีกด้วย” คนพูดหมายถึงลักษณะ “โหงวเฮ้ง” ตามตำราจีน “ตาแจ่มใส หน้าผากกว้าง บอกว่าเป็นคนฉลาด ช่างสังเกต เรื่องการงานอย่ากลัว ต้องรุ่งเรืองแน่นอน หัวคิ้วกว้างแสดงว่าเป็นคนใจกว้าง ใจดี ให้

อภัยคนอื่นง่าย ๆ โต้ขึ้นจะมั่งคั่งร่ำรวย เป็นที่พึงพารักใคร่ของผู้คน...ขอให้ขยันขันแข็งมีมานะ คิดดีทำดีก็แล้วกัน”

(ในวารวัน, หน้า 30)

หรือเมื่อคราวที่แม่วันในวัยเด็กหลับในเรือของพ่อเทิด จนเมื่อเรือออกทะเลไปแล้วจึงพบเด็กหญิงเข้า จึงรู้ว่าจะโยนลงทะเล ก็ทำให้เห็นลักษณะนิสัยเป็นคนชอบผจญภัยของแม่วัน ในขณะเดียวกันก็เชื่อฟังผู้ใหญ่ ดังความว่า

“พูดเล่นนะ ไม่เข้าใจหรือ ฉันจะโยนเราลงทะเลไปได้อย่างไรเล่า ตัวกะเปี้ยกแค่นี้”
ในที่สุดพ่อเทิดก็พลอยหัวเราะไปด้วย

“เราเชื่อทุกคำที่คนอื่นพูดหรือไง แล้วตัวเองนะ เคยหลอกเคยล้อเล่นกับใครบ้างไหม”

ดวงหน้ากลมใสของเด็ก ดวงตาดำเป็นประกายระยิบราวกับนิลเนื้อดีเฝยสับ เป็นความซื่อที่สะท้อนจากใจดวงที่ปราศจากชอกหลับลึกลับดำมืด ปราศจากเหลี่ยมมุมแหลมคมโดยแท้

(ในวารวัน, หน้า 120)

เมื่อแม่วันเติบโตในวัยแรกรุ่ง ได้ถูกคนมาขโมยทรัพย์สมบัติของตนไป เมื่อพ่อเทิดสึกออกมาแล้วมาพบ ได้พูดคุยกัน พ่อเทิดได้ถามถึงเหตุการณ์ดังกล่าว ปิยะพร ศักดิ์เกษมได้เล่าลักษณะนิสัยของแม่วันผ่านสายตาของพ่อเทิดไว้ว่า เป็นคนไม่ผูกใจเจ็บ และมองไปสู่อนาคตเสมอ ดังความตอนที่ว่า

“...แต่ก็เป็นอย่างที่พี่เทิดเตือน...ให้ผู้ใหญ่เก็บไว้ให้ดีกว่าอิฉันเป็นเด็ก แล้วยังต้องออกทำงานนอกบ้านทั้งวัน จะไปทำหายหกตกหล่นเสีย ถ้าอะไรที่เคยหายไปก็เป็นเพราะเก็บไม่ดีให้มันตกโคลนไปนั่นแหละค่ะ ไม่ใช่ว่าโดนใครลักหรือ”

คราวนี้คนที่หัวถึงเดินนำหันมามอง ออกอัครจริยใจในความคิดของแม่สาวน้อยคนนี้ ทั้งยังเริ่มรู้สึกนับถือในน้ำใจของเจ้าหล่อน...ทุกคำที่แม่วันพูดสะท้อนความในใจ...สะท้อนว่าเธอโหดให้อีกฝ่ายได้โดยสิ้นเชิง

(ในวารวัน, หน้า 253)

แม่วันเป็นคนทำมาหากิน ไม่หวงรูปลักษณ์ภายนอกจึงใส่เสื้อผ้าอมมแมมชอมซ่อ แต่ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้เล่าว่า ในสายตาของผู้อื่นอย่างพ่อเทิดกลับเห็นว่า แม่วันคือทองเนื้อแท้ โดยพิจารณาจากจิตใจ ความคิด และการกระทำของแม่วันเป็นสำคัญ ดังความในตอนที่ว่า

ลูกชายของคุณหลวงประสิทธิ์จิ้นเจริญมองร่างเล็กในเสื้อผ้าอมมแมมชอมซ่อตรงหน้าอย่างเอ็นดู...แม่หลายเสียงจะกล่าวขวัญกันถึงกำเนิดที่อาภัพและมีด่าของแม่สาวน้อยหากในสายตาของเขา แม่วันคือทองเนื้อแท้

แค่คู่กันที่จิตใจ ความคิด และการกระทำของเจ้าหล่อนยังไม่จำเป็นต้องพูดถึงเชื้อสายข้างพ่อที่เกิดจากคบด้อย่างพ่อเพิ่ม และหญิงผู้มีน้ำใจกว้างขวางดีงามอย่างแม่งผู้เป็นลูกผู้น้องของครูเนื่องเลย

(ในวารวัน, หน้า 263)

ลักษณะนิสัยห้วงผู้อื่นโดยเฉพาะญาติมิตร ถึงแม้ว่าตัวละครเหล่านั้นจะเคยทำไม่ดีกับตนเพียงไร เป็นอีกลักษณะหนึ่งที่ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้นำเสนอไว้เป็นระยะ ๆ เช่น เมื่อแม่วันทราบข่าวไฟไหม้ห้องแถวที่ปล่อยเช่าของพิศ ที่ย้ายไปจากการแบ่งสมบัติไปจากกรรมสิทธิ์ของแม่วัน แต่เมื่อแม่วันแต่งงานกับพ่อเทิด ได้เปิดแพปลา ทำกิจการต่าง ๆ จนร่ำรวย ก็ยังอดห่วงอยากจะช่วยสร้างห้องแถวให้กับพิศและสามีด้วย ดังความตอนที่ว่า

บ้านแม่ซันก็เหมือนกัน แม่วันเชื่อเถอะ อีกไม่นานเขาก็ขาย...ถ้าแม่วันอยากได้ ฉันจะซื้อเก็บเอาไว้ให้ บ้านนั้นแค่เขาใช้เงินใช้ทองในหีบที่ยัก...เฮ้ย! ที่คุณหลวงให้ ก็พอใช้ไปทั้งชาติแล้ว เขาคงไม่มาคิดลงแรงสร้างห้องแถวใหม่ให้เมื่อไหร่หรอก...,เสียงคนกว้างขวางมองการณ์ไกลอย่างแม่ดารากระซิบเพิ่มเติม

“หรือเขาจะไม่มีแรงงานคะ...พ่อทองสุภาพไม่ค่อยดี ทำโป๊ะวงละปี่ก็แทบแย่แล้ว” แม่วันบ่นคำพูดนั้นบอกชัดว่าเจ้าตัวยังคงปักใจคิดช่วยเหลือลงแรงแทนเขาอยู่อย่างนั้น ทำเอาอีกฝ่ายโคลงศีรษะแล้วเปลี่ยนเรื่องคุยเสียโดยเร็ว

(ในวารวัน, หน้า 580)

อุปนิสัยการเอื้อเฟื้อถึงญาติของแม่วัน โดยไม่แบ่งเขาแบ่งเรา หรือผูกใจเจ็บนี้ ปิยะพร ศักดิ์เกษม ยังนำเสนอผ่านมุมมองของพ่อเทิดสามีของแม่วันว่า ได้แต่หัวเราะอย่างอ่อนใจ หากก็รู้ดีว่าปรามอย่างไรก็ไม่เป็นผล ดังความในตอนที่ว่า

แล้วความคิดเป็นห่วงเป็นใย ความเอื้อเฟื้อถึง “ญาติ” แบบที่ชาตินี้คนอย่างแม่วันคงไม่มีทางสลัดหลุดก็กลับคืนมาทำให้เธอต้องซักถามอย่างทุกซักร้อน

“ใครเอามาขายให้แม่ดารารหรือคะ...แม่พิศกับแม่ดารารไม่พูดกัน ถ้าเขาเอามาขายก็แสดงว่าเขาจนแถมจริง ๆ...โธ่เอ๊ย!”

คราวนี้พ่อเทิดหัวเราะอย่างอ่อนใจ หากก็รู้ว่าห้ามปรามอย่างไรก็ไม่เป็นผล จึงทำได้เพียงแค่ตักเตือน

(ในวารวัน, หน้า 606)

เทิด

ตัวละครพ่อเทิดตัวละครเอกฝ่ายชายในนวนิยายเรื่อง ในวารวัน เป็นตัวละครที่ต้องทำงานประมงอันเป็นกิจการของครอบครัวตั้งแต่ชีวิตเข้าสู่ช่วงวัยรุ่น ซึ่งพ่อเทิดก็เป็นคนเอาการเอางาน ขยันขันแข็ง มีความรับผิดชอบ ทุ่มเทเวลาให้กับการทำงาน ดังที่ ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้นำเสนอผ่านการรับรู้ของแม่วัน ความว่า

แม่วันได้ยินข่าวเล่าลือกันว่าตอนนี้เขากลายเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงจนไม่มีแม้แต่เวลาจะเป็นของตัวเอง ต้องแบกรับงานทุกชนิดแทนตัวบิดา และการทำงานแทนคุณบิดา การผ่อนแรงท่านนั้น ก็กลายเป็นการทำงานเพื่อให้คนอื่นอีกหมู่หนึ่งได้กินได้ใช้กันอย่างสบายโดยไม่ต้องลงแรงใด ๆ เลย

...ว่ากันว่า...ตอนนี้พ่อเทิดต้องทำงานหนักเพื่อเลี้ยงน้องเลี้ยงบิดา...

(ในวารวัน, หน้า 249)

เมื่อวันเวลาผ่านไป จากประสบการณ์ชีวิตทำให้พ่อเทิดกลายเป็นคนที่มีบุคลิกภาพสง่างามแผยมีอำนาจในตัว มีลักษณะนิสัยใจคอเด็ดเดี่ยว เป็นนักสู้ที่พร้อมทุกสถานการณ์ ดังที่ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้บรรยายไว้ผ่านมุมมองของแม่วัน ความว่า

ทว่าขณะนี้ไม่มีเค้าของน้องชายคนโปรดในความรู้สึกของพวกเขาพี่สาว และก็ไม่ใช่นุ่มน้อยท่าทางอ่อนโยน อารมณ์ดีแบบที่เธอได้เห็นเมื่อเข้าตู่ของวันนี้เช่นกัน

วิธีการยืนหยัดตัวอย่างทรงอำนาจ เป็นวิธีการของคนที่มีจิตใจในพลังและฐานะของตนเอง เป็นลักษณะของคนที่ไม่มียวันยอมพ่ายแพ้ให้กับเรื่องราวแบบใด ไม่มีวันก้มศีรษะให้กับคนที่ตนเองไม่มีความรักเคารพมอบให้นี้เป็นลักษณะและท่าทีของคนที่ไม่มียวันระย่อกับการต่อสู้..ไม่ว่าการต่อสู้นั้นจะมาในรูปแบบไหน!

เธอเพิ่งเห็นว่าเขาสูงมากกว่าที่คิด และแม้จะยังมีเค้าของความเป็นเด็กกรุ่น หากความ

กำยำและผิวพรรณของคนทำงานหนัก ทั้งยังใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่กลางแจ้ง ก็ทำให้เจ้าตัวแทบไม่แตกต่างจากบริวารที่ยืนรออยู่ด้านหลังจะต่างกันก็ตรงที่พอเทิดใส่เสื้อผูกด้านหน้าแบบเสื้อกุยเฮงขณะที่อีกสองชายเปลือยท่อนบน

(ในวารวัน, หน้า 55-56)

ตะวันวาด

ตัวละครตะวันวาด เป็นอีกตัวละครหนึ่งของผู้ประพันธ์บรรยายลักษณะนิสัยผ่านตัวละครอื่น ดังเช่น ในมุมมองของแม่วัน หรือ คุณวันที่เห็นการเติบโตของหลานสาวซึ่งไม่ได้พบกันไม่ถึงสองปีว่า มีความกล้าแสดงความคิดเห็นมากขึ้น มีความมั่นใจในตนเองมากขึ้นในช่วงที่เติบโตเข้าสู่ช่วงวัยรุ่น ดังความในตอนที่ว่า

คุณวันพบว่าตะวันวาดเติบโตขึ้นมากในช่วงเวลาไม่ถึงสองปีที่ห่างไกลกัน การกล้าแสดงความเห็นเกือบตำหนิตรีทิพย์อย่างไม่เคยทำมาก่อนนี้ อาจเป็นเพราะวัยที่กลายเป็นวัยรุ่นรุ่น...วัยซึ่งแม้จะยังเด็ก หากก็เริ่มคิดว่าตนเองเป็นผู้ใหญ่เพียงพอหรือมีฉะนั้นก็อาจเป็นเพราะการได้หยัดยืนอยู่ตามลำพังในต่างแดน ทำให้มีความมั่นใจในการแสดงความคิดเห็นของตนเองมากขึ้น

(ตะวันเบิกฟ้า, หน้า 23)

อย่างไรก็ตาม ตะวันวาดก็ยังมีนิสัยอ่อนน้อมถ่อมตนเป็นพื้นฐานจิตใจ แต่ก็ยังเป็นคนที่รักและภาคภูมิใจในตนเอง ช่างเจรจาแต่มีจุดยืนเป็นของตนเอง ดังที่ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้แสดงความเห็นผ่านมุมมองของแม่วัน ดังความตอนที่ว่า

ผู้เป็นย่าอมยิ้ม มองท่าที่อ่อนน้อม หากเปิดเผยแจ่มใสและภาคภูมิใจในตนเอง ฟังเสียงหวาน ๆ ที่เหมือนขอเลาะ หากหนักแน่นแม่นยำในจุดยืนทุกคำอย่างขบใจ...เด็กสาวทำอย่างที่เธอสอนได้ครบถ้วนทุกกระทง...

(ตะวันเบิกฟ้า, หน้า 44)

อีกตัวอย่างหนึ่ง ความว่า

ตะวันวาดผู้นั่งพับเพียบอยู่แทบเท้าคุณวันกระวีกระวาดลุกขึ้นนั่งคุกเข่า ยกมือไหว้ แต่พร้อมด้วยรอยยิ้มกว้างขวางตั้งแต่อีกฝ่ายเพิ่งย่างเท้าผ่านซุ้มประตูหน้า ดวงตาเป็น

ประกายพราย...ดีใจที่ได้พบ ได้อยู่ร่วมเรือนกันอีกครั้ง...สำหรับตะวันวาดสิ่งไหนหรือผู้ใดที่เป็นที่รักของคุณยายวันของเธอ เด็กสาวก็พร้อมจะเคารพรักจนสุดใจเสมอ ทวินนท์เห็นความอ่อนน้อมจริงใจของเด็กสาวเต็มตา

(ตะวันเบิกฟ้า, หน้า 54)

ลักษณะการมองโลกในแง่ดี และเห็นอกเห็นใจผู้อื่นอยู่เสมอจนไม่ระแวงสงสัยในเจตนาแฝงเร้นของผู้อื่นนั้น ตะวันวาดได้รับการถอดแบบมาจากแม่วันผู้เป็นย่า จนตัวละครยายจาดซึ่งเป็นคนรับใช้เก่าแก่ถึงกับเอ่ยปากว่า

หนูตะวันละก็ เอาแต่มองคนในแง่ดีเหมือนคุณย่าวันของหนูไม่มีผิด....คนบางคนบางพวกน่าจะต้องระแวงมันไว้บ้างนะเจ้าคะ...”

(ตะวันเบิกฟ้า, หน้า 115)

ตัวละครปรปักษ์ แม่ซัน

กลวิธีการเล่าลักษณะนิสัยของตัวละครปรปักษ์ผ่านมุมมองของตัวละครอื่น ๆ ช่วยขับเน้นให้เห็นลักษณะนิสัยของตัวละครตามที่คุณประพันธ์ได้บรรยายไว้โดยตรง ซึ่งตัวละครปรปักษ์เหล่านี้ทำหน้าที่เป็นเสมือนคู่ตรงข้ามกับตัวละครเอก ยิ่งตัวละครปรปักษ์มีอำนาจเหนือกว่าตัวละครเอกได้ ผู้อ่านจะยิ่งเอาใจช่วยตัวละครเอกให้ฝ่าฟันอุปสรรคต่าง ๆ และเอาชนะตัวละครปรปักษ์ได้

ตัวละครแม่ซันก็เช่นกัน เป็นอีกหนึ่งตัวละครปรปักษ์ที่ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้กำหนดขึ้นให้ เป็นต้นกำเนิดของความเคียดแค้นต่อพ่อเชิด บุตรชายของภรรยาหลวง ทำให้นางและครอบครัวตามอาฆาตครอบครัวของพ่อเชิดมาตลอด ดังที่ปิยะพร ศักดิ์เกษมได้บรรยายผ่านมุมมองของตัวละครเหยียดที่กล่าวเตือนพ่อเทิดคราวที่พ่อเทิดเล่นงานแม่ซัน ที่กระทำการอันไม่สมควรกับมารดาของตน ดังความตอนที่ว่า

“แม่ซันเป็นคนอาฆาตแรง เจ้าอารมณ์ ระวางตัวนะพ่อเทิด”

(ในวารวัน, หน้า 66)

อุปนิสัยของแม่ซัน ได้รับการเปลี่ยนเทียบเหมือนกับงูพิษ ชอบเล่นงานผู้อื่นลับหลัง ดังคำกล่าวของตัวละครเหยียดลูกน้องคนสนิทของพ่อเทิดที่กล่าวถึงแม่ซัน ความว่า

“แต่นางนี่มันก็ไม่กล้าซึ่ง ๆ หน้าหรือก พ่อก็คิด ฉันทักแล้วแต่เรื่องเล่ห์เหลี่ยมอย่างงูพิษ คนแบบนี้ชอบหาเรื่องเล่นงานลับหลัง”

“ฉันทันรู้สึกรื่องเล่ห์เหลี่ยมของเขาคิด” ผู้เยาว์กว่าว่า

“ไม่อย่างนั้นเขาจะแกล้งทำเฉย ทำสงบเสงี่ยมเยี่ยมตัวไม่กระโตกกระตาก แต่ฉวยโอกาสย่องมาวันนึ้รี นี้นินะที่พวกคุณพื่ออยู่ทำให้เขาไม่กล้า ยอมถอยไปเอง ถ้าเป็น ล่าฟังฉันทันอาจต้องถึงขู่ ต้องยอมเสี่ยงกับการโดนโทษจากคุณเดี่ยถ้าเขาเก็บไปพ้อง”

(ในวารวัน, หน้า 74)

นอกจากด้านอุนิสัย ผู้ประพันธ์ยังกำหนดให้มีการกล่าวถึงแม่ขึ้นว่าเป็นผู้ทำเสน่ห์เล่นของจน ทำให้หลวงประสิทธิ์จีนเจริญลุ่มหลง จนหลังจากที่ภรรยาหลวงเสียชีวิตก็ยกย่องให้ขึ้นเป็นใหญ่ในบ้าน ดังความตอนที่ตัวละครจาดกล่าวไว้ว่า

“ฉันทันบอกแกแล้วแม่ปริก...มันทำเสน่ห์คุณหลวง...ไอ้ของแบบนี้ทำแล้วก็ต้องปลุกอยู่ เป็นระยะ ๆ เคยเห็นผู้หญิงธรรมดา ๆ ที่ไหนเป็นแบบนี้บ้างเล่า มีแต่พวกเล่นของ!” ข้าเก่า ของแม่ทีพกระชิบกระซาบ

“เขาจะปลุกฝ่ายตรงข้ามด้วยการสัมผัสทางตาและก็ทางผิวส่วนที่มันนั่งลูบเนื้อลูบ ตัวตัวเองยังกับไล่ยุ่งนั้นนะ มันกำลังปลุกบริกรรมคาถาของมันเอง รู้ไหม”

(ในวารวัน, หน้า 235)

แม่พริ้ง

แม่พริ้งตัวตัวละครปรปักษ์ซึ่งเป็นป้าแท้ ๆ ของแม่วัน แต่แม่พริ้งกลับยกยอกทรัพย์สมบัติ ทั้งหมดซึ่งควรเป็นของบิดาของแม่วันทีเสียชีวิตไป และควรตกทอดมายังแม่วันโดยตรง แม่พริ้งให้ที อยู่อาศัยแก่แม่วันกับย่าวงแต่ก็เลี้ยแบบคนรับใช้มากกว่าเป็นหลาน จนคนทีได้รับรู้เรื่องราวก็อด สงสารแม่วันและโกรธแค้นแม่พริ้งไม่ได้ ดังคำพูดประชดประชันของพ่อก็คิด ความว่า

“ไอ้ฮวด เอ็งไปเอากะละมังของเรามาถ่ายหอยออกจากถังนี้ เหลือติดไว้ให้นังหนูวัน มันทำกับข้าวกินเย็นของมันเองบ้างนะ แม่พริ้งเขาคงไม่ดูคำดูดีเรานักหรือกใช้ไหม”

“แม่วันเขาว่าป้าเขาคูแลนึ้ขอรับ...ฝึกให้ทำงาน ให้ช่วยตัวเองทุกเรื่องตั้งแต่ยังเด็ก ถ้าเป็นลูกเขาคะก็ เขาคูแลไม่ค่อยดีหรือก แม่พิศทำอะไรไม่เป็นสักอย่าง ดีแต่แต่งตัวไปดู ละคร....คนทีขึ้นไปนั่งอยู่เคียงข้างคุณหลวงบนตั่งแล้วชิงตอบ

ปากของเขาเราะร้าย...คมกริบทีเดียว...ด้วยทั้งค้อนและ ล้อเลียนประชดประชัน
ครบเครื่องในหนึ่งประโยค

(ในวารวัน, หน้า 260)

พิศ

แม่พิศเป็นบุตรสาวของแม่พริ้งหรือป่าพริ้งของแม่วัน แม่พิศได้รับการอบรมสั่งสอนให้เป็นคน
ฟุ้งเฟ้อ มุ่งหวังในทรัพย์สมบัติและคอยยุแหยงให้เกิดความอิจฉาริษยา แม้กระทั่งกับแม่วันผู้เป็นญาติ
แม่พิศพยายามจะเข้าหาพ่อเทิดเพื่อให้พ่อเทิดหลงรัก แต่ในมุมมองของพ่อเทิดแล้วกลับเห็นว่า “สาว
น้อยคนนี่ร้ายกาจและเจ้าแผนการ” และ “อาจกล้า ไร้ความคิดและไร้ยางอายพอที่จะก่อเรื่อง
พิเรนทร์” ดังความในตอนที่ว่า

แม่สาวน้อยคนนี่ร้ายกาจและเจ้าแผนการยิ่งนักที่เลือกพายเรือออกมาหาเขา ไม่เดินมาตาม
สะพาน เนื่องจากการเดินมาตามสะพานต้องสวนทางกับพวกคนงาน ซึ่งในจำนวนคนงานพวกนั้นต้อง
มีสักคนหรือหลายคนที่จะยอมหัวท้อทนหัวด้วยการเดินกลับมาอยู่เป็นเพื่อนเป็นกันชนให้เขา
การต้องอยู่กับเจ้าหล่อนตามลำพังอาจก่อเรื่องยุ่ง อย่างน้อยพ่อเทิดก็ไม่ต้องการให้สาวน้อย
คนที่เขาปักใจเกิดความกลางแฉง...และใครจะไปรู้ หากปล่อยให้เข้าถึงเนื้อถึงตัว คนอย่างแม่พิศอาจ
กล้า ไร้ความคิด และไร้ยางอายพอที่จะก่อเรื่องพิเรนทร์!

(ในวารวัน, หน้า 408-409)

ทวินนท์

ทวินนท์เป็นตัวละครปรปักษ์กับแม่วันและหลานสาวของตนเองคือ ตะวันวาด และ ฉฎา
เป็นบุตรสาวคนเล็กของแม่วัน ผู้ที่เกิดมาในตอนที่ครอบครัวของแม่วันร่ำรวยแล้ว ไม่ต้องดิ้นรนทำงาน
ทำให้ทวินนท์มีนิสัยเอาแต่ใจตัวเอง และวางตนเหนือกว่าคนอื่น ๆ ซึ่งอุปนิสัยของทวินนท์ที่ชอบ
แสดงอำนาจนั้น ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้บรรยายผ่านตัวละครยายปริกซึ่งขรามากจนความทรงจำเลอะ
เลือนแล้วยังจดจำได้ว่าทวินนท์ไม่ชอบให้ตนออกมานั่งหน้าเรือน ดังความในตอนที่ว่า

ผู้เฒ่าทั้งสองรักและตามใจเทวัญมากเท่าไร ก็ยิ่งกลัวเกรงทวินนท์มากเท่านั้น ทั้งคู่...
แม้แต่ยายปริกที่ออกอาการหลง ๆ ลืม ๆ บ่อยครั้ง ยังไม่เคยลืมนึกว่าทวินนท์ไม่ชอบให้ออกมา
นั่งหน้าเรือนแบบนี้ โดยเฉพาะในยามที่เธอมีแขก จึงคอยชะเง้อมองตลอดเวลาคิดว่าทันทีที่
รถคันใหญ่พาหญิงสาวผู้นั้นกลับมา จะได้หลบหน้าเข้าหลังเรือนได้ทันเวลา

(ตะวันเบิกฟ้า, หน้า 53)

นิสัยเอาแต่ใจตัวเองและไม่ไว้หน้าผู้ใดเมื่อตนไม่พอใจจนเข้าขั้นดุร้ายนั้น ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้ถ่ายทอดผ่านความคิดของตัวละครแม่วันผู้เป็นแม่แท้ ๆ ที่ได้ปรารภกับตะวันวาดผู้เป็นหลาน เมื่อทราบว่าวันนั้นจะไปอาศัยกับพี่ชายที่กรุงเทพฯ ความว่า

“เข้ากรุงเทพฯที่ไร ย่าได้แต่ใจหายใจคว่ำ กลัวจะไปก่อเรื่อง...ทั้งคุณทั้งร้ายอย่างนี้ อยู่บ้านเราใคร ๆ ก็ยอม...

(ตะวันเบิกฟ้า, หน้า 66)

กลวิธีการนำเสนอแนวคิดท้องถิ่นนิยมผ่านการสร้างตัวละคร 3 ลักษณะ ได้แก่ การเล่าลักษณะนิสัยของตัวละครโดยตรง การเล่าลักษณะนิสัยของตัวละครโดยอ้อม และการเล่าลักษณะนิสัยของตัวละครจากการสร้างตัวละครอื่น ของปิยะพร ศักดิ์เกษมในนวนิยายชุดแม่วัน นับว่าเป็นการสร้างตัวละครในลักษณะคู่ตรงข้าม ซึ่งตัวละครเอกมักยึดถือหลักคุณธรรมธรรมและความดีแบบอุดมคติ มีความรักในบ้าน ครอบครัว และภาคภูมิใจในชลบุรีบ้านเกิดเมืองนอนของตน โดยมีการถ่ายทอดแนวคิดและอุดมการณ์นี้จากตัวละครแม่วันสู่ตัวละครรุ่นหลานอีกสองตัวละคร ซึ่งแม้จะมีการศึกษาสูงแต่ก็เลือกที่จะกลับมาใช้ชีวิตที่บ้านเกิดในจังหวัดชลบุรี โดยยึดมั่นในการประคับประคองบ้านและครอบครัวของตน ซึ่งก็คือสัญลักษณ์ของท้องถิ่นชลบุรี ในขณะที่ตัวละครปรปักษ์ ตัวละครมักเป็นตัวแทนของผู้ที่เข้ามาอาศัยเพื่อหวังประโยชน์จากบ้านและครอบครัว รวมทั้งมีความฟุ้งเฟ้อและให้ความสำคัญกับความเป็นเมือง มากกว่าความเป็นท้องถิ่น การกำหนดให้ตัวละครเอกซึ่งมีแนวคิดท้องถิ่นนิยม ภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง และมีสำนึกรักบ้านเกิดเป็นฝ่ายชนะในการต่อสู้กับตัวละครปรปักษ์ได้ช่วยขบเน้นแนวคิดท้องถิ่นนิยมที่ซ่อนไว้ในนวนิยายชุดแม่วันมาอย่างผู้อ่านได้อย่างชัดเจน

4.3 การเลือกผู้เล่าเรื่องและมุมมองของการเล่าเรื่อง

การเลือกผู้เล่าเรื่องและมุมมองในการเล่าเรื่อง (Point of View) มีผลต่อการนำเสนอแนวคิดที่ผู้ประพันธ์ต้องการนำเสนอมายังผู้อ่าน เพราะเป็นการแสดงจุดยืนของผู้ประพันธ์ในการนำเสนอแนวคิดหรือเรื่องราวที่ผู้ประพันธ์นำมาเป็นเนื้อเรื่อง จุดยืนของการเล่าเรื่อง จะมีมิติของอำนาจ (power) เข้ามาเกี่ยวข้อง โดยผู้เล่าเรื่องจะมีอำนาจการประกอบสร้างความหมายต่าง ๆ ซึ่งต้องแสดงถึงจุดยืนในการเล่าเรื่อง กล่าวคือ การมองเหตุการณ์ การเข้าใจพฤติกรรมของตัวละครในเรื่องผ่านสายตาของตัวละครตัวใดตัวหนึ่ง หรือหมายถึงการที่ผู้เล่ามองเห็นเหตุการณ์จากวงในใกล้ชิดหรือจาก

วงนอก โดยแต่ละจุดยืนจะมีความน่าเชื่อถือแตกต่างกัน การมีจุดยืนในการเล่าเรื่องเปรียบเสมือนการนำพาผู้ชมให้คิดตามหรือมองเห็นเหตุการณ์เป็นไปในมุมมองนั้น จุดยืนจะมีผลต่อความรู้สึกและการชักจูงอารมณ์ของผู้ชม

จากการศึกษาพบว่า ปิยะพร ศักดิ์เกษม ใช้กลวิธีหลักในการเลือกมุมมอง 2 กลวิธี

1. มุมมองของผู้เขียนเอง
2. มุมมองผ่านสายตาของตัวละครเอกทั้งสาม

4.3.1 มุมมองของผู้เขียนเอง

มุมมองของผู้เขียนเองหรือการเล่าเรื่องด้วยสายตาพระเจ้า (omniscient) คือการเล่าเรื่องที่ไม่มีข้อจำกัดสามารถหยั่งรู้จิตใจของตัวละครได้ทุกตัว สามารถย้ายเหตุการณ์ สถานที่ และข้ามพื้นที่ข้อจำกัดด้านเวลา สามารถย้อนอดีต ก้าวไปในอนาคต และสามารถทำการสำรวจความคิดฝันของตัวละครทุกตัวได้อย่างไร้ขอบเขต จากการศึกษพบว่านวนิยายชุดแม่วันทั้ง 3 เรื่อง ปิยะพร ศักดิ์เกษม เลือกใช้มุมมองเช่นนี้มากที่สุด ดังตัวอย่างเช่น

เมื่อตัวละครย่าวางพามาวันในวัยเด็กออกไปทำงานรับจ้างนอกบ้านเพื่อหารายได้เลี้ยงตนเอง เนื่องจากแม่พริ้งผู้เป็นป้ากับแม่วัน ได้ให้ย่าวซึ่งเป็นภรรยาอายุของบิดาตนและแม่วันลูกสาวของน้องชายต่างมารดาได้เพียงอาศัยในเรือนของตนเท่านั้นแต่มีได้แบ่งปันทรัพย์สินใด ๆ แต่เมื่อแม่พริ้งทราบเรื่องก็ไปต่อว่าเพราะ “อายุ” ที่ชาวบ้านจะมาติฉินนินทาว่าตนไม่ได้ดูแลคนในบ้านอย่างดี จากเนื้อเรื่องผู้เขียนเลือกใช้มุมมองของตนเองในการอธิบายความรู้สึกนึกคิดของตัวละครย่าวว่า “เป็นดั่งหลาวอันแสนคมที่เสียบค้ำกลางใจ” ดังความในตอนที่ว่า

คำของแม่พริ้งที่ว่า”อายุ” ก็กับการที่สองคนย่าหลานต้องออกทำงานเพื่อหาเงินจุนเจือตัวเองเป็นดั่งหนามอันแสนคมที่เสียบค้ำกลางใจ...แม่่วงปักขมเเมนอันยาวเพียงครึ่งคืบ แทนปีนลงบนจุกของหลาน รู้ตัวเหมือนกันว่าลางน้ำหนักมือหนักผิดธรรมดา แม้ว่าแม่วันจะนั่งนิ่ง ไม่สะอึกหรือเบี่ยงศีรษะหนีด้วยความเจ็บปวด

(ในวารวัน, หน้า 12)

อีกตัวอย่างหนึ่ง เป็นการย้ายมุมมองของผู้เขียนไปยังครอบครัวของพ่อเทิด ว่ากำลังประสบปัญหาเพราะแม่ขึ้นภรรยาอายุของบิดาของพ่อเทิดได้เข้ายึดเรือนหลังทานตะวันของแม่ทิพ มารดาของตนหลังจากที่เธอเสียชีวิต ในตอนนี้ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้ใช้มุมมองของตนตีความเหตุการณ์

ดังกล่าวสื่อสารกับผู้อ่านโดยตรงว่า “นั่นเป็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เป็นความเปลี่ยนแปลงรุนแรง” สำหรับตัวละครพ่อเทิดและน้องชายอย่างไร ดังความในตอนที่ว่า

เชื่อว่าทั้งคู่คงกลับไปพบกับความเปลี่ยนแปลงมากมายด้วยนายสินผู้กลับไปเอาตุ๊กตามาให้พ่อทูนั่นแล้วว่า แม่ซิ่นและลูกสาวสองคนได้เข้ามายึดเรือนหลังทานตะวันของแม่ทิพเสียแล้วส่วนเรือนหลังล่างซึ่งเคยปล่อยว่างไว้สำหรับต้อนรับแขกหรือก็กลายเป็นที่อยู่ของพ่อทองกับพ่อเพชร

นั่นเป็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เป็นความเปลี่ยนแปลงรุนแรงใหญ่หลวงในบ้านของหลวงประสิทธิ์จีนเจริญ ในชีวิตของสองพี่น้อง

(ในวารวัน, หน้า 216)

อีกตัวอย่างหนึ่งคือการเล่าความรู้สึกนึกคิดของตัวละครแม่วันในวัยเด็กที่ได้รับรู้ชะตากรรมที่เกิดขึ้นกับพ่อเทิดและตระหนักถึงชะตากรรมของตนเอง ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้ใช้มุมมองของผู้เขียนล้วงลึกลงไปถึงความมุ่งหวังของแม่วันว่า แม่จะยากลำบากอย่างไรก็ต้องอยู่ให้ได้ และต้องอยู่อย่างคนดีอย่างที่วางเคยสอนไว้ให้ได้ ดังความในตอนที่ว่า

นับจากนี้คลื่นลมรุนแรงแห่งชะตาชีวิตของกันและกันคงพัดพาให้ต่างฝ่ายต่างต้องลอยห่างออกจากกันไป ไม่ต่างจากคนบนเรือที่ถูกคลื่นซัดสาดจนเรือลำน้อยนั้นแตกออกเป็นเสี่ยง ๆ...

ถึงวันนี้แม่วันรู้แล้วว่าไม่มีพายุแบบใดจะรุนแรงเท่ากับพายุกรรม!

พ่อทูนเองก็คงต้องเกาะกอดทูนของตน ซึ่งก็คือบรรดาคุณพี่และตำรับตำราของเขา ลัดเลาะไปให้ถึงฝั่ง ส่วนพี่เทิดเด็กหนุ่มที่ใจดีกับเธออย่างยิ่งคนนั้น ก็ต้องรับภาระหนักหน่วงในการคัดท้ายพายหัวให้เรือที่กำลังรั่ว...ภาระนี้คงหนักหนาสาหัสจนเขาไม่สามารถคิดถึงใครนอกครอบครัวได้อีก

เช่นเดียวกับเธอเองก็คงหมดโอกาสจะเข้าไปเที่ยวเล่นหรือแม้แต่ทำงานในบ้านหลังนั้น ทั้งยังไม่อาจผ่อนคลายด้วยการพบปะใครได้...เส้นทางชีวิตข้างหน้าของเธอเต็มไปด้วยหลุมบ่อขวากหนาม ทั้งยังมีมัจฉานน่าหวาดหวั่น...

ปัญหาใหญ่ที่จะชิงเวลาทุกวินาทีในชีวิตของเธอไปก็คือการต้องเอาตัวรอดให้ได้...และอย่างดีด้วย...ต้องอยู่ได้อย่างดีต้องอยู่อย่างคนดี สมกับที่ย่างสอนสั่ง

(ในวารวัน, หน้า 236)

ในนวนิยายเรื่อง ตะวันเบิกฟ้า ปิยะพร ศักดิ์เกษม ก็ได้ใช้มุมมองของนักเขียนในการเล่าเรื่อง เมื่อจะเอ่ยถึงตัวละครที่ผู้อ่านไม่คุ้นเคย ก็จะบรรยายขยายความแสดงความสัมพันธ์กับตัวละครที่ผู้อ่านคุ้นเคยไว้เสมอ เช่น เมื่อจะกล่าวถึงตัวละครป้าอิน ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้ขยายความว่าเป็น พี่สาวร่วมบิดาของพ่อเทิด และได้รับความเคารพอย่างสูงและร่ำรวยมหาศาล ดังความในตอนที่ว่า

คุณป้าอินที่พูดถึงนี่คือพี่สาวร่วมบิดาของคุณเทิด สามี่ผู้ล่วงลับของเธอเอง เป็นพี่สาวคนใหญ่ที่แม่จะต่างแม่ หากก็ได้รับความรักความเคารพจากทุกคนเป็นอย่างสูง...ท่านครองตัวเป็นโสดอยู่ท่ามกลางทรัพย์สินสมบัติกองมืมหา

(ตะวันเบิกฟ้า, หน้า 33)

ในบางครั้งปิยะพร ศักดิ์เกษมก็ได้ใช้มุมมองของตน พรรณนาให้ผู้อ่านเห็นภาพที่ตนต้องการขยายความ เช่นการพรรณนาความงามของตะวันวาดในชุดแต่งงาน ดังตัวอย่างว่า

ตะวันวาดแต่งตัวเสร็จแล้วและรออยู่ในห้องตามที่ผู้ใหญ่สั่งหญิงสาวดูงดงามชดช้อยแปลกตากว่าที่เคยเห็น ด้วยผมรวบเกล้าเพียงครึ่ง ปลอยอีกส่วนหนึ่งทิ้งตัวเคลือบยา ชุดที่สวมอยู่เป็นชุดไทยจิตรลดาซึ่งประกอบด้วยชั้นและเสื่อแขนกระบอกสีฟ้าใส

ตัวเสื้อตัดเข้ารูปแขนยาว ผ่าอก คอกลมมีขอบตั้งนืด ๆ ส่วนชั้นป้ายหน้าที่นั่งอยู่ก็เป็นสีเดียวกัน เพียงแต่มีเชิงลายขวางสีเข้มและยกดอกสีเงินสอดด้นเพียงเล็กน้อย เพื่อไม่ให้ดูวูบวาบเกินไปสำหรับงานในเวลาเช้า

(ตะวันเบิกฟ้า, หน้า 459)

เมื่อวันเวลาผ่านไปตัวละครเติบโตขึ้น ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้ใช้การบรรยายผ่านมุมมองของตนให้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวละครนั้น ๆ กับผู้อ่านโดยตรง เช่น ในนวนิยายเรื่อง ขอบฟ้าราตรี ตัวละครที่เคยปรากฏในเรื่องตะวันเบิกฟ้ามาปรากฏอีกครั้งในเรื่องนี้ในระยะเวลาห่างกัน นั่นคือตัวละครทวิพันธ์ ทำให้ผู้ประพันธ์ต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของตัวละครดังกล่าว ดังความในตอนที่ว่า

แม้ปีนี้ทวิพันธ์จะมีอายุได้สี่สิบสามปีแล้ว ซ้ำยังผ่านการมีลูกชายมาหนึ่งคน หากเธอก็ยังมีเนื้อหนังขึ้นเพียงนิดหน่อยเท่านั้น โดยรวมแล้วยังระเหิดระหงสวยสง่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งดวงตาดูเข้ม คมฉาบนั้นยังกรีดเฉือนทุกคนเป็นชิ้น ๆ ได้เพียงแค่ว่าการดัดมองเพียงครั้งเดียว

(ขอบฟ้าราตรี, หน้า 71)

ในเรื่องขอบฟ้าราตรี ผู้ประพันธ์ยังได้ขมวดปมปัญหาของเรื่องว่า ปัญหาภายในครอบครัวของแม่วันนั้นอาจเกิดจากเรื่อง “เงินทองของแม่วัน” ที่มีจำนวนมาก ทำให้ผู้อ่านเข้าใจสถานการณ์ของเรื่องได้อย่างชัดเจน ดังความในตอนที่ว่า

ทว่าแม่เงินทองของคุณวันจะทำประโยชน์และแก้ปัญหาได้มากมายหลายอย่าง หากเงินทองก็เป็นของบาดใจตรงตามที่คำโบราณว่าไว้ ในอีกทางหนึ่งมันจึงสามารถทำลายได้หลายอย่างเช่นกัน และครั้งนี้มันก็กลายเป็นต้นตอของรอยร้าว สร้างเรื่องบาดหมาง...มีอานุภาพในการทำลายได้เกินกว่าใครจะคาดคิด

(ขอบฟ้าราตรี, หน้า 369)

มุมมองในการเล่าเรื่องของปิยะพร ศักดิ์เกษมในนวนิยายชุดแม่วัน ล้วนสะท้อนถึงจิตสำนึกของความรักความผูกพันท้องถิ่นชลบุรี และให้ความสำคัญกับการที่ตัวละครเลือกดำเนินชีวิตไปโดยยึดหลักของศีลธรรม จริยธรรมอันดี แต่อย่างไรก็ตามปิยะพร ศักดิ์เกษม ก็ย้ำเสมอว่าคนดีนั้นควรจะต้องอยู่ให้ได้ให้รอดจากมรสุมต่าง ๆ ด้วย การเลือกย้ายมุมมองของปิยะพร ศักดิ์เกษมในการเล่าเรื่องทั้งจากครอบครัวของแม่วัน ครอบครัวของพ่อเทิด ในวันเด็ก จนมาเล่าเรื่องครอบครัวเมื่อพ่อเทิดและแม่วันได้ตกลงใช้ชีวิตด้วยกัน รวมทั้งการเล่ามุมมองของครอบครัวของชั้นลูก ชั้นหลาน ทำให้ผู้อ่านสามารถติดตามเรื่องราวที่ซับซ้อนเหล่านี้ได้ด้วยความสะดวกใคร่รู้ว่าชะตากรรมของตัวละครจะจบลงอย่างไร

4.3.2 มุมมองผ่านสายตาของตัวละครเอกทั้งสาม

การเล่าเรื่องด้วยมุมมองของตัวละครเอก ทำให้ผู้ประพันธ์เลือกนำเหตุการณ์และ/หรือข้อมูลทางประวัติศาสตร์มาใช้ตามการรับรู้ของตัวละครนั้น ๆ ด้วยกลวิธีนี้ผู้อ่านจะได้เห็นการตีความเหตุการณ์ ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของผู้ประพันธ์โดยอาศัยความคิด ความเชื่อ อุดมการณ์ของตัวละครที่ผู้ประพันธ์ได้สร้างเอาไว้ จากการศึกษามุมมองการเล่าเรื่องผ่านสายตาของตัวละครเอกสามารถแบ่งประเด็นการศึกษาตามตัวละครเอกได้ดังนี้

1. มุมมองของแม่วัน
2. มุมมองของตะวันวาด
3. มุมมองของฉญา

มุมมองแม่วัน

แม่วันเป็นตัวละครที่เปรียบเสมือนเป็นแกนร้อยสำคัญของเรื่อง เพราะผู้อ่านจะได้รับรู้ชะตากรรมของตัวละครตัวนี้ตั้งแต่เกิดจนเสียชีวิต พัฒนาการของตัวละครพัฒนาไปควบคู่กับพัฒนาการของจังหวัดชลบุรี การเล่าเรื่องด้วยมุมมองของแม่วันจึงทำให้ผู้อ่านเกิดความรักความผูกพันกับท้องถิ่นชลบุรีด้วย ดังตัวอย่างเช่น

...แม่วันพบว่าเธอเองก็เปลี่ยนแปลงไปมากเช่นกันจากเด็กน้อยที่เดินเข้าไปในเรือนไทยหมู่ใหญ่วันโน้นกับวันนี้

ความจริงเวลาที่ผันผ่านก็แค่ไม่กี่วันเลย หากเธอได้เฝ้าเจ้านาย ได้พบผู้คนมากมาย ได้รับรู้เรื่องลึกลับรุนแรง ได้เห็นการจากพราก...และท้ายที่สุดความเปลี่ยนแปลงก็เกิดขึ้นที่ตัวเธอโดยตรง...จาก”เด็กหัวจุก” ที่พ่อเทิดเรียกจนติดปาก...บัดนี้เขาไม่สามารถเรียกเธอว่าอย่างนั้นได้อีกแล้ว ในเมื่อเธอตัดจุกเสียแล้ว นี่เป็นสัญลักษณ์ว่าเธอกำลังก้าวเข้าสู่อีกขั้นตอนหนึ่งของชีวิต...

(ในวารวัน, หน้า 216)

ในบางกรณีผู้ประพันธ์ก็ใช้มุมมองของแม่วันที่อยู่ตรงกลางของกลุ่มขัดแย้ง เพื่อให้เห็นถึงการกระทำและความรู้สึกของทั้งสองฝ่าย เช่น ตอนที่แม่ขึ้นได้สูญเสียทั้งบุตรชายและเรือนหลังใหญ่ที่เคยเป็นของหลวงประสิทธิ์จิ้นเจริญผู้เป็นบิดาของพ่อเทิดไป ผู้ประพันธ์ก็เลือกเล่าผ่านมุมมองของแม่วันที่รู้สึกสงสารไปกับชะตากรรมของแม่ขึ้น แต่ก็เข้าใจพ่อเทิดผู้เป็นสามีที่เคยถูกแม่ขึ้นกระทำการสิ่งที่ไม่ดีกับเขามาก่อนว่าเหตุใดสามีของตนจึงไม่อาจให้อภัยแม่เลี้ยงคนนี้ได้ ดังความในตอนที่ว่า

สามแม่ลูกจำต้องปล่อยเรือนใหญ่สองหลังที่คุณหลวงประสิทธิ์จิ้นเจริญยกให้อยู่อาศัยให้เป็นกรรมสิทธิ์ของเจ้าหนี

แม่วันมองเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยความปวดร้าวไปทั้งทรวงอก ขณะที่พ่อเทิดไม่สนใจใยดี...ไม่...แม่แต่จะปรายตามอง เมื่อยามที่แม่ขึ้นอุ้มโกศบรรจุกระดูกลูกชายพลางกระซิบบกระซิบ “ออกไปอยู่ด้วยกันที่บ้านใหม่ของเราจะลูก...”

เขาคงไม่สามารถให้อภัย ไม่สามารถทำใจกับสิ่งที่แม่ขึ้นเคยทำไว้กับคุณเตี้ยและมารดาของเขาได้

(ในวารวัน, หน้า 686)

มุมมองตะวันวาด

ตะวันวาดเป็นตัวละครเอกในนวนิยายเรื่อง ตะวันเบิกฟ้า เป็นตัวละครที่เป็นหลานย่าของแม่ วัน ตะวันวาดเป็นตัวแทนของคนรุ่นใหม่ที่ยังให้ความสำคัญกับพื้นที่ชนชลบุรีอันเป็นที่กำเนิดของตน ทั้งนี้ผู้ประพันธ์ได้ตั้งใจทำให้เห็นว่าเพราะตะวันวาดนั้นได้รับการเลี้ยงดูมาจากแม่วันโดยตรง

ดังตัวอย่างตอนที่ตะวันวาดนั่งอยู่แม่วันแล้วทวิทัศน์เดินทางกลับมาจากไปเที่ยวกรุงเทพฯ ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้เล่าผ่านมุมมองของตะวันวาดว่า

“ตะวันวาดผู้นั่งพับเพียบอยู่แทบเท้าคุณวันกระวีกระวาดลุกขึ้นนั่งคุกเข่า ยกมือไหว้ แต่พร้อมด้วยรอยยิ้มกว้างขวางตั้งแต่อีกฝ่ายเพียงย่างเท้าผ่านชുമหน้าประตูหน้า ดวงตาเป็นประกายพราวดีใจที่ได้พบ ได้อยู่ร่วมเรือนกันอีกครั้ง...สำหรับตะวันวาด สิ่งไหนหรือผู้ใดที่เป็นที่รักของคุณย่าวันของเธอ เด็กสาวก็พร้อมจะเคารพรักจนสุดใจเสมอ

(ตะวันเบิกฟ้า, หน้า 54)

ในบางกรณี ปิยะพร ศักดิ์เกษม ก็เลือกมุมมองของตะวันวาดเพื่อให้ข้อมูลถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้วย ดังเช่นตอนที่ตะวันวาดได้เข้าไปกรุงเทพฯ เธอตั้งใจจะไปซื้อวิทยุมาฝากคุณวัน แต่เมื่อไปปรึกษาคนรู้จักทำให้ทราบว่าขณะนั้นสัญญาณโทรทัศน์ได้ขยายพื้นที่ไปยังจังหวัดชลบุรีแล้ว ตะวันวาดจึงตัดสินใจซื้อโทรทัศน์แทนวิทยุไปฝากแม่วัน ดังความในตอนที่ว่า

เออ จริงของลูกตาล...พีวรรณา วิทยุเราก็มีแล้วตั้งสองเครื่อง ถึงจะเก่าก็เถอะ แต่โทรทัศน์ยังไม่มี ตอนแรก ๆ เห็นว่ามันไม่ค่อยชัด ทำให้ไม่มีใครคิดจะซื้อ แต่ถึงวันนี้คงชัดพอดูได้แล้วที่บ้านเรา ตะวันว่าถ้ามีสักเครื่องก็ดีเหมือนกัน คุณย่าน่าจะชอบและเด็กอย่างลูกตาล ณา ก็น่าจะดูด้วย ตะวันพอมีเงินคะ...อยากซื้อ...

(ตะวันเบิกฟ้า, หน้า 105)

จะเห็นได้ว่ามุมมองของตะวันวาด เป็นมุมมองของตัวละครคนรุ่นใหม่ แต่เป็นมุมมองที่ได้รับ การอบรมสั่งสอนและสืบทอดวิถีคิดจากตัวละครแม่วัน ผู้ซึ่งมีความรักความผูกพันกับท้องถิ่นชลบุรี นอกจากนั้นผู้ประพันธ์ยังใช้มุมมองของตะวันวาดบอกเล่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมชลบุรีด้วย

มุมมองฉญา

ปิยะพร ศักดิ์เกษม เลือกใช้มุมมองของตัวละครฉญา ในฐานะหลานยาย เป็นคนรุ่นที่ทันที่แม่วันได้เลี้ยงและอบรมมา ฉญาเป็นคนเก่ง ฉลาด และได้รับการสืบทอดเรื่องสำนึกรักบ้านเกิดจากผู้

เป็นย่าอย่างยิ่ง ดังจะเห็นได้จากการตัดสินใจที่จะไม่ทำงานที่กรุงเทพฯ แต่เลือกจะกลับมาอยู่ที่ชลบุรี และเมื่อแม่วันเสียชีวิตเธอก็ตัดสินใจที่จะอยู่เป็นหลักให้กับครอบครัว เพื่อช่วยเหลือกิจการโรงเรียนของบิดา และกิจการของแม่วัน ดังความในตอนที่ว่า

ฉญาจึงตัดสินใจย้ายเด็กเล็กมาไว้ที่นี่เพื่อให้มีบรรยากาศอบอุ่นอย่างบ้านพักอาศัย จัดให้โรงเรียนฉันทวิทย์ศึกษาที่เดิมเป็นแผนกประถม ส่วนมัธยมก็ย้ายออกไปชานเมือง และในปีที่ผ่านมาเองที่เธอเริ่มเจรจาเพื่อหาข้อตกลงในการร่วมทุนกับกลุ่มทุนใหญ่จากกรุงเทพฯ ที่มีธุรกิจด้านการค้าปลีก การแพทย์และการโรงแรม... เธอจึงแอบคิดวางแผนของตัวเองไว้หัวใจ... เธอจะอยู่เป็นหลัก บุ๊กเบิกให้วิทยาลัยมันคงยังยื่นได้รับความเชื่อถือได้ด้วยตัวของมันเอง (ขอบฟ้าราตรี หน้า 547)

อีกตัวอย่างหนึ่งเป็นมุมมองของฉญาในตอนทำเรื่อง ซึ่งเป็นเหมือนบทสรุปชะตากรรมของครอบครัวนี้ ฉญาไปยืนอยู่บนสะพานไม้ของโรงเรียนเทียบโป๊ะที่เคยเป็นฉากสำคัญในเรื่องในวาระวัน ซึ่งตอนนี้ได้กลายเป็นบ้านพักที่หลาน ๆ ของเธอมักพาเพื่อนไปค้าง การที่เธอมองเห็นเส้นขอบฟ้าตัดกับเส้นน้ำ ทำให้เธอได้เห็นว่ามันเป็นแค่เพียงภาพมายา เพราะอันที่จริงแล้วฟ้ากับน้ำไม่เคยบรรจบกัน เธอเกิดการตระหนักรู้ถึงสัจธรรมของชีวิตว่าที่เราต่างดิ้นรนแย่งชิงกันนั้นก็เพื่อสิ่งที่เป็นมายาโดยแท้ ดังความในตอนที่ว่า

เธอพบตัวเองยืนอยู่บนสะพานไม้ที่ทอดยาวลงไปทะเล โรงเรียนเทียบเรือโป๊ะเก่า แก่... สุดสายตาคือเส้นขอบฟ้า เส้นที่น้ำกับฟ้าพบบัน... ท่ามกลางแสงสว่างสดใสของทิวา มันดูเป็นจริงชัดเจนเหลือเกิน ทั้ง ๆ ที่จริงมันเป็นเพียงภาพมายา ไม่มีหรอกที่น้ำกับฟ้าจะบรรจบ ชีวิตมนุษย์ก็เป็นเพียงภาพมายาเช่นกัน เกิดขึ้นแล้วดับสูญ...

(ขอบฟ้าราตรี 551)

การเลือกผู้เล่าเรื่องและมุมมองทั้ง 2 แบบ ข้างต้น กล่าวคือ มุมมองของผู้เขียนเอง และมุมมองผ่านสายตาของตัวละครเอกทั้งสาม อาจช่วยให้เรื่องราวในนวนิยายชุดแม่วันเกิดมุมมองจากหลากหลายมิติ อย่างไรก็ตามผู้เขียนยังใช้มุมมองของแม่วันเป็นแกนร้อยของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชาตินิยมทั้งสามเรื่องเอาไว้ การรับรู้ข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ปรากฏในเรื่องก็มาจากประสบการณ์ที่ตัวละครเอกได้ประสบทั้งทางตรงและทางอ้อม จากกลวิธีนี้ทำให้ผู้อ่านได้รับรู้ความคิด ทัศนคติของตัวละครเอกที่มีความผูกพันกับพื้นที่ สังคม ประเพณีและวัฒนธรรมของชลบุรีที่มีพลวัตในช่วง 100 ปี ได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

4.4 สถานที่ในฐานะพื้นที่ของการเล่าเรื่อง

สถานที่หรือฉาก (setting) นับเป็นกลวิธีหนึ่งในการนำเสนอแนวคิดเรื่องท้องถิ่นนิยม จากการศึกษาพบกลวิธีการใช้สถานที่ 2 ลักษณะ ได้แก่ การใช้พื้นที่ตามขนบการเล่าเรื่องของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ และการใช้พื้นที่เชิงสัญลักษณ์

4.4.1 การใช้พื้นที่ตามขนบการเล่าเรื่องของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์

โดยปกติ นวนิยายอิงประวัติศาสตร์จะมีการนำสถานที่ที่มีบทบาทในประวัติศาสตร์ในช่วงที่ผู้เขียนเลือกมาเป็นเหตุการณ์สำคัญของเรื่อง แล้วกำหนดให้ตัวละครเอกไปปรากฏตัวในสถานที่สำคัญๆ เหล่านั้น จากการศึกษาพบว่า ปิยะพร ศักดิ์เกษม ก็ได้ใช้พื้นที่ตามขนบการเล่าเรื่องของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์เช่นเดียวกัน เช่น ถนนดินสายเดียวในจังหวัดชลบุรี ในปี พ.ศ. 2445 ซึ่งต่อมาเรียกว่าถนนวชิรปราการ สะพานเทพหัสดินหรือสะพานใหญ่ใช้ข้ามแม่น้ำบางปะกง ที่เปิดใช้เมื่อวันที่ 12 เมษายน 2494 หรือ หอพระพุทธสิหิงค์ มิ่งมงคลสิรินาถ พุทธบริษัทราชภัฏกุลสามัคคี ซึ่งเป็นหอพระประจำเมืองชลบุรี ชุมชนบางปลาสร้อย เป็นต้น

ตัวอย่างเช่น

ภาษีคือเงินที่เราต้องจ่ายให้หลวงทุกปี นายอาการก็คือคนที่จ่ายภาษีให้หลวงแทนเรา แล้วท่านค่อยมาเก็บกับเราอีกที...อย่างโรงบ่อนเบี้ยที่ปลายสะพานหน้าแก่ง (ปัจจุบันคือซอยศรีนิยม จังหวัดชลบุรี)

(ในวารวัน, หน้า 6)

อีกตัวอย่างหนึ่ง

มือของแม่วันอยู่ในมือย่าผู้จูงเธอผ่านตรอกแคบ ๆ เดินไปอีกไม่กี่ก้าวก็บรรลุถึงถนนดินสายเดียวในเมือง (ปัจจุบันคือถนนวชิรปราการ จังหวัดชลบุรี)

(ในวารวัน, หน้า 18)

อีกตัวอย่างหนึ่ง

“ที่ศาลเจ้ากวนก็จัดงานไม่เล็กหรอก แต่กว่าจะจัดก็วันมะรื่อง ย่าว่ามันจืดแล้ว เราไปดูกันวันแรกนั่นแหละดีที่สุด..ตอนแรกയാว่าจะพาไปดูวันสุดท้ายที่เขาจัดกันเป็นประจำที่ศาลเจ้าตีนทะเล (ปากซอยท่าเรือพลี ถนนวชิรปราการ จังหวัดชลบุรี)

(ในวารวัน, หน้า 142)

อีกไม่นานขบวนเสด็จก็ผ่านอาคารที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข (อยู่ตำแหน่งเดิม แต่ปัจจุบันเป็นตึก) ถึงศาลาว่าการ (อยู่บริเวณที่เป็นสภาวัฒนธรรมปัจจุบัน แต่อยู่ติดถนนแนวเดียวกับไปรษณีย์)

(ในวารวัน, หน้า 310)

“ที่นี้แต่เดิมเป็นวัดร้างเจ้าคะ สมัยที่มีการปราบอั้งยี่ที่แปดริ้ว ท่านแม่ทัพ”เอาพวกตัวเฮี้ยมาชำระความที่วัดคงศาลีย์” (ปัจจุบันคือตลาดสดบางทราย เหลือเพียงศาลกับป้ายวัดเท่านั้น)

(ในวารวัน, หน้า 323)

เช้าตรู่ของวันก่อนวันงานซึ่งจะมีถึงสามวันของงานกองข้าวคือเช้าตรู่ที่แม่วันแต่งตัวทะมัดทะแมงออกจากบ้าน มุ่งหน้าตรงไปยังศาลเจ้าพ่อหลักเมืองตีนสะพานยาว (ซอยที่ฆามาโรค ถนนวชิรปราการ จังหวัดชลบุรี)

(ในวารวัน, หน้า 347)

ในตอนท้ายผู้จัดงานก็จะถามเจ้าพ่อว่า การกองข้าวเย็นนี้จะให้จัดขึ้นที่ไหน โดยวันแรกเจ้าพ่อได้กำหนดให้จัดขึ้นที่ทุ่งนาหนองหญ้าปล้อง (ทิศเหนือของวัดราชบุรุษบำรุง จังหวัดชลบุรี) โดยให้หันหน้าศาลเพียงตาไปทางศาลเจ้าพ่อเขาน้อย ส่วนวันที่สองที่ที่นาหลังวัดใหม่ (ปัจจุบันคือศูนย์การค้าโพธิ์ร่มเกล้า)

(ในวารวัน, หน้า 354)

พี่วันจะไปไหนก็ไปด้วยกัน ถ้าพี่จะไปเก็บหญ้าอีгимแถวนั้น ฉันก็จะแวะไปที่ตะกาด (พื้นที่ริมทะเลที่เคยเป็นนาเกลือมาก่อน ปัจจุบัน คือบริเวณหอพระ โรงเรียนอนุบาล และศาลาประชาคม จังหวัดชลบุรี)

(ในวารวัน, หน้า 358)

อีกไม่ก็้อใจ ทั้งแม่วันและเจ้าเซียงก็เดินตัดป่าละเมาะหลังศาลาว่าการเมืองชลบุรีที่บริเวณนี้มีข่าวลือว่าเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ ซึ่งปลูกเรือนพักร้อนอยู่ที่ปลายสะพานหัวค่ายบ้านนายอากรหรือหลวงอำนาจจินนิกร เคยขี่ม้ามาดูและหมายตาไว้เป็นที่สร้างศาลกับศาลากลางหลังใหม่ (ศาลจังหวัดสร้างเสร็จในปี พ.ศ.2453 ศาลากลางหลังใหม่สร้างเสร็จในปี พ.ศ. 2454 ปัจจุบันตึกศาลจังหวัดเป็นตึกที่ทำการสภาวัฒนธรรมจังหวัด ส่วนตึกศาลา

กลาง ปัจจุบันคือที่ทำการเทศบาลฯ สำหรับตึกหลังนี้ น่าเสียดายมากที่มีผู้ปลดเอาตราแผ่นดินรัชกาลที่ 5 ของเดิมออกเสีย แล้วติดตราจังหวัดรูปเรือใบขึ้นไปแทนที่)

(ในวารวัน, หน้า 359)

“บนเขานั้นมีศาลเล็กๆ เขาเรียกว่าศาลเจ้าแม่สมมุข...” (สามมุข แต่ในบทสนทนาจะใช้ชื่อสมมุขตามพระราชนิพนธ์จดหมายเหตุ)

(ในวารวัน, หน้า 487)

“รื้อบ้านเสร็จก็เอาทองใส่เกวียน แล่นไปอยู่ที่ตะกาดโน้นเลยศาลาว่าการกับศาลจังหวัดออกไป ตรงที่ที่ท่านเจ้าเมืองเจ้าคุณประชาสัยสรเดช”เตรียมจะปลูกจวนข้าหลวง (จวนข้าหลวงนี้ปลูกแล้วรื้อไปตั้งตั้งแต่ปี พ.ศ.2505 เพื่อสร้างหอพระขึ้นเป็นที่ประดิษฐาน “พระพุทธรูปหิมาลัยมิ่งมงคลสิรินารถ พุทธบริษัทราชภัฏร์สามัคคี ชลบุรีปูชนียบพิตร” ดังที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน)

(ในวารวัน, หน้า 574)

“ฉันให้ไปถึงสวนทับทิม (ปัจจุบันคือสถานีตำรวจภูธรจังหวัดชลบุรี) ที่อยู่ถัดออกไปอีกหน่อย เขาก็ไม่ยอมไป บอกว่าแถวนั้นเปลี่ยว กลัวจะโดนปล้น...

(ในวารวัน, หน้า 574)

4.4.2 การใช้พื้นที่เชิงสัญลักษณ์ ความปลอดภัย ชัยชนะ และความทรงจำ

การใช้พื้นที่เชิงสัญลักษณ์ เป็นการขบขันความหมายของสถานที่ที่เกี่ยวกับแนวคิดท้องถิ่นนิยม จากการศึกษาพบว่าเรือนของแม่วันที่ประกอบไปด้วยเรือนหลายๆหลัง ซึ่งมีเครือญาติพักอาศัยกันนั้น หากเจ้าของเรือนเป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ มีความกตัญญู มีศีลธรรม ก็จะรักษาเรือนของตนไว้ได้ หากเป็นผู้มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมก็มักจะประสบเคราะห์กรรมไม่สามารถรักษาเรือนอาศัยของตนไว้ได้ ตัวอย่างการเลือกฉากเรือนในฐานะสัญลักษณ์สำคัญของเรื่อง เช่น

แสงเดือนส่องสว่างสาดฉายไปทั่ว...บ้านเรือนใหญ่โตแข็งแรง พาโลกกว้างชัดดูไว้เป็นมัน แนวต้นไม้ในกระถางที่ตั้งกันขวางแบ่งแนวอาณาเขตกลางนอกขานผลิดอกกระบัดใบงามตา...ภายใต้แสงเดือนสว่างนวล พ่อเทิดเห็นความเรียบร้อยและรุ่งเรืองบนเรือนใหญ่หลังนี้

และเขาคงไม่ได้ตาผาดไปหรอกที่มองเห็นไปว่าเรือนอีกสองหลังคล้ายมีมิติหม่นมัวอยู่ในเงามืดของรัตติกาล..

(ในวารวัน, หน้า 594)

ในนวนิยายชุดแม่วันหมู่เรือนเหล่านี้ได้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของความรุ่งโรจน์ ความเสื่อมถอย และการเกิดใหม่ หมุนเวียนไป เราจะได้เห็นร่องรอยของหมู่เรือนเหล่านี้เดินทางผ่านเวลามากกว่า 100 ปี ตามเรื่องราวชะตากรรมของตัวละครจากรุ่นสู่รุ่น ดังตัวอย่างเช่น

ท่ามกลางแสงสัวของเวลาเริ่มราตรี แม่วันมุ่งหน้าเดินกลับบ้าน...บ้านหลังใหญ่อันอบอุ่นด้วยผู้คน มั่งคั่งด้วยทรัพย์สินมีลูกๆที่เป็นความหวังของวันข้างหน้าอยู่รอบกาย มีความทรงจำถึงความสุขที่ผ่านเลยเต็มเปี่ยมอยู่ในหัวใจ

(ในวารวัน, หน้า 704)

สิ่งสำคัญกว่าบ้านคือคนที่อยู่ในบ้าน และผู้ทำหน้าที่เป็นประมุขของบ้าน หากประมุขของบ้านเป็นคนดี มีศีลธรรม ฉลาด รู้วิธีแก้ปัญหา ก็จะนำมาซึ่งความสุขร่มเย็นของคนในบ้าน ดังตัวอย่างในตอนที่ว่า

“ไม่ดีค่ะ” เด็กสาวผู้ยังเกาะแจอยู่ข้างกายคุณวัน มือหนึ่งเกาะหัวเข่าผู้เป็นย่าไว้แน่น รวากับทากว บอกทันที

“ตะวันจะนอนกับคุณย่า...อยู่กับคุณย่า ไม่ย้ายไปไหนค่ะ” ตะวันวาดไม่บอกว่าเธอกำลังกลัวเกรงการอยู่คนเดียวยิ่งนักเกรงว่าเมื่อห่างจากการปกป้องของผู้เป็นย่า

อีกมือหนึ่งซึ่งมีอิทธิพลไม่น้อยในชีวิตของเธอก็จะเอื้อมมากกว่าตัว พรากเธอไปจากชีวิตแสนสงบและอบอุ่นเคียงข้างคุณวันในบ้านหลังนี้

ผู้เยาว์ตั้งใจมั่น...อยู่ให้ติดกาย อยู่ภายในรัศมีการปกป้องของประมุขของบ้านเอาไว้... แล้วเธอจะปลอดภัย!

(ตะวันเบิกฟ้า, หน้า 8)

ความรู้สึกรักและผูกพันในเรือนหลังนี้ แม่วันได้ถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นหลานของเธอด้วย ดังเช่นความรู้สึกปลอดภัยและเป็นเจ้าของอย่างแท้จริงของตะวันวาด ดังตัวอย่างในตอนที่ว่า

แม้จะเหน็ดเหนื่อยจากการเดินทาง หากความตื่นเต้นดีใจก็ทำให้ตะวันวาดนอนไม่หลับ เด็กสาวลืมตาใส มองแผ่นผ้ารูปสี่เหลี่ยมที่ขึงกรอบ แสงจันทร์ซึ่งส่องลอดผ่านหน้าต่าง

ผ่านม่านผ้าลินินลงแปงแข็งที่ฉลุเป็นลายกุดันทั้งผืนเข้ามา ทำให้เพดานมุ้งกลายเป็นจอสีขาวสว่างเรืองราวกับจอหนัง

..ขณะนี้เรอนอนอยู่ในสถานที่ที่รู้สึกปลอดภัย และเป็นสถานที่ที่เป็นของเธออย่างแท้จริง..

ทุกตารางนิ้วที่เหยียบย่ำอยู่นอกหลังคาบ้านหลังนี้ ทุกเวลาเวลาที่ต้องอยู่ห่างไกลจากย่า ห่างไกลจากปากกับลุงผู้เมตตาเลี้ยงดูเธอตลอดมา คือทุกตารางนิ้ว ทุกนาที่ที่เด็กสาวรู้สึกเหมือนกับเป็นคนนอก รู้สึกว่าอยู่ผิดที่ผิดทาง รู้สึกเหมือนไม่มีความมั่นคงรู้สึกเหมือนมีอันตรายดักรออยู่ทุกขณะจิต

(ตะวันเบิกฟ้า, หน้า 12)

รวมทั้งตัวละครฉภา ซึ่งเป็นหลานยายและเป็นตัวละครเอกในขอบฟ้าราตรี และเป็นผู้ที่สืบทอดเจนาของแม่วันผู้เป็นย่า ดังความในตอนที่ว่า

“ฉภาคมั่นใจว่าเมื่อฉภากลับมาอยู่บ้าน ทุกอย่างจะดีขึ้นแน่นอน ไม่ว่าจะเป็นอย่างคุณยายแม่ หรือน้าเล็ก ฉภาควบคุมดูแลทุกอย่างได้อยู่มีแน่นอนค่ะ” หญิงสาวยกมือห้ามเมื่อเห็นพี่ชายเลิกไม้ถึงเพื่อน ๆ และวีรกรรมยามเยาว์ หันกลับมาอ้าปากเตรียมทักท้วง

ความรักความเป็นห่วงในดวงตาของเธอทำให้เธอรู้ว่าฉมายังคงกังวลและเป็นห่วงว่า นี่คือการยอมอุทิศตนเสียสละเพื่อผู้อื่นมากเกินไปของเธอหรือเปล่า

“...และมันจะดีกับฉภาด้วยค่ะ ฉภารู้แล้วว่านี่คือสิ่งที่ตัวเองต้องการ นอกจากทุกคนจะมีความสุข อบอุ่น มั่นใจขึ้นแล้ว ฉภาเองก็มีความสุข อบอุ่น มั่นใจขึ้นที่บ้านของเราด้วยค่ะ”

(ขอบฟ้าราตรี, หน้า 445)

หมูโรงเรือนเทียบโปะจึงเป็นเสมือนสัญลักษณ์ของความเป็นท้องถิ่นชลบุรีว่าเป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วยความปลอดภัย ไม่ว่าจะตัวละครจะประสบปัญหาจากที่ใดเมื่อกลับมา “บ้าน” ก็จะได้รับความปลอดภัย เมื่อตัวละครอดทน ใช้สติปัญญาตั้งรับปัญหาต่าง ๆ แล้วก็สามารถเป็นผู้ชนะได้ในที่สุด ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของ “บ้าน” ยังเต็มไปด้วยเรื่องราวแห่งความทรงจำ หากพิจารณาไตร่ตรองจากความทรงจำทั้งด้านดีและไม่ดีแล้วก็อาจทำให้เราเข้าใจปัจจุบันและสามารถก้าวสู่ออนาคตได้อย่างมั่นคง

4.5 การยืมขนบเรื่องเล่าประเภทนวนิยายอิงประวัติศาสตร์จากส่วนกลาง

จากวิทยานิพนธ์เรื่อง “วิเคราะห์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์การเสียดังกรหรือยุทธยาครั้งที่ 2” (อภิรักษ์ ชัยปัญหา, 2546, หน้า 96-103) ได้แบ่งยุคสมัยของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์การเสียดังกรหรือยุทธยาครั้งที่ 2 ออกเป็น 3 ยุค ได้แก่ ยุคเริ่มต้น ยุคปรับตัว และยุครุ่งเรือง

ยุคเริ่มต้น พ.ศ. 2477-2491

ในยุคเริ่มต้นนี้ เป็นยุคที่นวนิยายเพิ่งมีการพัฒนาขึ้นจนมีลักษณะเป็นตัวของตัวเองไม่นานนัก วรรณกรรมรูปแบบนวนิยายค่อย ๆ ได้รับการยอมรับจากผู้อ่านในระดับมหาชนมากยิ่งขึ้น จากที่เป็นเพียง “เรื่องอ่านเล่น” (ก่อนจะมีการบัญญัติศัพท์ “นวนิยาย” เพื่อใช้เรียกคำว่า NOVEL นั้น ในยุคแรก ร.5-ร.7 ต้นรัชกาล เรียกวรรณกรรมในรูปแบบนี้ว่า “เรื่องอ่านเล่น”) จนกลายเป็นวรรณกรรมรูปแบบใหม่แต่งด้วยร้อยแก้วที่มีความสำคัญต่อวงวรรณกรรมไทย กลายเป็นรูปแบบการประพันธ์ที่มีความสำคัญและได้รับความนิยมในสมัยต่อมาจนกระทั่งปัจจุบัน

เมื่อนวนิยายได้รับการยอมรับจากผู้อ่านมากขึ้น จนกระทั่ง “เรื่องอ่านเล่น” กลายเป็นเรื่องที่หนังสือพิมพ์และวารสารในสมัยนั้นต้องตีพิมพ์เป็นเรื่องประจำ ผลการศึกษาของสุพรรณิ วราทร เรื่อง ประวัติการประพันธ์นวนิยายไทยตั้งแต่สมัยเริ่มแรกจนถึง พ.ศ. 2475 และรื่นฤทัย สัจพันธุ์ เรื่อง วรรณคดีวิจารณ์ไทย พ.ศ. 2453 - 2500 พบว่า นวนิยายอิงประวัติศาสตร์จัดเป็นหนึ่งในแนววรรณกรรมพาฝันที่ได้รับความนิยมอย่างสูงในยุคสมัยนั้นเป็นอย่างมาก

ลักษณะการสร้างและการเสพนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ในยุคเริ่มต้นนี้ ยังอยู่บนพื้นฐานของการจัดให้นวนิยายประเภทนี้เป็นเพียง “เรื่องอ่านเล่น” หรือเรื่อง “เกร็ดพงศาวดาร” ซึ่งมีลักษณะคล้ายนิทาน ตำนาน หรือแม้แต่เรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ ที่คนไทยให้ความนิยมอยู่ก่อนแล้ว เพียงแต่ตัดเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ออกเท่านั้น

เมื่อพิจารณาทั้งรูปแบบและเนื้อหา รวมทั้งผลกระทบต่อผู้อ่านระดับมหาชน โดยเปรียบเทียบกับบริบททางสังคมที่กำลังได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ นักวิชาการทางวรรณคดีจึงจัดให้นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ในยุคนี้เป็นหนึ่งในวรรณกรรมพาฝันที่พาให้ผู้อ่านหลีกเลี่ยงหนีจากสภาพชีวิตความเป็นจริงที่ไม่ได้รื่นรมย์นัก

บทบาทของผู้อ่านทั่วไปในยุคเริ่มต้นทั้งในด้านความนิยมและด้านนิยามที่มีต่อแนวเรื่องโลดโผนผจญภัยของผู้อ่าน ส่งผลต่อการสร้างสรรค์ของผู้แต่งที่ต้องตอบสนองความต้องการของผู้อ่านด้วย ในยุคนี้ผู้อ่านยังมิได้เกิดความคาดหวังในเรื่องความถูกต้องของข้อมูลประวัติศาสตร์ในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์นัก ผู้แต่งจึงมิได้อ้างอิงหลักฐานและที่มาของข้อมูลประวัติศาสตร์ในผลงานของตน

ยุคปรับตัว พ.ศ. 2508-2517

ในช่วงปี พ.ศ. 2508-2517 นับว่าเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญของวรรณกรรมประเภทนวนิยาย กล่าวคือ จากที่นวนิยายมีสถานภาพเป็น “เรื่องอ่านเล่น” โดยมีแนวนิยามหลักเป็นเรื่อง “เริงรมย์” ใน

ระยะต้นนั้น ค่อย ๆ พัฒนาขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และความคิดของ คนรุ่นใหม่ที่ได้รับการศึกษาระดับสูงขึ้น คนหนุ่มสาวในมหาวิทยาลัยเริ่มตั้งคำถาม ถกปัญหาสังคม และปรัชญาในการดำเนินชีวิต แม้จะอยู่ท่ามกลาง “บรรยากาศปิดกั้นทางปัญญา” ก็ตาม จากกระแส นิยม “ศิลปะเพื่อชีวิต” เกิดมาตรฐานการประเมินคุณค่าวรรณกรรมใหม่ โดยพิจารณาว่าวรรณกรรม ใดที่รับใช้มหาชนวรรณกรรมเรื่องนั้นมีคุณค่า ส่งผลให้วรรณกรรมแนวอัตถนิยม โดยเฉพาะ วรรณกรรมการเมืองได้รับความนิยมมากขึ้น ส่วนวรรณกรรมประเภท เรืองมย์ก็ยังมีอยู่แต่ลดความ นิยมและจำนวนลงมาก

ดังที่ได้เสนอไปแล้วว่า ในยุคเริ่มต้นนั้นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์จัดอยู่ในวรรณกรรมประเภท พาฝัน เรื่องเรืองมย์ เมื่อมาสู่ยุคที่ผู้อ่านนิยมเรื่องที่มีสาระสะท้อนปัญหาของสังคม นวนิยายอิง ประวัติศาสตร์จึงลดความนิยมลงมาก ยกเว้นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่อง ฟ้าใหม่ ของ ศุภร บุนนาค เท่านั้นที่นำเหตุการณ์การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 มาเสนอในช่วงเวลาดังกล่าว เมื่อ ประพันธ์และตีพิมพ์จำหน่ายไปได้ระยะหนึ่งก็ต้องหยุดมิได้ประพันธ์ อาจเพราะการตอบรับจากผู้อ่าน ระดับมหาชนไม่ดีเท่าที่ควร จนกระทั่งมีผู้อ่านท่านหนึ่งซึ่งเป็นผู้ใหญ่ที่ ศุภร บุนนาคเคารพนับถือได้ แสดงความชื่นชมและนวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่องนี้เป็นอย่างมาก จึงได้ประพันธ์ต่อจนจบ ผู้ใหญ่ ท่านนั้นให้เหตุผลสำคัญ 2 ประการ ในการแสดงความประสงค์ที่จะอ่านนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ เรื่องนี้ต่อ ดังนี้

1. รักพระราชวังโบราณแห่งกรุงศรีอยุธยา
2. ใคร่ทราบเรื่องราวของกรุงศรีอยุธยาในระยะท้าย

จากความประสงค์ข้างต้น แม้จะเป็นเพียงเหตุผลในการอ่านนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ใน ระดับปัจเจก แต่ก็ได้สะท้อนให้เห็นรสนิยม และความคาดหวังของผู้อ่านที่เป็นชนชั้นสูงในเวลานั้นได้ เป็นอย่างดี กล่าวคือ ผู้อ่านที่เป็นชนชั้นสูงอ่านนวนิยายอิงประวัติศาสตร์การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 เนื่องเพราะเป็นเรื่องราวในอดีตที่ไทรยละเอียดสภาพบ้านเมือง รวมทั้ง “พระราชวัง” ของอาณาจักร อยุธยาที่เคยรุ่งโรจน์ เหตุผลนี้สะท้อนแนวคิดการโหยหาอดีตที่งดงามของผู้อ่านกลุ่มนี้ได้เป็นอย่างดี

ส่วนเหตุผลประการที่สองนั้น สะท้อนให้เห็นถึงความคาดหวังของผู้อ่านที่ต้องการ “รู้” เบื้องหลังประวัติศาสตร์ที่ผู้แต่งจะนำเสนอ ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งระดับที่อยากรู้ว่าผู้แต่งตีความเหตุการณ์ ประวัติศาสตร์นั้นช่วงนี้ออกมาอย่างไร และระดับที่อยากรู้เนื่องจากไม่รู้มาก่อน เป็นผู้อ่านประเภทมุ่งรู้ เบื้องหลังทางประวัติศาสตร์ ที่อ่อนประสบการณ์การสพวรรณกรรมและชาตภูมิรู้ทางประวัติศาสตร์

อาจกล่าวได้ว่า ผู้อ่านนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ในยุคแห่งการปรับตัวนี้ เกิดความคาดหวังให้ ผู้แต่งนำเสนอข้อมูลที่เป็นเบื้องหลังประวัติศาสตร์ในนวนิยายมากขึ้น นอกเหนือจากการอ่านเพื่อมุ่ง รับความบันเทิงในฐานะ “เรื่องเรืองมย์”

บริบททางสังคมด้านวรรณกรรม หลังจากปี พ.ศ. 2519 เป็นยุครุ่งเรืองของวรรณกรรม การเมือง เมื่อบรรยากาศทางการเมืองได้คลี่คลายมาสู่ความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น แม้ว่าจะไม่เต็มรูปแบบก็ตาม ความนิยมและการให้คุณค่าของวรรณกรรมประเภทนี้ก็ลดน้อยลง

แม้ว่าความนิยมวรรณกรรมการเมืองที่มุ่งเน้นความจริงจัง มุ่งนำเสนอสาระทางการเมืองจะลดความนิยมลงมาก แต่วรรณกรรมแนวอัตถนิยมก็ยังคงได้รับความนิยมและถือเป็นมาตรฐานในการประเมินคุณค่าของวรรณกรรมต่อมา ดังจะเห็นได้จากวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลจากสถาบันต่าง ๆ มักเป็นเรื่องที่นำเสนอและสะท้อนปัญหาสังคมตามทรรศนะของผู้แต่ง

อย่างไรก็ตามนวนิยายที่นำเสนอความขัดแย้งในครอบครัว ตามนิตยสารต่าง ๆ ก็ยังคงมีปริมาณมากที่สุดในระยะนี้ สะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มผู้อ่านส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่มุ่งรับความบันเทิงเป็นสำคัญ

ในด้านพัฒนาการของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ในยุคนี้ นับว่ามีความศึกษาคึกทั้งทางด้านผู้แต่งและผู้อ่าน ดังจะเห็นได้ว่าการสร้างสรรค์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์กลุ่มนี้ขึ้นถึง 5 เรื่อง คือ เลือดสุพรรณ สายโลหิต นายขนมต้ม คนดีศรีอยุธยา และ จอมทหารธรรมธิเบศ ความศึกษาคึกของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์กลุ่มกรณีสึกษานี้ อาจมีผลมาจากการเจริญเติบโตของวงวรรณกรรมไทย ทั้งทางด้านสำนักพิมพ์ที่พัฒนาการบริหารจากที่เป็นสำนักพิมพ์ขนาดเล็ก ใช้ระบบครอบครัวมาเป็นสำนักงานใหญ่ มีการจัดการและการตลาดอย่างชัดเจน

ในด้านกลุ่มผู้อ่านก็ได้ขยายตัวและมีความสนใจที่หลากหลายเนื่องจากการได้รับการศึกษามากขึ้น ทั้งบรรยากาศทางการเมืองได้พัฒนามาสู่ความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้นด้วย กลุ่มผู้อ่านนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ มีครบทั้ง 3 ประเภท ทั้งผู้อ่านที่มุ่งรับความบันเทิง ผู้อ่านที่มุ่งรู้เบื้องหลังประวัติศาสตร์ และผู้อ่านมุ่งวิเคราะห์วิจารณ์

บทบาทของผู้อ่านประเภทที่ 3 คือ ผู้อ่านที่มุ่งวิเคราะห์วิจารณ์นั้น นับว่ามีบทบาทต่อกระบวนการสร้างสรรค์ทั้งต่อผู้แต่งและผู้อ่านมหาชน เพราะ “เมื่อมีการเขียนบทวิจารณ์ ผู้เสพบทวิจารณ์ก็คือผู้สร้างวรรณคดีและผู้รู้โดยทั่วไป บทวิจารณ์จึงเป็นตัวกลางระหว่างผู้สร้างงานและผู้อ่าน ดังนั้น ผู้อ่านประเภทนี้จึงมีส่วนในการกำหนดมาตรฐานการสร้างสรรค์ของผู้แตงนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ในยุคนี้ ในขณะที่เดียวกันก็มีอิทธิพลต่อรสนิยมและช่วยเพิ่มประสบการณ์ในการเสพให้กับผู้อ่านทั่วไปด้วย

จากประสบการณ์ในการเสพวรรณกรรมของผู้อ่านที่มีมากขึ้น ทำให้ผู้อ่านเกิดความคาดหวังในการอ่านนวนิยายอิงประวัติศาสตร์มากขึ้น กล่าวคือนอกจากคุณค่าทางด้านความบันเทิง อันเกิดจากศิลปะการประพันธ์ของผู้แต่งแล้ว ผู้อ่านคาดหวังให้ผู้แตงนำเสนอข้อมูลทางประวัติศาสตร์อย่างถูกต้องด้วย ดังนั้น เพื่อยืนยัน “ความถูกต้อง” ของข้อมูลที่ผู้แตงนำมาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานของตน จึงเกิดการยืมเทคนิคการเขียนงานวิชาการแบบ “เชิงอรรถ” มาใช้ในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์

เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือในการแต่งนวนิยายประเภทนี้ โดยการอ้างหลักฐานของแหล่งข้อมูลที่น่ามาใช้ ซึ่งวิธีการนี้กลับสวนทางกับคำกล่าวอ้างของผู้แต่งที่มักออกตัวว่าผลงานของตนเป็นเพียง “เรื่องแต่งจากจินตนาการ”

กล่าวโดยสรุป ผู้อ่านในยุคนี้เป็นผู้่านที่มีประสบการณ์ในการเสพวรรณกรรมมากขึ้น ทำให้เกิดความคาดหวังต่อนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ในด้านความถูกต้องของการนำเสนอข้อมูลประวัติศาสตร์ ซึ่งน่าจะส่งอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ เทคนิคการนำเสนอของผู้แต่งด้วย

จากการแบ่งยุคของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์การเสียดังกรงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ถึงพัฒนาการของการสร้างสรรค์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของนักประพันธ์ด้วย จากการเป็นเพียงนวนิยายในกลุ่มโรมานซ์มาสู่การเป็นนวนิยายที่เน้นการให้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ถูกต้องควบคู่ไปกับเรื่องราวของตัวละคร จุดเปลี่ยนที่สำคัญได้แก่การเกิดขึ้นของนวนิยายเรื่อง สี่แผ่นดิน ในยุคปรับตัว ผลงานการประพันธ์ของหม่อมราชวงศ์ศีกฤทธิ ปราโมช ซึ่งได้กลายเป็นการสร้างมาตรฐานใหม่ให้แก่การแต่งนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของไทย และกลายเป็นสูตรที่ส่งอิทธิพลต่อนักเขียนไทยในระยะต่อมา

ลักษณะเด่นของ สี่แผ่นดิน ที่ส่งอิทธิพลต่อการเขียนนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของนักเขียนในชั้นหลัง เช่น การเล่าประวัติศาสตร์ผ่านมุมมองของตัวละครเอกหญิงที่เริ่มต้นตั้งแต่วัยเด็กจนถึงเข้าสู่วัยชรา และใช้การรับรู้ของตัวละครเอกหญิงเป็นแกนร้อยประวัติศาสตร์ที่ผู้ประพันธ์นำมาตีความและเล่าใหม่ในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของตน การใช้ความเจริญและแตกสลายของครอบครัวเปรียบเทียบกับขุนนางกับประวัติศาสตร์ชาติ โดยใช้ความปรารถนาที่จะประคับประคองความขัดแย้งของคนในครอบครัวของตัวละครเอกหญิงเป็นโครงเรื่อง รวมทั้ง การสอดแทรกขนบทำเนียมประเพณี และวัฒนธรรมที่กำลังสูญหายไปกับการเรียนรู้โลกและชีวิตไปกับตัวละครเอกหญิง ซึ่งนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่มีลักษณะได้รับอิทธิพลจากสี่แผ่นดิน เช่น รมฉัตร ของทมยันตี สายโลหิต ของโสภาค สุวรรณ สองฝั่งคลอง ของ ว.วินิจฉัยกุล เป็นต้น

จากการศึกษาพบว่า นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชุดแม่วันน่าจะยืมขนบการเล่าประเภตนวนิยายอิงประวัติศาสตร์จากส่วนกลางมาใช้เป็นแบบอย่าง ดังจะเห็นได้จากการ

1. ใช้โครงสร้างการเล่าประวัติศาสตร์ผ่านตัวละครเอกหญิงตั้งแต่วัยเด็กจนเสียชีวิต ซึ่งมีลักษณะคล้ายนวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่องสี่แผ่นดิน ของ ม.ร.ว.ศีกฤทธิ ปราโมช หรือเรื่อง รมฉัตร ของทมยันตี โดยใช้การรับรู้ตามสถานและบทบาททางสังคมของตัวละครเอกหญิงเป็นแกนร้อยข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ผู้เขียนเลือกนำมาใช้ในการประพันธ์ของตน สำหรับในนวนิยายชุดแม่วันตัวละครเอกที่เป็นแกนร้อยได้แก่ แม่วัน ซึ่งปิยะพร ศักดิ์เกษมสร้างขึ้นให้เป็นผู้แกนร้อยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชลบุรี ชื่อน่าสังเกตคือการเรียกชื่อตัวละครเอกว่า “แม่” คล้ายกับการเรียกตัวละครเอกคือ พลอย จากนวนิยายเรื่อง สี่แผ่นดิน ว่า “แม่พลอย” เมื่อพิจารณาการใช้ข้อมูล

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ปิยะพร ศักดิ์เกษม นำมาใช้นวนิยายชุดนี้พบว่า มักผูกโยงกับประวัติศาสตร์ชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความสำคัญกับเมืองชลบุรีกับสถาบันพระมหากษัตริย์ของไทย

2. การกำหนดให้ชะตากรรมของครอบครัวตัวละครเอกคู่ขนานกับประวัติศาสตร์

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์หลังสี่แผ่นดิน มักกำหนดให้ตัวละครรุ่นลูกและหลานมีความขัดแย้งกันเป็นตัวสะท้อนถึงสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป สี่แผ่นดิน และ รมณัตร์ ต่างใช้ประวัติศาสตร์ชาติมาเป็นเหตุการณ์เบื้องหลัง ในขณะที่ปิยะพร ศักดิ์เกษม ใช้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชลบุรีมาเป็นฉากเหตุการณ์ของเรื่องโดยให้เดินคู่ขนานกับชะตากรรมของตัวละครแม่วันกับภารกิจในการประคับประคองความขัดแย้งกันเองของคนในครอบครัว ต่างกันตรงที่ว่าประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชลบุรีนั้นไม่มีความขัดแย้งรุนแรงแบบประวัติศาสตร์ชาติ เช่น การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 การสวรรคตของพระมหากษัตริย์ การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตย ที่ส่งผลกระทบต่อตัวละครอย่าง แม่พลอย ใน สี่แผ่นดิน

สำหรับนวนิยายชุดแม่วันใช้การเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมจากสังคมเกษตรกรรม ประมง มาสู่การเป็นสังคมเมือง ทุนนิยม รวมทั้งปัญหาเสพติดและการพนัน ซึ่งเป็นภัยที่มาจากนอกเมืองที่เข้ามาทำลายความเข้มแข็งของชุมชนเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่เดินคู่ขนานกับความขัดแย้งของคนในครอบครัวของแม่วัน ซึ่งแม่วันและหลานทั้งสองคือตะวันวาดและฉวีคือตัวละครที่มีการสืบทอดแนวคิดและอุดมการณ์ในความรักและห่วงหาอาลัยความเป็นท้องถิ่นของตน และพยายามประคับประคองครอบครัวของตนให้พ้นจากภัยของสังคมเมืองข้างต้น

3. การสอดแทรกขนบ ธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมที่กำลังสูญหาย

ขนบในการสอดแทรกขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมที่กำลังสูญหายไปของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ นับเป็นเครื่องแสดงถึงภูมิรู้ของผู้เขียนนวนิยายประเภทนี้อย่างหนึ่ง เพราะได้ช่วยยกระดับให้นวนิยายซึ่งเป็นเรื่องอ่านเล่น กลายเป็นงานวรรณกรรมที่ทรงคุณค่าในแง่ของเป็นวรรณกรรมที่ช่วยบันทึกขนบ ธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมที่กำลังสูญหาย ซึ่งมักปรากฏในงานนวนิยายอิงประวัติศาสตร์หลังสี่แผ่นดิน

ในนวนิยายชุดแม่วัน ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้พยายามเก็บรายละเอียดขนบ ธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม ตามระยะเวลาของเหตุการณ์ในช่วง 100 ปี ของจังหวัดชลบุรี ดังปรากฏจากการกำหนดวิถีชีวิต การประกอบอาชีพของตัวละคร อาหาร การแต่งกาย การคมนาคม การศึกษา การสาธารณสุข ที่อยู่อาศัย ความเชื่อประเพณีที่เกี่ยวกับศาสนาต่างๆ ตลอดจนการเล่นต่างๆ

ชุตินันท์ มาลาธรรม (2557, หน้า 325) ได้ศึกษานวนิยายเรื่องในวาระวัน หนึ่งในนวนิยายชุดแม่วัน ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมของชาวชลบุรีที่ปรากฏในเรื่องไว้ว่า วัฒนธรรมที่ปรากฏแบ่งเป็น

วัฒนธรรมทางวัตถุและวัฒนธรรมด้านจิตใจ ในด้านวัตถุนั้นปรากฏทั้งที่เป็นที่อยู่อาศัยอันเป็นเอกลักษณ์ของชาวบางปลาสร้อย ที่นิยมอยู่กันเป็นชุมชนที่สร้างบ้านในทะเล โดยมีสะพานเชื่อมระหว่างกันเรียกว่าชุมชนบ้านสะพาน ส่วนในพื้นที่พนัสนิคมซึ่งเป็นชุมชนของชาวลาวนิยมอาศัยเป็นเรือนไม้แกะสลัก ในด้านการแต่งกายพบว่า ปิยะพร ศักดิ์เกษมได้สะท้อนการเปลี่ยนแปลงความนิยมไปตามยุคสมัย ไม่ว่าจะเป็น การเปลี่ยนแปลงจากการนิยมุ่งโจงกระเบนห่มผ้าแถบ นิยมสวมทองคำเป็นเครื่องประดับ มาสู่การนุ่งผ้าถุงสวมเสื้อลูกไม้ ผมหัดลอน และนิยมใส่เครื่องประดับด้วยเพชรหรือการสวมหมวกตามนโยบายรัฐนิยม

ในด้านจิตใจ ได้แก่ ความเชื่อ ประเพณีต่างๆ การยึดมั่นในเรื่องการทำความดี ความเชื่อเรื่องกรรมเป็นเครื่องกำหนดชะตาชีวิต การเน้นย้ำการปฏิบัติตามหลักเบญจศีลและฆราวาสธรรม โดยมี ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ปรากฏอยู่ด้วย เพื่อขบขันให้การทำความดีมีประโยชน์ในการดำเนินชีวิตชัดเจนยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามความเชื่อเรื่องผีซึ่งเป็นความเชื่อประจำถิ่นของชลบุรีก็ยังคงปรากฏด้วยเช่น ความเชื่อเรื่องผีเปรตซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดงานบุญกองข้าว ประเพณีวิ่งควาย งานทิ้งกระจาด เป็นต้น ซึ่งบางประเพณีได้สูญหายไปแล้ว การสอดแทรกรายละเอียดของประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อต่างๆ ที่ปรากฏในนวนิยายจึงเป็นการอนุรักษ์ประเพณีเหล่านี้ด้วยอีกทางหนึ่ง

สำหรับในนวนิยายเรื่องตะวันเบิกฟ้าและขอบฟ้าราตรี แม้ผู้เขียนจะไม่ได้ให้ข้อมูลทางขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมมากเท่าในนวนิยายเรื่องในวาระวัน แต่ก็ได้แสดงให้เห็นการค่อยๆ สูญหายไปของประเพณีและวัฒนธรรมเหล่านั้นและแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงความเจริญทางวัตถุแบบสังคมเมืองในระบบทุนนิยมที่เข้ามามีอิทธิพลต่อจิตใจของผู้คนท้องถิ่นอย่างไรบ้าง

อาจเป็นไปได้ว่าปิยะพร ศักดิ์เกษม ประทับใจในโครงสร้างการเล่าเรื่องตามขนบการเล่าเรื่องของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์กระแสหลัก จึงนำมาเป็นแรงบันดาลใจในการประพันธ์ของตน การใช้โครงสร้างของเรื่องเล่าประวัติศาสตร์ในนวนิยายกระแสหลักในลักษณะเช่นนี้ยิ่งทำให้เห็นถึงเจตนาของผู้เขียนที่ต้องการนำเสนอประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนิยมจังหวัดชลบุรีให้สอดคล้องกับประวัติศาสตร์ชาติอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

กลวิธีการนำเสนอแนวคิดที่ผู้แต่งใช้กลวิธีการสร้างโครงเรื่องเพื่อนำเสนอแนวคิด แบ่งเป็น 2 กลวิธี ได้แก่ การลำดับเหตุการณ์ของเรื่องให้สอดคล้องประวัติศาสตร์ชาติ การอ้างตำนานประจำถิ่นเกร็ดประวัติศาสตร์ ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้านกลวิธีการสร้างตัวละครเพื่อนำเสนอแนวคิด พบ 3 กลวิธี ได้แก่ การเล่าลักษณะนิสัยของตัวละครโดยตรง การเล่าลักษณะนิสัยของตัวละครโดยอ้อม และการเล่าลักษณะนิสัยของตัวละครจากการสร้างตัวละครอื่น ด้านการเลือกผู้เล่าเรื่องและมุมมองของการเล่าเรื่อง พบว่าการเลือกใช้ผู้เล่าเรื่องต่างประเภท ทั้งผู้เล่าแบบผู้ประพันธ์และผู้เล่าแบบเสมือนมีตัวตน ส่วนมุมมองของการเล่าเรื่องพบว่าผู้แต่งใช้การเล่าเรื่องทั้งจากมุมมองของตัว

ละครเอกในนวนิยายแต่ละเรื่อง และตัวละครอื่นๆ ในฐานะผู้ร่วมเหตุการณ์ และผู้ที่ไม่ได้อยู่ในเหตุการณ์ ด้านสถานที่ในฐานะพื้นที่ของการเล่าเรื่อง พบว่าผู้แต่ง ใช้ 2 กลวิธีในการนำเสนอแนวคิด ได้แก่ การใช้พื้นที่ตามขนบการเล่าเรื่องของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ และการใช้พื้นที่เชิงสัญลักษณ์ เพื่อแสดงถึงความปลอดภัย ชัยชนะ และความทรงจำ ของตัวละครเอกในแต่ละเรื่อง ในด้านการยืมขนบเรื่องเล่าประเภทนวนิยายอิงประวัติศาสตร์จากส่วนกลาง พบ 3 ลักษณะ ได้แก่ ใช้โครงสร้างการเล่าประวัติศาสตร์ผ่านตัวละครเอกหญิงตั้งแต่วัยเด็กจนเสียชีวิต การกำหนดให้ชนะตากรรมของครอบครัวตัวละครเอกคู่ขนานกับประวัติศาสตร์ และการสอดแทรกขนบ ธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมที่กำลังสูญหาย

กลวิธีดังกล่าวได้ช่วยขับเน้นแนวคิดท้องถิ่นนิยม ตามแบบประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชาตินิยมให้ปรากฏชัดเจนยิ่งขึ้น ปิยะพร ศักดิ์เกษม สามารถใช้กลวิธีการประพันธ์จัดวางองค์ประกอบของนวนิยาย ผนวกข้อมูลประวัติศาสตร์ชาติให้เข้ากับเกล็ดประวัติศาสตร์ ตำนาน ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อย่างแนบสนิท โดยใช้ชะตากรรมของตัวละครเอกซึ่งเกิดจากจินตนาการของผู้ประพันธ์ให้เป็นตัวแทนของผู้ที่อยู่เบื้องหลังประวัติศาสตร์เหล่านั้น นอกจากนี้ผู้แต่งยังใช้ตัวละครในฐานะผู้ถ่ายทอดความคิดและอุดมการณ์สื่อสารมายังผู้อ่านในปัจจุบันอีกด้วย เมื่อพิจารณาขนบการประพันธ์พบว่า ปิยะพร ศักดิ์เกษม น่าจะยืมขนบการประพันธ์ของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์จากส่วนกลาง ซึ่งได้กลายเป็นมาตรฐานของความงามและคุณภาพการแตงนวนิยายอิงประวัติศาสตร์

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

สรุป

การศึกษาวิจัยเรื่อง ท้องถิ่นนิยมในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของปิยะพร ศักดิ์เกษม พบว่า นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของปิยะพร ศักดิ์เกษม เป็นการเล่าเรื่องด้วยสายตาของคนในชุมชนเอง การที่ผู้เล่าเรื่องเป็นที่ยอมรับในฐานะนักเขียนที่มีคุณภาพ และมีชื่อเสียงในการประพันธ์นวนิยายจาก ส่วนกลาง ทำให้นวนิยายประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชลบุรี ได้รับการยอมรับจากวงวรรณกรรมจากส่วนกลางด้วย การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 2 ประการ ได้แก่ เพื่อศึกษาแนวคิดท้องถิ่นนิยม ที่ปรากฏในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของ ปิยะพร ศักดิ์เกษม และเพื่อศึกษากลวิธีนำเสนอแนวคิด ท้องถิ่นนิยมในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของ ปิยะพร ศักดิ์เกษม

จากการศึกษาพบว่า

1. แนวคิดท้องถิ่นนิยมที่ปรากฏในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์นวนิยายชุดนี้ สอดคล้องกับ กระแสประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชาตินิยม ที่มุ่งเชื่อมโยงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนิยมเข้ากับประวัติศาสตร์ ชาติ พบ 5 แนวคิดสำคัญ ได้แก่

1. แนวคิดเรื่องชลบุรีมีความสำคัญเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ชาติ
2. แนวคิดเรื่องชลบุรีเป็นพื้นที่หลากหลายชาติพันธุ์
3. แนวคิดเรื่องชลบุรีเป็นพื้นที่ทางประเพณีและวัฒนธรรม
4. แนวคิดเรื่องชลบุรีเป็นพื้นที่แห่งเศรษฐกิจและโอกาส
5. แนวคิดเรื่องชลบุรีสำนึกรักบ้านเกิด

ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้นำเสนอแนวคิดทั้ง 5 แนวคิดผ่านองค์ประกอบต่าง ๆ ของนวนิยาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่านมุมมองและการตัดสินใจเลือกเส้นทางชีวิตของตัวละครเอก ซึ่งแนวคิดดังกล่าว หากผู้อ่านเป็นคนในจังหวัดชลบุรี หลังจากอ่านแล้วก็อาจเกิดความภาคภูมิใจในภูมิลำเนาของตนที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ชาติและอาจเกิดความคิดในการกลับมาช่วยกันร่วมพัฒนาจังหวัดชลบุรี สืบทอดอุดมการณ์ต่อจากตัวละครแม่วันก็เป็นได้

2. กลวิธีการนำเสนอแนวคิดท้องถิ่นนิยมในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของ ปิยะพร ศักดิ์เกษม พบว่า

1. การสร้างโครงเรื่องเพื่อนำเสนอแนวคิด แบ่งเป็น 2 กลวิธี ได้แก่ การลำดับเหตุการณ์ ของเรื่องให้สอดคล้องประวัติศาสตร์ชาติ การอ้างอิงตำนานประจำถิ่น เกร็ดประวัติศาสตร์ ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น

2. กลวิธีการสร้างตัวละครเพื่อนำเสนอแนวคิด พบ 3 กลวิธี ได้แก่ การเล่าลักษณะนิสัยของตัวละครโดยตรง การเล่าลักษณะนิสัยของตัวละครโดยอ้อม และการเล่าลักษณะนิสัยของตัวละครจากการสร้างตัวละครอื่น

3. การเลือกผู้เล่าเรื่องและมุมมองของการเล่าเรื่อง พบว่า การเลือกใช้ผู้เล่าเรื่องต่างประเภท ทั้งผู้เล่าแบบผู้ประพันธ์และผู้เล่าแบบเสมือนมีตัวตน ส่วนมุมมองของการเล่าเรื่องพบว่าผู้แต่งใช้การเล่าเรื่องทั้งจากมุมมองของตัวละครเอกในนวนิยายแต่ละเรื่อง และตัวละครอื่นๆ ในฐานะผู้ร่วมเหตุการณ์ และผู้ที่ไม่ได้อยู่ในเหตุการณ์

4. สถานที่ในฐานะพื้นที่ของการเล่าเรื่อง พบว่า ผู้แต่ง ใช้ 2 กลวิธีในการนำเสนอแนวคิด ได้แก่ การใช้พื้นที่ตามขนบการเล่าเรื่องของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ และการใช้พื้นที่เชิงสัญลักษณ์เพื่อแสดงถึงความปลอดภัย ชัยชนะ และความทรงจำ ของตัวละครเอกในแต่ละเรื่อง

5. การยืมขนบเรื่องเล่าประเภทนวนิยายอิงประวัติศาสตร์จากส่วนกลาง พบ 3 ลักษณะ ได้แก่ ใช้โครงสร้างการเล่าประวัติศาสตร์ผ่านตัวละครเอกหญิงตั้งแต่วัยเด็กจนเสียชีวิต การกำหนดให้ชนะตากรรมของครอบครัวตัวละครเอกคู่ขนานกับประวัติศาสตร์ และการสอดแทรกขนบ ธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมที่กำลังสูญหาย

กลวิธีดังกล่าวได้ช่วยขบเน้นแนวคิดท้องถิ่นนิยม ตามแบบประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชาตินิยม ให้ปรากฏชัดเจนยิ่งขึ้น ปิยะพร ศักดิ์เกษม สามารถใช้กลวิธีการประพันธ์จัดวางองค์ประกอบของนวนิยาย ผนวกข้อมูลประวัติศาสตร์ชาติให้เข้ากับเกล็ดประวัติศาสตร์ ดำเนิน ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อย่างแนบสนิท โดยใช้ชะตากรรมของตัวละครเอกซึ่งเกิดจากจินตนาการของผู้ประพันธ์ให้เป็นตัวแทนของผู้ที่อยู่เบื้องหลังประวัติศาสตร์เหล่านั้น นอกจากนี้ผู้แต่งยังใช้ตัวละครในฐานะผู้ถ่ายทอดความคิดและอุดมการณ์สื่อสารมายังผู้อ่านในปัจจุบันอีกด้วย เมื่อพิจารณาขนบการประพันธ์พบว่า ปิยะพร ศักดิ์เกษม น่าจะยืมขนบการประพันธ์ของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์จากส่วนกลาง ซึ่งได้กลายเป็นมาตรฐานของความงามและคุณภาพการแตงนวนิยายอิงประวัติศาสตร์

อภิปรายผล

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชุดแม่วัน ผู้แต่งจงใจกำหนดระยะเวลา ในช่วง 100 ปี โดยใช้สถานที่ในฐานะพื้นที่หรือฉากสำคัญ ในนวนิยายเรื่อง ในวารวัน เป็นเรื่องราวชีวิตของตัวละคร แม่วัน ตั้งแต่เด็กจนโต มีครอบครัว นวนิยายเรื่อง ตะวันเบิกฟ้า เป็นเรื่องราวของ ตะวันวาด หลานย่าของแม่วัน และนวนิยายเรื่อง ขอบฟ้าราตรี เป็นเรื่องราวของฉญา หลานยายของแม่วัน โดยทั้งสามเรื่อง มีแกนร้อยคือตัวละครแม่วัน ที่ยังมีบทบาทสำคัญอยู่ในนวนิยายทั้งสามเรื่อง

ชลบุรีในฐานะภานำเสนอที่ปรากฏในนวนิยายชุดนี้ มีความสำคัญเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ชาติ ดังจะเห็นได้จากการกำหนดให้ตัวละครได้มีโอกาสรับเสด็จพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ ซึ่งเสด็จประพาสชลบุรี โดยอ้างอิงจากข้อมูลประวัติศาสตร์ชาติ นอกจากนี้ ชลบุรียังเป็นพื้นที่หลากหลายชาติพันธุ์ด้วย กล่าวคือ การที่ผู้เขียนกำหนดให้ เกิด ตัวละครเอกฝ่ายชายมีเชื้อสายมาจากชาวจีนที่แต่งงานกับหญิงไทย ในขณะที่ชาติกำเนิดของตัวละครเอกหญิงคือแม่วัน มีบิดาเป็นคนไทยแต่แต่งงานกับหญิงสาวที่มีเชื้อสายจากชาวลาวที่อพยพมาอยู่ที่อำเภอพนสนิมคม ย่อมบอกนัยยะจากผู้แต่ง ที่ต้องการสื่อว่าชลบุรีนั้นเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ หากแต่ทุกคนต่างก็สำนึกว่าตนเองนั้นเป็นคนชลบุรีเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ชลบุรียังเป็นพื้นที่ทางประเพณีและวัฒนธรรม เป็นพื้นที่เศรษฐกิจ เป็นพื้นที่แห่งความหวังที่รอให้คนชลบุรีผู้ที่มีจิตสำนึกรักบ้านเกิด ได้กลับมาช่วยกันพัฒนาท้องถิ่นของตนให้เจริญก้าวหน้า

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชลบุรีทั้งสามเรื่องนั้น เรื่อง ในวารวัน นับเป็นนวนิยายที่ผู้แต่งตั้งใจให้มีลักษณะของนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ ที่เน้นการให้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและการเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ชาติชัดเจนที่สุด ในขณะที่ ตะวันเบิกฟ้า และ ขอบฟ้าราตรี แม้จะใช้ฉากในอดีต แต่ผู้แต่งกลับให้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไม่มากนัก แต่กลับไปมุ่งเน้นแนวคิดเรื่องสำนึกรักบ้านเกิดค่อนข้างมาก กล่าวคือผู้แต่งได้กำหนดให้ตัวละครเอกของทั้งสองเรื่อง ตัดสินใจที่จะอยู่กับแม่วันและครอบครัว แม้ว่าจะต้องทิ้งโอกาสในการใช้ชีวิตในเมืองหลวงหรือต่างประเทศ ผู้แต่งได้พยายามชี้ให้เห็นแนวคิดเรื่องจิตสำนึกรักบ้านเกิดของตัวละครเอกทั้งสามอย่างชัดเจน ราวกับว่า ผู้แต่งตั้งใจสร้างการสืบทอดเจตนาของตัวละครแม่วัน ในฐานะคนรุ่นเก่า มาสู่ตัวละครรุ่นต่อมา คือ ตะวันวาด และ ญา โดยเฉพาญา ซึ่งในตอนจบเรื่องเธอเลือกที่จะเป็นโสเภณีเพื่ออยู่ดูแลกิจการและสมาชิกในครอบครัวของเธอ เมื่อพิจารณาในภาพรวม อาจสันนิษฐานได้ว่า การกำหนดบทบาทตัวละครเช่นนี้ อาจเป็นการแสดงความหวังให้คนรุ่นใหม่ที่มีโอกาสไปศึกษาที่กรุงเทพฯ ฯ หรือต่างประเทศ ได้กลับมาช่วยกันพัฒนาคนและชุมชนของจังหวัดชลบุรีให้เจริญก้าวหน้าทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ราคทางวัฒนธรรม การดำรงตนให้ถูกต้อง ยึดถือคุณธรรมและศีลธรรม เป็นสำคัญ ถึงแม้นวนิยายชุดนี้ ผู้แต่งไม่มีเจตนาในการโต้กลับเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์จากส่วนกลาง แต่ก็นับว่านวนิยายชุดนี้ ได้แย้งพื้นที่ในความรับรู้จากผู้อ่านในวงวรรณกรรมไทย ซึ่งมักจะได้อ่านเฉพาะนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชาติ ให้มารู้ถึงความสำคัญของชลบุรีในฐานะที่เป็นประวัติศาสตร์ “ชิ้นส่วนเล็ก ๆ ของภาพต่อชิ้นใหญ่” ในขณะที่เดียวกันผู้อ่านในท้องถิ่นชลบุรีก็ได้รับความรู้ ความเข้าใจถึงที่มาของพื้นที่ที่ตนเกิด เติบโต หรืออาศัยอยู่ และสามารถเชื่อมโยงตนเองกับท้องถิ่นชลบุรีได้มากยิ่งขึ้น อย่างน้อยก็อาจทำให้คนท้องถิ่นได้มองตัวเองในฐานะ “พลเมืองของชลบุรี” มากขึ้นนอกเหนือไปจากการเป็น “พลเมืองของชาติ” หรือ “พลเมืองของสังคมโลก” จึงอาจกล่าวได้ว่า นวนิยายอิงประวัติศาสตร์

ท้องถิ่นนิยมชุดแม่วันของปิยะพร ศักดิ์เกษม นับเป็นปฏิบัติการทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการสร้างองค์ความรู้ ความทรงจำ และความตระหนักรู้ของคนท้องถิ่นและจากส่วนกลาง ผ่านการสร้างสรรคัวรรณกรรมประเภทนวนิยายที่เติมเต็มไปด้วยชั้นเชิงทางวรรณศิลป์

ข้อเสนอแนะ

ควรศึกษานวนิยายอิงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนิยมในลักษณะการโต้กลับกับความรับรู้ประวัติศาสตร์ชาติ ของนักเขียนอื่นๆ เพื่อพิจารณาถึงความเหมือนคล้าย และแนวคิดในการต่อรองกับเรื่องเล่าจากส่วนกลาง

บรรณานุกรม

กองจดหมายเหตุแห่งชาติ.(2419) เอกสารรัชกาลที่ 5 ก.1.1/2 ระยะทางเสด็จประพาสจันทบุรี

ร.ศ.95

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2559). *วรรณกรรมพื้นบ้าน: มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ*.

กรุงเทพฯ: สำนักกิจการโรงพิมพ์ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ในพระบรมราชูปถัมภ์.

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระ

เกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. (2544). *วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์*

เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดชลบุรี. กรุงเทพฯ : กระทรวงมหาดไทย :

กระทรวงศึกษาธิการ : กรมศิลปากร.

กาญจนา แก้วเทพ. (2539). *สี่ล่องวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ ฯ: มุลินธิภูมิปัญญา.

กฤษณา รัชชมนี. (2535). “สอนประวัติศาสตร์แบบนวนิยาย”. สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์.

10,19 (มีนาคม): 41.

_____. (2536). “การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรม”. ประมวลสารตละและวิทยวิธีทางภาษาไทย

หน่วยที่ 5-7. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

แคทเธอลีน เบลซีย์. (2549). *หลังโครงสร้างนิยมฉบับย่อ*. แปลโดย อภิญญา เฟื่องสกุล. กรุงเทพฯ:

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

เจตนา นาควัชร. (2542). *ทฤษฎีเบื้องต้นแห่งวรรณคดี*. กรุงเทพฯ: ศยาม.

ชัยพงษ์ สำเนียง. (2555). *การสร้างประวัติศาสตร์ชาตินิยม ท้องถิ่นนิยม ท้องถิ่นชาตินิยม!!?*

วันที่ค้นข้อมูล 1 เมษายน 2556, เข้าถึงได้จาก:[http://www.siamintelligence.com/](http://www.siamintelligence.com/history-of-nationalism-and-localism-on-thai-identity/)

[history-of-nationalism-and-localism-on-thai-identity/](http://www.siamintelligence.com/history-of-nationalism-and-localism-on-thai-identity/)

ชนิกานต์ กุ้เกียรติ. (2540). *การศึกษาวิเคราะห์นวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ที่ได้รับรางวัล:*

พัฒนาการด้านแนวคิด ตัวละคร และกลวิธีการประพันธ์. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหา

บัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชนิกานต์ กุ้เกียรติ. (2545). *เอกสารประกอบการสอนวรรณกรรมปัจจุบัน*. ชลบุรี:

มหาวิทยาลัยบูรพา.

ชุตินันท์ มาลาธรรม. (2557). *ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในนวนิยายเรื่อง ในวาระวัน ของ ปิยะพร*

ศักดิ์เกษม. สารนิพนธ์อักษรศาสตรบัณฑิต ภาคภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์

มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- ชุตินา นาดเสวี. (2524). *วิเคราะห์นวนิยายของ ว.ณ ประมวลมารค*. ปริญญาานิพนธ์การศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- เถกิง พันธุ์เถกิงอมร. (2541). *นวนิยายและเรื่องสั้น การศึกษาเชิงวิเคราะห์และวิจารณ์*. สงขลา: สถาบันราชภัฏสงขลา.
- ถวัลย์ มาศจรัส. (2544). *คู่มือการเขียนเรื่องสั้นจากภาคคิดและคำพังเพย*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ต้นอ้อ 1999.
- ธนิกาญจน์ จินาพันธ์. (2552). *โลกาภิวัตน์วัฒนธรรม: สื่อท้องถิ่นนิยมในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธิดา สาระยา. (2537). *ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น : ประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับสังคมมนุษย์*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.
- นพพร ประชากุล. (2546). *คำนำเสนอ*. หน้า xii. ใน ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิชย์. *เชิงอรรถวัฒนธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : วิชาษา.
- นัยนา ครุฑเมือง. (2547). *นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ล้านนา: ภาพสะท้อนการเมืองและสังคม*. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นธิ เอียวศรีวงศ์. (2539). *การเมืองไทยสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี*. กรุงเทพฯ : มติชน.
- บาทย์น อิมสำราญ. (2549). “ บางระจัน : ประวัติศาสตร์ในวรรณกรรม”, *ความจริงในมนุษยศาสตร์*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญทริกา ขุนวิมล. (2557). *แนวคิดเชิงปรัชญาและกลวิธีการนำเสนอแนวคิดในนิยายวิทยาศาสตร์ของ วินทร์ เลียววาริณ*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ประคอง เจริญจิตรกรรม. (2527). *การศึกษานวนิยายอิงประวัติศาสตร์ไทยระหว่าง พ.ศ. 2490-2525*. กรุงเทพฯ : โครงการวิจัยเสริมสร้างหลักสูตร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปิ่นหล้า ศิลาบุตร. (2551). *สถานภาพและบทบาทของตัวละครหญิงในนวนิยายของปิยะพร ศักดิ์เกษม*. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ปิยะพร ศักดิ์เกษม. (2555). *ในวาระวัน*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : อรุณอัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- _____. (2550). *ตะวันเบิกฟ้า*. กรุงเทพฯ : อรุณอัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- _____. (2555). *ขอบฟ้าราตรี*. กรุงเทพฯ : อรุณอัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง

- ปิยะพร ศักดิ์เกษม. (2555). *รายการ โลกนักอ่าน บ้านนักเขียน - ปิยะพร ศักดิ์เกษม ตอนที่ 1.*
วันที่ค้นข้อมูล 9 กันยายน 2560, เข้าถึงได้จาก:<https://www.youtube.com/watch?v=Zj-ekKltzTc>
- พัชรिता หน่อแดง. (2552). *วิเคราะห์แนวคิดและกลวิธีการนำเสนอแนวคิดในนวนิยายที่ได้รับรางวัลของปิยะพร ศักดิ์เกษม พ.ศ. 2537-2550.* การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- พัฒนา กิติอาษา. (2546). *ท้องถิ่นนิยม.* กรุงเทพฯ : คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.).
- พนิดา วงศ์บุญ. (2554). *ศึกษานวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่องบุหงาปารี ของ วินทร์ เลียววาริณ.*
สารนิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตร์บัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พิศมร แสงสัตยา. (2554). *การวิเคราะห์นวนิยายของ ปิยะพร ศักดิ์เกษม.* ปริญญาโทการศึกษา มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พิเชษ แสงทอง. (2549). “วาทกรรมรัฐกับการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของชุมชนป่าพรุนควนเค็ง จ. นครศรีธรรมราช”, *ความจริงในมนุษยศาสตร์.* กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรพิไล ธรรมชูโชติ. (2543). *วิเคราะห์นวนิยายของ ว.วินิจฉัยกุล เรื่องรัตนโกสินทร์และสองฝั่งคลอง.*
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยศึกษา) มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ภารดี มหาขันธ์. (2554). *การตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของภาคตะวันออกเฉียงใต้ตอนต้น (ยุคก่อนประวัติศาสตร์-รัตนโกสินทร์ตอนต้น).* ชลบุรี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ภารดี มหาขันธ์และนันท์ชญา มหาขันธ์. 2553. *ตระกูลแซ่ในจังหวัดชลบุรี : วิถีและพลัง.* ชลบุรี : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ภพ สวัสดิ์. (2550). *ลักษณะเด่นในนวนิยายของปิยะพร ศักดิ์เกษม.* วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มนัสนันท์ สรรพพิชญา. (2550). *การศึกษาวิธีการแตงนวนิยายย้อนยุคอิงประวัติศาสตร์เรื่องจันทราอุษาคเนย์ ของวรรณวรรณ.* สารนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต (ภาษาไทย) ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554.* กรุงเทพฯ ฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

- ลัดดา ราตรีพฤกษ์. (2541). *วิเคราะห์แนวคิด กลวิธีนำเสนอแนวคิด และศิลปะการใช้ภาษา ในวรรณกรรมของปิยะพร ศักดิ์เกษม*. ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- วันชนะ ทองคำเภา. (2554). *ภาพตัวแทนของสมเด็จพระมหาธรรมราชาในวรรณกรรมไทย*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วินิตา ดิถียนต์. (2535). “ฟ้าใหม่ ของศุกร บุณนาค: ความสัมพันธ์ระหว่างนวนิยายกับ ประวัติศาสตร์”. *อักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*. 14,2: 36-53.
- วิมลมาศ ปฤชากุล. (2549). “การสร้างประวัติศาสตร์ในบันเทิงคดีภาคใต้”, *ภาษาและหนังสือ*. 37,1: หน้า 129- 149.
- สายสร้อย สุดหอม. (2530). *นวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่องเขตนครน่านเจ้า : การศึกษาด้านกลวิธี เสนอเรื่องและท่วงทำนองแต่ง*. ปริญญาานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา ภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก.
- สุพรรณษา ภัคตรนิกร. (2555). ““อำนาจ” ของประภัสสร เสวิกุล: การถ่ายทอดอุดมการณ์ทางการเมืองและชาติพันธุ์”, *ภาษาและวรรณกรรมไทย*. (มกราคม-ธันวาคม): หน้า 97 – 121.
- สุภิญญา ยงศิริ. (2545). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์สมัยรัตนโกสินทร์*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรเดช โชติอุดมพันธุ์. (2554). *สัจนิยมมหัศจรรย์ในวรรณกรรมของกาเบรียล การ์เซีย มาร์เกซ*. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสนาะ เจริญพร. (2548). *ผู้หญิงกับสังคมในวรรณกรรมไทยยุคทอง*. กรุงเทพฯ ฯ : มติชน.
- อภิรักษ์ ชัยปัญหา. (2546). *วิเคราะห์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์การเสียดวงศรียุทธครั้งที่ 2*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- _____. (2549). *การนำเสนอแบบศึกษาบันเทิงในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ไทย*วารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ปี ที่ 14, ฉ. 20 (มกราคม- เมษายน 2549)
- อิรวดี ไตลังคะ. (2546). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการเล่าเรื่อง*. พิมพ์ครั้งที่ 2 . กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Bal, Mieke. 1997. *Narratology: Introduction to the theory of narrative*. 2nd edition. Toronto. University of Toronto Press.

- Chandler, Daniel. *Semeotics for Beginners*. Retrieved June 16, 2012. From:
<http://www.aber.ac.uk/Media/Documents/S4B/sem04.html>
- Kearney, Michael. 1995. "The Local and the Global: The Globalization and Transnationalism", *Annual Review of Athropology*. vol. 24 : 547-565.
- Luka'cs, Georg. (1962). *The Historical Novel*. Translated from the German by Hannah and Stanley Miteel. Great Britain: Penguin book.
- Seldon, Raman and Widdowson, Peter. 1993. *A Reader's Guide to Contemporary Literature Theory*. Third Edition. New York: Harvester Wheatsheaf.

ภาคผนวก

เรื่องย่อ ในวารวัน

แม่วันและย่าวางไปช่วยเตรียมงานทำบุญสะเดาะเคราะห์แม่ทิพที่บ้านหลวงประสิทธิ์จีนเจริญทำให้แม่วันได้พบแม่ทิพ คุณหลวงประสิทธิ์จีนเจริญ พ่อเทิดกับพ่อทูนลูกชายของแม่ทิพกับคุณหลวง พบคุณอิน คุณอี่ คุณอ้าย คุณเอิบลูกสาวของคุณอู่กับคุณหลวง และได้เฝ้าเจ้าคุณอินทรรณย์พิพิธกับหม่อมเริ่มด้วย แม่วันช่วยงานในครัว เมื่อออกไปเก็บใบมะกรูดกับใบยอข้างบ้าน ทำให้แม่วันบังเอิญได้ยินพ่อเทิดห้ามแม่ขึ้นเข้ามาในบ้านและร่นวายในงานทำบุญ เมื่อแม่ขึ้นกลับแล้วพ่อเทิดจึงช่วยแม่วันเก็บใบมะกรูดใบยอแล้วแวะไปนัดหมายกาออกเรือกับเจ๊กเลี้ยงก่อนพาแม่วันไปส่งในครัวตอนบ่ายแม่ทิพเล่านิทานตำนานเต่าทองคำเมืองศรีฟโลให้แม่วันและพ่อทูนฟังก่อนนอน จนแม่วันฝันถึงเต่าทองคำ คืนนั้นย่าวางเอาเครื่องทองออกมาเลือกเครื่องประดับให้แม่วันใส่ไปงานทำบุญสะเดาะเคราะห์แม่ทิพในวันรุ่งขึ้น และเล่าที่มาของเครื่องทอง ประวัติของพ่อวานกับแม่หล้าให้แม่วันฟัง

วันรุ่งขึ้นแม่วันและย่าวางไปช่วยงานทำบุญสะเดาะเคราะห์แม่ทิพ ตอนบ่ายแม่วันขึ้นไปรอพ่อเทิดในเรื่องเพื่อขอตามออกไปประโคนโปะในทะเลและหาเต่าทองคำด้วย แต่แม่วันเผลอหลับไปก่อน เมื่อเรือออกจากฝั่งมาไกลแล้ว พ่อเทิดจึงพบแม่วันหลับอยู่ในเรือ บังเอิญที่เรือกลไฟผ่านมาพ่อเทิดจึงฝากข่าวแม่วันไปกับเรืออื่น ย่างตกใจที่แม่วันหายตัวไป หลวงประสิทธิ์จีนเจริญจึงส่งลูกน้องช่วยตามหา และได้ข่าวจากเรือกลไฟ เมื่อพ่อเทิดกับลูกน้องประโคนโปะเสร็จก็พาแม่วันกลับบ้าน ย่าวางจะเขียนแม่วัน แต่พ่อเทิดห้ามไว้ และอธิบายเหตุการณ์ต่าง ๆ ให้ย่าวางฟัง แม่ทิพจึงมอบเต่าทองคำตัวเล็กเป็นรางวัลการช่วยงานทำบุญอย่างขยันขันแข็งแก่แม่วัน

เช้าวันถัดมาแม่วันกับย่าวางช่วยกันเย็บฟูกที่นอนของแม่วัน และตั้งใจจะไปดูงานที่กระจาดหลังมือกลางวัน ลูกสาวเจ๊กคกก็มาตามย่าวางไปรักษาอาการกำเริบปลาติดคองน้องชาย แม่วันจึงอยู่บ้านเก็บของและเอาที่นอนออกตากแดด แต่ถูแม่พิศกับพ่อพร้อมกลั่นเกลี้ยง จึงต้องยอมเสียเงินให้ ก่อนออกจากบ้านไปหาย่าวาง ระหว่างทางไปศาลเจ้าแก้งแม่วันกับย่าวางก็พบพ่อเทิดพาพ่อทูนกำลังจะไปดูงานเช่นกัน ทั้งหมดจึงไปดูงานด้วยกัน ในงานพ่อเทิดเห็นพ่อทองคำเลี้ยงยกยกของในงานที่กระจาดจึงเข้าไปขัดขวาง หลังการที่กระจาดมีคนมาตามพ่อเทิดกลับบ้าน เพราะแม่ทิพปวดท้องมาก พ่อเทิดจึงรีบกลับบ้าน ส่วนพ่อทูนกลับบ้านพร้อมย่าวางและแม่วัน เมื่อถึงบ้านคุณหลวง เด็กทั้งสองถูกกันตัวอยู่นอกห้อง ทำให้ได้ยินบ่าวคุยกันว่าแม่ทิพโดนคุณไสย ไม่นานแม่ทิพก็จากไปอย่างสงบ

แม่วันกับย่าวางกลับบ้านมาเตรียมตัวไปช่วยงานศพแม่ทิพ ก็พบมดกำลังจะขึ้นฟูกที่นอนที่ตากไว้ ย่าวางจึงไปถามความจริงจากแม่พิศกับพ่อพร้อม แต่แม่พร้อมออกมาปกป้องลูกเสียก่อน สองย่าหลานจึงเตรียมตัวไปช่วยงานศพ และไปช่วยงานทุกคืน เช้าวันเก็บกระดูกพ่อเทิดก็พบหลักฐานการทำคุณไสยในเถ้ากระดูกของแม่ทิพ แต่ตั้งใจโหลกรรมผู้กระทำ ตอนสาย ย่าวางก็พาแม่วันไปโกนจุกที่วัดพ่อทูนมอบตุ๊กตาที่เคยเล่นกับแม่วัน ส่วนพ่อเทิดมอบแหวนที่สวมติดมือตลอดเวลาเป็นที่ระลึกแก่แม่วัน และสองพี่น้องก็อยู่นอนค้างที่วัดด้วยกัน ครอบครัวย้ายเข้ามาอยู่ในบ้านได้สะดวก

ต่อมาพ่อเทิดก็ส่งพ่อทูนไปเรียนต่อที่กรุงเทพฯ เมื่อแม่วันกลับจากการรำลาเพื่อนสนิทก็พบพบบ้างนอนหน้าซีตอยู่ในเรือน เย็นวันนั้นอย่างขอคำมั่นสัญญาให้แม่วันแต่งกายให้รัดกุมเพื่อเก็บความสวยงามของตนให้มัดชิด เช้าวันถัดมาอย่างก็จากไปอย่างสงบ หลังงานศพอย่าง เครื่องทองแม่ของแม่วันหาย ครูเนื่องจะแจ้งเจ้าเมืองแต่แม่วันห้ามไว้ แม่วันตั้งใจจะขยันทำงานเก็บหอมรอมริบเลี้ยงดูตนเอง โดยมีนางปรินางจาตผลัดกันมานอนเป็นเพื่อน

วันหนึ่งขณะที่แม่วันกำลังถือกระบดานหาหอยแครงอยู่ริมทะเล คุณหลวงก็ให้ลูกน้องมาซื้อหอยแครงจากแม่วัน แม่วันเอาถังหอยแครงไปที่บ้านคุณหลวงทำให้ได้พบพ่อเทิด และแวะกราบหลวงประสิทธิ์จีนเจริญด้วย แม่วันสังเกตว่าคุณหลวงเปลี่ยนไปมากจึงถามถึงสารทุกข์สุกดิบ ทำให้คุณหลวงเริ่มคิดถึงความเป็นอยู่ของตน เมื่อแม่วันกลับบ้านก็พบแม่พิศอรอถามข่าวเรื่องแม่ดารามีแม่สื่อให้พ่อเทิดและอวดสร้อยทองที่ตนได้มาใหม่ วันถัดมาแม่วันจึงนำเงินที่เก็บรวบรวมไว้ได้ไปซื้อแหวนและสร้อยข้อมือบ้าง แล้วแวะเอาเครื่องประดับนั้นฝากไว้ในกำปั้นของตนที่บ้านครูเนื่องครูเนื่องจึงบอกข่าวการเสด็จประพาสอ่างหินของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว วันต่อมาแม่วันไม่มีโอกาสไปรับเสด็จฯจึงไปทำงานอยู่ในโรงปลาหนึ่ง และรู้ข่าวว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจะเสด็จฯเมืองชล แม่วันจึงรีบไปชวนครูเนื่องยายปริก ยายจาต และพ่อพันบังเอิญพ่อเทิดมาช่วยครูเนื่องที่บ้าน ทั้งหมดจึงไปรับเสด็จฯ ด้วยกัน

เมื่อถึงวันขึ้นปีใหม่แม่วันไปช่วยทำอาหารเลี้ยงพระในงานขึ้นเขาให้หัวพระพุทธรูปบาทวัดเขาบางทราย และได้ขึ้นไปไหว้พระพุทธรูปบาท ขณะรีบกลับลงมาช่วยงาน ได้พบพ่อเทิดและลูกน้องกำลังจะขึ้นไปไหว้พระพุทธรูปบาทเช่นกัน เมื่อแยกจากพ่อเทิดไม่นาน แม่วันก็พบแม่พิศกำลังทะเลาะกับแม่ดาราร แม่วันจึงไปตามพ่อเทิดมาห้าม พ่อเทิดสั่งให้ทุกคนกลับบ้านส่วนตนจะค้างที่วัดหลังวันสงกรานต์ แม่วันไปช่วยงานทรงเจ้าที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง เย็นนั้นแม่ดารามาขอใจแม่วันที่ช่วยห้ามแม่พิศและบอกข่าวว่ากำลังจะแต่งงานกับพ่อทอง หลังจากนั้นแม่วันกับเจ้าเซียงก็ไปตัดหญ้าอู่กิมหลังศาลากลางจังหวัดตามัดทำไม้กวาดขาย ทำให้แม่วันพบพ่อเทิดกับนายสินพุงพ่อเพชรที่บาดเจ็บสาหัสหนีเจ้าหน้าที่ผ่านมา แม่วันจึงช่วยวางอุบายให้พ่อเทิดจะพาพ่อเพชรหนีคืนถัดมาพ่อเทิดมาหาแม่วันเพื่อส่งข่าวเรื่องพ่อเพชรและฝากรักกับแม่วัน แม่พิศแอบเห็นพ่อเทิดคุยกับแม่วัน จึงไปปรึกษากับแม่พริ้งและพ่อพร้อม ทั้งสามวางอุบายให้พ่อพร้อมพาเพื่อนมาขึ้นใจแม่วันส่วนแม่พิศกับแม่พริ้งทำทีจะไปบางกอก เมื่อพ่อพร้อมกับเพื่อนมาถึง แม่วันก็หนีออกทางหน้าต่างห้องนอน และพายเรือไปบ้านครูเนื่อง ส่วนแม่พิศพายเรือไปหาพ่อเทิดที่บ้านแต่พ่อพันมาขัดจังหวะทันและเล่าเรื่องต่าง ๆ จนพ่อเทิดถูกคิดได้และตามไปช่วยแม่วัน

เมื่อพ่อเทิดไปถึงเรือนแม่วันก็พบพ่อพร้อมกับเพื่อนกำลังรื้อค้นของอยู่ พ่อเทิดจึงสั่งให้ลูกน้องจับทั้งสามไปลงโทษ โดยฝากขังพ่อพร้อมไว้ที่บ้านคุณพื่อน ขณะที่แม่พริ้ง พ่อชิต และแม่พิศเล่นไปอยู่ที่บ้านแม่ขึ้นทั้งคืน พ่อเทิดจึงวางอุบายให้ลูกน้องพายเรือไปส่งขาไฟในตอนเช้า เมื่อถึงบ้าน

แม่พิศกับแม่พริ้งไม่พบแม่วันที่บ้านจึงบอกขาไฟคนอื่น ๆ ว่าแม่วันหนีตามผู้ชายไป จากนั้นลูกน้องของพ่อเทิดก็พายเรือพาขาไฟผ่านบ้านครูเนื่อง ทุกคนจึงรู้ความจริงว่าแม่วันอยู่ที่บ้านครูเนื่อง

หลังจากวันนั้น พ่อเทิดก็เร่งเตรียมงานแต่งงานของตนกับแม่วันโดยสั่งให้ทุกคนปิดเป็นความลับเพื่อซ่อนอายุแม่พริ้งและแม่พิศ แม่วันจึงถูกสั่งห้ามออกไปทำงานนอกบ้านและอาศัยอยู่บ้านครูเนื่อง ก่อนถึงวันงานคุณอึ้งหีบเสื้อผ้าและเครื่องประดับมาให้แม่วัน แม่วันจึงรู้ว่าพ่อเทิดจะแต่งงานกับตน เข้าวันงานคุณอินไปบอกแม่พริ้งกับแม่พิศว่าพ่อเทิดจะแต่งงานกับแม่วันและส่งตัวพ่อพร้อมคืน แล้วคุณอินก็กลับมารับไปหัวพ่อเทิดกับแม่วันโดยงานแต่งงานของแม่วันกับพ่อเทิดรวบรัดเอาชั้นหมากหมั้นกับชั้นหมากแต่งงานจัดในวันเดียวกัน มีเพียงญาติสนิทร่วมงานเท่านั้น

หลังแต่งงานพ่อเทิดพาแม่วันไปเที่ยวอ่างหินและบางแสน และขอสัญญาจากแม่วันว่าจะอยู่กันเพียงสองคน จะไม่คะยั้นคะยอให้พ่อเทิดมีเมียอีก เมื่อกลับถึงบ้านพ่อเทิดจึงบอกแม่วันว่าแม่พิศพยายามจะผูกคอตายและเรียกร้องขอเป็นรองแม่วันโดยไม่ต้องมีงานแต่ง แม่วันจึงขออนุญาตพ่อเทิดไปเยี่ยมลุงชิตกับป้าพริ้ง แม่พริ้งขอให้แม่วันรับแม่พิศเป็นภรรยาหน้าของพ่อเทิดตามที่พ่อเทิดคาดเดา แม่วันให้สัญญากับพ่อเทิดไว้แล้วจึงปฏิเสธแม่พริ้ง และถูกแม่พิศตรงเข้าทำร้าย แต่ลูกน้องพ่อเทิดมาห้ามไว้ได้ทัน หลังจากนั้นพ่อพันก็มาขอให้พ่อเทิดช่วยส่งตนไปเรียนที่บางกอก

ต่อมาหลวงประสิทธิ์จีนเจริญก็แบ่งสมบัติให้ลูกทุกคนเท่ากัน กิจการของพ่อเทิดกับแม่วันจึงมีสัดส่วนชัดเจน และแม่วันก็ตั้งท้องลูกคนแรก เดือนนั้นมีดาวหางอยู่นานจนเกิดข่าวลือมากมาย ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคต เมื่อหลวงประสิทธิ์จีนเจริญรู้ข่าวก็ล้มป่วยลง กระทั่งแม่วันคลอดลูกคนหัวปี คุณหลวงจึงมีอาการดีขึ้น และย้ายไปอยู่เรือนหลังบนที่เคยปิดไว้แทน

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จฯชลบุรี หลวงประสิทธิ์จีนเจริญ พ่อเทิดแม่วัน พ่อหนูทวีป และลูกน้องของพ่อเทิดก็ได้เฝ้าฯ กระทั่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จฯกลับ หลวงประเสริฐจีนเจริญจึงจากไปอย่างสงบ หลังงานศพหลวงประเสริฐจีนเจริญมีการแบ่งสมบัติตามที่คุณหลวงเขียนสั่งเสียไว้

ไม่นานแม่วันก็คลอดลูกคนที่สาม มีข่าวลือเรื่องเปรตพ่อใหญ่ และเกิดไฟไหม้ตลาดเมืองชลบุรี พ่อเทิดไปช่วยดับไฟและสั่งให้แม่วันเตรียมหนีออกทางทะเลหากไฟลามมาถึงเรือน แม่วันไปปลุกแม่ขึ้นกับลูก ๆ แต่สะพานบ้านแม่ขึ้นหักทำให้ข้าวของแม่ขึ้นเปียกน้ำเสียหาย แม่วันจึงถูกตำว่าที่มาปลุกยามดึกทั้งไฟไม่ลามมาถึงเรือน พ่อเทิดกลับมาบอกว่าห้องแถวของพ่อเทิดและพ่อทูนถูกไฟไหม้ทั้งหมด พ่อเทิดจึงปลุกห้องแถวครึ่งตึกครึ่งไม้ขึ้นแทน เมื่อกลับจากตลาดบ่าวบอกแม่วันว่าเทวัญกับทวินทร์พบกล่องสังกะสีของทำคุณไสยหลวงประสิทธิ์จีนเจริญลอยอยู่ในน้ำ แม่วันจึงลาไปเผาทิ้ง แล้วบอกพ่อเทิดยามดึก วันต่อมาพ่อเทิดหอบเครื่องทองที่เคยเป็นของแม่หล้าแม่ของแม่วันมาให้แม่วันเพราะป้าพริ้งเอาออกขาย

วันออกพรรษา พ่อเทิดพาครอบครัวไปใส่บาตรเทโวที่วัดเขาบางทราย โดยครูเนื่องทำข้าวต้มหางให้ใส่บาตรในงาน ป้าพริ้งให้คนไปตามแม่วันมาช่วยแม่พิศซึ่งเป็นบ้าเพราะเครียดที่ตั้งครรภ์กับสามีที่ขโมยเงินของแม่พริ้งแล้วหนีไป แม่พริ้งสำนึกผิดแล้วขอโทษแม่วันที่ตนกับลูกเคยทำไม่ดีกับแม่วัน แม่วันจึงตามตัวพ่อพันกลับดูแลบ้านและช่วยดูแลกิจการของแม่วัน

ต่อมาแม่ขึ้นเปิดบ้านเป็นบ่อนพนันเต็มตัว แม่วันจึงกลายเป็นผู้รับจำนำสิ่งของต่าง ๆ ให้คนนำเงินไปหมุนเวียนในบ่อนพนันนั้น กระทั่งวันหนึ่งบังเอิญได้สายสร้อยทองลายเดียวกับเครื่องทองของแม่จึงสืบเสาะหาได้ครบชุดและสืบถามที่มาเพื่อหาญาติฝ่ายแม่ของตน และเดินทางไปสืบหาญาติฝ่ายแม่ที่เมืองพนัสพร้อมกับพ่อเทิด ทำให้ได้พบยายที่อพยพมาจากลาว แม่วันจึงชวนยายไปอยู่ด้วย แต่ยายปฏิเสธ เมื่อกลับถึงบ้านพ่อทูนส่งข่าวมาบอกพ่อเทิดว่าจะแต่งงาน ก่อนไปรับราชการที่หัวเมือง ส่วนบ้านแม่ขึ้นก็สนิทกับคณะละครเร่ และเล่นพนัน จนต้องเอาบ้านไปจำนองไว้

หลายปีต่อมาพ่อทูนได้เลื่อนขั้นเป็นหลวงทูนคดียุติธรรม เมื่อกลับมาเยี่ยมบ้านก็มาส่งข่าวการเสด็จฯ ศรีราชา ชลบุรี และหัวเมืองชายฝั่งทะเลต่าง ๆ ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ครอบครัวของพ่อเทิดกับแม่วันได้ไปเฝ้าฯรับเสด็จ ขณะที่บ้านแม่ขึ้นถูกคณะละครขโมยทรัพย์สินและแม่หนีกับแม่จินดาห้องกับนายวงดนตรีด้วย แม่วันจึงไปไถ่ถอนบ้านของแม่ขึ้นออกมาได้สำเร็จ โดยครอบครัวแม่ขึ้นย้ายไปอยู่โรงเตาร้างแทน ส่วนพ่อทองซึ่งติดฝิ่นงอมแงมก็ตายลง ต่อมาเทศบาลประกาศย้ายแพปลามารวมที่อาคารหลังตลาดทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ พ่อเทิดกับแม่วันจึงตัดสินใจเลิกกิจการแพปลาและทำโป๊ะ หันมาทำกิจการบนบกแทน พ่อเทิดออกเรือไปถอนไม้หลักทำโป๊ะและแล่นเรือไปพำนักเพื่อหาที่ติดทะเลให้แม่วัน แต่พ่อเทิดป่วยด้วยพิษไข้ป่าเสียก่อน ลูกน้องจึงพาพ่อเทิดกลับบ้าน แม่วันดูแลพ่อเทิดตลอด 4 วัน จากนั้นพ่อเทิดก็จากไปอย่างสงบ ในงานศพของพ่อเทิด พ่อเพชรเอาเงินก้อนใหญ่มาให้เทวัญกับทวิณฑ์โดยฝากให้แม่วันเป็นค่าผ้าไตรและทำบุญในงานศพของพ่อเทิดด้วย

(ชุดนิพนธ์ มาลาธรรม, 2557)

เรื่องย่อ ตะวันเบิกฟ้า

พ.ศ. 2498

“วัน” สตรีผู้สูงอายุมีความคาดหวังว่าต้องการให้ลูกหลานได้อยู่กันพร้อมหน้าพร้อมตา เพราะเธอเป็นลูกกำพร้าทำให้เธอโหยหาความอบอุ่นจากลูกหลาน แต่ลูกหลานส่วนใหญ่ก็แยกย้ายกันไปมีวิถีชีวิตของตนเอง ทำให้เธอต้องอยู่กับ “ทวินนท์” ลูกสาวคนเล็กของเธอซึ่งทวินนท์ก็ไม่ค่อยอยู่บ้าน ส่วน “เทวีญ” ลูกชายคนสุดท้องก็อยู่บ้านอีกหลังพร้อมกับยายจาดกับยายปรกที่หลง ๆ ลืม ๆ ส่วนห้องนอนเดิมที่เคยอาศัยอยู่กับเทิดซึ่งเป็นสามีก็ได้ตัดแปลงให้เป็นห้องพระ

ทันใดนั้น “ตะวันวาด” หลานสาวของวันเข้ามาถอดและพลาญพูดพลาญร้องไห้บอกว่าคิดถึงคุณย่า “เทวี” ลูกสาวที่อยู่กับวัน กับ “ครูฉันท” ผู้เป็นลูกเขยเป็นคนไปรับตะวันกลับบ้านหลังจากที่ “ตรีทิพย์” แม่ของตะวันส่งตะวันไปเรียนที่ปิ้งเก็บ 2 ปี ตะวันคิดถึงคุณย่ามากและตั้งใจจะนอนห้องเดียวกับคุณย่า

ตะวันเป็นลูกสาวของ “ทิวา” กับ “ตรีทิพย์” ทิวาวัย 25 ปี เป็นลูกชายคนรองของวัน ในตอนนั้นทิวาต้องเดินทางไปทำงานในภาคเหนือจึงได้พบกับตรีทิพย์วัยเพียง 17 ปีซึ่งเป็นบุตรสาวพ่อเลี้ยงเข้าของสัมปทานป่าไม้รายใหญ่ ทั้งสองตัดสินใจแต่งงานกันอย่างรวดเร็ว จากนั้นตรีทิพย์จึงตามทิวากลับทำงานที่กรุงเทพฯ พอทั้งคู่แต่งงานได้เพียงแค่ 7 เดือนเศษ เขาทั้งคู่ก็มีลูกสาว ทิวาตั้งชื่อให้กับลูกสาวว่า ตะวันวาด เพราะเกิดตอนเช้าตรู่และให้มีชื่ออักษรนำตัวเดียวเหมือนกับตรีทิพย์ ตรีทิพย์ต้องการอยู่ที่กรุงเทพฯ แต่ทิวาต้องการอยู่ต่างจังหวัด เมื่อความคิดของทั้งสองคนสวนทางกัน ทิวาจึงตัดสินใจพาตะวันวาดที่อายุเพียงไม่กี่เดือนมาให้ย่าวันเลี้ยง ส่วนตัวทิวเองตัดสินใจไปทำงานที่ปักขใต้ ปู่เทิด ย่าวัน ป้าเทวีและลุงฉันทจึงช่วยกันเลี้ยงดูตะวัน สามปีผ่านไปทิวาเปลี่ยนงานไปทำงานกับป่าอินซึ่งเป็นพี่สาวร่วมบิดาของคุณเทิดสามีของย่าวัน เป็นงานถางพง สร้างหมู่บ้าน ทำไร่มันไร่ อ้อย ทำโรงหีบ แต่ทิวาก็ทำงานได้เพียง 2 ปีก็เสียชีวิตเพราะป่วย หลังจากที่ทิวาเสียชีวิตตรีทิพย์ก็มารับตะวันไปอยู่ที่กรุงเทพฯ ตรีทิพย์ปล่อยให้ตะวันอยู่กับพี่เลี้ยง เนื้อตัวมอมแมมไปด้วยคราบดินและคราบน้ำตา ส่วนตรีทิพย์ก็แต่งตัวสวยออกไปงานสังสรรค์ ฉันทจึงไปรับตะวันกลับเมืองชล เทวีทายาให้ตะวันที่นิ้วมือและนิ้วเท้าที่เป็นตุ่มเล็ก ๆ พองใส ผมถูกตัดสั้นเพราะเป็นเหา ย่าวันจึงไม่ยอมให้ตรีทิพย์เอาตะวันไปเลี้ยงอีก หลังจากนั้น 3 ปี ตรีทิพย์จึงต้องการพาตะวันไปเรียนที่โรงเรียนประจำในกรุงเทพฯ ตามความนิยมของยุค

เดิมทีก่อนที่ตะวันจะถูกส่งไปเรียนที่ปิ้งเก็บ ตรีทิพย์ได้ส่งตะวันไปเรียนโรงเรียนประจำในกรุงเทพฯ แต่ตะวันก็หนีออกจากโรงเรียนเพื่อเดินกลับบ้านทำให้ตรีทิพย์ต้องส่งตะวันไปอยู่ที่บ้านย่าวัน ตรีทิพย์ไม่พอใจมาก จากนั้นตรีทิพย์จึงปล่อยให้ตะวันอยู่กับย่าวันประมาณเกือบ 5 ปี ตรีทิพย์จึงส่งตะวันไปเรียนที่ปิ้งเก็บเพื่ออยากให้เธอได้ภาษาต่างประเทศและเป็นหน้าเป็นตาให้แก่ตรีทิพย์เอง ตะวันมักมองตรีทิพย์ในทางที่ไม่ดีเพราะตรีทิพย์มักจะบังคับให้ตะวันทำสิ่งที่ตะวันไม่ชอบ เช่น การส่ง

ตะวันไปเรียนที่กรุงเทพฯ แต่ตะวันชอบอยู่ที่ชลบุรีกับย่าวันมากกว่า แต่ย่าวันจะสอนตะวันเสมอว่า ตรีทิพย์ทำทุกอย่างเพื่อให้ตะวันได้รับสิ่งที่ดีที่สุด อย่าแคลงใจในสิ่งที่เขาทำเพื่อเรา

วันรุ่งขึ้นตะวันออกจากบ้านไปแพปลากับย่าวันเหมือนอย่างที่เคยทำก่อนไปอยู่ปิ้ง ตะวัน ทักทายคนที่อยู่แพปลา ตะวันมีหน้าที่คุมสมุดบัญชี เมื่อกลับจากแพปลา ตะวันจึงไปที่บ้านของเทวีญ เพื่อมาไหว้ยายปรีกกับยายจาด ทั้งสองคนเอ็นดูตะวันมาก ยายปรีกบอกย่าวันว่า เทวีญกลับมาแล้วแต่ ปิดประตูเงียบอยู่ในห้องเพราะทะเลาะกับทวินนท์ “ทวินนท์” เป็นลูกสาวคนเล็กของย่าวัน เธอเป็นคนหน้าตาสวย รูปร่างสูงโปร่ง นิสัยฉุนเฉียวและเอาแต่ใจ ทวินนท์มีคนคอยติดตามรับใช้ คือ ลูกอิน วรรณนา และสมบุญ ทั้ง 3 คนไม่เคยคัดค้านทวินนท์เลยและชอบใส่ความตะวันให้ทวินนท์ฟังเสมอ เมื่อทวินนท์กลับมาถึงบ้าน ตะวันเข้ามาไหว้ทวินนท์แต่เธอก็ทักทายตะวันเพียงสั้น ๆ แล้วรีบไปคุยกับ ย่าวันถึงเรื่องที่ทวินนท์ไปเจออาจินดาซึ่งเป็นน้องต่างแม่ของคุณเทิดกับมณีลูกสาวของอาจินดาที่ศาลา เฉลิมกรุง ทวินนท์ไม่เคยถือว่าอาจินดาเป็นญาติ ยิ่งเมื่ออาจินดายกพัดด้ามจิวโบกทักทวินนท์ยิ่งทำให้ ทวินนท์รู้สึกโกรธเพราะสองแม่ลูกนี้ทำเทียมหน้าเทียมตากับทวินนท์ ทวินนท์จึงฉีกหน้าสองแม่ลูกนั้น ด้วยการประจานประวัติของสองแม่ลูกว่า มณีมีลูกติด พอได้สามีใหม่ถึงแม้จะเป็นคนรวยแต่ก็ได้เงินมาจากความยากลำบากของประชาชนในยามสงคราม ส่วนอาจินดาก็ทิ้งอานิลกับลูก ๆ มาอยู่ที่กรุงเทพฯ

หลังจากนั้นทวินนท์ก็เข้าไปเที่ยวงานวันแม่ที่ทำการกระทรวงวัฒนธรรม สนามเสือป่า และเข้ากรุงเทพฯ อีกครั้งช่วงที่มีพระราชพิธีสมโภชเดือนและขึ้นพระอู่ของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุตาทิดวัฒนาคุณุโสภาคย์ ทวินนท์กลับบ้านพร้อมกับตรีทิพย์ทำให้ตะวันใจหาย กลัวแม่จะมารับไปอยู่ด้วย ตรีทิพย์กับทวินนท์สนิทกันเพราะการเข้าสังคม

บ่ายวันหนึ่ง “นภ” ลูกพ่อนิพนธ์ หลานของคุณหญิงอี คุณย่าของนภกับคุณย่าอินเป็นลูกสาวของหลวงประสิทธิ์จีนเจริญที่เกิดจากคุณอุ้นซึ่งเป็นภรรยาคนแรก ส่วนคุณเทิดสามีของย่าวันเป็นลูกของคุณทิพภรรยาคนที่สอง วันนั้นภมาลาอย่าวันเพื่อไปเรียนต่อที่ออสเตรเลียทำให้นภได้พบกับ ตะวันที่หน้าตามอมแมมเพราะช่วยงานย่าวัน “นภ” มีนิสัยเกเร คบเพื่อนไม่ดี เอาแต่ใจ เพราะเป็น หลานชายคนเดียวและถูกเลี้ยงแบบตามใจ ในวันที่นภมาที่บ้านย่าวันที่เด็ก ๆ ทุกคนต่างเตรียม กะละมัง หม้อ กระทะเอาไว้เคาะไล่พระราชหูกในวันเกิดสุริยคราสที่จะเกิดขึ้นในสัปดาห์หน้า ส่วนตะวัน เตรียมกระจกรมเขมาเพื่อใส่ส่องดูทำให้ตะวันตัวมอมแมมไปด้วยเขม่าควัน นภจึงให้เงินคุณย่าวัน เพราะเห็นสภาพคนในบ้านที่มอมแมม ก่อนกลับกรุงเทพฯ นภมาที่บ้านของยายวันอีกครั้งซึ่งตรงกับวันเกิดสุริยคราส นภซื้อผ้ามาฝากยายวัน ยายปรีกและยายจาด นภเจอ “ฉมา” กับ “ฉญา” ซึ่งเป็นลูกของเทวีกับฉันท์ เด็ก ๆ ทุกคนเริ่มเคาะไล่พระราชหูก ตะวันรีบคว้าตัวฉญาและบอกให้นภเข้ามาหลบ มาได้ชายคา

ตะวันซื้อหนังสือที่ยานวังบูรพา เวาะซื้อผ้าให้ทวินนท์ ซ้อมุ้งและตะเกียงให้ย่าวัน ตะวันพบ คุณนภวิ่งข้ามถนนเพื่อมาทักทายเธอ ตะวันรู้สึกใกล้ชิดกับนภราวกับคนที่คุ้นเคยกันมานาน แต่นภ

กลับสนใจหญิงสาวที่มากับเขาซึ่งร่อยุ่ฝั่งตรงข้าม นกฝากให้ตะวันดูแลคุณย่าอีและคุณย่าอินเพราะพรุ่งนี้เขาต้องเดินทางไปต่างประเทศแล้ว ตะวันรับปากนกและเขียนจดหมายรายงานนกตลอด 7 ปี

“โกเมน” ลูกชายของดวงมณีจะมาอยู่ด้วยที่บ้าน เพราะดวงมณีเสียชีวิต ทิวินันท์ทำให้โกเมนเพราะไม่ชอบดวงมณีแต่โกเมนกลับประจบประแจงทิวินันท์ทำให้ทิวินันท์รู้สึกว่าคุณย่าอินเหนือกว่า

ตะวันกับภูวนำแกงส้มปลาทุ้งไปฝากคุณย่าอินกับคุณหญิงอี ภูวนำไปเล่นกับสุนัขในคอกใต้ถุนบ้าน ซึ่งมีสุนัขพันธุ์ดัชชุนด์ประมาณสี่ห้าตัว “อรร” สาวคนสวยหญิงสาวที่นกคบหาก่อนไปต่างประเทศ อรรหนีไปแต่งงานกับคนรวย แต่เมื่อสามีตายจึงจะกลับมาขอคืนดีกับนก อรรจึงตามมาที่บ้านคุณย่าอินเพื่อจะมากางที่ตึกขาว แต่คุณย่าอีไม่ยอมและไล่ให้ไปนอนที่คอกสุนัข อรรโมโหมาที่ถูกล้อออกจากบ้านจึงขับรถชนแม่สุนัขกับลูกตายเหลือเพียงลูกสุนัขที่รอดชีวิตสามสี่ตัว ภูวนำตกใจมาก

วันต่อมา ตะวัน ภูวนำ ภูวนำ แกงส้มไปฝากอาพวงษ์ในไร่หนองบัวแดง ทำให้ตะวันได้พบนก ตะวันจำนกได้แม่นนกจะทำตัวเหมือนเป็นคนงานก็ตาม ตะวันจึงเล่าเหตุการณ์ที่อรรไปอาละวาดที่บ้านของนกให้นกฟัง ตะวันยังแนะนำนกอีกว่าควรจัดการเรื่องอรรให้เรียบร้อยเพื่อจะได้ไม่เป็นเรื่องรบกวนใจคุณย่าอินกับคุณหญิงอี

ภูวนำขอรถมอเตอร์ไซด์ “อินเดียน” ที่นกซื้อมา จึงเป็นเหตุให้ภูวนำชวนตะวันมาหานกบ่อย ๆ เพื่อจะได้ดูรถมอเตอร์ไซด์

เมื่อเด็ก ๆ กลับมาถึงบ้านพบว่าคุณย่าวัน ทิวินันท์ และตรีทิพย์กำลังตอนรับป้าเกยูรกับลูกชายชื่อคนกพันธุ์ เขามทั้งสองมาดูตัวทิวินันท์ ทำให้ทิวินันท์หญิงสาวผู้เย่อหยิ่งแสดงชั้นเชิงเหนือกว่าเพื่อเป็นการยกระดับตนเองให้เหนือกว่าตะวันวาดผู้เป็นหลานสาว เกยูรกับคนกพันธุ์เข้าดูตัวทิวินันท์เพราะความร่ำรวย และการรู้จักเข้าสังคม

คุณย่าวันโอนกรรมสิทธิ์ยกแพปลาให้ตะวัน ทำให้ทิวินันท์อิจฉาหลานสาว ทิวินันท์จึงขอห้องแถวสองห้องในตลาดคุณย่าวันจึงจำเป็นต้องโอนให้เพื่อตัดปัญหา

กล่าวถึงนก เขาเปลี่ยนแปลงตัวเอง ตัดผม โกนหนวดเครา และไม่หลบเลี่ยงอรรอีกต่อไป เขาเลือกที่จะเผชิญหน้าและแก้ปัญหาให้จบสิ้นดังที่ตะวันแนะนำไว้ นกนำสุนัขทั้งสองตัวที่รอดตายจากฝีมือของอรรไปให้ตะวันกับภูวนำเลี้ยงเพื่อเป็นเสมือนข้ออ้างที่จะทำให้นกได้ไปพบตะวันแทบทุกวัน นกได้คุยกับตะวันทำให้รู้สึกสนใจคอยกันมากขึ้น

อรรตามหานกจนมาถึงบ้านป่าเทวีและด่าว่าภูวนำเพราะคิดว่าภูวนำเป็นคู่รักของนก นกกลับไปที่บ้านของคุณย่าทั้งสอง อรรตามมาเพื่อที่จะมาขอคืนดีที่ตึกขาวตามที่นกได้ให้สัญญาไว้เมื่อ 7 ปีที่แล้ว อรรยอมรับผิดชอบที่ทิ้งนกไปแต่งงาน แต่นกตัดขาดอรรเหลือเพียงแค่ความเป็นเพื่อนเท่านั้น

กล่าวถึงงานเปิดโรงแรมเบย์บีชซึ่งกนกพันธุ์เป็นส่วน นกจ้องมองตะวันในชุดกระโปรงบานพลิวสีฟ้าสลักขาวอย่างไม่ละสายตา กนกพันธุ์คู่รักของทวินนท์ก็สนใจในตัวตะวันเช่นเดียวกัน ในคืนนั้นนกถือโอกาสชวนตะวันไปคุยที่ท่าน้ำ นกสารภาพความในใจที่มีต่อตะวัน เพราะนกกลัวตะวันจะเข้าใจผิดเรื่องออรอ นกจึงต้องการทำให้ตะวันเชื่อใจ

หลังจากงานเปิดโรงแรมเบย์บีช กนกพันธุ์ก็ไปมาหาสู่ทวินนท์เสมอแต่ทวินนท์มักจะปล่อยให้กนกพันธุ์รอเธอเพื่อให้เห็นคุณค่าในตัวเธอ กนกพันธุ์จึงได้คุยกับตะวันในระหว่างที่รอทวินนท์ ไม่นานฝ่ายกนกพันธุ์จึงให้ผู้ใหญ่มาสู่ขอตะวันแทนที่จะเป็นทวินนท์ เพราะกนกพันธุ์รู้ว่าตะวันจะได้รับสมบัติมากกว่าทวินนท์ แต่ตะวันปฏิเสธเพราะไม่ได้รับกนกพันธุ์อีกทั้งกนกพันธุ์เป็นคู่รักของอาของตะวัน ไพลิน พวงรัตน์ และโกเมน ถือโอกาสยุแหย่ให้ทวินนท์เกลียดตะวันเพราะว่าตะวันคิดจะแย่งคนรักของทวินนท์

ตะวันรู้สึกเสียใจมากกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ตะวันไม่ได้คิดกับกนกพันธุ์แบบคนรัก ตะวันมีคนรักอยู่แล้วคืออนก แต่สิ่งที่ทำให้ตะวันเสียใจมากคือ กลัวอนันท์จะเข้าใจตะวันผิด นั่นที่ได้ฟังคำยุจากคนใกล้ชิดและโกรธที่ตนเสียหน้าจึงยื่นคำขาดให้ย่ำวันไล่ตะวันออกจากบ้านแต่ย่ำวันไม่ยอม ตะวันจึงไปอยู่ที่บ้านป่าเทวีซึ่งอยู่ใกล้บ้านย่ำวันเพื่อจะได้ช่วยงานที่แพปลาได้ดั้งเดิมและรอให้ทวินนท์คลายความโกรธลงเพราะตะวันไม่ได้คิดจะแย่งกนกพันธุ์จากทวินนท์จริง ๆ

ตรีทิพย์ได้ยื่นข่าวของตะวันกับทวินนท์ ตรีทิพย์โมโหและต้องการให้ตะวันแต่งงานกับกนกพันธุ์เพื่อหักหน้าทวินนท์ แต่ตะวันไม่ยอมแต่งงานกับกนกพันธุ์

ทวินนท์จึงหาทางหักหน้าตะวันโดยการแจกใบปลิวปล่อยข่าวให้ตะวันเสียหายไปทั่วละแวกนั้น ทำให้ย่ำวันรู้สึกเสียใจมาก นกเป็นห่วงตะวันมากจึงปรึกษาผู้ใหญ่และได้ข้อตกลงว่านกควรจะแต่งงานกับตะวันให้เร็วที่สุด

ทวินนท์ยื่นคำขาดไม่ให้ย่ำวันเข้าไปยุ่งกับเรื่องของตะวันเพื่อให้ตะวันแบกหน้าอับอายชาวบ้านต่อไป ถ้าย่ำวันไม่ทำตามที่ทวินนท์บอกนั้นจะทำลายงานแต่งงานของตะวัน เทวีจึงรับเป็นเจ้าภาพฝ่ายหญิงแทนย่ำวัน

งานเลี้ยงฉลองงานแต่งงานของนกกับตะวันจัดอย่างใหญ่โตและของหมั้นที่มีมูลค่ามากมาย ทวินนท์ไม่ให้ย่ำวันไปงานแต่งของตะวัน ย่ำวันจึงยื่นข้อเสนอขอรับไหว้ตะวันที่บ้านโดยให้ทวินนท์อยู่ด้วย ทวินนท์จึงรับปากแม่ของเธอ

นกสัญญากับตะวันว่าจะเดินไปด้วยกันแม้เรื่องราวทุกอย่างจะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วก็ตาม ตะวันเชื่อใจนกว่าเขาจะพาเธอผ่านทุกปัญหาได้ด้วยอารมณ์ขันและความมั่นคงของเขา

เมื่อถึงวันแต่งงานของตะวันกับนก ตอนเช้าเป็นพิธีหมั้น ส่วนตอนบ่ายเป็นการรดน้ำ ช่วงเย็นจึงเป็นงานเลี้ยงฉลอง หลังจากนั้นจึงเป็นพิธีส่งตัว ตรีทิพย์ร้องไห้ดีใจกับลูกสาวโผเข้ากอดลูกสาวกับลูกเขย ทำให้นกรู้สึกว่าแม่ของตะวันจริง ๆ แล้วยังเป็นคนตลก

ย่าวันทื่นตั้งแต่เช้าเพื่อเตรียมรับไหว้หลานสาวและหลานชาย ย่าวันทึ่งว่าวันนี้ความโกรธของทวินนท์จะจางลง แต่ทวินนท์กลับผิดสัญญากับย่าวันโดยการออกจากบ้านตั้งแต่เช้าเพื่อไปเที่ยวฮ่องกง อีกทั้งกำปั่นเก็บเครื่องประดับของย่าวันยังมีไซ้ขนาดใหญ่รัดพันแน่นหนาแล้วล็อกเข้าด้วยกุญแจดอกใหญ่ ทวินนท์วางแผนไม่ให้ย่าวันนำสมบัติในกำปั่นไปรับไหว้ตะวัน แต่ย่าวันได้นำสมบัติในกำปั่นไปฝากที่เทวีไว้ก่อนหน้านี้เพราะรู้ว่าจะเกิดเรื่องไม่ดีขึ้น ย่าวันต่อว่าทวินนท์ที่เป็นคนใจดำ ทวินนท์ไม่ยอมอยู่รับขวัญหลานและผิดสัญญาที่ให้ไว้กับย่าวัน

สิ่งที่ทวินนท์ทำไว้ทำให้ย่าวันคิดจะเผชิญหน้ากับความป็นจริง ย่าวันทำพินัยกรรมโดยให้ทวินนท์ได้สมบัติแค่ครึ่งเดียวจากที่เคยคิดว่าจะได้ตามพินัยกรรมเดิม ย่าวันโอนเงินก้อนใหญ่พร้อมด้วยที่ดินอีกสองแปลงเป็นของรับไหว้ กิจการที่ตลาดยกให้เป็นสิทธิ์ขาดของตะวัน

วันที่ทวินนท์เดินทางกลับมาเมืองไทย เธอเห็นอรอรกับกนกพันธุ์เซ็นกระเป่าผ่านหน้าสวนทางเข้าไป เมื่อกลับมาถึงบ้านย่าวันมอบของขวัญที่ตะวันฝากไว้ให้ทวินนท์แต่เธอกลับไม่รับ ย่าวันสอนทวินนท์ให้มีความเป็นผู้ใหญ่ ย่าวันถอนใจและคิดว่าเธอควรปล่อยวางและหวังว่าสักวันทวินนท์จะมีโอกาสได้เห็นหนทางสว่างจากดวงตะวัน

ฉภาามีโอกาสได้พบโชคที่สถานีตำรวจ โชคเป็นรองสารวัตร โชคจึงบอกฉภาว่าจะหาโอกาสไปเยี่ยมทุกคนที่บ้าน ฉภากังวลว่าโชคจะเห็นเทวีญ ไม่รู้ว่าจะเกิดอะไรขึ้นถ้าตำรวจพบคนติดยาเสพติด

ทวินนท์ลูกสาวคนเล็กของยายวัน เธออายุสี่สิบสามปี มีลูกชายหนึ่งคนชื่อลูกนัท ทวินนท์แต่งงานกับ “พละ” ชายสูงอายุ เป็นพ่อหม้าย มีตำแหน่งทางราชการใหญ่โต ทวินนท์ไม่ชอบเทวีญ และมักพูดดูถูกน้องชายของตนเองว่าเป็นคนขี้ยา เป็นยิ่งกว่าขอทานเที่ยวขอเงินยายวันไปซื้อยาเสพติด

โชคกับจำตำรวจมาทานข้าวที่บ้านของฉภา ในขณะที่โชคช่วยฉากล้างจานก็ได้ยินเสียงคนกำลังต่อสู้กัน จำตำรวจกำลังจับเทวีญเพราะคิดว่าเป็นพวกขี้ยามาย่องเบา ฉภาจึงขอร้องให้จำตำรวจปล่อยตัว โชคจำได้ว่าชายคนนั้นคือน้ำเล็กนั่นเอง ฉภาบอกโชคว่าแม่อาเทวีญจะทำผิดกฎหมายในเรื่องยาเสพติดแต่คนในครอบครัวช่วยกันดูแลเขาอย่างดีไม่ไห้สร้างความเดือนร้อนแก่ผู้อื่น

ทุกเช้าวันจันทร์ฉภาจะเดินทางเข้ากรุงเทพฯ เพื่อไปทำงาน ขณะที่ตะวันกำลังเดินไปทำงาน เธอรู้สึกว่ามีคนกำลังเดินตาม เธอสะดุ้งแล้วหันกลับไป เธอพบว่าคนที่ยืนอยู่ตรงหน้าคือตรอง ตรองบอกฉภาว่าจะมารับที่หอพักตอนเช้าและตอนเย็นจะมารับกลับทุกวัน ทั้งสองคนมีโอกาสได้กินข้าวเข้าด้วยกันละพูดคุยกัน เมื่อตรองส่งฉภาถึงที่ทำงานเขาจึงกลับบ้าน ตรองเล่าเรื่องฉภาให้คุณหญิงตริงตราฟัง คุณหญิงตริงตราไม่ชอบฉภาเพราะคิดว่าฉภาไม่เพียงพอที่จะมาเป็นลูกสะใภ้คนที่จะมาเป็นลูกสะใภ้ได้ต้องเป็นชาลิสาท่านั้น

ตรองมอบแหวนทองสิบแปดเคให้ฉภาซึ่งตรองก็มีแหวนทองคำขาวรูปร่างคล้ายกัน เมื่อประกบแหวนทั้งสองเข้าด้วยกันแหวนจะกลายเป็นแหวนวงเดียวกัน ฉภาสวมแหวนไว้ที่นิ้วชี้ข้างซ้าย ตรองสัญญากับฉภาว่าเมื่อถึงเวลาที่เหมาะสมจะหาแหวนวงใหม่ให้ฉภาอย่างเหมาะสม

กล่าวถึงปีทองกับฉภา ปีทองต้องการให้ฉภาไปเรียนหมอต่อที่ต่างประเทศเพราะจะได้ดึงศักยภาพที่มีออกมาใช้ แต่ฉภาติดอยู่ตรงที่น้ำเล็กติดยาเสพติดจึงทำให้ฉภาไม่อยากจากบ้านไปไกล ปีทองจึงอาสาพาน้ำเล็กไปรักษาตัวที่กรุงเทพฯ

โชคดีที่บ้านหลังนี้เมื่อเทวีญไปรักษาตัวที่กรุงเทพฯ ทวินนท์ก็ย้ายกลับเข้ามาอยู่ที่บ้านยายวันเพราะต้องมาคอยควบคุมการสร้างบ้านที่ริมแม่น้ำบางปะกง เมื่อทวินนท์เข้ามาอยู่ในบ้านยายวันและป่าเทวีจึงต้องรับมือกับความเอาแต่ใจของเธอ โดยเฉพาะตอนที่เธอเป็นไข้ความเอาแต่ใจของทวินนท์ก็มากขึ้นเรื่อย ๆ คนที่คอยดูแลและรับหน้าที่หนักที่สุดก็คือเทวี

ฉภาประทับใจในความสัมพันธ์ที่มีต่อโชคไว้มากในจุดที่เหมาะสม และเธอยังมีความสุขมากที่ได้ไปเที่ยวในวันหยุดกับตรอง เธอเชื่อมั่นในตัวตรอง

เวลาผ่านไปไม่นานคุณหมอก็อนุญาตให้เทวีญกลับมารักษาตัวต่อที่บ้านได้ ทุกคนสบายใจ เทวีญหายแล้ว นายสมพงษ์คนที่เคยส่งยาให้เทวีญก็ถูกตำรวจจับไปแล้ว

กล่าวถึงฉฉา วันนี้เป็นวันที่ฉฉาต้องสอบข้อเขียนและสัมภาษณ์เพื่อบรรจุเข้าเป็นพนักงานประจำของสำนักงานที่เธอเป็นลูกจ้างชั่วคราว การสอบของเธอผ่านไปด้วยดี เมื่อถึงเวลาใกล้เที่ยงฉฉาจึงชวนปิยะธิดาเพื่อนของเธอไปทานอาหารเที่ยง ฉฉาเห็นซาลิสากับสุมนาแม่ของซาลิสายืนคุยกับคณะกรรมการที่สอบสัมภาษณ์ฉฉา ทำให้ฉฉาไม่ได้เข้าทำงานเพราะซาลิสาเป็นเด็กฝากทางสำนักงานจึงต้องรับซาลิสา ฉฉาจึงต้องทำหน้าที่เป็นลูกจ้างชั่วคราวต่อไป

ส่วนตรองก็ต้องไปทำงานต่างประเทศ คุณหญิงตรึงตราจึงต้องการให้ตรองแต่งงานกับซาลิสาก่อนไปทำงานต่างประเทศ คุณหญิงตรึงตราเห็นว่าซาลิสาเหมาะสมมากที่สุดและสามารถเข้าทำงานในสำนักงานระหว่างประเทศของอเมริกันได้

ส่วนเทวีเมื่อหยุดยาเสพติดได้ไม่นานก็กลับไปติดยาเสพติดอีกครั้ง ที่น่ากังวลไปกว่าเดิมคือนายสมพงษ์คนที่ส่งยาไม่อยู่แล้ว ทำให้เทวีต้องออกไปซื้อยาด้วยตัวเอง เทวีเป็นห่วงว่าน้องชายจะออกไปสร้างความเดือดร้อนจึงออกไปหาซื้อยามาให้น้องเอง แต่เทวีก็ถูกตำรวจจับ ฉฉารีบไปหาแม่ที่สถานีตำรวจพบว่าแม่ตัวเองถูกจับขังคุก โชคช่วยเทวีออกมาได้และปิดข่าวให้เงียบที่สุดถือว่าเป็นการเข้าใจผิด แต่ไม่นานข่าวก็ถูกแพร่สะพัดออกไปส่งผลต่อครูฉันทผู้เป็นสามีของเทวีได้รับผลกระทบไปด้วย ครูฉันทเป็นครูใหญ่ของโรงเรียน ผู้ปกครองจึงให้ลูก ๆ ของเขาลาออกจากโรงเรียนเพราะภรรยาของเจ้าของโรงเรียนค้ายา กิจการโรงเรียนของครูฉันทจึงมาถึงทางตัน หนี้ส่วนตัวต้องการขายที่ดินของโรงเรียน ครูฉันทไม่มีเงินพอที่จะซื้อที่ดินอีกส่วนหนึ่ง ยายวันจึงให้ยืมเงินเพื่อซื้อที่ดิน ทำให้ทวินนท์เกิดความอิจฉาและหาว่าครอบครัวนี้คิดจะหลอกเอาสมบัติของยายวัน ในที่สุดครูฉันทก็สามารถกู้ชื่อเสียงของโรงเรียนกลับมาได้ อย่างไรก็ตามทวินนท์ก็หาหนทางที่จะเอาคืนครอบครัวนี้ให้ได้เพราะเธอคิดว่าเงินของยายวันทั้งหมดต้องตกเป็นของเธอ

สุดสัปดาห์ที่จะถึงนี้เป็นงานวันเกิดของคุณหญิงตรึงตรา ท่านจึงให้ตรองชวนฉฉาไปที่บ้าน โดยอ้างว่าต้องการพบฉฉาให้มากกว่านี้ ฉฉากับปิยะธิดาจึงไปบ้านของตรองโดยแท้ก็เพราะตรองติดงานจึงไม่สามารถมารับได้ ในความเป็นจริงงานวันเกิดจัดขึ้นแสดงให้เห็นว่าฉฉากับตรองมีความแตกต่างกันมากเพียงใด คุณหญิงวางแผนให้ตรองไปรับคุณสุมนากับซาลิสา แม่ของซาลิสาเริ่มบทสนทนาด้วยการทักฉฉากับปิยะธิดาว่าทำงานที่เดียวกับซาลิสาและเพิ่งประเด็นมาที่ฉฉาว่ายังเป็นแค่ลูกจ้างชั่วคราว ในงานมีการฉายภาพซึ่งหนึ่งในภาพนั้นก็ภาพที่ฉฉานั่งร้องไห้กับแม่เทวีที่กำลังถูกจับขังในคุก ซึ่งมีมือคนที่นำภาพมาให้คุณหญิงก็คืออาทวินนท์ของฉฉานั้นเอง ตรองไม่พูดอะไรกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ฉฉาเข้าใจทุกอย่างที่คุณหญิงทำ แต่ฉฉาเสียความรู้สึกที่ตรองไม่ได้ทำอะไรที่เป็นการปกป้องฉฉาเลย

หลังจากเหตุการณ์ดังกล่าวฉฉาตัดสินใจลาออกจากที่ทำงานและกลับบ้านเพื่อไปช่วยงานที่โรงเรียนของครูฉันท เมื่อฉฉากลับมาอยู่ที่บ้าน คนในบ้านทราบเรื่องทั้งหมด ยายวันจึงสั่งสอนทวินนท์ทำให้ทวินนท์ไม่พอใจ เผาพริกเผาเกลือสาปแช่ง ยายวันโกรธที่ทวินนท์กล้าทำกับคนที่เป็นเชื้อสาย

เดียวกัน ยายวันจึงสาปแช่งคืนให้คนที่คิดร้ายต่อผู้อื่นพ่ายแพ้ให้เหมือนถ่มน้ำลายรดฟ้า และฉีกสัญญา กุ้ยมที่ครูฉันท์กุ้ยยายวันเพื่อมาซื้อที่ของโรงเรียนเพื่อเป็นการยกเลิกหนี้สินทั้งหมดที่ครูฉันท์ยืมไป

จากนั้นไม่นานยายวันก็เสียชีวิต ฉฉาเป็นคนที่สามารถควบคุมสติและจัดงานทุกอย่างให้เรียบร้อย เทวัญได้สติฟื้นจากยาร้ายทำให้เขาคิดได้ว่าที่ผ่านมาเขาสร้างความเดือดร้อนให้คนในบ้าน โดยเฉพาะแม่ของเขาที่ในตอนนี้ได้จากเขาไปแล้ว ส่วนทวินนท์ก็รีบเร่งพี่ ๆ ให้เปิดพินัยกรรมทั้ง ๆ ที่ ยังไม่ได้ได้เผาศพยายวัน พี่ ๆ ทุกคนเห็นว่าควรเปิดพินัยกรรมหลังจากที่จัดงานศพเสร็จสิ้นไปแล้ว เมื่อยายวันเสียชีวิตได้ไม่นานเทวัญก็เสียชีวิตตามเพราะเขาพยายามจะเลิกยาเสพติด

เมื่องานศพผ่านไป ครอบครัวย้ายมาที่บ้านของฉฉาพร้อมกับการแต่งงาน ครอบครัวย้ายให้ฉฉาไปงานแต่งงานของเขา แต่ฉฉาไม่ไป ฉฉาคืนแหวนให้ครอบ ครอง หลังจากนั้นก่อนวันงานแต่งงานของครอบ ครองหญิงตริ้งตรา สุมนา และชาลิสมา มาหาฉฉาที่บ้านเพื่อขอโทษและขอร้องให้ฉฉาไปเป็นคนเชิญ ขึ้นหมากเพราะถ้าฉฉาไม่ไปครอบ ครองจะไม่เข้าพิธีแต่งงาน ชาลิสาร้องให้และขอโทษฉฉา ชาลิสายอมรับ ว่าเธอเป็นฝ่ายพ่ายแพ้

ฉฉาจึงต้องไปงานแต่งงานของครอบ ครองกับชาลิสมา เธอเลือกใส่เสื้อของยายวันที่ใช้ใน งานแต่งงานของท่าน ในวันงานฉฉาสวยเด่นกว่าใครในงาน ครอบ ครองมองฉฉาอย่างไม่วางตา พอเสร็จจากงาน แต่ง ฉฉาก็ไม่เข้าไปยุ่งกับครอบ ครองนั้นอีกเลย ส่วนโชคก็สำรวจใจตัวเองและพบว่าเขาชอบปิยะธิดา ภายหลังโชคกับปิยะธิดาก็แต่งงานกัน

ในวันเปิดพินัยกรรม เมื่ออ่านพินัยกรรมเสร็จ ทวินนท์หน้าซีดและโกรธมาก เพราะ ทวินนท์ต้องถือโฉนดที่ดินร่วมกับพี่ ๆ ส่วนที่เป็นทรัพย์สินของเทวัญก็ได้ยกให้ฉฉาทั้งหมด ส่วนฉฉาก็ ตัดสินเดินทางไปเรียนต่อต่างประเทศกับปีทอง เมื่อฉฉากลับมาเมืองไทยก็สร้างครอบ ครองกับปีทอง ฉฉากับปีทองมีลูกสาวชื่อเฉิด

บั้นปลายชีวิตของทวินนท์ เธอนำเงินที่มีไปลงทุนและถูกหลอกจนหมดตัว คำสาปแช่งของ ยายวันเป็นจริง ทวินนท์หายตัวไป เทวัญพยายามตามหาน้องสาวของตัวเอง ส่วนครอบ ครองลาออกจาก ราชการทั้ง ๆ ที่ใกล้เกษียณ ครอบ ครองของครอบ ครองพังทลาย ครอบ ครองกับชาลิสมาอยู่บ้านหลังเดียวกันแต่อยู่ คนละปีกตึก

ครอบ ครองของฉฉากำลังเตรียมงานทำบุญ มีชายรูปร่างผอม ดำ มาหาฉฉา ชายคนนั้น คือนัทลูกชายคนเดียวของทวินนท์ นัทมาขอพบป้าเทวีเพื่อมาบอกว่าทวินนท์ให้มาขอโหสิกรรม ทวินนท์ไม่ยอมให้นัทบอกว่าเธออยู่ที่ไหน เธอคงไม่ต้องการให้ใครพบเธอในสภาพแบบนั้น

ทวินนท์กับเทวัญต่างลุ่มหลงในความหลงผิดและด้วยฤทธิ์ยาเสพติด ในท้ายที่สุดฉฉามุ่ง เดินทางชีวิตตามคุณยายวัน เธอเลือกใช้เวลาของชีวิตให้สวยงาม มีคุณค่า และเปี่ยมศักดิ์ศรี และมี ศีลธรรม

ประวัติและผลงานผู้เขียน

ปิยะพร ศักดิ์เกษม

นามปากกา “ปิยะพร ศักดิ์เกษม”

การศึกษา	ระดับประถมศึกษา	โรงเรียนอนุบาลชลบุรี
	ระดับมัธยมศึกษา	โรงเรียนเมธีอิมมาคุเลตคอนแวนต์ และโรงเรียนเซนต์โยเซฟคอนแวนต์
	ระดับปริญญาตรี	คณะครุศาสตร์ เอกวิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลงาน

รวมเรื่องสั้น แสงตะวันในสายหมอก

นวนิยาย ตะวันทอแสง, ระเบิดดาว, ทรายสีเพลิง, สุดสมรภูมิ, ใต้ร่มไม้เลื้อย, ดอกไม้ในป่าหนาว, กิ่งไม้ใบรัก, เรือนศิรา, รากนครา, ทางสายธาร, ใต้เงาตะวัน, ในบ่วงมนตรา, บัลลังก์แสงเดือน, ลับแลลายเมฆ, บ้านร้อยดอกไม้, ในวารวัน, วาวพลอย, ตะวันเบิกฟ้า, สะพานแสงคำ, แคดวงดาวในดวงใจ, น้ำเพชร, ลำนำในลมหนาวและขอบฟ้าราตรี

ผลงานที่ได้รับรางวัล

นวนิยายเรื่อง ทรายสีเพลิง ได้รับรางวัลชมเชยประเภทนวนิยายจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ประจำปีพ.ศ.2537

นวนิยายเรื่อง รากนครา ได้รับรางวัลชมเชยประเภทนวนิยายจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ประจำปีพ.ศ.2541

นวนิยายเรื่อง ใต้เงาตะวัน ได้รับรางวัลดีเด่นประเภทนวนิยายจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ประจำปีพ.ศ.2543

นวนิยายเรื่อง รากนครา ได้รับการคัดเลือกเข้ารอบสุดท้าย 6 เล่ม S.E.A. WRITE AWARD 2000

นวนิยายเรื่อง บัลลังก์แสงเดือน ได้รับรางวัลชมเชยประเภทนวนิยาย จากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ประจำปี พ.ศ.2545 และรางวัลชมเชยประเภทนวนิยาย จากโครงการประกวดหนังสือดีเด่น "7 Bok Awards" ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2547

นวนิยายเรื่อง ลับแลลายเมฆ ได้รับรางวัลชมเชยประเภทนวนิยาย จากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ประจำปีพ.ศ.2546 และรางวัลดีเด่นประเภทนวนิยาย จากโครงการประกวดหนังสือดีเด่น "7 Book Awards" ครั้งที่ 3 ประจำปีพ.ศ. 2549

นวนิยายเรื่อง ในวารวัน ได้รับรางวัลชมเชยประเภทนวนิยายจากการประกวดหนังสือดีเด่น ประจำปีพ.ศ.2549 จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการและ

รางวัลรองชนะเลิศอันดับหนึ่งประเภทนวนิยาย จากโครงการประกวดหนังสือดีเด่น "7 Book Awards" ครั้งที่ 4 ประจำปีพ.ศ.2550

นวนิยายเรื่องสะพานแสงคำ ได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับหนึ่งประเภทนวนิยาย จากโครงการประกวดหนังสือดีเด่น "7 Book Awards" ครั้งที่ 9 ประจำปีพ.ศ.2541

นวนิยายเรื่องตะวันเบิกฟ้า ได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับหนึ่งประเภทนวนิยาย จากโครงการประกวดหนังสือดีเด่น "7 Book Awards" ครั้งที่ 6 ประจำปีพ.ศ.2552

รางวัลเกียรติคุณ

ได้รับคัดเลือกให้เป็นผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมของจังหวัดชลบุรี ประจำปี พ.ศ. 2540 จากศูนย์วัฒนธรรมของจังหวัด เมื่อวันที่ 10 เมษายน 2541

ได้เข้ารับพระราชทานรางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่นประเภทชุมชนพื้นถิ่น ชุมชนบ้านสะพานบางปลาสร้อย ของสมาคม

สถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อวันที่ 22 มกราคม พ.ศ.2550

ได้รับการประกาศเกียรติคุณเป็น"ศิษย์เก่าเกียรติยศ" จากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ.2550 ณ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลงานที่นำไปสร้างละครโทรทัศน์

ดอกไม้ในป่าหนาว, ทรายสีเพลิง, ตะวันทอแสง, รากนครา, ไตรมไม้เลื้อย เรือนศิรา และบ้านร้อยดอกไม้

จุดเริ่มต้น

เริ่มสนใจงานเขียนมาตั้งแต่วัยเด็ก โดยมีพื้นฐานจากการรักการอ่าน ได้รับการส่งเสริมจากบิดามารดา สนใจและรักหนังสือทุกประเภทโดยเฉพาะนวนิยายและวรรณคดี เมื่อเรียนจบได้ทดลองเขียนเรื่องสั้นส่งไปลงตามนิตยสารต่าง ๆ เช่น สกุลไทย ขวัญเรือน ดิฉัน และได้รับการคัดเลือกให้ลงพิมพ์เรื่อยมาตั้งแต่ปีพ.ศ.2522 จนกระทั่งคุณสุภัทร สวัสดิรักษ์ บรรณาธิการนิตยสารสกุลไทย เปิดรับนวนิยายของนักเขียนหน้าใหม่ จึงทดลองเขียนนวนิยายซึ่งเป็นงานที่ถนัดและสนใจมากที่สุดส่งไปทางไปรษณีย์ หลังจากนวนิยายเรื่องแรกคือเรื่องตะวันทอแสงได้ลงพิมพ์ในปีพ.ศ.2533 ก็ได้เขียนนวนิยายลงพิมพ์ในนิตยสารสกุลไทยและอื่น ๆ มาตลอด

Homepage: www.piyapornclub.com

(ขอบฟ้าราตรี, 2555)